

Johanna Mykkänen

Isäksi tulon tarinat, tunteet ja
toimijuus

Johanna Mykkänen

Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus

Esitetään Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Agora-rakennuksen salissa Ag Aud 2
tammikuun 22. päivänä 2010 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH 382

Johanna Mykkänen

Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Editors

Leena Laurinen

Department of Education, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Marja-Leena Tynkkynen

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover picture by Paavo Stenius

URN:ISBN:978-951-39-3802-4

ISBN 978-951-39-3802-4 (PDF)

ISBN 978-951-39-3733-1 (nid.)

ISSN 0075-4625

Copyright © 2010, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2010

ABSTRACT

Mykkänen Johanna

Becoming a father – types of narrative, emotions and agency

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2010, 166 p.

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research

ISSN 0075-4625; 382)

ISBN 978-951-39-3802-4 (PDF), 978-951-39-3733-1 (nid.)

Summary

Diss.

The purpose of the study was to investigate the narratives and agencies men constructed in telling about their becoming a father for the first time. In addition I examined the emotions produced in these new fathers' narratives, with special focus on the way fathers talked about their feelings and expressed their emotional agency. The data consisted of interviews with 27 men (age 20 to 42 years). I applied narrative analysis to identify different story types and utilized modality and focality to determine the agency represented in the men's speech.

On the basis of the interviews, I extracted three main paths to fatherhood: 'normative', 'desire', and 'recovery'. These types involved narratives about when and why to have children. Men also included an element of agency – either strong or weak – in their narratives. Normative narratives represent a culturally typical life-course model which most of the men in the data recognized and against which they reflected on their own paths. Fathers in the normative narratives emphasized a) their youngness and their age of becoming a father, b) that life should be settled (have a spouse, job, own home) c) their own desire and mental readiness to be a father, and d) their awareness of infertility. The recovery narratives in turn included a tragic event that a man had confronted along the pathway to becoming a father, and survived or learned to live with this trauma. The desire narratives were constructed by men who had earlier postponed their fatherhood, but were at the present moment enthusiastic about starting a family. The man in this narrative saw himself as capable of making his own choices with the eventual goal of becoming a father.

In the fathers' delivery-speech I discovered four emotional agency types: empathizers, hesitators, reporters and humorists. Every father in the data talked about the beginning of fatherhood in his own unique way, while at the same time representing the culture of becoming a father in Finland today.

Keywords: Becoming a father, emotion, agency, narrative, narrativity.

Author's Address

Johanna Mykkänen
Department of Education
University of Jyväskylä
P.O. Box 35
FIN-40351 Jyväskylä
FINLAND
E-mail:Johanna.mykkanen@jyu.fi

Supervisors

Professor Leena Laurinen
Department of Education
University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Dr. Jouko Huttunen
Department of Education
University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Reviewers

Professor Hannele Forsberg
Department of Social Policy and Social Work
University of Tampere, Finland

Research Professor Tommi Hoikkala
Finnish Youth Research Network
Helsinki, Finland

Opponent

Professor Leo Nyqvist
Department of Social Policy
University of Turku, Finland

KUVIOT

KUVIO 1	Modaalisuuden päätyypit	45
KUVIO 2	Fokalisaation ulottuvuudet ja esimerkit niistä	47

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Analyysimenetelmien ydinkäsitteet ja analyysin kronologinen eteneminen	57
TAULUKKO 2	Miehen kerrottu toimijuus lapsenhankintapuheessa ja päätöksessä	65
TAULUKKO 3	Normitarinoiden teemat lapsenhankinnan ajankohtaistumisessa ja niiden näkyminen kerronnan vahvassa ja vähäisessä toimi- juudessa.....	67
TAULUKKO 4	Miesten tunnetoimijuus tyyppitarinoissa	97
TAULUKKO 5	Synnytyshetken tunnetoimijuus, modaalisuus ja fokaalisaatio.....	110

SISÄLLYS

ABSTRACT

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
2	KULTTUURISESTI RAKENTUVAT ISYYDET	14
	2.1 Isyyden konstruktionistinen luonne.....	14
	2.2 Isyyden kulttuuriset mallitarinat	15
	2.2.1 Esimodernista postmoderniin	15
	2.2.2 Uusi isyys ja jaettu vanhemmuus	17
	2.3 Isyyden alussa	20
	2.3.1 Isyys valintana	20
	2.3.2 Isyyteen sitoutuminen ja vastuu	24
3	TUNTEET, MIES JA ISYYS	28
	3.1 Tunteet ja niiden merkitys.....	28
	3.2 Sukupuolittunut tunneilmaisu ja -puhe	31
	3.3 Isäksi tulon tunteet	34
4	NARRATIIVISUUS JA TOIMIJUUS.....	38
	4.1 Narratiivi ja narratiivisuus	38
	4.2 Kertomusten analyysin käsitteelliset työkalut	42
	4.2.1 Toimijuus.....	42
	4.2.2 Modaalisuus.....	44
	4.2.3 Fokalisaatio	46
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	49
	5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat.....	49
	5.2 Aineisto	50
	5.2.1 Haastateltavat ja heidän tavoittamisensa	50
	5.2.2 Haastattelu narratiivisen aineiston keruumenetelmänä	51
	5.3 Aineiston analyysi	53
	5.4 Aineiston ja analyysin luotettavuus ja eettiset kysymykset.....	58
6	ISÄKSI TULON TARINATYYPIT JA TOIMIJUUS	64
	6.1 Normitarinat.....	66
	6.1.1 Normitarinoiden vähäinen toimijuus	68
	6.1.2 Normitarinoiden vahva toimijuus.....	70
	6.2 Tahtotarinat	75
	6.2.1 Kimmon tarina.....	75
	6.2.2 Raimon tarina.....	77
	6.2.3 Tahtomisen perustelut.....	79

6.3	Selviytymistarinat.....	83
6.3.1	Lapsettomuuden jälkeen isäksi	85
6.3.2	Vahingosta vastuuseen.....	86
6.3.3	Surun kanssa eläminen.....	88
6.3.3.1	Luopumisen tuska.....	88
6.3.3.2	Kahdeksan päivää iloa ja surua.....	90
7	ISÄN TUNNETOIMIJUUS RASKAUSTESTISTÄ SYNNYTYKSEEN	93
7.1	Miesten kerronnan toimijuus ja tunnetoimijuus.....	93
7.2	Tunnetoimijuus raskaustestin ja odotuksen aikaan	97
7.2.1	Vahva tunnetoimijuus: Halua, kykyä ja hämmennystä	97
7.2.2	Vähäinen tunnetoimijuus: Pakollista ja pitkäveteistä.....	105
7.3	Tunnetoimijuus synnytyksessä	109
7.3.1	Eläytyjät	111
7.3.2	Epäröijät.....	115
7.3.3	Raportoijat	117
7.3.4	Humoristit	119
8	YHTEENVETO JA POHDINTA	123
	SUMMARY	134
	LÄHTEET	139
	LIITTEET.....	160

ESIPUHE

Vuosien työn tulos on nyt päättynyt. Olo on kiitollinen ja mieli huojentunut, mutta samalla kaihoisa. Tutkimustyö on antanut paljon, vaikka muu elämäni on joutunut silmätysten sen kanssa. Aivan tutkimuksenteon alussa odotin, väistelin ja järkeistin. Lopulta suostuin tiedemaailman kutsuun ja avasin ensimmäisiä ovia vanhemmuuden, erityisesti isyyden maailmaan. Tuosta hetkestä lähtien väitöskirjani on ollut osa muuta elämääni. Aviomieheni lisäksi elämäni kuului 27 isää, joiden kertomukset täyttivät päiväni. Ensimmäiseksi haluankin kiittää kaikkia niitä isäiä, jotka kertoivat minulle tarinansa. Teidän korvaamaton panoksenne aineistonkeruuvaiheessa on ollut innostukseni lähde.

Lehtori Jouko Huttunen ja professori Leena Laurinen ovat olleet ohjaajiani työn alkumetreiltä saakka. Ilman heidän kannustavia ja asiantuntevia kommenttejaan ei työni olisi edistynyt. Rohkaisun saaminen juuri silloin, kun sitä eniten tarvitsin on taitolaji – ohjaajani taitoivat sen. Toisaalta he osasivat myös vetää rajoja yltiöpäisissä luovuuden puus-kissani. Kiitos vielä kykyihini uskomisesta, se ei horjunut, vaikka itse en aina ollut yhtä varma asiasta. Lämmin kiitos kuuluu myös niille kasvatustieteilijöille, jotka osallistuivat ohjaajieni vetämiin jatkokoulutusseminaareihin, teidän kanssanne oli hyvä opetella tieteen tekemistä. Tutkimusprofessori Tommi Hoikkalaa ja professori Hannele Forsbergiä kiitän työni huolellisesta esitarkastuksesta. Professori Leo Nyqvistiä kiitän lämpimästi vastaväittäjäksi lupautumisesta.

Perhetutkijakoulun seminaarit ovat olleet arvokkaita työn eri vaiheissa. Professori Kimmo Jokisen, lehtori Marjo Kurosen, lehtori Merja Korhosen sekä perhetutkijakoulukollegojen kommentit ja asiantuntemus ovat olleet osuvia ja ennen kaikkea kannustavia. Kiitos erityisesti Leena Autonen-Vaaranieniemi, Thomas Heikell, Marianne Notko ja Eija Sévon niistä hyvistä hetkistä ja matkoista, jolloin kehitimme itseämme sekä tieteellistä ajatteluamme. Tutkimukseni tukemisesta taloudellisesti kiitän Jyväskylän yliopistoa, perhetutkijakoulua ja Suomen Kulttuurirahaston Keski-Suomen rahastoa. Michael Freemanille kiitos englannin kielen tarkistuksesta. Taiteilija Paavo Steniusta haluan kiittää maalauksesta, jonka hän teki suomalaisen isyyden kunniaksi ja joka nyt kuvittaa väitöskirjani kantta.

Suuren kiitoksen ovat ansainneet kaikki lähimmät työtoverini, joiden kannustuksen ansiosta jaksoin yhä uudelleen istua koneen ääreen: kirjoittaa, työstää ja poistaa tekstiä. Erityisesti haluan kiittää Jani Ursinia, joka on asiantuntemuksellaan vakuuttanut minut työn valmistumisesta. Susanna Paloniemen kommentit aineistoähkyn aikana ja oivallusta herättäneet kysymykset muistuvat kiitollisina mieleeni yhä uudelleen. Satu Perälä-Littusen ja Marja-Leena Böökin asiantuntemus perhetutkimuksesta ja tutkijana toimimisesta muodostivat henkisen turvani, joihin saatoin turvautua työn eri vaiheissa. Kiitos Timo Salminen ja Risto Hietala, teidän kanssanne ratkoin monta kiperää ongelmaa asiasta ja asian vierestä. Uuden kokeiluun ja luovaan leikittelyyn on minua loputtomasti kannustanut Soile Väänänen, jonka kanssa keskusteltaessa realiteetit

ja rajat näyttävät ylitettäviltä ja uudet ideat mahdollisilta. Työn loppuvaihetta kulki kanssani Leena Halttunen, jonka kanssa pohdimme monia tutkimuksen teon (ja elämän) filosofisia ja käytännöllisiä seikkoja – ehdit maaliin ennen minua! Kriittistä keskustelua ja yhtä aikaa lempeää vertaistukea sain kokea Taisossa, joka koostui monista varhaiskasvatuksen tutkijoista ja opettajista. Kiitoksen ansaitsevat myös monet muut kollegat, joita en tässä voi nimeltä mainita, mutta joiden kanssa olen kokenut monia hyviä ja opettavaisia hetkiä. Kiitos teille kollegat ja ystävät kaikista kauniista sanoista, teoista, itkuista ja nauruista. Olette minulle tärkeitä.

Omia vanhempiani kiitän pohjalaisesta perimästäni, jonka avulla menin läpi monen harmaan kiven. Tätä peräänantamattomuutta on tarvittu. Korvaamattoman konkreettisen avun toivat puolestaan appivanhempani, jotka yhä uudelleen halusivat auttaa. Pyykkivuoret, työaika- ja lastenhoito-ongelmat ja muut arjen epätoivon hetket helpottuivat. Lopuksi kiitos myös kummilapsilleni ja lähimmille ystävilleni kaikista pienistä ja isommista arki- ja tähtihetkistä. Erityisesti Tiina Muukkonen, Rauna Koivunen, Sanna Höglund ja pikkusiskoni Karoliina Kukkonen ovat antaneet minulle uskoa mahdottomaan sekä iloa ja voimaa päiviini.

Kaikkein suurimman kiitoksen saa kuitenkin lapseni ja aviomieheni. Rakkaat tyttäreni Eveliina, Laura ja Nuppu, kiitos että olette tehneet tutkija-äidin arjesta niin moninaisen. Usko äidin kykyihin on ollut suuri: neljävuotiaana yksi tyttäristäni vastasi kysymykseen äidin työstä: Äiti kirjoittaa väitöskirjoja. Toinen puolestaan toivoi että tutkisin mieluummin sammakoita. Kolmas tyttäreni jaksoi yhä uudelleen ympyröidä sivujen tekstit – etteivät sanat karkaa. Nyt kaikki sanat ovat tallessa, kiitos siitä. Aviopuolisoni ja lasteni isä ansaitsee julkisen tunnustuksen – ilman sinun tukeasi ja sponsorointiasi olisi tutkimuksen teko ollut pelkkää työtä, nyt se on ollut nautinto.

Joulun alla Vaajakoskella 2009
Johanna Mykkänen

1 JOHDANTO

Milloin on isyyden aika? Kysymys paikantuu yksilötasolla aikaan ennen isyyttä: isäksi tulon pohdiskeluihin ja ajoittumiseen omassa elämässä. Isäksi tuloa pidetään miehen elämän yhtenä käännekohtana, joka koskettaa miehen elämää ja ihmissuhteita monin tavoin, paikantuvathan elämän käännekohtiin myös intensiivisimmät tunteet (McAdams 1988, 137–141; Palkovitz 2007, 28–29). Koska isyydellä on todettu olevan positiivinen vaikutus miehen terveyteen ja elämään, olisi myös tarpeen tutkia, miten mies merkityksellistää isäksi tulon kokemuksiinsa ja tunteitaan jo isyyden alusta lähtien (Knoester, Petts & Eggebeen 2007; Marsiglio & Hutchinson 2002, 233–237). Seuraavat kysymykset vaativatkin tarkempaa analyysiä: Mitä mies ajattelee isäksi tulon halustaan, ajankohdasta ja sen edellytyksistä? Entä millaisia mahdollisuuksia, rajoja, valintoja ja päätöksiä tämän päivän miehet kohtaavat isäksi tullessaan?

Yksilöllistä isyyden aikaa värittää myös isyyden yhteiskunnallinen ja kulttuurinen arvo- ja asenneilmasto. Aiemmin isyys nähtiin äitiyteen verrattuna rajallisena ja rajoitettuna, johon tuli puuttua ja jota tuli ohjata. Isien kykyyn toimia luonnostaan vanhempana ja kasvattajana ei luotettu, sillä vanhemmuuden uskottiin vaativan naisellisia vaistoja tai ainakin sellaista herkkyyttä ja sensitiivisyyttä, joita miehiltä ei ole löytynyt. (Cowan & Cowan 1987; Vuori 2001, 357.) Vanhemmuuden tasa-arvovaatimukset ovat laajentaneet sekä naisten että miesten toimintakenttiä (Day & Lamb 2004, 2). Tämä on johtanut siihen, että isyys ja äitiys asetetaan nykypäivänä, ainakin periaatteellisella tasolla samalle viivalle, samoine vaatimuksineen ja käytännön toteutuksineen (Halldén 1998). Jaetusta vanhemmuudesta on tullut ideaali, joka on sekä asiantuntijoiden että vanhempien tavoitteena (Vuori 2001, 19).

Äitiys ja isyys ovat sukupuolitettuja ja samalla relationaalisessa suhteessa toisiinsa, muokaten toinen toistaan. Traditioita, itsestäänselvyksiä ja luonnollisina pidettyjä ilmiöitä on alettu kyseenalaistaa ja tarjota tilalle vaihtoehtoisia malleja vanhemmuudesta, jolloin erilaiset isyydet elävät rinnakkain. Huttunen (2001, 149) on selvittänyt isyyden muutosta ja toteaa isyyden olevan tänä päivänä niin moniäänistä, että nykypäivän mies on isyytensä kanssa ymmällään. 2000-luvun

vaatimukset isyydelle ovat kaksijakoisia: miehiltä odotetaan sekä elättäjyyttä että hoivaa (McNeill 2004; Paajanen 2006, 49, 95). Isyys on haussa, sen muotoa ja laatua ei voi – tai ei ehkä edes haluta ”lyödä lukkoon” (Rantalaiho 2003, 222). Isyyttä tuotetaan päivittäin, se on aika- ja paikkasidonnaista ja samalla yksilöllisistä toiminta- ja ajattelutavoista tiheää. Tämä perustuu sosiokonstruktionistiseen näkemykseen siitä, että todellisuus rakentuu sosiaalisesti yksilön ja maailman toimissa jatkuvassa vuorovaikutuksessa (Berger & Luckmann 1994, 74; Crotty 1998, 58). Myös kieli, tiedon tuotanto ja ymmärrys rakentuvat vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Rudes & Guterman 2007).

Isyyden muuttumisen ja yhteiskunnallistumisen myötä Gosine (2007) esittää, että isyydestä on tullut haavoittuva, epävarma ja altis arvostelulle. Isyyteen liittyviä muutoksia voidaan tarkastella miesten näkökulmasta sekä uhkana että mahdollisuutena. Kimmel (2004, 292–293) näkee muutoksen mahdollisuutena ja ennustaa miesten elämän muuttuvan tällä vuosituhanella. Hänen mukaansa miehet ovat vasta pikkuhiljaa ymmärtämässä traditionaalisen maskuliinisuuden normien mukaan elämisen jättävän heidät tyytymättömiksi monella alueella. Esimerkiksi monet tunteet ja kokemukset jäävät kokematta, sillä niiden on katsottu kuuluvan naisten maailmaan. Se, että miehet on perinteisesti nähty rationaalisina ja naiset tunneherkkinä – tai isät työssä kodin ulkopuolella ja äidit sen sisäpuolella – kuvaavat miehille ja naisille osoitettuja paikkoja ja toiminnan tapoja (Shields 2000, 9; 2002, 136).

Jotta isyyttä ymmärrettäisiin paremmin ja sitä voitaisiin tukea, tulisi tutkimuksen lähteä jo ajasta ennen lasta, isäksi tulemisen lähtökohdista ja lapsen suunnittelusta (Forste 2002; Marsiglio, Hutchinson & Cohan 2001). Varsin vähän tiedetään miesten aktiivisuudesta lapsentekoa suunniteltaessa, isyyden ajoittumisen merkityksestä miehen elämässä sekä niistä prosesseista, joiden kautta mies tulee ylipäätään tietoiseksi lisääntymiskyvystään, isänä toimimisen mahdollisuuksistaan ja omasta vastuustaan niin lapsentekovaiheessa kuin lapsen synnyttyä (Dorethy, Erikson & LaRossa 2006; Marsiglio, Hutchinson & Cohan 2001). Tutkimustietoa ja ymmärrystä isyydestä ja isäksi tulosta on kerätty pääosin naisten kertomana (Vuori 2003, 57). Forste (2002) kysyykin perhesuunnittelun näkökulmasta: Missä ovat kaikki miehet?

Viime vuosikymmeninä isien oma ääni, niin tutkimus- kuin populaarikirjallisuudessa, on alkanut kuulua yhä vahvempana. Ainakin erilaisten lehtijuttujen sekä miessakkien ja isille ja lapsille suunnattujen tapahtumien perusteella näyttää siltä, että miehet ovat entistä kiinnostuneempia kertomaan ja jakamaan kokemuksiaan ja tuntemuksiaan isyyteen liittyvistä asioista (Heinonen 2006, 7). Tämä näkyy esimerkiksi kirjallisuudessa¹, jossa sekä fiktiivistä kaunokirjallista että henkilökohtaista kokemuspuhetta isyydestä ja isäksi tulemisen kokemuksesta on julkaistu viime vuosien aikana yhä enemmän. Myös sellainen tutkimus on tehnyt tuloaan, jossa korostetaan isyyden merkitystä miehen elämälle ja

¹ Esimerkiksi J. Seppänen (2000) ”Ensimmäinen sana on isä”, J. Tervo (2000) ”Kallellaan”, K. Hotakainen (2002) ”Juoksuhaudantie”, H. Mäkelä (2002) ”Ihme”, K. Lepänen (2003) ”Isyydesti”, W. Jamieson & R. Latvala (2007) ”Kyllä isä tietää” sekä H. Penttinen (2004) ”Rohkeutta isä!”

identiteetille ja jossa tarkastellaan miehen omaa kokemusta (Bronte-Tinkew, Carrano & Guzman 2006; Marsiglio & Pleck 2005, 249–250).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen ensimmäistä kertaa isäksi tulleiden miesten kertomuksia isäksi tulosta sekä niissä esiintyviä tunteita ja toimijuuksia. Olen haastatellut tutkimustani varten 27 isää, jotka olivat isäksi tullessaan 20–42-vuotiaita. Tarkastelen haastatteluaineistoa narratiivisesti, olettaen erilaisten isäksi tulon kertomusten kautta avautuvan ikkunan miesten ajatus- ja tunne-maailmaan ja sitä kautta myös suomalaisen isyysskulttuuriin.

Isäksi tulo ja isyys ovat relationaalisia ja rakentuvat narratiivisesti, mitä tukee Tannenin (2009) haastateltavan toteamus siitä, että ”kaikki ihmissuhteet ovat kertomuksia”. Tarina-termillä pyrin kuvaamaan juuri miesten kokemusten yksilöllisyyttä, yhteisöllisyyttä ja ajallista etenemistä. Yksilönarratiivi syntyykin kulttuuristen mallitarinoiden pohjalta, omalla elämänhistorialla väritettynä (Gergen 1994, 20; 1999, 48). Erilaisia isyyden mallitarinoita on jo hahmoteltu (Huttunen 2001; Kekäle 2007), mutta isäksi tulon mallitarinat ovat vasta rakentumassa. Tässä tutkimuksessa tarkastelen ennen muuta sitä, *mitä ja miten miehet isäksi tulostaan kertovat ja millaisia narratiiveja ja tunteita miesten puheesta on hahmotettavissa*. Tämän lisäksi *selvitän isien toimijuuksia ja tunnetoimijuuden tapoja*, sillä toimijuus ilmentää isän valintoja ja päätöksiä sekä niihin liittyviä rajoja ja mahdollisuuksia. Vastaan vielä alussa esittämäni kysymykseen Rantalaihoon (2003, 202) tukeutuen: ”Nyt on isyyden aika”.

Väitöskirjani rakentuu perinteisen tutkimusraportin tapaan, joka alkaa teoreettisesta katsauksesta jatkuen metodilukuihin ja edelleen empiiriseen osuuteen. Luku 2 jakautuu kolmeen teoreettiseen alalukuun, joista ensimmäisessä johdattelen lukijan isyyden sosiokulttuuriseen luonteeseen. Toisessa alaluvussa keskityn isyyden käsitteisiin ja olemassa oleviin mallitarinoin. Tuon myös esille nykypäivän uuden, sitoutuneen isyyden ja jaetun vanhemmuuden ideologiat, joihin nykypäivän isyys- ja vanhemmuusdiskurssit ja -käytännöt vertautuvat. Kolmas alaluku keskittyy isyyden alun valintoihin ja isyyteen sitoutumisen merkityksellisyyteen ja vanhemmuuden vastuuseen. Luvussa 3 avaan puolestaan tunnetutkimusta miehen ja isyyden näkökulmasta. Luvun 4 menetelmälliset valinnat kertovat sitoutumisestani narratiivisuuteen ja siihen liittyvistä käsitteistä, joilla tässä tutkimuksessa operoin. Luvuissa 5–7 kerron puolestaan tutkimukseni toteuttamisesta kuvaten tutkimusongelmat, aineiston, analyysin ja tulokset, joissa tuon esille isien tarinatyyppit, toimijuudet ja tunnetoimijuudet. Tutkimukseni viimeisessä luvussa (8) vedän yhteen tuloksia sekä pohdin niiden teoreettisia kytköksiä ja tulosten luotettavuutta.

2 KULTTUURISESTI RAKENTUVAT ISYYDET

2.1 Isyyden konstruktionistinen luonne

Men are more like their times than their fathers.
(Arabialainen sananlasku, Kevin 2006)

Sekä yllä oleva sananlasku että Meadin² toteamus siitä, että ”äitiys on biologinen välttämättömyys, mutta isyys sosiaalinen keksintö” kuvaavat isyyden kulttuurisidonnaisuutta ja sosiaalista ydintä. Mieheyden ja isyyden määritelmät sekä niihin liittyvät odotukset ja vaatimukset muuntuvat ja muokkautuvat alati uudelleen (Marsiglio & Cohan 2000, 78). Isyyttä tehdään ja siitä neuvotellaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jolloin sen voidaan sanoa olevan sosiaalinen konstruktio (Ambert 1994; Dorethy, Kouneski & Erickson 1998).

Isyys nähdään usein yhteisesti jaettuna, yhtenäisenä ja kollektiivisena entiteettinä, jota yhteiskunnalliset puitteet rajaavat ja mahdollistavat. Toisaalta tiedetään, että jokaisen sukupolven isällä on oma henkilö- ja elämänsähistoriansa, kehityskulkunsa ja tapansa toteuttaa ja tehdä isyyttään. (Palkoviz 2002, 36.) Eriytyisesti suhteet lapsen äitiin sekä hänen asenteensa ja toimintatapansa ovat merkityksellisiä miehen omissa isyysmäärittelyissä (Pasley, Futris & Skinner 2002). Nämä tekijät yhdessä määrittävät, mitä ja miten miehet ajattelevat, tuntevat ja toimivat isinä.

LaRossa (1997, 21) ja Hearn (2002, 245) näkevät isyyden fragmentoituneen. He kirjoittavat isyyden sijasta isyyksistä. Isyydet voivat olla toisiaan tukevia mutta myös keskenään ristiriitaisia, maskuliinisuuudessaan jopa kilpailevia. Monenlaisista isyyksistä huolimatta jotkut puhuvat ovat hallitsemampia kuin toiset. Hallitsevin puhetapa synnyttää usein yhteisen ymmärryksen ja ideologian hyvästä ja oikeanlaisesta isyydestä. Useimmiten isämies nähdään yhtenäisenä ja selkeärajaisena ilmiönä: valkoihoisena, heteroseksuaalisena, henkisesti ja

---

² *Motherhood is a biological necessity, but fatherhood is a social invention* [Garbarinon (2000, 13) mukaan Mead].

fyysisesti voimakkaana perheen elättäjänä. Tähän ihannekuvaan miehiä verrataan, olivatpa he potentiaalisia, tulevia tai jo olevia isiä. (Hearn 2002, 245.)

Vaikka isyydestä tuotetut kulttuuriset mielikuvat ovat yksinkertaistettuja, yleistettyjä ja normatiivisia tapoja ajatella, niillä on voimaa muokata yleistä asenneilmastoa. Isiä koskevat uskomukset ohjaavat käyttäytymistä ja niiden avulla arvioidaan myös muita isiä. Tämän ohella ideaalit ja käytäntö aiheuttavat ristiriitoja yksittäisten ihmisten elämässä sekä rajoittavat isyyden moninaisuutta. (Dienhart 1988, 9; Perälä-Littunen 2004, 187–189; Pleck & Pleck 1997, 34–35.) Miehen isyys muuttuu myös lapsen kasvaessa ja elämäntilanteiden muuttuessa, joten isyyttä voi kuvata elinikäisenä prosessina, jolla on oma elinkaarensa (Marsiglio & Pleck 2005, 249–250; Palkoviz 2002, 36). Morganin (2002, 273–274) mukaan isyyttä ei voi erottaa kontekstistaan, tässä perheestä, sillä perhe on ”kolmiosuhde”, johon kuuluvat isä, äiti ja lapset. Kun perherakenne muuttuu, määrittyvät isyysskäytännöt useimmiten uudelleen. Isyyttä voidaanakin kuvata ajankuvana, jota tulkitaan, kuvataan ja peilataan tietyn ajan ja kulttuurin ihanteita ja sosiaalisia käytäntöjä vasten (Marsiglio, Amato, Day & Lamb 2000).

2.2 Isyyden kulttuuriset mallitarinat

Isyys on puhuttanut suomalaisia ja kansainvälisiä tutkijoita jo useamman vuosikymmenen ajan³. Isyystutkimus ja isyyskeskeinen perheen tarkastelu on lyönyt itsensä läpi niin yhteiskunnallisella, kulttuurisella kuin yksilöllisellä tasolla. Nykypäivän miehet pyritään sitouttamaan isyyteensä entistä tiukemmin, jota kuvaa esimerkiksi neuvolatyön kehittäminen isyysmyönteisempään suuntaan (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2008: 24) ja erilaisten isäryhmien toiminta. Isyydestä on rakennettu yhteiskunnallisen keskustelun, kontrollin ja vaikuttamisen keino, voidaan jopa sanoa, että siitä on muodostunut poliittinen agenda (Skevik 2006; Vuori 2003, 60–62). Kaiken tämän pohjalla on osallistuvan isän ja jaetun vanhemmuuden ideologia, jossa isä kuvataan hoivaavana, lapselle emotionaalisesti läheisenä ja lapsensa päivittäiseen arkeen osallistuvana toisena vastuullisena vanhempana (Gerson 1997, 39–40; Huttunen 2001, 168–172).

Kekäle (2007, 36–40) määrittelee isyyden mallitarinoiksi esimodernin, modernin ja postmodernin isyyden, jotka ovat kertomuksen muodossa olevia pelkistyksiä siitä, millaisena isyyttä on eri aikoina hahmotettu. Tällä hetkellä elämme kuitenkin isyyden murrosvaihetta, jolloin aikaisemmat isyyden – ja varsinkin isäksi tulon – mallitarinat eivät enää sellaisenaan toimi ja uusia mallitarinoita rakennetaan.

2.2.1 Esimodernista postmoderniin

1800-luvulta 1900-luvun alkuun saakka mies toimi perheen päänä, jolloin hänellä oli talossa ehdoton valta (Häggman 1994, 136–138; Pleck & Pleck 1997, 35).

³ Dayn ja Lambin (2004, 6) mukaan isien, äitien ja lasten vuorovaikutusta alettiin tutkia 1970-luvun lopulla, jonka jälkeen isyystutkimuksen suosio on kasvanut jatkuvasti.

Yhteiskunta perustui *esimodernissa* miesten patriarkaaliseen ylemmyyteen ja sukupuolitettuun työnjakoon, jolloin perhe jaettiin julkiseen sekä yksityiseen ja naisen tehtäväksi jäi lasten synnyttäminen ja talon emännöiminen (Korhonen 1999, 34; Pleck & Pleck 1997, 35). Vuoteen 1913 voimassa olleen vihkikaavan mukaan nainen oli luotu miehelle seuraksi ja avuksi (Häggman 1994, 137–139, 174). Isä työskenteli agraariyhteisön tapaan kotipiirissä, mutta oli henkisesti ja emotionaalisesti poissaoleva (Kekäle 2007, 36–41).

Esimodernin jälkeen voidaan puhua isyyden *modernista mallitarinasta* (Kekäle 2007, 40), jossa isät kuvataan etäisinä, kodin ulkopuolella työskentelevinä, fyysisesti poissaolevana perheen kurinpitäjinä ja talouden turvaajina. Maskuliinisuus ja miehinen identiteetti kutoutuivat palkkatyön ympärille. Uskottiin, että jos mies keskittyy liikaa lapsiin, tämä voi aiheuttaa ongelmia koko perherakenteeseen. Hyvän perheenisän tehtävänä olikin suojella perhettään ja erityisesti vaimoaan taloudelliselta stressiltä, sillä äiti oli kodin sielu ja sydän. Naisen paikaksi määriteltiin koti ja perhe – ja ajan myötä äidin vastuulle tuli myös kotikasvatus. (Häggman 1994, 174, 184–185; Lamb, Pleck & Levine 1986, 73; Parke & Stearns 1993.) Kotiäitiys-ideaali ei kuitenkaan mahdollistunut kaikissa perheissä, sillä miehen palkka ei olisi riittänyt perheen toimeentuloon. Moni vaimo hankki toimeentuloa sekalaisista töistä. (Häggman 1994, 219; Markkola 1994, 162.)

Modernissa yhteiskunnassa äidistä tuli ensisijainen vanhempi ja kodin moraalinen selkäranka, isästä leikkittäjä ja naisen apuvoima (Häggman 1994, 179–182). Äidin ensisijaisuus näkyi myös siinä, että tutkittaessa perhettä ja vanhemmuutta äidit ja muut perhepiirin naispuoleiset ihmiset (äidinäiti, sisko, tytär tai anoppi) vastasivat kodista, perheestä ja vanhemmuudesta tehtyihin tutkimuksiin. Tämä on ollut omiaan vahvistamaan naisen, erityisesti lapsen synnyttäneen äidin, vanhemmuuden ensisijaisuutta ja vastuuta lapsen kasvatuksesta ja hoidosta. (Coley & Morris 2002; Spiegel 1982, 95; Vuori 2003, 40–57.)

Perheen sisäinen sukupuoliroolien ja vallanjaon muutosprosessi alkoi 1960-luvulla. Tällöin alettiin kuulla myös ensimmäisiä ääniä siitä, että isätkin voivat ja osaavat osallistua kodin- ja lastenhoitoon. (Vuori 2004, 32.) Naiset alkoivat puolestaan vaatia enemmän valinnanmahdollisuuksia äitiyden toteuttamiselle sekä kodin sisäisen ja ulkopuolisen työn tekemiselle. Tasa-arvoa ja naisten oikeuksia peräänkuuluttavat vaativat naisen irrottamista kodin ja äitiyden itsestänselvyyksistä, naisen näkemistä myös naisena eikä ainoastaan äitinä tai tulevana äitinä sekä äitiyden valinnaisuutta elämänpoliittisena valintana. (Gosine 2007; Chodorow & Contratto 1982, 54–55.) Toisaalta tämän rinnalla alkoi korostua psykososiaalinen ymmärrys perheestä, jossa korostettiin yksilopsykologiaa ja vuorovaikutussuhteiden merkitystä. Vaikka isien merkitystä varsinkin poikalasten kehityksessä korostettiin, niin äidin ja lapsen väliselle (symbioottiselle) suhteelle annettiin erityisen suuri painoarvo. (Pleck & Pleck 1997, 35; Lupton & Barclay 1998, 37–44; Vuori 2004, 41).

Postmoderniksi isyyden mallitarinaksi kuvataan sellaista aikaa, jossa miehiisyyden ja naisellisuuden ero pikkuhiljaa kyseenalaistuu ja isyyttä kuvataan uudesta näkökulmasta (Kekäle 2007, 40, 52). 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun isyyden mallitarina pitää sisällään hoivaavan, osallistuvan ja vastuullisen isyyden kuvan. Tällainen tasa-arvoinen ja jaettu vanhemmuustavoite sisältää viestin siitä,

että isä halutaan sitouttaa arkivanhemmuuteen, isästä halutaan toinen perheen arjen pyörittäjä ja vastuunjakaja. Uutta on myös Rantalaihon (2003, 221) kuvaama puhetapa siitä, että miehellä(kin) on tarve lapseen, jolla erottaudutaan naiskeskeisestä tasa-arvokeskustelusta ja pyritään muutokseen miehen ehdoilla. Huttusen (2001, 168–172) mukaan *uudella isyydellä* tarkoitetaan sellaista positiivisävytteistä isällistä toimintaa, johon kuuluu täysmääräinen sitoutuminen vanhemmuuteen: vastuu, hoiva ja lapsen päivittäinen hoitaminen. Tämän lisäksi isyys kasvattaa miehen ihmisyyttä ja miehisyttä. Isyys on miehelle tämän ajattelumallin mukaan mahdollisuus, ei este tai rajoite. (Cohen 1993, 1, 20; Pleck & Pleck 1997, 34; Pleck, Lamb & Levine 1986, 15.) Osallistuva, hoivaava isyys voidaan nähdä myös miehisyttä tukevana toimintatapana (Kolehmainen 2004, 107).

2.2.2 Uusi isyys ja jaettu vanhemmuus

Voidaan kuitenkin pohtia, onko nykypäivän isyys kuitenkaan kovin uutta ja postmodernia, erityistä tai ennennäkemätöntä (Aalto 2004, 65)? Aikaisempien aikojen isyys ei ole välttämättä ollut niin staattista ja lokeroitua kuin yleensä ajatellaan. Viime vuosiadan historian tutkiminen osoittaa, että aina on ollut toisenlaisia tarinoita⁴ (LaRossa 1997, 4).

Uuden isyyden ideologista luonnetta on kritisoitu sen normatiivisesta hoivapainotteisuudesta (Christiansen & Palkovitz 2001; Walker & McGraw 2000). Korostettaessa hoivan merkitystä vastuun ottamisessa kyseenalaistetaan isän vastuullisuus menneinä vuosikymmeninä (Cancian & Oliker 2000, 3–4).

Cancianin ja Olikerin (2000, 2–3) mukaan fyysinen hoiva näkyy käytännön toimina, esimerkiksi syöttämisenä ja kylvettämisenä, mutta kokonaisuudessaan siihen kuuluu niin fyysinen kuin emotionaalinen huolenpito sekä kiintymys ja vastuu. Emotionaalinen huolenpito konkretisoituu puolestaan lohduttamisena ja toisen kuuntelemisena (*caring about and caring for*). Vanhemmuudessa nämä kaksi asiaa usein yhdistyvät, kun taas ammatikseen hoivatyötä tekevät voivat kokea nämä erillisinä. Isän hoivapainotteisuuden korostamisella pyritään kuitenkin eroon elättäjän roolin itsestänselvyydestä. Lisäksi monissa tutkimuksissa on todettu, että miesten kykyä hoitaa lasta ja osoittaa rakkautta ei enää epäillä (Lamb 1997; Pleck 1997; Snarey 1993). Osallistuvan, hoivaavan isyyden ohella puhutaan myös generatiivisesta⁵ isyydestä. Tällä Hawkins ja Dollahite (1997, 18–19) tarkoittavat lapsen tarpeiden huomioimista ja hoiva- ja vuorovaikutussuhteen luomista, joka tuottaa onnellisuutta niin isälle kuin lapselle.

⁴ Esimerkiksi LaRossa ja Reitzes (1995) havaitsivat 1900-luvun alkupuolen kirjeitä analysoidessaan isyyden näyttäneen jo tuolloin moninaiselta. Tätä ei kuitenkaan nostettu esille tutkimuksissa, sillä se ei tukenut senhetkistä mielikuvaa isästä autoritaarisena ja etäisenä. Tämä johtui myös siitä, että tutkimuksiin osallistujat olivat naisia ja äitejä, jolloin miesten ääni jäi kuulumattomiin. 1920- ja 1930-lukujen isien osallistuminen lasten hoitoon ja kasvatukseen saattoi olla lähempänä nykypäivää kuin on annettu ymmärtää.

⁵ Käsite ”generatiivisuus” on lähtöisin Eriksonilta (1978, 103), joka tarkoittaa sillä seuraavan sukupolven tarpeiden huomioimista sekä siitä huolehtimista. Gersonin (1997, 40–41) mukaan generatiivisuus kehittyi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, erityisesti silloin kun kyseessä on tasa-arvoinen parisuhde sekä mahdollisuudet hoivaamiseen.

Isyys- ja miehisyysskulttuurin muutos on Henwoodin ja Procterin (2003) haastattelemien brittiläisten isien (n=30) mielestä positiivinen asia. Nämä miehet halusivat ennen kaikkea nauttia isyydestään, mihin kuului hoiva ja vastuun ottaminen kotitöistä ja lastenhoidosta. Uuden isyyden toteuttaminen käytännössä ei ole kuitenkaan ongelmatonta. Osallistuvaa isyyttä voivat rajoittaa kodin, ansiotyön ja vapaa-ajan yhteensovittamisen vaikeudet sekä sukupuolten väliset ristiriidat.

Uusi isyys -ideologian rinnalla ja usein siihen liitettyä kulkee *jaetun vanhemmuuden*⁶ ideaali, joka perustuu jo normiksi muodostuneelle sukupuolten tasa-arvolle (Perälä-Littunen 2007). Jaetulla vanhemmuudella tarkoitetaan yhteistä osakkuutta vanhemmuudessa, tasaveroista sitoutumista, hoivan ja vastuun jakamista sekä kodissa että kodin ulkopuolella. Jaetulla vanhemmuudella ei tarkoiteta pelkästään lapsen hoivan tai kotitöiden puolittamista, eikä myöskään vanhemmuuden samanlaisuutta. (Pleck & Pleck 1997, 45; Dienhart 1988.) Van Egeren ja Hawkins (2004) toteavat jaetun vanhemmuuden olevan ”kahden ihmisen yhteistä ymmärrystä ja vastuuta lapsen hyvinvoinnista”. Se on yhteisiä päämääriä ja yhteishenkeä sekä työn- ja vastuunjakoa niin kodin- kuin lastenhoidossa. Jaetun vanhemmuuden pohjavireenä kulkee toisen yksilön ja erilaisuuden kunnioittaminen, tukeminen ja sensitiivisyys (McHale, Kuersten-Hogan & Rao 2004). Tämän määritelmän mukaan lapsista vastuuta ottavat aikuiset voivat olla keitä tahansa, ketkä siihen ovat sitoutuneet – eivät välttämättä lapsen biologiset vanhemmat. Jaettua vanhemmuutta voi heikentää sellainen käytös tai toiminta, joka tekee toisen toiminnan tyhjäksi, kuten toisen aliarvostus, kritisoiminen, luottamuksen ja kunnioituksen puute sekä passiivinen läsnäolo. (Van Egeren & Hawkins 2004.)

Usein jaettu vanhemmuus vaikuttaa myös positiivisesti parisuhteeseen. Se edesauttaa turvallisen ja läheisen lapsi-vanhempi-suhteen luomista sekä lapsen henkistä ja fyysistä hyvinvointia. (Barrows 2004; Caldera & Lindsey 2006.) Toisen vanhemman aliarvoiminen voi puolestaan heikentää lapsen ja kritikoidun vanhemman kiintymyssuhdetta (Caldera & Lindsey 2006).

Periaatteellisella tasolla nykypäivän äidit ja isät ovat sitä mieltä, että vanhempien tulisi yhdessä osallistua perheen elatukseen. Tällöin myös perheen arkea olisi mahdollista jakaa. (Reuna 1998, 40.) Etäisen elättäjän rooli ei tyydytä nykypäivän miehiä, eikä esimerkiksi omista isistä haluta ottaa mallia sellaiseen (Mykkänen, Hirsjärvi & Laurinen 2001; Williams 2008). Jaetun vanhemmuuden ideaalista huolimatta monet naiset kokevat epäreilun miesten vähäisemmän osallistumisen lasten- ja kodinhoitoon. Miehet saattavat puolestaan olla sitä mieltä, että he osallistuvat lasten- ja kodinhoitoon enemmän kuin mitä heidän puolisonsa ovat kertoneet. (Coley & Morris 2002; Milkie, Bianchi, Mattingly & Robinson 2002; Reuna 1998, 40.) Hyvään isyyteen koetaan edelleen kuuluvaksi perheen elättäjäisyys, vaikka se ei enää olekaan miehen pääasiallinen

⁶ Englanninkielisiä termejä *shared parenting* ja *coparenting* käytetään synonyymeinä keskenään ja ne suomennetaan useimmiten *jaetuksi vanhemmuudeksi*. Van Egerenin ja Hawkinsin (2004) mukaan näiden termien erottelu ja määrittely on kuitenkin jäänyt puutteelliseksi.

tai ainoa tehtävä. Tätä voidaan tarkastella myös moraalisesti, jolloin pohditaan, tulisiko näin ollakin? (Brandth & Kvande 1998; Loscocco & Spitze 2007.)

Korhosen (2004, 247) mukaan miesten ja naisten kuvaukset työn- ja vastuunjaosta eivät kuitenkaan aina kohtaa, vaan nämä kaksi kerrontaa saattavat olla ristiriidassa keskenään. Lammi-Taskula (2004, 189–191) tulkitsee tällaisten eroavaisuuksien ja erojen liioittelun johtuvan sosiaalisista paineista: mies haluaa antaa kuvan tasa-arvoisesta perheestä ja nainen pitää yllä mielikuvaa hyvästä äitiydestä. Suomalaismiehet näyttävätkin isäksi tultuaan vaativan itseltään perheen elättäjyyttä, vaikka puoliso tätä ei korostaisikaan.

Jaetussa vanhemmuudessa on näin ollen sisäänrakennettu sukupuolijärjestys, joka määrittelee miehet ja naiset useimmiten laadullisesti erilaisiksi, jopa vastakohtiksi (Rantalaiho 1994, 10–13). Varsinkaan hegemoninen maskuliinisuus⁷ ei suosi jaettua vanhemmuutta vaan pakottaa pitäytymään sukupuolisidonnaisissa roolijaoissa ja tunnekäyttäytymisestä (Seward, Yeatts & Amin 2006). Esimerkiksi työnjaollisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta naiset nähdään perhe- ja kotikeskeisinä sekä lasten ja sosiaalisten suhteiden pääasiallisina hoitajina. Maskuliinisuus liitetään yhä vahvasti kodin ulkopuolelle: autonomiaan, työhön ja ”bisneksen tekemiseen”. (Connell 2002, 9, 56; Vonk & Ashmore 2003.) Heikell (2004, 308) tuo esille erään maskuliinisen ammatin marginaaliryhmän, merimiesten, elättäroolin tärkeyden. Isyys ja perhe näyttäytyy merimiehille keinona irtautua laivaelämästä ja tankata tulevaa työrupeamaa varten. Monelle merimiehelle elättäjänä toimiminen olikin osoitus heidän sitoutumisestaan perheisiinsä.

Brittiläisten tutkijoiden Vonkin ja Ashmoren (2003) mukaan naisille suodaan enemmän vapausasteita ”esittää naista” kuin miehelle ”esittää miestä”. Nainen hyväksytään helpommin työ- ja urahakuisena kuin mies perhe- ja kotihakuisena. Miehen rajattu sukupuolisuus näkyy myös Löfström (1999, 180–182) agraarikulttuuria koskeneessa tutkimuksessa, jossa hän havaitsi, että naismaisia miehiä kohdeltiin pilkallisesti, kun taas miesmäisiin naisiin liittyi kunnioittava sävy. Koska naiseus oli hierarkiassa alempana kuin mieheys, eivät miehet juurikaan joustaneet työnteossa naisiin päin – mutta naiset joustivat ja saattoivat tehdä ”miesten töitä”. Doucet (2007, 185–187) toteaa kanadalaisten koti-isien haastatteluiden (n=118) pohjalta, että kotiin jääneet miehet pelkäsivät olevansa jotenkin vääränlaisia tai ainakin vähemmän miehiä kuin kodin ulkopuolisessa työssä käyvät miehet. Häpeä siitä, että toimii miehenä naisten alueella, voi ajaa miehen korostamaan ja pönkittämään maskuliinisuuttaan esimerkiksi puutöillä tai remontilla.

Wall ja Arnold (2007) kyseenalaistavat kuitenkin ideologisen uuden isyyden ja erityisesti sen näkymisen konkretiassa. Tämän kanadalaisen tutkimuksen mukaan äidit ovat edelleen, huolimatta isän sitoutumisesta, perheen ”ykkös-

⁷ Hegemoninen maskuliniteetti tarkoittaa tietyn ajan ja kulttuurin hallitsevaa ja normatiivista mieskuvaa ja miehenä toimimisen tapoja, joihin kiteytyy niin vallan kuin sukupuolittuneisuuden korostaminen (Morgan 2002, 280). Termiä on kuitenkin kritisoitu sen kapea-alaisuudesta, stigmatisoivasta luonteesta, heteronormatiivisuudesta ja sukupuoliroolijaon uusintamisesta. (Connell & Messerschmidt 2005.) Jokinen (2003, 11) ja Kimmel (2004, 10) ehdottavat ratkaisuksi sitä, että yhden maskuliinisuuden sijasta tulisi puhua maskuliinisuuksista. Tällöin miehisyden kirjo ja sen sisäinen hierarkkisuus tulisivat paremmin esille.

vanhempia”, isän toimiessa hyvänä kakkosena. Dienhart (2001) kysyy, voisiko yksi syy sille, että lasten kasvatusta ja hoitovastuu pysyy äideillä, johtua naisten toimimisesta kodin ja vanhemmuuden ”portinvartijoina”? Allenin ja Hawkinsin (1999) mukaan portinvartijuuden kontekstina on kaksivanhempainen perhe, jossa kotitöissä äiti johtaa ja isä auttaa. Portinvartijuus kuvataan negatiivisävytteisenä toimintana, johon liittyy äidin ylivalta ja päävastuu lapsen kasvatuksesta ja hoidosta, äitiysidentiteetin vahvistaminen ja tyydytyksen hakeminen tätä kautta sekä sukupuolittunut roolijako. Portinvartijuuteen liitetään usein myös isän aseman, roolin, tekemisten tai tekemättä jättämisen kritisointi (Cannon, Shoppe-Sullivan, Mangelsdorf, Brown & Sokolowski 2008). Sano, Richards ja Zvonkovic (2008) kuitenkin kyseenalaistavat äitien portinvartijuuden, sillä haastatellut äidit (n=83) eivät (ainakaan tarkoituksellisesti) vartioineet, vaan olisivat pikemminkin halunneet isän suurempaa panosta lapsensa elämään.

2.3 Isyden alussa

Lapsen hankintaan ja lapsesta haaveiluun liittyvät kulttuuriset mallitarinat on rakennettu naisille ja naisten kesken. Tämä on kuitenkin muuttumassa, sillä viime vuosina lapsen suunnitteluun ja hankintaan liittyvillä seikoilla on todettu olevan kauaskantoisia vaikutuksia niin naisille, lapsille kuin miehille itselleen (Forste 2002). Pysin seuraavaksi hahmottamaan isäksi tulon ja alkuisyyteen liittyviä kulttuurisia ”kuvia”.

2.3.1 Isyys valintana

Vanhemmuutta voidaan tarkastella yksilön elämänpoliittisena valintana, sillä vanhemmuus on tänä päivänä pitkälti vapaaehtoinen valinta. Giddens (1991, 214–215; 1994, 91) tarkoittaa elämänpoliittikalla yksilön elämää ja identiteettiä koskevien päätösten ja valintojen tekemistä, jossa ”luonnollinen” elämän eteneminen väistyy ja refleksiivisyys lisääntyy. Yksilö on siis vapaa, mutta myös pakotettu, valitsemaan tietyissä puitteissa (Bauman 1996, 29). Joillekin valinnat ja mahdollisuudet tuovat vapautta, toisille puolestaan paineita ja taakantuntua (Giddens 1991, 80–81). Elämänpoliittikan pitäisi edistää ”toisia” mahdollisuuksia ihmisen elämässä. Tämän mukaan ihmiset eivät ole sidottuja vain yhteen elämänkulkuun ja vaihtoehtoon, vaan he voivat aloittaa alusta missä elämänvaiheessa tahansa. (Giddens 1994, 172, 186.) Roos ja Hoikkala (1998, 11–12) kiteyttävät, että elämä ei itsessään ole elämänpoliittikkaa, mutta elämän muokkaaminen eri tavoin on.

Mielikuva vanhemmuuden oikeasta ajankohdasta liittyy sekä kulttuuriin että elämänteorioiden tuomaan ymmärrykseen siitä, milloin vanhemmuuteen siirtymisen tulisi tapahtua (Hagström 1999, 158; Heath 1994). Elämäntietä ymmärretään useimmiten erilaisina vaiheina lapsuudesta vanhuuteen ja näiden vaiheiden välisinä siirtyminä (syntymä, kouluun meno, avioiduminen, vanhemmuus). Näin yksilön elämää pyritään mallintamaan yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä tavalla, jolloin puhutaan normatiivisesta elämän-

kulusta. (Vilkko 2001, 75.) Ihmisten elämänkulku ei kuitenkaan etene enää yhtä ennustettavasti ja lineaarisesti elämänvaiheesta toiseen kuin aikaisemmin, vaan yksilöt tekevät ja muokkaavat elämänkulkuaan ja sen järjestystä itsenäisemmin kuin ennen (Silva & Smart 1999, 4; Martelin, Pitkänen & Koskinen 2000, 38). Beck ja Beck-Gernsheim (2002, 2–3) puhuvat ‘tee-se-itse’-elämänkerroista, joilla he tarkoittavat rutiinien, itsestänselvyyksien ja tottumusten häviämistä. Turvallisesti etenevän elämänjärjestyksen on katsottu murtuneen, itsestänselvyyksien hävinneen ja tilalle muodostuneen individualistisen vapauden ja yksilölliset valinnat (Giddens 1991, 75–85; Beck & Beck-Gernsheim 2002, 2–3). Giddens (1991, 75) huomauttaa, että yksilöä ei ollut edes olemassa traditionaalisissa kulttuureissa eikä yksilöllisyyttä tuolloin arvostettu. Nykyään yksilöt on pakotettu tekemään valintoja, muokkaamaan elämänkulkuaan itselleen sopivaksi, ottamaan riskejä ja sietämään elämänkulkuun liittyvää epävarmuutta (Beck ja Beck-Gernsheim 2002, 2–7).

Usein ihmisen elämänkulkua tarkastellaan perinteisten elämänkaariteorioiden (Erikson 1978; Levinson 1979) tuoman ymmärryksen mukaan. Elämänkulkuun liittyy myös käsitys lapsenhankinnan ajankohdasta, joka vaihtelee ajan ja kulttuurin mukaan. Se ei kuitenkaan ole aina yhtenäinen yksilön kokemuksen kanssa (Hagström 1999, 158–159). Marsiglion ja Hutchinsonin (2002, 176) mukaan yleisin ja konventionaalisin isäksi tulon hetki on silloin kun pari on sekä taloudellisesti että emotionaalisesti valmis siihen. Lapsen hankintaan liittyvät hyvät ja huonot puolet on tällöin myös tarkoin punnittu. Marsiglio (2004, 71) tiivistää tällaisen käyttäytymisen isäksi tulon valmiudeksi (*fatherhood readiness*). Niemelä (2005, 176) kirjoittaa puolestaan ”kypsyyden normista” tarkoittaen kronologisen ja kehityksellisen iän saavuttamista.

Sévon ja Huttunen (2002, 78; 2004, 138–140) ovat haastatelleet odottavia äitejä (n=7) ja isiä (n=5) ja havainneet naisen haluavan, haaveilevan ja suunnittelevan perheellisyyttä miestä useammin. Myös päätökset vapaaehtoisesta lapsettomuudesta ovat olleet perinteisesti naisten varassa (Baber & Dreyer 1986, 134). Miehen näkökulma tulee esille vasta silloin, kun pariskunta on tehnyt tietoisin valinnan lapsen haluamisesta, jos sittenkään? Sheldonin (2005) mukaan miesten (laillinen) asema, oikeudet ja velvollisuudet jäävät naisia vähemmälle huomiolle myös hedelmöityshoitojen yhteydessä. Sheldon on kyseenalaistanut isän aseman silloin, kun aviopari eroaa sen jälkeen, kun nainen on hedelmöitetty tuntemattoman luovuttajan siittiöillä.

Baber ja Dryer (1986) pohtivat, kokevatko naiset toiveen lapsesta voimakkaammin kuin miehet vai onko kyseessä kulttuurinen käsitys miesten välinpitämättömyydestä lapsen hankintaa kohtaan? Vaikka lapsenhankintaa ei ole juurikaan tutkittu miesten näkökulmasta, se ei tarkoita sitä, että miehet eivät asiaa miettisi. Kanadalaiset tutkijat Peterson ja Jenni (2003) ovat haastatelleet kuutta ensimmäistä kertaa isäksi tulevaa miestä ja havainneet miesten pohtineen lisääntymiskykyään ja sen seurauksia monelta kannalta. Ensinnäkin miehet miettivät lapsen tuomia etuja ja haittoja, mutta eivät osanneet ratkaista asiaa tämän pohjalta, sillä isäksi tulon positiivisia puolia ei kyetty realisoimaan vielä raskeana aikana. Pelkästään loogisen päättelyn ja järkeilyn avulla asiasta päättäminen oli lähes mahdotonta, joten miehet alkoivat kysellä itseltään halusivatko he

isäksi? Miehet joutuivat kasvokkain myös elämän rajallisuuden ja ajallisuuden kanssa. He luopuivat pikkuhiljaa elämän hallinnan pakosta ja antoivat tunteilleen ja intuitiolleen enemmän tilaa. Lapsenhankintapäätöstä työstettiin pitkään ja sille haettiin perusteluita aina lapsen syntymään saakka. Petersonin ja Jennin haastateltavat totesivat lapsenhankinnan olevan ”matka tuntemattomaan”, jossa vaadittiin ennen kaikkea uskoa omiin kykyihin toimia isänä.

Myös niin kutsuttu ”vauvakuumeilu” perustuu enemmän tunteen kuin rationaalisen päättelyn kautta saatuun tietoon. Rotkirch (2007) on tarkastellut ”vauvakuumetta”⁸ Helsingin Sanomissa esitetyn kirjoituskutsun kautta saamiensa kirjoitelmien (n=106 naista) pohjalta. Osa kirjoitelmien vauvakuumeilevista naisista oli ”aina” halunnut lapsia, toiset puolestaan huomasivat vauvakuumeen iskeneen kuin ”salama kirkkaalta taivaalta”. Tällainen ”vimma” kuvaa erityisesti hoivaamisen halua ja tarvetta (Foster 2000). ”Vauvakuume” toimii myös vakuuttavana perusteluna lapsenhankinnalle, sillä vauvakuume näkyy naisen fyysisenä ja psykologisena kaipuuna sekä käyttäytymisen muutoksina (Rotkirch 2007). Tämä pohjaa evoluutioteoreettiseen näkökulmaan biologisesta riippuvuudesta lapsen ja vanhemman välillä.

Isäksi tulo ei ole aina valinnaista, onhan myös ei-toivottuja ja suunnittele-mattomia raskauksia. Helsti (2000, 58) huomauttaa, että kysymys siitä, onko lapsi toivottu, liittyy vain sellaisiin elinolosuhteisiin, joissa raskautta voidaan ylipäätään ehkäistä ja suunnitella. Esimerkiksi ennen 1900-luvun ehkäisykeinojen keksimistä lapset ajateltiin Herran lahjoina, velvollisuutena tai synnin palkkoina. Lapsia ei ollut mahdollista suunnitella, ja jos sitä ylipäätään pohdittiin, oli se pelkästään naisen asia.

Barrett ja Wellings (2002) käyttävät termejä aiottu (*intended*) ja ei-aiottu (*unintended*) raskaus, joista puhutaan myös termeillä suunniteltu (*planned*) ja suunnittelematon (*unplanned*) raskaus. Barretin ja Wellingsin mukaan suunnittelujen raskauksien kriteerejä ovat aikomus tulla raskaaksi, ehkäisyn lopettaminen, molempien puolisoitten suostumus sekä raskauden ”oikea” ajankohta omassa ja puolison elämässä. Santelli, Rochat, Hatfield-Timajchy, Gilbert, Colley, Cabral, Hirsch ja Schieve (2003) toteavat raskauden aikomuksellisuuteen liittyvän käsitteellisen kompleksisuuden, sillä voihan esimerkiksi suunnittelematon raskaus olla silti toivottu. Santelli ym. määrittelevätkin ei-aiotun raskauden joko ei-toivottuna (*unwanted*) tai väärän ajankohdan (*mistimed*) raskaudeksi. Väärä ajankohta pitää sisällään toiveen lapsesta jonain päivänä, mutta ei sillä hetkellä. Ei-toivotussa raskaudessa raskaaksi tulo ei ole ollut tarkoituksellista, eikä lasta ole haluttu.

Mulderin (2003) hollantilaisen tutkimuksen mukaan pitkään jatkunut sitoutumattomuus ja yksin eläminen ovat yhteydessä lapsettoman elämäntavan

⁸ Vauvakuume-sanana synnystä ei ole tarkkaa ja yksimielistä tietoa. Kotimaisten kielten tutkija Ruppel totesi sähköpostiviestissään (26.6.2007), että sana ”vauvakuume” näyttää syntyneen viime vuosisadan toisella puoliskolla Suomessa. Vastaavaa sanaa ei ole ruotsissa, saksassa tai englannissa. Vauvakuumesanassa on käytetty hyväksi kuumesanan laajempaa merkitystä, jota Ruppel kuvaa Kielitoimiston sanakirjaan viitaten kuumeenomaiseksi poltteeksi, jännitykseksi, innostukseksi, kiihkoksi ja rauhatonmuudeksi. Metaforaa vauvakuumeesta voi näin ollen verrata esimerkiksi matka- tai autokuumeeseen.

valintaan. Sinkkuuden ja vapaaehtoisen lapsettomuuden syynä on useimmiten tyytyväisyys senhetkiseen elämään, jota ei haluta muuttaa. Yksilöllä on tällöin mahdollisuus ja vapaus tehdä itsenäisiä päätöksiä sekä toteuttaa itseään niin tyouralla kuin vapaa-aikanaan. (Mulder 2003; Paajanen 2002, 28; Weston & Qu 2001). Myös opiskeluaikojen pidentyminen, vanhemmuuden vastuu, työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeus, ja se, että puolisoilla on jo ennestään lapsia, joko siirtävät lapsenhankintaa tai edesauttavat päätöstä vapaaehtoisesti lapsettomasta elämästä (Weston & Qu 2001).

Lapsenhankinta voi olla myös riski, joka liittyy elämänhallinnan menettämiseen, epävarmuuteen sekä vastuun ottamiseen. Lapsiperheen elämä voidaan nähdä Beck ja Beck-Gernsheimia (2002, 106–120) mukaillen kaaoksena, jossa korostuu elämän valintojen vaikeus ja monimutkaisuus. Kaaosmaisuus tuo epävarmuutta, jota ei koeta miellyttävänä tai tavoiteltuna olotilana ja siksi sitä mieluummin lykätään kuin siihen aktiivisesti pyritään. Tässä piilee myös ristiriita: tavoiteltu vapaus kätkee sisälleen yksinäisyyden. Yksinäisyys puolestaan johtaa sitoutumisen tarpeeseen ja rakkauden näkemiseen pelastusrenkaana. Perheen emotionaalinen merkitys yksilölle ja yksilön elämälle korostuu, lasten hankkiminen kuvaa elämän tarkoituksen täyttymistä, läheisyyttä ja lämpöä. (Mt.)

Oinosen (2004, 261, 274) mukaan erityisesti miehen epävarma työtilanne ja taloudellinen turvattomuus ovat syinä lapsenhankintaiän nousuun. Ihmiset eivät halua hankkia lapsia, ellei perheen talous ole turvattu. Mutta vaikka tilastot osoittavat karua kieltä syntyvyyden alenemisesta, niin toive omasta lapsesta elää yhä vahvana. On paradoksaalista, että lapsenhankintaa lykätään yhä enemmän ja tietoisemmin, mutta samalla lapsenhankintaan liittyviä ongelmia pyritään ratkaisemaan ”keinolla millä hyvänsä”. Jos lapsensaanti ei onnistu luonnollisin keinoin, niin yhä enenevässä määrin turvaudutaan erilaisiin lapsettomuushoitoihin ja adoptioihin. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 119–120.)

Kaufman (2000) tuo pitkittäistutkimuksessaan (yhteensä 2621 miestä ja naista) esille, että tasa-arvoa kannattavat miehet päätyvät parisuhteeseen ja avoliittoon sekä isäksi perinteisiä miehiä halukkaammin – ja todennäköisemmin. Tasa-arvoa kannattavat miehet ovat myös halutumpia puolisoehdokkaita ja heidän parisuhteensa kestää traditionaalisiin sukupuolirooleihin uskovia miehiä pidempään ja he ovat myös tyytyväisempiä parisuhteeseensa. Nämä miehet uskovat vanhemmuuden olevan vastuun jakamista puolisonsa kanssa, niin työn, kodin kuin lastenhoidossa. He ovat myös valmiita tähän. Perinteiset miehet sen sijaan hankkivat lapsia symbolisen arvon vuoksi: pitäähän perhe olla. (Mt.)

Landry ja Forrest (1995) korostavat isäksi tulemisen ajankohdan olevan merkityksellinen miehen kehitykselle. Jos mies ei esimerkiksi koe olevansa valmis isäksi, hänen vanhemmuudestaan tulee neuvottelun tulos, kompromissi. Martinin ja Colbertin (1997, 76, 99) mukaan yli 30-vuotiaiden miesten isyyteen sitoutuminen tapahtuu helpommin kuin tätä nuoremmilla miehillä. Myöhemmällä iällä isäksi tulleiden miesten hyvä itsetunto ja henkinen hyvinvointi isyyteen sitoutumisen yhteydessä selittyivät pitkälti miesten hyvällä koulutustasulla, vakaalla parisuhteella ja taloudellisella turvallisuudella. Myöskään paineet uralla etenemisessä eivät myöhemmällä iällä enää ole niin suuret kuin nuoremmilla miehillä, joiden urakehitys vie aikaa perheeltä. (Mt.) Heathin

(1994) lomaketutkimuksen mukaan yli 35-vuotiaana isäksi tulleet yhdysvaltalaiset miehet ovat saavuttaneet jo tietyn aseman työpaikalla, palkka on hyvä sekä työssä on joustoa ja vapautta. Tämä vapaus johtaa myös siihen, että miehiltä järjestyy enemmän aikaa lapsilleen. Vanhemmat isät ovat näin ollen henkisesti kypsempinä, heillä on vahvempi identiteetti, enemmän itseluottamusta ja elämäkokemusta kuin nuoremmilla isillä.

2.3.2 Isyyteen sitoutuminen ja vastuu

Sitoutuminen on jaettu Pleckin (1997, 67) mukaan kolmeen ulottuvuuteen: vuorovaikutukseen, saatavilla oloon ja vastuullisuuteen. Vuorovaikutuksella (*engagement/interaction*) tarkoitetaan lapsen kanssa yhdessä vietettyä aikaa, jolloin vanhempi on tilanteessa sekä fyysisesti että psyykkisesti läsnä. Tämä konkretisoituu esimerkiksi syöttämisessä, vaipanvaihdossa ja leikkimisessä. Saatavilla oloon (*accessibility*) ei sisälly yhtä intensiivistä vuorovaikutusta kuin edelliseen, mutta tässä vanhempi on kuitenkin kotona ja saatavilla, jos lapsi häntä tarvitsee. Vanhempi saattaa esimerkiksi tehdä ruokaa tai katsella televisiota ja tarpeen tullen vastata lapsen tarpeisiin. Vastuullisuudella (*responsibility*) viitataan siihen, kuka on vastuu- ja tilivelvollinen (*accountable*) lapsen hyvinvoinnista. Vastuu konkretisoituu muun muassa lapsen puhtauden ja terveyden hoitamisenä. Vastuullisuutta ei voi mitata esimerkiksi vuorovaikutuksen määrällä.

Sitoutuminen voidaan Strykerin (1987) mukaan jakaa myös vuorovaikutukselliseen ja tunnepitoiseen. Vuorovaikutuksellinen sitoutuminen viittaa sosiaalisten suhteiden määrään, määrittäen yksilön rooli-identiteettiä. Tunnepitoisen sitoutuminen viittaa puolestaan sosiaalisten suhteiden intensiivisyyteen ja syvyyteen. Stryker tuo esille, että mitä läheisemmät ja tiiviimmät sosiaaliset suhteet yksilöllä on, sitä tiukemmin hän on myös sitoutunut rooli-identiteettiinsä. (Stryker 1987.) Lapset ovat usein myös sosiaalisten suhteiden ylläpitävä voima, sillä isät ovat tiiviimmässä yhteydessä sukulaisiinsa kuin lapsettomat miehet (Eggebeen & Knoester 2001).

Pasley, Futriksen ja Skinnerin (2002) mukaan tunnepitoisella sitoutumisella on sosiaalisten suhteiden määrää suurempi merkitys miehen isyydelle. Esimerkiksi miehen tunne omista kyvyistään isänä on prosessi, mitä voi kehittää ja harjoitella kannustavassa ja läheisessä parisuhteessa. Miesten puolisoitten uskomukset miehestä isänä vaikuttavat miesten itsemäärittelyyn isänä toimimisestaan. (Bradford & Hawkins 2006.) Van Egeren ja Hawkins (2004) tuovat esille, että kun puolisoit kehuvat miehiään isinä, niin myös miehet itse kokevat isyyden olevan tärkeä osa heidän identiteettiään. McBride ja Rane (1998) havaitsivat puolestaan vaimon positiivisen asennoitumisen miehensä isyyteen vaikuttavan kannustavasti miehen osallistumiseen lapsen hoitoon.

Miehen sitoutuminen isyyteen voi tapahtua eri aikoina, esimerkiksi ennen lapsen syntymää (Cabreran, Fagan & Farrie 2008). Mies voi kokea yhteydentunnetta ja huolta syntymätöntä lastaan kohtaan, mikä voi puolestaan konkretisoida miehen fyysisinä oireina ja käyttäytymismuutoksina, jolloin puhutaan *couvade*-oireista (Reed 2005, 15, 35–58). Oireita pidetään tahattomina ja tiedostamattomina psykosomaattisina oireina, joita puolison raskaus miehessä nostattaa

(Brennan, Ayers, Ahmed & Marshall-Lucette 2007). Malinowskin mukaan isän couvade-käyttäytyminen merkitsee hänen suojelunhalunsa heräämistä perhettään kohtaan ja auttaa sopeutumaan uuteen identiteettiinsä (Reed 2005, 15, 35–58). Joissakin kulttuureissa couvade tarkoittaa tietyistä asioista kieltäytymistä (kuten seksistä, matkustelusta, työnteosta tai tietyistä ruuista) lapsen ja äidin hyvinvoinnin turvaamiseksi. Myös tänä päivänä tulevista isistä voi havaita couvade-oireilua, joka voi näkyä talouden ja kodin turvallisuudesta huolehtimisena tai isomman auton ostona. (Reed 2005, 35–58.)

Cabrera, Fagan ja Farrie (2008) ovat havainneet kyselylomaketutkimuksellaan (n=1686), että perheen asumistilanne (asuuko isä lapsensa kanssa) ja erityisesti isän työllisyystilanne ovat yhteydessä isyyteen sitoutumiseen. Ne isät, jotka olivat kouluttautuneita ja ansiotyössä olivat aktiivisemmin mukana lapsen odotusaikana, synnytyksessä ja syntymän jälkeen, kuin miehet, joilla ei ollut ansiotyötä ja jotka olivat vähemmän koulutettuja. Opiskelevien isien sitoutuminen isyyteen voi olla heikompaa kuin ei-opiskelevien, sillä opiskelevilla yhdysvaltalaisilla isillä (n=53) on Masciadrellin ja Milardon (2008) mukaan enemmän stressiä ja he ovat kiinnostuneita muista asioista kuin isyydestään. Cabreran ym. (2008) mukaan isyyteen sitoutuminen lapsen odotusaikana vahvistuu entisestään lapsen kasvaessa. Isyyteen sitoutuminen näyttää vähentävän myös miehen riskikäyttäytymistä, eli isä ei halua ottaa esimerkiksi turhia terveysriskejä lapsensa vuoksi.

Mitä isyyteen sitoutumisesta voi miehelle sitten seurata? Palkovitzin, Copesin ja Woolfolkin (2001) mukaan isyys muokkaa ja muuttaa positiivisella tavalla miehen käsitystä omasta identiteetistään. Isyys voi asettaa miehen elämän uuteen järjestykseen, jolloin isyys sanelee muuta elämää, kuten työn ja harrastusten suhdetta. Näyttää siltä, että mitä vahvempi isyys-identiteetti miehellä on, sitä sitoutuneempia he ovat lapsiinsa ja isyyteensä. Kaikilla miehillä isyys ei kuitenkaan asetu osaksi identiteettiä, vaan isyys voi olla pelkästään silloin tällöin otettu rooli. (Fox & Bruce 2001.)

Palkovitzin ym. (2001) haastattelemat yhdysvaltalaiset miehet (n=40) kokivat isyydestä tulleen kiinteä osa miesten identiteettiä. Miehet kuvasivat isyyttä uudeksi elämäntavaksi, jolloin mies asettuu aloilleen, mikä konkretisoitui esimerkiksi kypsyytenä arvioida ja muuttaa omaa elämää parempaan suuntaan. Toiseksi miesten itsekeskeisyys väheni, jolloin omat halut ja tarpeet siirrettiin syrjemmälle ja keskipisteeksi tulivat lapsen tarpeet. Vastuun yhteydessä miehet puhuivat lapsista huolehtimisesta ja oman elämänsuunnan kirkastumisesta ja sosiaalisten verkostojen ylläpitämisestä. Isyys tuotti myös generatiivisuutta, mikä näkyi esimerkiksi virheiden välttämisenä ja pyrkimyksenä antaa lapselle paremmat valinnan mahdollisuudet kuin itsellä on ollut. Monet miehet kokivat isyyden kokemustensa olleen niin järisyttäviä, että ne muuttivat kokonaan oman elämänsuunnan. Eräs Palkovitzin ym. haastattelema isä tiivisti: "Kun sinulla on lapsi, sinun tulee suhtautua elämääsi vakavasti". Miehet näyttävät havaitsevan oman rajallisuutensa ja vajavaisuutensa lasten myötä, jonka jälkeen myös itsestä ajateltiin uudella tapaa. Osa miehistä uskoi isyyden olleen "hellä herättäjä" niille tunteille ja ominaisuuksille, jotka heissä piilivät. (Palkovitz, Co-

pes & Woolfolk 2001.) Isyyteen sitoutuminen tuottaakin Eggebeen ja Knoesterin (2001) mukaan hyvinvoivia miehiä.

Värrin (2002, 95, 103–104) mukaan vanhemmilla on välittömästi lankeava *vastuu* avuttoman lapsensa hyvinvoinnista. Vanhemman ja lapsen suhde perustuu ensisijaisesti auttamisvastuuseen. Vanhemmuus on objektiivisesti velvoittavaa, vaikka vanhemmat eivät olisi edes tietoisia vastuustaan. Vanhemman vastuu alkaa Värrin mukaan jo odotusaikana, jolloin vanhemmat voivat elintavoillaan vaikuttaa sikiön hyvinvointiin. Böök ja Perälä-Littunen (2006) ovat tutkineet Helsingin Sanomien mielipidekirjoittelujen vanhemmuuden vastuuta ja totesivat, että vanhemmuuden vastuu näyttää lehtiteksteissä alkavan jo lapsenhankintaa pohdittaessa tai lapsen odotusaikana. Vaikka vanhemmuuden vastuu näyttää alkavan jo ennen lapsen syntymää, niin alkuisyyteen ja -äitiyteen liittyvää vastuuta ei ole kuitenkaan juuri tutkittu (Sévon & Huttunen 2002, 76–77).

Brittitutkijat Such ja Walker (2004) kirjoittavat vastuun olevan vanhemmuudessa yksi keskeinen, mutta myös kiistanalainen käsite. Vanhempien oletetaan ottavan vastuun lapsistaan, toisaalta vanhempia syyllistetään vastuuttomuudesta. Vastuunäkökulma on myös useimmiten ja lähtökohtaisesti aikuisten. Such ja Walker haastattelivat 10-vuotiaita lapsia, joiden vastuunäkemyksen ytimessä oli moraalinen ymmärrys oikeasta ja väärästä, rehellisyydestä ja reiludesta toisia ihmisiä kohtaan. Vastuu sidottiin ikään ja kasvuun kohti aikuisuutta: älylliseen ja emotionaaliseen vastuuntuntoisuuteen kypsymiseen. Vastuussa on näin ollen kyse myös vallasta ja autonomiasta: mitä enemmän vastuuta, sitä enemmän valtaa ja itsenäisyyttä.

Dorethyn, Kouneskin ja Ericksonin (1998) mukaan vastuullinen isyys liitetään yhteiskunnassa vallitseviin normeihin, jotka asettavat isälle vaatimuksia. Sana vastuullinen pitää sisällään moraalisen näkökulman oikein tekemisestä, sillä vastuullisen vastakohtana voidaan pitää vastuuttomuutta. Dorethy ym. (1998) tuovat esille Levinen ja Pittin määrittelyn vastuullisesta isyydestä, jossa korostetaan sitä, että mies odottaa, kunnes on sekä emotionaalisesti että taloudellisesti valmis hankkimaan lapsen. Vastuullinen mies myös tunnustaa isyyden laillisesti sekä jakaa niin emotionaalisen kuin fyysisen hoivan ja huolenpidon raskaudesta lähtien lapsen äidin kanssa. Näiden lisäksi mies osallistuu taloudellisesti lapsen hoivaan ja kasvatukseen. Nämä määritelmät toimivat monissa isyyksissä, eli silloinkin, kun isä ei asu lapsen kanssa.

Lapsen perustarpeiden huolehtiminen kuuluu vanhempien vastuulle, mikä ei kuitenkaan välttämättä jakaudu tasan vanhempien kesken. Vaikka kodin ja lastenhoidon periaatteellinen vastuu jakautuu Reunan (1998, 25–33, 40) tutkimuksen mukaan tasan miesten ja naisten (n=1340) kesken. Käytännössä vastuu kuitenkin jakautuu ideaalia epätasaisemmin. Perheen taloudellinen vastuu sekä kodin korjaustyöt kasautuvat miehelle. Kodin ja sosiaalisten suhteiden hoitaminen sekä hoivatyö jäävät puolestaan enemmän naisen vastuulle. Vastuu lasten arjesta ja kasvatuksesta painottui hieman enemmän naisille kuin miehille, mutta periaatteessa lapset halutaan kasvattaa yhdessä. Fox (2001) havaitsi, että vanhemmuus tuottaa sukupuolieroja ja epätasa-arvoa. Hän haastatteli 40:ä kanadalaisista saman perheen isää ja äitiä vanhemmaksi tulemisesta ja totesi, että

isällä on äitiä enemmän valinnanvapautta lapsen hoidon ja vastuun suhteen, sillä lasten hyvinvointiin ja hoitoon liittyvä vastuu näytti vahvasti sukupuolituneelta ja privatisoituneelta. Äitiyttä pidettiin myötäsyttyisenä ja itsestään selvänä ja hyvää äiti-lapsi-suhdetta arvostettiin. Muutamat isät kokivat kuitenkin äidin omistautuvan ja intensiivisen suhteen lapseensa rajoittavan omaa suhdettaan lapseen.

3 TUNTEET, MIES JA ISYYS

3.1 Tunteet ja niiden merkitys

Tunnetta määritellään eri tavoin tieteenalasta riippuen. Sitä ovat tutkineet niin biologit, neurologit, psykologit, kasvatustieteilijät, sosiologit, kielitieteilijät, antropologit, filosofit kuin historioitsijat, joista jokainen määrittelee tunteen omista tieteenfilosofisista lähtökohdistaan (Brody 1999, 285; Shields 2002, 5.) Näin ollen yksiselitteistä, selkeää määritelmää tunteesta ei ole helppo löytää. Tuovila (2006, 17) kirjoittaaakin tunteen ja tunnesanojen olevan ”sumean luokan kuvaamista”.

Tunne tulee latinankielen sanasta *afficere*, joka tarkoittaa mielenkiihotuksia, järkytyksiä tai mielenliikutuksia. *Emotio*, *emovere*, tarkoittaa puolestaan ”liikuttaa” ja ”panna liikkeelle”. (Niiniluoto 1996, 7.) Suomen kielessä tunne-käsitteelle ei ole niin montaa vastinetta ja synonyymiä kuin esimerkiksi englannin kielessä. Tunteeksi suomennetaan usein sanat: emotion, feeling, affect, sentiment, mood ja sensation. Suomen kielessä puhutaan enimmäkseen tunteesta tai tunnetilasta, joskus myös emotiosta. Mielialan käsite liittyy puolestaan pitkäkestoisempiin tunnekokemuksiin, kuten masennukseen tai nostalgiaan. Tällöin niillä ei ole erityistä, selkeästi kuvailtavissa olevaa kohdetta. (Damasio 2000, 259; Heinämaa & Reuter 1996, 139; Kristjansson 2002, 8–9.) Isokorpi ja Viitanen (2001, 30) puhuvat tunnetilasta, jolla he tarkoittavat yksilön kokemuksellista tilaa, joka koostuu useammasta tunteesta samanaikaisesti. Tunnetila on nimenomaan kokijan itsensä havaitsema ja tulkitsema mielihyvän tai mielihäviön kokemus, oma arvio tunteiden kokonaisuudesta.

Niiniluoto (1996, 7) tiivistää tunteen ”ulkoisten tai sisäisten syiden aiheuttamiksi vaikutuksiksi mielessämme”. Lyonin (1998, 48) mukaan tunteet ovat ”kehollisia ajatuksia”, jotka näkyvät kehossamme esimerkiksi punastumisena, pulssin nousuna ja hikoiluna. Nämä fysiologiset muutokset varmistavat ihmistä toimintaan ja näin itsesäätelyn keinoin säätelevät psyykeä (Niiniluoto 1996, 9). Aivot tuottavat muutoksen neuraaliseen prosessointiin, joka on merkittävä osa sitä, mikä koetaan tunteena (Damasio 2000, 261). Tunteiden biologisuutta korostettaessa puhutaankin naturalistisesta paradigmasta (Varila 2006, 95–97).

Naturalistit korostavat universaalien perustunteiden olemassaoloa, joita esimerkiksi Turnerin ja Stetsin (2005, 11–15) mukaan on neljä: onni, pelko, viha ja suru. Niiden intensiteetti vaihtelee tilanteen mukaan. Usein myös inho ja yllätys luetaan perustunteiksi. Nämä tunteet voidaan tunnistaa eri kulttuureissa kasvonilmeiden perusteella, mitä pidetään evoluution tuloksena. Perustunteet ovat suurimmalta osin negatiivisia: suurin osa ihmisistä kiinnittää herkemmin huomionsa negatiivisiin kuin positiivisiin tunteisiinsa, jolloin ne voidaan kiinnittää myös eloonjäämisen perusteisiin. Perustunteiden pohjalta kumpuavat muut tunne vivahteet, kuten ylpeys, häpeä, syyllisyys, hämmästys, kaiho, katkeruus ja kammoksunta, joiden oletetaan pohjautuvan perustunteita enemmän ympäröivään sosiaaliseen kontekstiin. Näitä kutsutaan myös sekundaaritunteiksi. (Mt.)

Tuovilan (2006, 74) mukaan tunne voidaan mieltää prosessiksi, joka on energialatautunut, lyhytkestoinen ja jonka aikana tunteen kokijan mielessä tapahtuu jonkinasteinen muutos. Tunne on aina osoitus siitä, että asia on yksilölle niin tärkeä, että hän reagoi siihen. Täysin tunteeton ihminen ei toimisi lainkaan, eikä osaisi välttää olemassaoloaan vaarantavia asioita (Sajama 1996, 258). Shields (2002, 5) painottaa tunteen henkilökohtaisuutta määrittelemällä tunnetta sanoin *taking it personally*. Yksilö siis avaa itsensä kokemukselle laittamalla sisimpänsä likoon. Tunteet auttavat yksilöä myös itsetuntemuksessa, esimerkiksi tunteen kokeminen ja näyttäminen voi olla puhdistava tai jopa terapeuttinen kokemus (Brody 1999, 17). Tunteet sekä sitovat että vapauttavat energiaa. Ihminen voi tunteen vallassa saada enemmän aikaa kuin muulloin. (Luz 1996, 152.)

Tässä tutkimuksessa tarkoitan tunteella yksilön tietoista tunnetta tai tunneilmaisua. Tietoista siinä mielessä, että vasta tunnistaessaan tunteen itsessään, yksilö voi kertoa ja tulkita sitä toiselle (Damasio 2000, 47). Kyse on Hallia (1997, 15) lainaten tunteen representoinnista eli tunteen esittämisestä ja merkityksellistämistä kielen avulla itselle ja muille. Tämä on juuri tunteen intentionaalisuutta, eli mieli sisältää jonkin ”kuvan” asiasta. Esimerkiksi halu sisältää representaation jostakin asiasta tai tapahtumasta. (Heinämaa & Reuter 1996, 138–139; Sajama 1996, 259.) Sajaman (1996, 259) mukaan halun representaatio näkyy esimerkiksi siinä, että suklaajäätelön haluamista olisi mahdotonta erottaa kaurapuuron haluamisesta ellei mielessä olisi kuvaa jäätelöstä. Vaikka halua ei heti tunnista tunteeksi, niin Sajaman (1996, 258) mukaan kaiken inhimillisen toiminnan syynä on halu välttää epämiellyttäviä tunteita ja halu saada kokea miellyttäviä tunteita. Näin ollen tunteet toimivat myös käyttäytymisen ohjaajina ja motivoijina osoittaen yksilön päämääriä ja tarpeita. Esimerkiksi vihastuminen viestii lähiympäristölle epäoikeudenmukaisuuden tai loukkaantumisen tunteista. (Brody 1999, 3, 15; Turner & Stets 2005, 1, 11.) Toisaalta tunteet ovat myös alttiita virhetulkinnolle. Tunteet voivat johtaa meitä myös harhaan, sillä ne saattavat manipuloida huomioitamme ja näin häiritä ja vääristää ymmärrystämme asiasta. Esimerkiksi himo voidaan tulkita rakkaudeksi. (Pugrime 1994.)

Tietoisuus on Starkeyn (2008) mukaan edellytys tunteen ymmärtämiselle, sillä se tarkoittaa tunteen havaitsemista sekä tunnistamista: kognitiivista rekisteröintiä tilanteesta. Tämä johtaa tunteen ”täyteen ymmärrykseen” (*full understanding*), jolloin yksilö on tietoinen tunteeseen liittyvistä asioista ja uskomuksis-

ta. Tunteiden sanoiksi pukeminen ja tapa puhua niistä ovat puolestaan niitä keinoja, joiden avulla tunteita käsitteellistetään (Burkitt 2002, 151).

Damasion (2000, 42–47) mukaan tunteita ei välttämättä voida nähdä tai tulkita ihmisen käyttäytymisestä. Yksilön tunteet voivat olla piiloisia, jolloin ne ilmenevät ainoastaan levottomuutena tai hermostuneisuutena, jotka vasta tietyn ärsytyskynnyksen ylityttyä havaitaan. Damasio tekee myös eron emotion ja tunteen välille. Emootioksi hän kutsuu julkisesti havaittua kokemisen tilaa, joka näkyy ulospäin, mutta voi olla vielä piilotietoista. Emootioista muodostuu kuitenkin tunteita, kun ne saavat kehollisen, aistittavan, mielensisäisen ja tietoisien muodon. Tunne on puolestaan mielen sisäinen kokemus, jonka yksilö havaitsee ja tiedostaa. Tällainen havaittu, arvioitu ja tulkittu tunne on luonteeltaan kognitiivinen, jolloin yksilön tulkinta tunneärsyksen luonteesta ja laadusta määrittää sen, millaisen tunteen yksilö kokee (Kristjansson 2001, 14; Varila 2006, 99).

Länsimaissa tunteet on kuvattu usein järjen vastakohtana, niitä ei haluta näyttää ja usein ne kuvataan negatiivisävytteisinä (Hochschild 1983, 38–39). Nykytietämyksen mukaan tunteilla on kuitenkin tärkeä rooli rationaalisissa päätöksissä. Tunteet eivät ole yhdentekeviä, eivätkä myöskään vastakkaisia tiedon tai järjen kanssa (Damasio 2000, 260; Greenspan 2000). Varsinkin kognitiivisten tunneteorioiden mukaan tunteet ovat yksi tiedon muoto, jolloin emotionaalisuuden ja rationaalisuuden vastakkaisasettelu lieentyä (Tuovila 2006, 21). Kognitiiviset tunneteoriat painottavat tunteessa juuri tiedon (*cognition*) sekä arvioinnin (*evaluation*) merkitystä. Tunteiden kautta yksilö voi myös nähdä päätöksen moraalisen ulottuvuuden: onko asia hyvä vai paha. Järkeä voi puolestaan auttaa tunteiden tiedostamisessa ja ymmärtämisessä. (Kristjansson 2002, 26–28.)

Biologisen ytimensä ja kognitiivisen ymmärryksen ohella tunteet voidaan sosiokulttuurisen kontekstin läpi. Sosiokonstruktionismissa tunteet ymmärretään ja niille annetaan merkitys sosiaalisista tilanteista sekä kulttuurisista arvoista ja normeista käsin – kieltämättä kuitenkin tunteiden biologispe- räisyyttä. (Galasiński 2004, 4; Lyon 1998, 55; Shields 2002, 7; Turner & Stets 2005, 2, 10.) Kuten Burkitt (2002, 153) asian tiivistää, tunteet olisi nähtävä sekä kehol- listen tuntemusten että kulttuurien tuottamien puheta- pojen ja tunnesanojen kautta, näiden monimutkaisena kokonaisuutena.

Tunteiden tutkiminen sosiologisesti on suhteellisen uusi näkökulma tun- teiden teoreettiseen tarkasteluun ja analyysiin, sillä perinteisesti tunnetutkimus- ta on hallinnut psykologia. 1970-luvulta lähtien tunteita sosiologisesti tarkaste- levien tutkimusten määrä on kuitenkin vähitellen lisääntynyt. (Turner & Stets 2005, 1; Virkki 2004, 40.) Sosiologiassa tunteiden tarkastelun kohteena ovat kult- tuuriset ymmärrykset tunteista (Hochschild 2002, 5). Tunteet eivät synny tyhji- össä, vaan läheisissä vuorovaikutussuhteissa muiden kanssa. Tunteiden rela- tionaalisuus kiinnittääkin huomion toimijoiden välisiin emotionaalisiin ja val- tasuhteisiin (Näre 1999a, 11). Voidaan sanoa, että tunteet syntyvät ja kuolevat sosiaalisen toiminnan seurauksena: ne ovat reaktioita johonkin, jostakin ja jos- sakin. Esimerkiksi kunnian, häpeän ja syyllisyyden tunteiden taustalla ovat usein käsitykset oikeasta ja väärästä tavasta tuntea. Moraalisen yksilön toimies- sa vastoin yleistä hyvää, hän kokee syyllisyyttä ja häpeää. Tällöin puhutaan moraalitunteista. (Harré 1998; Lyon 1995; Turner & Stets 2005, 2, 4, 11.) Esimer-

kiksi syyllisyys koostuu pelosta (seurauksien pelko), pettymyksestä (pettymys itseensä, odotusten pettäminen) sekä vihasta itseään kohtaan (Turner & Stets 2005, 19).

Hochschildin (1983, 56–58) mukaan jokaisella kulttuurilla on sääntöjä siitä, kuka, mitä ja missä tunteita saa näyttää. Niin miehet kuin naiset oppivat yhteisönsä tunnekulttuurin ja sukupuolisopimusten mukaisesti sen, mitkä tunteet milloinkin hyväksytään ja sallitaan. Joitakin tunteita ei välttämättä edes tunnusteta tai niitä voidaan pitää epäpyhinä tai kiellettyinä. (Burkitt 2002, 152; Näre 1999b, 263.) Tunneteoriat luovat moraalisia ja normatiivisia odotuksia sille, millaisia tunteita pitäisi ilmaista ja kokea. Tämä pohjautuu puolestaan sosiokonstruktionistiseen ajatukseen siitä, että niin tunnesanat kuin niiden arvostus ja tulkinta heijastavat ja tuottavat vallitsevaa kulttuuria (Armon-Jones 1986, 57, 67). Esimerkiksi mitä enemmän tunteista puhutaan, sitä enemmän niitä myös arvostetaan (Heelas 1996, 193–194). Jokinen (2000, 401–403) varoittaa kuitenkin ajautumasta ”kivan kulttuuriin”, mikä voi johtaa tunteiden liialliseen helppokäyttöisyyteen ja yllätyksettömyyteen.

3.2 Sukupuolittunut tunneilmaisu ja -puhe

Perinteisen suomalaisen miehen on kuulunut olla ahkera, periaatteellinen, puhumaton tekojen mestari, joka ”saa kyllä ajoittain turpiinsa, mutta ei anna tuumaakaan periksi” (Heinonen 2006, 7). Miehiä on myös kuvattu koviksi, aktiivisiksi, aggressiivisiksi, rationaalisiksi ja päämäärähakuisiksi. Moraalinen sekä älyllinen kyvykkyys on liitetty perinteisesti miesten ”luonnollisiin” ominaisuuksiin. (Jokinen 2003, 8; Lippa 2005, 2–3.) Miehenä olemiseen kuuluu kilpailu, vaara ja riski olla ”liian vähän mies” (Connor 2001). Myös viha ja väkivalta on liitetty naisia useammin miehiin. Tässä piileekin paradoksi: yhtäältä miehet leikataan irti tunnemaailmasta, mutta samalla heidät on kautta aikojen etuoikeutetusti liitetty vihan tunteen omistajiksi ja käyttäjiksi. Vihan kautta luodaan pelkoa, valtaa ja epäoikeudenmukaisuutta. Yhteiskunnan rakenteet, sosiaaliset käytännöt, arvot ja normit määrittävät oikeuden kuhunkin tunteeseen. (Shields 2002, 139–146.)

Monien tuntema sanonta ”miehet eivät itke” erottaa tunteellisuuden ja mieheyden tiukasti toisistaan. Tämä sanonta määrittää, jopa opettaa, miten miehen tulee käsitellä tunteita ja miten niistä tulee puhua: vähäeleisesti, kontrolloidusti ja tarkoin ajoitetusti (Galasiński 2004, 12, 88, 155; Shields 2002, 136). Miehin malli siitä, että vain heikko mies myöntää tarvitsevansa apua, vallitsee edelleen jossain määrin (Roggman, Boyse, Cook & Cook 2002). Naisten ja miesten välille on pyritty tekemään eroa, jolloin tunteet ja tunneherkkyys on yhdistetty naiseuteen sekä mielen heikkouteen. Tunneherkkyden on ajateltu johtavan tunteiden hallitsemattomuuteen, irrationaalisuuteen, jopa hysteerisyyteen. (Heinämaa & Reuter 1996, 132; Kimmel 2004, 3–4, 216; Lutz 1996, 152–155; Williams & Bendelow 1998, xvi.)

Perinteiset kulttuuriset maskuliinisuuden mallit eivät ole sallineet miehille tunteiden avointa näyttämistä, sillä se on yhdistetty haavoittuvuuteen ja heikkouteen. Tunteiden käsittelemättömyys ja niiden tukahduttaminen voi kuitenkin johtaa vakaviin tunne-elämän ja mielenterveyden ongelmiin. (Brody 1999, 260–278; Emslie, Ridge, Ziebland & Hunt 2006.) Suomalaisia miehiä tutkinut Roos (1999, 184) toteaa tunteiden sukupuolittuneisuuden näkyvän miesten hyvinvoinnissa. Miehet ovat voineet jo vuosia tilastollisesti naisia huonommin. Esimerkiksi vuonna 2004 miehet tekivät kolme kertaa enemmän itsemurhia kuin naiset. Myös alkoholiin ja sepelvaltimotauteihin kuolleita miehiä on moninkertainen määrä naisiin verrattuna. (Tilastokeskus 2004.) Miehet käyttävät naisia enemmän huumeita ja alkoholia, harjoittavat väkivaltaa, ovat fyysisesti vaarallisemmissa ansiotöissä, ovat riski- ja onnettomuusalttiimpia ja hakevat lääketieteellistä apua harvemmin kuin naiset (Novikova, Pringle, Hearn, Mueller, Oleksy, Lattu, Chernikova, Ferguson, Holter, Kolga, Olsvik, Tallberg & Ventimiglia 2005, 144–145).

Roosin (1999, 184) mukaan masentunut nainen kuvataan surulliseksi, pahoillaan olevaksi ja itseensä käpertyneeksi ja mies kuvataan puolestaan raivos-tuneena ja vihaisena. Ongelmaksi on koettu se, että miehet eivät havaitse ja tunnusta oireitaan, eikä niitä tällöin myöskään diagnosoida ajoissa. Masennuksen hoitamisen sijaan hoidetaan vain seurauksia: esimerkiksi väkivaltaa ja alkoholismia. Yksi syy miesten masennuksen hoitamisen hitauteen ja huomaamattomuuteen on miehen pelko hoitoon joutumisesta ja sitä seuraavasta häpeästä. (Mt. 185) Emslie, Ridge, Ziebland ja Hunt (2006) toteavat, että masennukseen liittyy tunne vallan puutteesta ja tunteiden kontrolloimattomuudesta, joiden ei katsota kuuluvaksi maskuliinisuuteen. Emslien ym. (2006) tutkimuksen masennuksesta toipuneet miehet olivat halunneet ja kyenneet puhumisen kautta muodostamaan uuden, avoimemman suhteen itseensä ja maskuliinisuuteensa. Tällaisella emotionaalisella kyvykkyydellä, johon liittyy tunteiden tunnistaminen ja tunneristiriitojen käsittely, on yhteys yksilön hyvinvointiin (Ciarrochi & Greg 2006).

Sukupuolittunut tunteiden näyttäminen opitaan jo varhaisesta lapsuudesta lähtien (Näre 1999b, 277). Prendergast ja Forrest (1998, 167–168) ovat tutkinut koulukulttuuria havainnoimalla ja haastatteleamalla oppilaita. Heidän tutkimuksensa mukaan yksi sukupuolittunut sääntö on, että pojat eivät saa koskea toisia poikia liian hellästi, ettei leimata homoiksi – mutta ei myöskään liian aggressiivisesti, ettei siitä synny koston kierrettä. Pojat suojautuvat tunnekontakteilta, jolloin tunneambivalenssin kohtaaminen (esimerkiksi haavoittuvuus ja tarvitsevuus) myöhemmällä iällä voi olla vaikeaa (Näre 1999b, 277). Tytöt saattaa puolestaan korostaa naisellisuuttaan pelkäämällä tiettyjä asioita, kuten korkeita paikkoja ja hämähäkkejä (Prendergast & Forrest 1998, 158). Tytöt oppivat myös jo pienestä pitäen sietämään tunteiden ambivalenssia ja luomaan läheisiä ihmissuhteita (Näre 1999b, 277).

Miesten tunnepuheen ja tarinoiden kertomisen tilannesidonaisuus näkyy puolestaan Coatesin (2003, 194–197) tutkimien brittimiesten (n=32) keskinäisissä keskusteluissa, jotka eivät juurikaan sisältäneet tunteita – tai ainakin ne olivat tunteellisesti hyvin rajoittuneita. Coates väittää, että vaikka sukupuolirooli-

en ja -identiteettien rajoja on rikottu, ovat miehet edelleen pakotettu toimimaan, tuntemaan ja puhumaan tietyn kovuutta ihailevan maskuliinisuusihtanteen mukaisesti. Tähän kuuluu myös kilpailullisuus ja yksilölliset saavutukset. Pyrkimys sankaruuteen, jonka voi saavuttaa erityiskyvyn tai ovelan kepposen avulla, on miehelle tarinankerronnalle ominaista. (Coates 2003, 115–137.) Autonen-Vaaraniemi (2009, 277, 286) on puolestaan tuonut esille, että miehet puhuvat kodista ja kotikäytännöistä varsin tunteellisesti. Tällainen tunnepuhe (huolenpito, välittäminen ja rakkaus) liittyy erityisesti kodin sosiaalisiin suhteisiin ja niiden tärkeyteen.

Coates (2003, 115) tutki miesten ja naisten puhetapoja ruokailutilanteissa, jotka erosivat toisistaan niin sisällöllisesti kuin rakenteellisesti. Miehet karsivat puheestaan henkilökohtaisuuden ja puhuivat työstään tai harrastuksistaan, koti- tai parisuhdeasioiden jäädessä sivuun. Naisten puhetta leimasi sitä vastoin henkilökohtaisuus, minä-kerronta ja kotisidonnaisuus. Naisten keskinäinen puhe sisälsi enemmän tarinoita kuin miesten keskinäinen puhe. Naisilla oli keskimäärin 17 tarinaa/tunti, miehillä 11 tarinaa/tunti. (Mt. 115–137.)

Tuovila (2006, 16, 69, 121–126) on tutkinut suomalaisten tunnesanastoa kyselyllä, jossa yhteensä sataa eri ikäistä suomalaista miestä ja naista on pyydetty luettelemaan vapaasti erilaisia tunnesanoja. Näitä listattiin yhteensä 2020 kappaletta (529 erilaista vastausta). Useimmiten mainituiksi tunnesanoiksi osoittautuivat viha, ilo, rakkaus ja suru. Näitä voi Tuovilan mukaan hyvällä syyllä kutsua suomalaisten perustunteiksi. Seuraavaksi useimmiten mainitut tunteet olivat pelko, onnellisuus, kateus ja ahdistus. Häpeää on monissa tutkimuksissa kutsuttu perustunteeksi, mutta Tuovilan (2006, 140) mukaan suomalaiset mainitsivat sen kaiken kaikkiaan harvoin. Yleisimmin häpeän mainitsivat vanhimmat vastaajat, joiden luettelossa sana oli keskimäärin 19:ntenä. Tätä voi perustella sillä, että häpeä voidaan kokea ns. tabusanaanana, kuten mustasukkaisuuskin, minkä vuoksi sanoja luelteltaessa ne sijoittuvat tunnesanaston loppupäähän.

Miesten ja naisten tunnepuheen erot selittyvät Tuovilan (2006, 128, 142) mukaan sillä, että naisilla on laajempi tunnesanasto (keskimäärin 23 sanaa) kuin miehillä (keskimäärin 17 sanaa). Myös tunnesanojen tärkeys ja esiintymistiheys vaihtelivat miesten ja naisten välillä. Miesten yleisimmin nimetty tunne oli viha, jonka jälkeen tulivat ilo, rakkaus, suru ja pelko. Naisten yleisin tunne oli puolestaan ilo, jonka jälkeen tulivat rakkaus, viha, suru ja onnellisuus. Erityinen ryhmä oli ”nuoret vihaiset miehet”, sillä heidän tunteistaan yli puolet olivat kielteisiä.

Naisten suurempaan ja monipuolisempaan tunnesanojen määrään päätyi myös Italiassa kyselyaineistonsa (n=1176) kerännyt Zammunder (2000, 48–55), jonka mukaan naisilla on monipuolisempi ”tunneteoriat”. Tällä hän tarkoittaa arkiuskomuksiin pohjautuvaa ymmärrystä niin omista kuin muiden tunteista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että miehillä olisi tunteita naisia vähemmän. Tunnesanojen nimeämisessä on kyse sekä tunteiden tunnistamisesta että kielellisestä kyvykkyydestä nimetä niitä.

3.3 Isäksi tulon tunteet

Isäksi tuleminen voi olla yksi miehen elämän käännekohta, joka muuttaa miestä ja hänen elämäänsä monella tapaa (Bradley, McKentzie & Boath 2004; Palkovitz 2007, 28). Muutos ei tapahdu vain miehessä itsessään, vaan tämän jälkeen miestä katsoo ”uusin silmin” koko ympäröivä yhteisö: niin puoliso, perheenjäsenet, naapurit kuin työtoverit – asettaen velvoitteita ja vastuita (Palkovitz 2007, 28–29). Käännekohtaan liittyy myös relationaalisuus: isäksi tulemisen kokemus suhteutuu aina lapseen, puolisoon ja muuhun ympäristöön saaden kaikkunsa sieltä. Relationaalisuuden lisäksi, tai pikemminkin sen sisällä, syntyy kokemuksen positiivinen tai negatiivinen emotionaalinen energia, jolla on kauaskantoiset vaikutukset. (Marsiglio & Hutchinson 2002, 213–216.)

Lapsen odotusaikana miesten yhteydentunne puolisoon kasvaa, mikä näkyy esimerkiksi tulevasta äidistä huolehtimisena (Marsiglio 2004; Reed 2005, 8). Huolissaan oleminen onkin Galasińskin (2002, 102) mukaan isien perustunne. Huoli lapsesta voi alkaa jo odotusaikana, kuten Mesiäislehto-Soukan (2005, 128) haastattelemat (n=30) miehet kertoivat. Miehet voivat odotusaikana elää lapsen kanssa jo mielikuvissaan ja toisaalta konkreettisesti pyrkiä kontaktiin lapsen kanssa. Eräs haastateltava kertoi soittaneensa kitaraa (masu)vauvalle. Myös Paajasen (2006, 21) haastattelemat alle 3-vuotiaiden esikoislasten isät (n=15) kertoivat, että raskausaika oli heille hyvin tunnepitoista aikaa, jolloin ilo ja onni olivat päällimmäisiä tunteita.

Tulevia isiä houkutellessa tänä päivänä yhä useammin mukaan neuvolatoimintaan ja perhevalmennukseen. Vaikka perhettä pidetään Mesiäislehto-Soukan (2005, 139) mukaan suomalaisessa terveydenhuollossa arvokkaana, niin se on edelleen äitisuuntautunutta ja isien tarpeet ohittavaa. Isät kokevat turhautumista, ulkopuolisuutta ja tiedon riittämättömyyttä. Isien kokemus huomiotta jättämisestä ei ole uutta, sillä esimerkiksi Henderson ja Browse (1991) toivat esille jo lähes parikymmentä vuotta sitten isiä ja äitejä haastateltuaan (n=22 paria), että isät kokevat itsensä ulkopuoliseksi perhevalmennuksessa. Isien mukaan valmennuksessa luodaan myös liiaksi kauhukuvia synnytyksestä, jolloin monet asiat uhkaavat mennä pieleen. Isät kokivat myös, ettei tietoa annettu tarpeeksi tai jos annettiin, se oli ristiriitaista. (Mt.) Cabreran, Faganin ja Farrien (2008) yhdysvaltalaisen kyselytutkimuksen (n=1686) mukaan isyyteen sitoutumista auttaa kuitenkin odotusajan perhevalmennus, jossa huomioidaan myös isät. Mitä aikaisemmin isät otetaan mukaan lapsenhankinnan suunnitteluun ja odotusaikaan, sitä sitoutuneempia miehet ovat isyyteensä myös lapsen synnytyä. Dorethyn, Ericksonin ja LaRossan (2006) mukaan isien tyytyväisyyttä ja sitoutumista raskausaikana lisäävät vertaisryhmät, jotka kokoontuvat kerran kuukaudessa koulutetun ja kokeneen vetäjän avustuksella. Tukiryhmissä käyneet isät kokivat erityisesti isä-lapsi-vuorovaikutustaitojensa ja -valmiuksensa lisääntyneen enemmän kuin isät, jotka eivät tukea saaneet. (Mt.)

Draperin (2003a; 2003b) mukaan se, että lapsi ei kasva fyysisesti mieheksi vaan naisessa, on biologinen tosiasia, jossa piilee myös isäksi tulemiseen liittyvien ristiriitaisuuksien ydin. Naiset kokevat ristiriitaisia tunteita odottaessaan

lasta. Naisen subjektius muuttuu, hän on yhtä aikaa sekä minä että me. Tämä saattaa aiheuttaa naisessa ahdistusta: mistä minä alan ja mihin päätyn? Vaikka hedelmöittyminen tapahtuu ja raskaus alkaa, mies jatkaa fyysistä oloaan samanlaisena kuin ennen raskautta. Mies ei voi kantaa ja kasvattaa lasta sisällään, mutta mieheltä voi odottaa tukea ja ymmärrystä raskauden ja synnytyksen aikana. (Draper 2003b.)

Lis, Zennaro, Mazzeshi ja Pinto (2004) kirjoittavat haastattelemiensa italiaisten tulevien isien (n=112) olevan innokkaita ja aktiivisia odottajia, mutta tiedostavat myös velvollisuutensa ja vastuunsa. Miehet eivät välttyneet ristiriitaisilta tunteilta, sillä monet halusivat ottaa isyyden haltuun jo etukäteen, mikä ei isyyskokemusten puutteen vuoksi ollut mahdollista. Peterson ja Jenni (2003) huomauttavat, että ristiriitaiset tunteet aiheuttavat epävarmuutta omista kyvyistä ja saattavat näin vaarantaa orastavan isyys-identiteetin kehittymisen.

Draper (2002a; 2002b; 2003b) on todennut, että nykypäivän lapsen odotuksen ja syntymän medikalisoituminen päästää miehet kuitenkin entisaikoja paremmin näkemään ja kokemaan lapsen odotukseen ja syntymään liittyvät tilanteet ja tapahtumat. Esimerkiksi raskaustestin tekeminen, raskauden aikana tehty ultraäänitutkimus sekä synnytyksessä mukanaolo ja laitteiden valvominen auttaa miestä pääsemään lähemmäs lasta, jolloin raskaus ja synnytys konkreti-soituvat miehelle entistä paremmin.

Vaikka odotukseen ja synnytykseen liittyvää teknologiaa on usein pidetty miehen aktiivisuutta ja toimijuutta lisäävänä, kokivat Ivryn ja Temanin (2008) haastattelemat 16 israelilaista tulevaa isää teknisten laitteiden seuraamisen velvoittavuuden pikemminkin pelottaneen heitä. Tämä myös edesauttoi huonommuuden tunnetta siitä, että isät eivät kyenneet luomaan odotetunlaista suhdetta syntymättömään lapseensa. Tulevat isät kokivat, että heidän tuli rohkaista ja tukea aviopuolisoita, rakentaa side tulevaan lapseensa ja olla "modernina miehinä" synnytykskokemuksessa aktiivisesti mukana. Varsinkin jos sikiödiagnostiikassa ilmeni ongelmia, kokivat miehet, että myös heitä diagnositiin tulevina isinä ja puolisoina: miten he reagoivat ja tukevat puolisoitaan. Miehet kokivat pelkoa, pettymystä, epäluuloa ja kiukkua sekä oman toimijuutensa väheksymistä ja sivuuttamista, sillä päätäntävalta on viime kädessä äidillä tai lääkäriillä.

Lapsen syntymä voi olla miehelle intensiivinen ja monenlaisiin tunteisiin herkistävä tapahtuma, jossa riemu, ahdistus, tuska ja nautinto kulkevat rinnakkain ja päällekkäin (Mykkänen & Huttunen 2008, 175). Reedin (2005, 8) haastattelemien isien (n=18) kokemukset synnytystilanteesta ovat yksilöllisiä: jotkut pitävät synnytyksen seuraamisesta, toiset eivät, mutta jokaista miestä oman lapsen syntymä koskettaa - ja muuttaa. Chanin ja Paterson-Brownin (2002) tutkimuksen uudet isät kokivat synnytyksessä ahdistusta ja pelkoa, jotka korostuivat erityisesti keisarinleikkauksissa. Kaikkiaan isät olivat tyytyväisiä synnytykskokemukseen ja kokeneen sen yhdistäneen puolisoita entisestään. Sen sijaan Draperin (2003b) haastattelemat miehet (n=18) kokivat synnytystilanteessa itsensä ulkopuolisiksi, joskin tunne erillisyydestä väistyi sillä hetkellä, kun lapsi syntyi.

Se, mitä mieheltä odotetaan, saattaa olla ristiriidassa sen kanssa, mitä mies kokee, mitä hän tuntee ja haluaa. Esimerkiksi Hudsonin, Elekin ja Shipmanin

(2003) mukaan isät saavat liian vähän tukea, ohjausta ja neuvoja puolisoiltaan tai lähiympäristöltään. Mies voi kokea, ettei hänellä ole ”omaa paikkaa” synnytyksessä. Reed (2005, 163) kirjoittaa miehen kaksoissidoksesta synnytyksen yhteydessä, jolla hän tarkoittaa miehen velvollisuutta tukea ja puolustaa synnyttäjää sekä kontrolloida puolisonsa kipua ja samalla toimia osana hoitotiimiä: olemalla rationaalinen tilanteen haltuunottaja, joka tottelee ohjeita ja pysyy selvillä synnytyksen kokonaistilanteesta. Isän odotetaan osallistuvan hoitoon ja päätöksiin yhteistyössä äidin, lääkärin ja hoitajien kanssa.

McCreightin (2004) haastatellut irlantilaiset miehet (n=14) ja kättilöt (n=32) totesivat isien tunteiden jäävän usein huomiotta puolison keskenmenon tai lapsen menettämisen yhteydessä. Isät kokivat surua lapsensa menetyksestä sekä siitä, että heidän vastamuodostettu isyysidentiteettinsä yhtäkkiä mureni. Surutyön lisäksi miehet kokivat syyllisyyttä lapsen kuolemasta – olisiko ollut jotain, mitä he eivät tehneet tai olisi pitänyt tehdä toisin? Huomion ja tuen kohteena oli naisen (kehollinen) kokemus ja hänen tunteensa. Miesten tehtävänä oli tukea vaimojaan, jolloin heidän omat tunteensa joutuivat väistymään, ne piti usein peittää täysin. Myös Bradley, McKentzie ja Boath (2004) haastattelivat kymmentä Skotlannissa isäksi tullutta miestä, joista vain yksi mies kertoi saaneensa tukea puolisoiltaan. Miehet kokivat kuitenkin saaneensa tukea ystävil-tään ja perheeltään. Asiantuntijoilta tullut tuki koettiin periaatteessa hyväksi, vaikkakin synnytysvalmennukseen oltiin pettyneitä.

Äitien raskauden jälkeistä masennusta on tutkittu jo pitkään, mutta isien masennusoireet ovat jääneet pitkälti huomiotta. Boyce, Condon, Barton ja Cor-kindale (2007) ovat kuitenkin havainneet, että ongelmainen parisuhde ja heikot sosiaaliset suhteet edesauttavat miehen masennuksen kehittymistä lapsen odotusaikana. Tutkijat totesivat miehisen hallinnantunteen ja suojelemisenhalun kokevan kolauksia raskausaikana. Odottava äiti on myös hoitohenkilös-tön ”silmän alla”, eikä välttämättä tarvitse mieheltään sellaista huolenpitoa, jota hän saa neuvolasta. Myös se, että naiset jakavat usein kokemuksiaan keskenään, voi jättää miehen ulkopuoliseksi asiasta.

Prembergin, Hellströmin ja Bergin (2008) haastatellut kymmenen uutta isää nimesivät onnen ja lämmön keskeisimmiksi isyytunteiksi. Myös Palkovitzin (2002, 66, 98) haastatellut isät (n=40) kertoivat isyyden herättämien tunteiden olevan ainutkertaisia, ennen kokemattomia ja emotionaalisesti vahvoja. Niitä ei voi verrata muihin elämänalueisiin, kuten avioliittoon, työhön tai muihin ihmissuhteisiin. Miehet sanoivat olevansa täysin eri ihmisiä kuin ennen isyyttä. Eräs isä totesi isyys-tunteiden kuvastavan puhtautta ja viattomuutta, jotka ovat vailla odotuksia, vaatimuksia ja taka-ajatuksia. Tunne lapseen on vapaa ja aito. Isyyden kautta miehet pääsivät kosketuksiin omien tunteittensa kanssa, löysivät tunneherkkyytensä ja ilmeikkyytensä niiden näyttämässä. Kaikkiaan miehet kokivat isyyden olevan palkitsevaa ja antoisaa, mikä näkyi sekä positiivisina että negatiivina tunnekokemuksina. (Mt.)

Palkovitzin (2002, 66, 98) haastatellujen isien positiiviset tunteet olivat ilo, rakkaus, ylpeys sekä ystävyys. Ilo konkretisoitui esimerkiksi isän onnena siitä, kun lapsi riemuitsee isän töistä kotiinpaluustaan juoksemalla häntä vastaan. Lasten päivittäiset tervehdykset ja isän huomioimiset antoivat miehille

tunteen tarvittavuudesta, tärkeydestä ja rakkaudesta. Nämä auttoivat näkemään sen, mikä elämässä on tärkeää. Negatiivisista tunteista nimettiin viha, pelko sekä väsymys. Isien vihan tunteet eivät kohdistuneet suoraan lapsiin, pikemminkin kasvatukseen liittyviin keinoihin ja kontrollin menettämiseen. Kiu-kun, vihan tai turhautumisen tunteita saattoi syntyä myös työpaikalla, jotka kulkeutuivat sieltä kotiin. Myös pelon tunteet olivat yleisiä, isät esimerkiksi pohtivat osaavatko he olla tarpeeksi hyviä ja kyvykkäitä isinä ja puolisoina.

4 NARRATIIVISUUS JA TOIMIJUUS

4.1 Narratiivi ja narratiivisuus

Heikkinen (2000) toteaa, että narratiivisen käänteen myötä olemme siirtyneet tietoyhteiskunnasta tarinayhteiskuntaan. Narratiivisella käännteellä tarkoitetaan sitä, että todellisuus rakentuu entistä vahvemmin kielellistettyjen kertomusten välityksellä. Käänte ei kuitenkaan tässä tarkoita kaiken aiemman hylkäämistä, vaan pikemminkin tarinallisuuden hyväksymistä ja sen havaitsemista aiempaa laajemmin (Hänninen 2000, 14; Hyvärinen 1998; Phelan 2009). Narratiivisuus on saanut osakseen myös kritiikkiä, esimerkiksi Strawson (2004) vastustaa sitä, että kaikki ihmiset jäsentäisivät ”luonnostaan” elämänsä tarinoina. Strawson kyseenalaistaa myös sen, että tarinallisesti jäsennetty elämä olisi jollain lailla moraalisesti hyväksyttävämpää ja arvokkaampaa kuin ei-tarinallisesti jäsentynyt.

Narratiivisuus ei ole mikään yksittäinen metodi tai koulukunta, vaan pikemminkin hajanainen muodostelma kertomuksiin liittyvää tutkimusta (Heikkinen 2000). Käsitteet narratiivisuus ja narratiivinen tutkimus määrittyvät tieteenalojen kesken eri tavoin, joten yhteistä, kaikkien hyväksymää määritelmää on vaikea löytää. Käsitelmäärityksen väljyys ja monimuotoisuus näkyvät esimerkiksi siinä, että narratiivisuusnäkökulma voi lävistää koko tutkimusprosessin alusta loppuun tai olla vain pieni osa tutkimusta. Narratiivisuus voidaan tutkimusprosessissa liittää niin tutkimuksen viitekehykseen, taustafilosofiaan ja ymmärtämisen tapaan, tutkittavana olevaan ilmiöön, aineiston keruuseen, ja tutkimusmetodiin kuin aineiston analyysitapaan ja tulosten raportointiin. (Casey 1995, 211; Hänninen 2000, 126; Kvernbekk 2003; Polkinghorne 1995, 3, 7.) Tässä tutkimuksessa narratiivisuus näkyy aineistonkeruun menetelmässä, analyysimenetelmän käytössä ja tulosten raportoinnissa.

Narratiivi voidaan lyhyesti määritellä jonkin tapahtumasarjan kuvaamisena siten, että siitä muodostuu ymmärrettävä kokonaisuus, tarina (Abbott 2002, 12; Elliott 2005, 3). Saresma (2007, 69) kuitenkin huomauttaa, että vaikka tarina liikkuu ajassa eteenpäin, niin kerronnassa liike ei ole yhtä tasaista, vaan se pyyhähtelee, toistaa ja eksyy sivupoluille. Tarinallisuus onkin kielellinen tekniikka, jonka avulla tehdään yksilön kokemus ja toiminta ymmärrettäväksi (Labov &

Waletzky 1997; Oliver 1998). Elliot (2005, 6) kuvaa narratiiviin yksilön eletyn kokemuksen ja sen temporaalisen rakenteen, prosessinomaisuuden ja muutoksen sekä haastattelutilanteessa yksilön itsensä esittämisen ja kertomisen yhteistyöksi haastattelijan kanssa.

Huolimatta narratiivisuus-käsitteen monimuotoisuudesta, tiivistää Elliott (2005, 3–12) siihen kolme yhteistä piirrettä: kronologisuuden, merkityksellisyyden ja sosiaalisuuden. Kronologisuus eli temporaalisuus tarkoittaa tapahtumien ajallista peräkkäisyyttä, joka kiteytyy juonen avulla. Juuri ajallinen eteneminen tekee tarinasta koherentin ja ymmärrettävän. Vaikka tarinaan tiivistyy sen alku, keskikohta ja loppu, huomauttaa Saresma (2007, 73–74) Brewsteriin viitaten, että tarinan loppu eli sulkeuma on vain totuttu lukemisen tapa. Sulkeuma on turvallinen, mutta tarina voi myös päättyä ilman selkeää loppua. Tapahtumien peräkkäisyys ja ajallisuus eivät kuitenkaan tee tapahtumien seuraannosta vielä tarinaa, vaan siihen tarvitaan myös tapahtumien arviointia ja merkityksellistämistä. Kronologisuus ja merkityksellisyys ovat kiinteässä suhteessa toisiinsa, sillä tarinan ymmärrettävyys syntyy näiden yhteistyöstä. Lisäksi narratiivit ovat aina sosiaalisia, ne muodostetaan sosiaalisessa kontekstissa: tarina kerrotaan aina jossakin ja jollekin. Tarinan merkitys on yhteydessä siihen ympäristöön, jossa se on tuotettu. (Elliott 2005, 3–12.)

Merkityksellisyyteen sisältyy myös koetut tunteet kyseessä olevasta tapahtumasta. Goldie (2009) korostaa, että tunteita voi tuottaa tarinaan kahdella tavalla. Ensinnäkin tunteita voi kertoa tarinaan ”ulkopuolelta”, vasta tarinaa kerrottaessa, jolloin tunteet kerrotaan ikään kuin tapahtuman jälkeen päälle liimattuna. Tällöin tunteita tuodaan tarinaan siitä näkökulmasta, mitä tarinan päähenkilö olisi voinut tuntea tai kokea. Toisaalta tarinan päähenkilö voi kertoa tarinaa siten, miten on sen kokenut itse tapahtumahetkellä. Tällaisessa tarinan sisäisessä tunnekokemuksessa tai sen jälkeen syntyy usein ironia, vaikka päähenkilö itse ei olisi sitä tapahtumahetkellä kokenut.

Narratiivin lähtökohtana on jokin tapahtuma, jossa ihminen ja maailma kohtaavat. Narratiivi rakentuu ja muokkautuu elämän, kokemuksen ja niistä tehtyjen tulkintojen risteyskohdassa. Narratiivi on merkityksiä luova systeemi, joka tekee todellisuudesta ymmärrettävää ja jaettavaa sekä helpottaa ymmärtämään, selittämään ja tulkitsemaan ilmiöitä. (Bruner 1996, 122; Chase 2005, 656; Josselson 1995, 33.) Ihmiset luovat tarinoiden avulla myös tunteen elämän jatkuvuudesta sekä moraalisesti oikeasta tavasta elää (Frank 2002). Tarinoiden kautta myös normalisoidaan ja luonnollistetaan elämäntapahtumia (Abbott 2002, 40).

Jokainen tarina konstruoi yksilön elämänhistoriaa, muistoja ja identiteettiä (Atkinson & Delamont 2006, xxi–xxviii). Narratiivi ei ole kopio eletystä elämästä, se ei ole joukko faktoja eikä pysyvä tila, vaan se on merkityksenantoa, tunnetta ja tulkintaa eletystä. Sanotaan, että elämä on itsessään vain biologinen fakta, joka vasta kerrottuna ja tulkittuna saa merkityksensä. (Chase 2005; Ricoeur 1991, 28.) Narratiivit elävät ja muuttuvat uusien elämäkokemusten myötä. Näin ollen kerronta ei ole vain vanhan kertaamista tai muistelua, vaan tuottaa aina jotain uutta. Itsestä kertominen on aina myös itsensä etsimistä, uudelleen näkemistä ja tuottamista. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 220.) Yksilölle on

tärkeää tehdä omaa kokemustaan ja elämäänsä itselleen ymmärrettäväksi, jotta tunne omasta identiteetistä ja elämän jatkumisesta säilyy. Juuri itsereflektiivisyydestä voi tulla yksilön kokemuksia ja elämää helpottava ja jäsentävä tekijä. (Giddens 1991, 53–58.)

Hänninen (2000, 21–22; 2004) kirjoittaa yksilön sisäisestä tarinasta (*inner narrative*) tarkoittaen tällä yksilön henkilökohtaisesti kokemaa ja itselleen kertomaa, mielen sisäistä tarinamuotoa, jossa yhdistyy sekä julkinen että yksityinen. Yksilö hyödyntää sisäisessä tarinassaan erilaisia kulttuurisia tarinamalleja. Sisäinen tarina tekee menneestä, nykyisestä ja tulevasta ymmärrettävää ja merkityksellistä, määrittelee yksilön identiteettiä sekä auttaa käsittelemään tunteita.

Myös Labov (1997) korostaa tarinassa yksilöllisen kokemuksen merkitystä, mutta korostaa yksilön alkuperäisen koetun kokemuksen (*raw experience*) ja tarinan eroa. Hänen mukaansa yksilö kielellistää kokemuksensa tulkitsemalla sen emotionaalista ja sosiaalista merkitystä. Kokemuksen käsitteellistäminen ja määrittäminen on kuitenkin hankalaa, sillä usein kokemus on avointa, rajatonta, jopa sekavaa ja jäsentymätöntä. Kokemus on myös kulttuurisesti väritynyttä, privatisoitunutta ja täynnä merkityksiä. Koettu hetki on toisaalla, jossain menneessä, joka kuitenkin ulottuu kertomahetkeen. (Freeman 1998.) Kokemus saa kuitenkin muodon kielen kautta. Kieli toimii kommunikaation ja todellisuuden representoinnin välineenä, vaikka kieli ei vastaakaan täysin koettua kokemusta (DeVault 2006, 249). Kieli auttaa kuitenkin muodostamaan yhteisen maailmamme, ylläpitäen olemassaolevaa sekä luoden uutta (Gadamer 2004, 85). Ihmisen mieli ei yksinään luo kieltä tai löydä sanoille merkityksiä, vaan merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Gergen 1999, 48).

Hänninen (2000, 19) on havainnut, että tarina-käsitteen käyttötapojen kirjavuus saattaa aiheuttaa sekaannuksia. Käsitteen liiallinen yleistäminen voi johtaa termin käytön tehottomuuteen ja epämääräisyyteen, jolloin myös käsitteiden elämä, kokemus ja kertomus erilaisuus hämärtyy. Käsitteitä narratiivi, kertomus ja tarina käytetään usein synonyymeina. Rinnastan tässä tutkimuksessa monen muun tavoin narratiivin tarinaan (*narrative*, lat. *narratio*⁹) tehden kuitenkin eron kertomukseen (lat. *narrare*). (Aaltonen 2002, 48; Abbott 2002, 16; Hänninen 2000, 19–22). Käytän tässä kertomusta kuvaamaan konkreettista materiaalia, suullisesti esitettyä tai kirjoitettuja kertomuksia, jota voidaan tutkia. Esimerkiksi haastatteluaineisto voidaan ymmärtää kertomuksina, mitkä ovat usein myös laajempia kokonaisuuksia kuin tarinat (Aaltonen 2002, 48; Chase 2005, 652; Hänninen 2000, 22). Kertomuksen voi muodostaa jokin tietty tapahtuma, elämänvaihe tai kokonaisuudessaan kerrottu elämäkertta (Chase 2005). Kertomusta voidaan luonnehtia myös kokemusten kielelliseksi, diskurssiiviseksi ilmaisumuodoksi, jota raamittavat kulttuuriset normit ja säännöt kerronnan tavoista ja muodoista (Brockmeier & Harré 2001, 42, 50–54).

Tarinaksi ei kutsuta mitä tahansa kertomusta tai tapahtuman kuvausta, vaan kun elämäntapahtumat merkityksellistetään ja juonellistetaan, syntyy ta-

⁹ Tolska (2002, 22) tarkentaa Swearingeniin pohjaten, että kun kreikkalaista retoriikkaa käännettiin latinan kielelle, niin kreikan sana *diegesis* käännettiin termiksi *narratio*: kertoa, liittää, selostaa ja paljastaa.

rina (Bruner 1996, 6; Ricoeur 1991, 27–28). Aaltonen (2002, 48) kirjoittaa, että kertomus on tarinan raaka-aine. Myös Rimmon-Kenan (1983, 6) toteaa tarinan olevan konstruoitu kokonaisuus jonkin kertomuksen pohjalta. Näin ollen tarina on abstraktio, jota voidaan soveltaa mitä moninaisimpiin sisältöihin (Aaltonen 2002, 48; Hänninen 2000, 20). Tarina viittaa ajalliseen tapahtumien jatkumoon, tapahtumakulkuun, jossa kertomuksen alun, keskikohdan ja lopun¹⁰ tapahtumat kutoutuvat yhteen juonen avulla (Polkinghorne 1995, 8; Riessman 1993, 17; Sarbin 1986, 7–9). Tämä tapahtumien perättäinen järjestys kantaa tarinan merkitystä ja tekee siitä kokonaisuuden (Bruner 1996, 121).

Yleisesti tunnetut tarinamallit etenevät Gergenin (1999, 70–71) mukaan päämääriltään joko progressiivisesti, regressiivisesti tai pysyvät stabiileina. Progressiivisessa tarinassa korostuu onnellinen loppu, esimerkiksi ongelmien ratkaisu. Regressiivinen tarina ei saavuta päämääräänsä, vaan päättyy häviöön, epäonnistumiseen tai menetykseen. Pysyvyyskertomuksessa (*stability narrative*) kerronta etenee vailla suuria nousuja tai laskuja. Elämämme tarinat ovat kuitenkin vain harvoin puhtaasti progressiivisia, pikemminkin niihin sekoittuu aineksia useammista mallitarinoista. Hänninen (2000, 52–53) viittaa McAdamsiin, jonka mukaan jokaisella ihmisellä on positiivinen tai negatiivinen ”narratiivinen sävy”. Sävy on yksilöllinen ja juontaa juurensa lapsuudesta. Perussävyltään optimistinen ihminen olettaa, että kaikki kääntyy lopulta hyväksi. Positiivisia hahmoja, ”imagoja” ovat sankari, viisas, prinsessa ja huolenpitäjä. Pessimistisesti orientoitunut ihminen näkee hyvässäkin onnettomuuden siemenen. Tällaisia imagoja ovat esimerkiksi luuseri ja renttu.

Tunnetuimpia ja popularistisimpia tarinamalleja ovat sankaritarina, tragedia, komedia, romanssi ja ironia. Jokainen abstrakti malli muuttaa yksittäisten tapahtumien – ja näin ollen tarinan merkitystä. Kyseessä on dialektinen prosessi, jossa tapahtumat ja juoni antavat muodon toinen toiselleen. (Bruner 1987; 1996, 96, 135.) Tarina ei kuitenkaan aina esiinny kielellisenä konstruktiona, vaan se voi saada muotonsa myös elokuvan, näytelmän tai kuvan avulla. (Abbott 2002, 17; Hänninen 2004; 2000, 20.)

Kulttuurisilla mallitarinoilla tarkoitetaan jaettua ymmärrystä tarinan rakenteesta, joka jo itsessään kantaa merkitystä. Ne paljastavat myös kulttuurin arvoja ja normeja, joiden avulla ihmiset tuottavat, merkityksellistävät ja pyrkivät ymmärtämään omaa ja muiden ihmisten elämää. (Elliott 2005, 46; Hänninen 2000, 94.) Bamberg (2004, 360–361) kirjoittaa, että mallitarinoilla on taipumus normalisoida ja luonnollistaa tapahtumien kulkua ja rutinoida niitä sillä seurauksella, että mitä enemmän totomme näihin rutiineihin, sitä enemmän tulemme osaksi niitä. Näin ollen mallitarinat sisältävät kulttuurisen moraalijärjestyksen ja ovat sinällään muokkaamassa yksilöiden kerrontaa (Tannen 2008).

Ylijoki (1998, 138) lainaa Harréa, jonka mukaan moraalijärjestyksessä on kyse kulttuurisidonnaisesta normaalin ja epänormaalin, hyveiden ja paheiden määrittämisestä. Normissa on puolestaan kyse siitä, miten asioiden tulisi olla

¹⁰ Abbott (2002, 52–53) tarkentaa, että kaikki tarinat eivät välttämättä lopu sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta sen sijaan tarinalla tulee olla alun ja keskikohdan lisäksi ainakin jonkinlainen päätös (*closure*).

eikä välttämättä siitä, miten ne ovat (Hagström 1999, 42). Yleensä mallitarinaan sisältyy moraalinen opetus, jonka vuoksi yksilö pyrkii löytämään tasapainon mallitarinan ja oman elämänsä väliltä (Ylijoki 1998, 147). Tämä puolestaan tapahtuu etsimällä moraalista oikeutusta omille valinnoille (Hänninen 2000, 61). Kuitenkin se, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei, on kulttuurisesti ja sosiaalisesti määritelty. Myös se, millaisiin asioihin puututaan ja millaisiin ei, on yhteydessä siihen, mitä havaitaan ja mitä ei haluta nähdä. Moraaliseen arviointiin liittyy myös tunteita, kuten häpeää, nöyryytystä, syyllisyyttä, vihaa ja pelkoa, mutta myös riemua, onnea, ylpeyttä, rakkautta ja toivoa. (Ylijoki 1998, 142.) Moraalinen ohjeisto vaikuttaa usein ”pinnan alla”, itsestänselvyyksinä (Ylijoki 1998, 139) ja joskus jopa yhteisesti rakennettuna illuusiona (Shotter 1993, 84).

Andrewsin (2004, 1) mukaan mallitarinoiden valta on niiden sisäistämässä. Mallitarinat uusiutuvat, kun elämme niitä todeksi. Kulttuuri ei kuitenkaan tarjoa jokaiselle tarvittavaa työkalupakkia silloin, kun tarina ei etene kulttuurisesti soveliaasti. Esimerkiksi ihmiset, joiden tarinat eivät mahdu mallitarinan sisälle, saattavat tuntea itsensä yhteisöstä ulos suljetuksi. Tällöin mallitarinat toimivat yksilöä vastaan, leimaavina ja lannistavina. (Hänninen 2000, 78–79, 151–154.) Irrallisuuden kokemus yhteisön arvoista ja sitoumuksista saattaa johtaa myös yksilön identiteettikriisiin (Ylijoki 1998, 140). Shotterin (1993, 162) mukaan yksilöllisyyden ehtona on kuuluminen yhteisöön ja tunne siitä, että ”on kotona”. Oman elämänsä särkeily suhteessa yleisesti normaalina pidettyyn elämänsä johtaa usein omien elämänsä valintojen tarkempaan analyysiin ja tarpeeseen perustella omia ratkaisuja (Townsend 2002, 11).

Andrews (2004, 1–2) kirjoittaa vastanarratiiveista (*counter-narratives*), jotka elävät suhteessa mallitarinoihin. Kun hegemoniset mallitarinat määrittävät sopivuuden kehykset, elävät vastatarinat sen reunoilla, marginaalissa. Sanontaa ”poikkeus vahvistaa säännön” voi tulkita vastanarratiivien kautta, sillä vastanarratiivit tulevat osoittaneeksi juuri sen, mitä vasten kapinoidaan tai tehdään pesäeroa. (Andrews 2004, 1–2; Bamberg 2004, 359–361.)

4.2 Kertomusten analyysin käsitteelliset työkalut

4.2.1 Toimijuus

Toimijuudella tarkoitetaan tietävää, ajattelevaa, toimivaa ja tuntevaa subjektiutta, aktiivista päätösten tekoon osallistumista sekä oman elämänsä muokkaamista kohti tavoitetta (Giele & Elder 1998, 10, 17). Puhutaan myös yksilön agenttivisuudesta, jolla Turner ja Stets (2005, 46–47) tarkoittavat kykenevyyttä vaikuttaa omiin tekemisiinsä. Esimerkiksi perheellistyminen voi olla tällainen tavoite, valinta ja päätös.

Toimijuutensa avulla yksilö ottaa, ilmaisee tai saa paikkansa kulttuurisessa, sosiaalisessa ja materiaalisessa maailmassa. Erilaiset velvoitteet, säännöt, sopimukset ja vapautukset asettavat ihmisiä erilaisiin toimijuuksiin, jolloin erilaiset mahdollisuudet ja rajoitukset rakentuvat tilanteen mukaan. (Gordon 2005, 114–

118; Jokinen, Kaskisaari & Husso 2004, 97.) Myös yksilölliset resurssit, kuten perhe, ystävät, koulutus ja talous (Gordon 2005, 116, 120) sekä sukupuoli ja ikä (Aapola 2003, 108–109), ovat tekijöitä, jotka asettavat toimijan erilaisiin asemiin.

Ronkainen (1999, 37) ja Gordon (2005, 120) muistuttavat yksilötoimijan moninaisuudesta. Toimijuudesta voidaan puhua eri yhteyksissä eri tavoin, jolloin saman yksilön ”sisällä” saattaa asustaa erilaisia toimijuuksia. Gordon käyttää esimerkkinä haastattelemaansa nuorta, joka koulukontekstissa korostaa omia päätöksiään ja toiveitaan, kun taas perhepiirissä puhuu säännöistä ja kontrollista. Ronkainen (1999, 36) ottaa puolestaan esille yksilöhistorian merkityksen yksilön toimijuudelle, jota leimaa tietynlaisuus ja rajallisuus: ”Kukaan ei ole missä tahansa, kuka tahansa ja pääse ihan minne vain”. Henkilökohtaisessa elämässämme yltilanteisuus ja jatkuvuus muodostuvat eletyistä, tietyistä subjektipositioista, joihin juuri tällä yksilöllä on ollut pääsy (mt. 36).

Toimijuuteen liittyy myös vallan käsite. Gordonin (2005, 117) mukaan tämä näkyy siinä, että joillakin on enemmän mahdollisuuksia rakentaa toimijuuttaan kuin toisilla. Ronkainen (2006, 532) kirjoittaa, että vallassa on kyse oikeuksista, vastuista ja odotuksista. Se, millaisia valinnan tai toisin toimimisen mahdollisuuksia on olemassa, liittyy materiaalisiin mahdollisuuksiin, yhteiskunnalliseen asemaan, normatiivisiin odotuksiin ja arvottamiseen.

Myös tässä tutkimuksessa isän kerrottu toimijuus on tilannesidonnaista, monikerroksista ja jännitteistä. Isän kerrottu toimijuus rakentuu kerroksellisesti erilaisten tilanteiden mahdollistamisesta ja rajoittamisesta puitteissa. Tällaisia ovat esimerkiksi kokemushetken ja haastattelutilanteeseen, kertomiseen (retoriikka, sanavalinnat, juonellistaminen) sekä vallitsevaan kulttuuriin, ympäröiviin ihmisiin sekä henkilökohtaisiin perhe- ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät.

Toimijuudesta puhuttaessa käytetään myös käsitteitä toimijuuden tunto tai tunne (*sense of agency*), joilla tarkoitetaan ”oman elämänsä subjektiutta”, yksilön käsityksiä omista mahdollisuuksistaan tehdä ja toteuttaa päätöksiään sekä nähdä niihin liittyvät rajoitukset ja mahdollisuudet (Gordon 2005, 114–121). Holma (1999, 18) viittaa toimijuuden tunteella Andersonin ja Goolishianin tutkimukseen, jossa sen määritellään olevan tunnetta omasta toiminnanvapaudesta ja refleksiivisyyttä omaa toimintaa kohtaan.

Toimijuuden ohella puhutaan myös subjektiudesta. Toimijuutta ja subjektiä/subjektiutta käytetään synonyymeinä, toisaalta niiden välille tehdään eroa. Liitän tässä toimijuuden osaksi yksilön subjektiutta, sillä subjektius yhdistettynä tiettyyn asiaan tai diskursseihin, aikaan ja paikkaan mahdollistaa erilaisia toimijuuksia (Ronkainen 1999, 11, 23, 36, 226). Saresman (2007, 23–24) mukaan subjektius on suhteissa syntyvä, hajanainen, jatkuvasti muuttuva ja diskurssiivisesti elävä. Virkki (2004, 277) muistuttaa kuitenkin, että toimijuus ja subjektius eivät ole sama asia. Toimijuudessa liikutaan rationaalisemman ja enemmän yksilön tahdonvapautta korostavan sanaston sisällä kuin subjektiudesta puhuttaessa. Subjektista voi muodostua toimija, mutta toisaalta subjekti voi olla myös olematta toimija. Pysyttelen tässä tutkimuksessa pääosin toimijuus-käsitteessä, jonka avulla hahmotan tahdon- ja valinnanvapauden ilmenemistä isäksi tulon kertomuksissa.

Giddens (1976, 72–73; 1984, 8–11) ja Barnes (2000, 10) painottavat toimijuudessa yksilön intentioiden ja tekemisen merkitystä, jolloin toimijuutta ei ole ilman aikomusta. Aikomuksen voi määritellä teon tarkoituksellisuuden kautta, jolloin tekijä on myös vastuussa tekonsa seurauksista. Teon seuraukset olisivat jääneet tapahtumatta, jos tekoa ei olisi tehty alun perinkään. Barnes (2000, 3) kiteyttää, että ”yksilön valinta on tahdon ilmaus”. Yksilön vapaaehtoisesti tekemä teko ilmentää vapaata tahtoa, joka tuottaa puolestaan vapaaehtoisia tekoja. Barnes (2000, 17, 21, 48–49) luonnehtii toimijuutta rationaalisen valinnan teorialla. Tässä yksilö punnitsee tilanteen tuottamia vaihtoehtoja ja valitsee niistä itselleen sopivimman. Näin ajateltuna yksilö on tekojaan harkitseva laskelmoija, oman hyödyn tavoittelija (Heiskala 2000, 25).

Barnesin (2000, 21, 48–49) mukaan hyötyajattelun korostamisella ja tahdon vapaudella on kuitenkin rajansa. Vaikka toimijuus nivotaan käsitteenä yksilöihin, ei se kuvaa ainoastaan yksilön ominaisuutta. Yksilö ei voi toimia vapaasti huomioimatta ympäristön normeja, sääntöjä, moraalijärjestystä ja muita toimijoita. Yhteiskunnalliset rakenteet rajoittavat ja mahdollistavat yksilön toimintaa, mutta yksilö kuitenkin päättää siitä, käyttääkö hyväkseen, jättääkö huomiotta vai uusintaako olemassa olevia malleja ja käytänteitä. Näin ollen kulttuuriset rakenteet ovat kaksinaisia, sillä ne sisältävät sekä yksilöllisen että yhteiskunnallisen ulottuvuuden. Yksilö ei pääse irti rakenteista, vaikka haluaisikin. (Barnes 2000, 8, 27; Giddens 1984, 25–29.) Rationaalisen toimijuuden lisäksi yksilön toimijuutta määrittävät myös hänen tunnekokemuksensa (Barnes 2000, 50). Virkki (2004, 23) on tutkimuksessaan käyttänyt käsitettä ”tunnetoimijuus”, jolla hän kyseenalaistaa tunteiden ja järjen vastakkaisasettelun. Hän ymmärtää tunteet yksilön tahdon toteuttajiksi ja näin ollen järkeviksi.

4.2.2 Modaalisuus

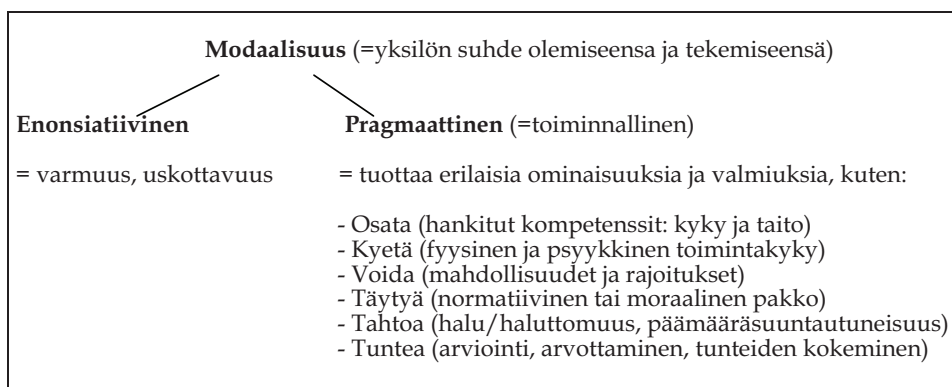
Modaalisuudessa on kyse asiointilan todenmukaisuutta ja toteutumismahdollisuuksia koskevista arvioista. Modaalilla kielenaineilla puhuja ilmaisee, onko asiointila hänen mielestään varma, välttämätön, todennäköinen, mahdollinen, epävarma tai mahdoton, pakollinen tai luvallinen, toivottava tai epätoivottava, ulkoisista tai sisäisistä edellytyksistä riippuvainen. (VISK § 1551.) Modaalisuus-käsite tulee semiotiikasta, jonka mukaan todellisuuden ymmärrettävyys sekä ilmenee että tuotetaan tekstissä. Semiotiikan metodina on tulkinta, jolla tarkoitetaan merkityksen etsimistä ja siirtämistä todellisuuden representaatiosta toiseen eli puheen tai tekstin tulkitsemista uudessa puheessa tai tekstissä. (Sulkunen 1997, 17, 47.)

Veijolan (1997, 131) mukaan yksilön subjektiivisuus voidaan hahmottaa modaalisesti määrittäneenä olemisena ja tekemisenä maailmassa. Modaalisten ilmausten avulla tunnistetaan puhujan arvoja ja näkökulmia sekä hahmotetaan toimijoiden välisiä vuorovaikutussuhteita. Modaaliset ilmaukset sisältävät myös kertojan suhteesta omaan elämäänsä sekä toimijoiden kykyjä, velvoitteita ja haluja sekä arvoja (Korhonen & Oksanen 1997, 66).

Modaalisuuden päätyypit voidaan jakaa enonsiatiiviseen ja pragmaattiseen modaalisuuteen (ks. kuvio 1). *Enonsiatiivisen modaalisuuden* avulla tarkas-

tellaan lausumien todenperäisyyttä ja uskottavuutta. Kun esimerkiksi sanotaan "Saattaa kohta sataa", on säätilaa koskeva kuvaus epävarma. Kyseenalais-tamattomissa lausumissa (esim. "Kohta sataa") jätetään puhuja usein ilmaise-matta tai se muuttuu läpinäkyväksi, jolloin sitä leimaa objektiivisuus. Enonsiaa-tion subjekti astuu näkyvästi esiin silloin, kun varmuutta erityisesti koroste-taan: "Tiedän aivan varmasti, että sataa, tunnen sen koska selkääni särkee". (Sulkunen & Törrönen 1997, 72–87.)

Toiminnallisesta eli pragmaattisesta modaalisuudesta puhutaan silloin, kun subjekti esitetään tahtovana, haluavana, osaavana tai velvoitettuna (Sulkunen & Törrönen 1997, 80–89; Kaskisaari 2004, 133; Veijola 1997, 131). Nämä verbit tuot-tavat tarinan subjekteille ja objekteille erilaisia ominaisuuksia ja valmiuksia. Toiminnan modaalisuuksissa (tekemisen ja olemisen lausumissa) piilee tarinan jännite, ilmaisuvoima ja tulkittavuus, joista puolestaan nousevat tapahtumien arvot ja merkitykset. (Korhonen & Oksanen 1997, 63; Sulkunen 1997, 41). Veijo-lan (2004, 117) mukaan modaalisuus kiinnittyy toimijuuden mahdollisuuksiin ja toimijuus rakentuu modaalisten ulottuvuuksien yhteenliittymissä. Modaa-li-suuden alle sijoittuvat enonsiatiivinen ja pragmaattinen modaalisuus, joiden suhteita ja sisältöjä olen selventänyt laatimalla niistä alla olevan kuvion 1.

KUVIO 1 Modaalisuuden päätyypit

Yksilön suhdetta omaan tekemiseensä ja olemiseensa voi kuvata Greimasin ak-tanttimalliin pohjautuvilla modaalisuuksilla: osaaminen, kykeneminen, voimi-nen, täytyminen, tahtominen ja tunteminen. *Osaaminen* ilmentää kykyä ja taitoa sekä yksilön sisäistä motivaatiota. Osaamiseen liittyvät kyvyt ovat subjektin py-syviä ja usein hankittuja ominaisuuksia ja kompetensseja (esim. "Osaan uida"). *Kykeneminen* kuvaa tilannekohtaista fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä (esim. "Pystyin uimaan joen poikki"). Vaikka subjekti olisi hankkinut täydelli-sen uimataidon, voi hän sairauden vuoksi olla kyvytön uimaan joen poikki. (Jyrkämä 2007, 206–207; Sulkunen ja Törrönen 1997, 84–89.) Kykeneminen ja täytyminen voidaan nähdä yksilön ulkoapäin määrittyvinä modaalisuuksina. (Veijola 1997, 142.) *Voimiseen* liittyvät mahdollisuudet, joita kulloinenkin tilanne ja rakenteet tuottavat ja avaavat. *Täytyminen* viittaa pakkoon ja luvanvaraisuuteen, kuten normatiivisiin, sosiaalisiin ja moraalisiin pakkoihin ja rajoituksiin.

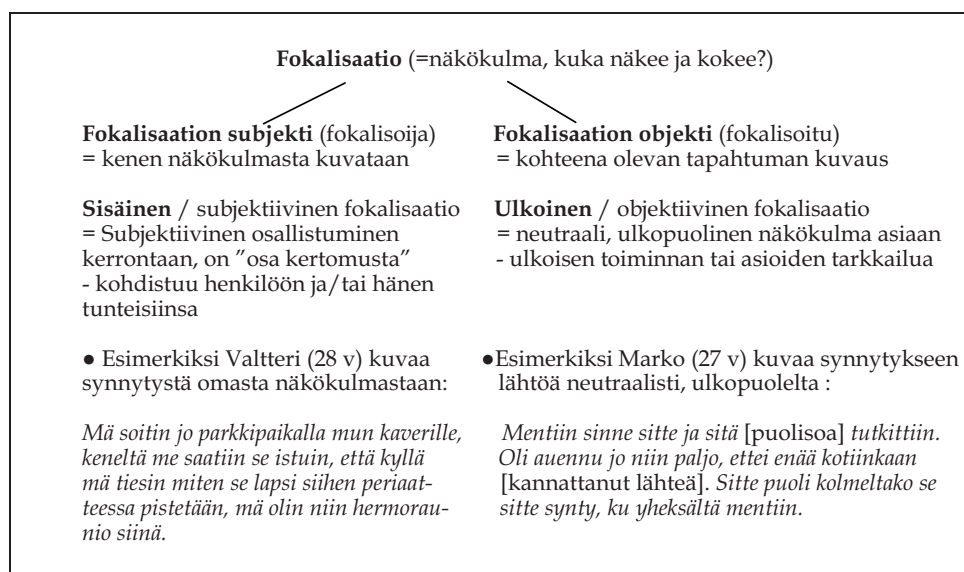
Tahtominen on puolestaan tekemistä, jota määrittää halu tai haluttomuus, motivaatio ja päämääräsuuntautuneisuus. Vaikka käsitteet halu ja tahto tavallisessa kielenkäytössä sekoittuvat, niin ne voidaan erottaa toisistaan sillä perusteella, että haluaminen kohdistuu tiettyyn kohteeseen kun taas tahto suuntautuu toimintaan ja tekemiseen (Korhonen & Oksanen 1997, 64; Sulkunen & Törrönen 1997, 90). *Haluaminen* perustuu toimijan sisäiseen motivaatioon ja kytkeytyy yksilön vapaaehtoiseen valintaan sekä valtaan käyttää tätä valinnanmahdollisuutta. Tämän lisäksi haluun ja sen toteuttamiseen liittyy vastuu teon seurauksista. (Barnes 2000, 3–6.) *Tuntemiseen* liitetään puolestaan arviointi, arvottaminen, kokeminen ja tunteiden kokeminen. Toimijuus syntyy ja muotoutuu näiden modaalisten ulottuvuuksien yhteen liittymissä. (Jyrkämä 2007, 206–207; Sulkunen ja Törrönen 1997, 84–89.)

4.2.3 Fokalisaatio

Balin (1997, 142–150) mukaan fokalisaatiolla tarkoitetaan sitä, kenen näkökulmasta tai perspektiivistä asioita kuvataan ja arvioidaan. Fokalisaatio voidaan kuvata havaitsijan ja tapahtuman suhteeksi, jossa A kertoo, mitä B havaitsee C:n tekvän. Bal (1997, 143–144) käyttää kuitenkin perspektiiviä mieluummin käsitettä fokalisaatio, sillä perspektiivissä ei aina tule ilmi se, kuka puhuu ja kenen silmin asioita katsotaan. Bal huomauttaa myös, että termistä perspektiivi on vaikea johtaa verbiä (esimerkiksi termi ”perspektivoida” ei ole tavanomainen).

Fokalisaation avulla lukijaa ohjataan tarkastelemaan asioita tietystä näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa tämä näkyy siinä, miten haastateltavat fokalisoiivat kerrontansa eli kenen näkökulmasta he puhuvat ja mihin/kehen fokalisaatio kohdistuu. Balin (1997, 142–150) mukaan sekä fokalisaation subjektia että objektia (ks. kuvio 2) olisi tarkasteltava erikseen, sillä kertomukset eivät ole vain jonkun fokalisoimia, vaan myös johonkin (henkilö tai ilmiö) fokalisoituja. Alla olevan kuvion 2 avulla pyrin havainnollistamaan ja tiivistämään fokalisaation ulottuvuudet ja kuvaamaan siihen liittyvät käsitteet. Tukeudun rakentamassani kuviossa Balin (1997) ja Rimmon-Kenanin (1999) käsitteisiin ja määritelmiin.

KUVIO 2 Fokalisaation ulottuvuudet ja esimerkit niistä

Fokalisaation *subjektilla* (*fokalisoija*) Bal (1997, 142–150) tarkoittaa erityisesti sitä, kenen näkökulmasta asioita kuvataan, jolloin fokalisoija henkilöityy. Fokalisaation *objektilla* (*fokalisoitu*) tarkoitetaan puolestaan kuvauksen kohteena olevia tapahtumia, joiden kerronnan laadusta ja määrästä subjekti päättää. Jonkin tapahtuman "kertoja" ja "näkiä" eivät myöskään välttämättä ole sama henkilö, vaan kertoja voi esimerkiksi kertoa, mitä toinen henkilö näkee (Rimmon-Kenan 1983, 72; 1999, 92–93). Bal (1997, 143–144) antaa tästä esimerkin: "Elisabeth näki hänen makaavan siellä, kalpeana ja ajatuksiinsa vaipuneena". Tässä lauseessa ei tule esille, kuka puhuu, vaan se, kuka näkee (Elisabeth).

Rimmon-Kenan (1999, 95–104) jakaa fokalisaation sisäiseen ja ulkoiseen. *Sisäinen* (subjektiivinen¹¹) fokalisaatio kohdistuu henkilöön, hänen tunteisiinsa ja muihin mielenliikkeisiinsä. Tällöin fokalisoija ajattelee olevansa osa kerto-maansa maailmaa ja ymmärtää, ettei voi tietää siitä kaikkea. Esimerkiksi Valte-ri kuvaa kuvion 2 sitaatissaan (*Mä soitin jo parkkipaikalla mun kaverille keneltä me saatiin se lastenistuin, että kyllä mä tiesin...*) tilannetta selkästi omasta näkökul-mastaan, joita useat mä-sanat tukevat. Myös yhteisyys puolisoon vilahtaa *me saatiin se lastenistuin* -toteamuksessa.

¹¹ Rimmon-Kenanin (1999, 103) esimerkki Emma Bovaryn subjektiivisesta fokalisaatios-ta:
Kauniina päivänä Emma meni puutarhaan. Kuura oli jättänyt kaalinlehdille hopeisia pitsejä toinen toisiinsa sekaantuvi-ne, kiiltävine rilmoineen. Linnut eivät laulaneet, kaikki tuntui nukkuvan.

Ulkoinen (neutraali, objektiivinen¹²) fokalisaatio keskittyy puolestaan ulkoisen toiminnan tai asioiden tilan tarkkailuun, jolloin fokalisoija ajattelee tietävänsä kaiken esitetystä maailmasta (ainakin antaa retorisesti näin ymmärtää). Esimerkiksi kuviossa 2 oleva Markon sitaatti (*Sitä [puolisoa] tutkittiin. Oli auen- nu jo niin paljo, ettei enää kotiinkaan* [kannattanu lähteä]...) kuvaa neutraalisti synnytyksen kulkua, jossa ei nimetä sen tarkemmin kertojaa eikä kokijaa. Ulkoisen fokalisaatio saattaa aiheuttaa sen, että lukijan on vaikea hahmottaa ke- nestä tai mistä on ylipäättään kyse. Tämän vuoksi olenkin tällaisiin kohtiin li- sännyt (litteraatin hakasulkeisiin) apusanoja, jotka auttavat lukijaa hahmotta- maan asiaa.

---

¹² Rimmon-Kenan (1999, 103) antaa esimerkin Emma Bovaryn objektiivisesta ja neutraalista fokalisaatiosta:
Puutarhaa, joka oli leveyttään pitempi, reunustivat säleristikoiden varassa kasvavien apri- koosien peittämät tiilimuurit aina orjantappura-aitaan saakka, joka erotti sen pelloista. Sen keskellä oli muuratulla jalustallaan liuskeivinen aurinkokello.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää *isäksi tulon tarinoita ja niissä esiintyviä toimijuuksia ja tunteita*, mikä tarkentuu seuraavanlaisiksi tutkimusongelmiksi:

1. Millaisia tarinoita ja toimijuuksia isien kerronnasta voi identifioida?
2. Mitä ja miten isät tunteistaan kertovat ja millaisia tunnetoimijuuksia kerronnasta on hahmotettavissa?

Narratiivisuus tutkimusmenetelmänä suuntaa tarkastelemaan isien kerrontaa ja kertomuksia isäksi tulosta. Koska kertomusten avulla on mahdollista muodostaa kokonaiskuva koetusta, pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimusongelmaan luomalla kuvaa miesten isäksi tulon alun kokemuksista ja tapahtumista juonellistamalla ja konstruoimalla niistä tarinoita. Tarinat sisältävät teemoja, joissa tarkentuu, milloin miehet alkavat pohtia lapsenhankintaa ja millaiset elämänpuitteet ja -kokemukset tätä taustoittavat. Ensimmäiseen tutkimusongelmaan vastaan myös tarkastelemalla, mitä mahdollisuuksia ja rajoja mies isäksi tullessaan kohtaa sekä millaista toimijuutta mies tuottaa lapsenhankinnasta puhuttaessa, sitä suunniteltaessa, raskaustestituloksesta kuultaessa ja lasta odottaessa. Toimijuus rakentuu tietyssä sosiokulttuurisessa ympäristössä, joka rajaa ja tuottaa isälle erilaisia mahdollisuuksia olla, toimia, tuntea ja ajatella. Pyrin selvittämään isän haluja, kykyjä, velvoitteita sekä ajatusten ja toimintojen taustalla olevia kulttuurisia arvoja ja normeja.

Toisessa tutkimusongelmassa tarkastelen sitä, millaisia tunteita isä synnytystilanteessa kohtaa ja miten hän näistä kertoo. Tämän lisäksi selvitän, missä kohdin tunnekerronta tiivistyy tunnetoimijuudeksi eli miten mies tunnetoimijuudestaan kertoo: miten hän tunteitaan sanoittaa ja tulkitsee?

5.2 Aineisto

5.2.1 Haastateltavat ja heidän tavoittamisensa

Tutkimuksen kohdejoukko koostuu 27:stä eri-ikäisestä ja eri elämänvaiheessa olevasta esikoislapsen isästä. Haastatteluajankohta oli kesäkuusta marraskuuhun vuonna 2003. Haastatteluhetkellä miehet olivat 21–44-vuotiaita. Valitsin haastateltavikseni ensimmäistä kertaa isäksi tulleet miehet, sillä isäksi tulemisen kokemus on ainutkertainen: tämän jälkeen mies on aina isä. Eräs haastateltavani painotti esikoisisyyden merkitystä:

Kyllä se ensimmäinen kerta on ihan erilainen. Se on niin uutta ja outoo. Vaikka mäki voin omalta kohalta sanoa, ett ku olin lasten kanssa ollu tekemisissä, nii ei sitä ois voinu ikinä, ikinä kuvitellakkaan, että mitä kaikkee se niinku tuo tullessaan. (Olli 29 v)

Nuorin haastateltavista oli tullut isäksi 20-vuotiaana ja vanhin 42-vuotiaana (ks. liite 1, taulukko 1). Aineistoni isät ovat myös eri sukupolvista: nuorin on syntynyt vuonna 1984 ja vanhin 1959. Haastatteluhetkellä avioliitossa oli 15 miestä, 11 avoliitossa ja yksi mies ei ollut koskaan elänyt yhdessä lapsensa äidin kanssa. Miesten puolisoitten iät olivat 22–42 vuotta ja parin yhdessäoloaika 2–14 vuoden välillä. Miesten koulutustausta vaihteli peruskoulun käyneistä lisensiaattitutkimuksen tehneisiin miehiin (ks. liite 1, taulukko 2). Kaikki haastatellut olivat haastatteluhetkellä työssäkäyviä, joskin muutamalla miehellä oli ollut hiljattain työttömyysjaksoja.

Haastateltavien lapset olivat haastatteluhetkellä ½–3½-vuotiaita (ks. liite 1, taulukko 3). Muutama vuosi isäksi tulemisen jälkeen antaa miehelle mahdollisuuden reflektoida kokemaansa elämänkulkunsa valossa. Kokemuksesta ei tulisi olla kulunut kuitenkaan liiaksi aikaa, ettei ”aika kultaa muistoja” eivätkä asiat pääse unohtumaan. Kokemuksesta tulee kuitenkin olla kulunut tarpeeksi aikaa, jotta miehelle hahmottuu kokonaiskuva isäksi tulemisen prosessista ja jotta hän kykenee merkityksellistämään ja laittamaan ne sekä aika- että tärkeysjärjestykseen (Bruner 1996, 96). Freemanin (1998) mukaan tarinan tuottamisen ehto on juuri se, että kokemuksen pitää olla päättynyt, ”matka pitää olla selvillä”, jotta sitä voidaan katsoa taaksepäin ja siitä voidaan kertoa.

Rainer (38 v) totesi kertomisen ajankohdasta:

Turhaa se on semmosilta kysyä, jokka niinku on vasta valmennuksessa tai sitten kun tilanne on niinkun päällä. Ei semmonen pysty ajattelemaan muuta kuin sitten taas sitä hetkeä, jos jotain on sinä päivänä tapahtunu, se vaikuttaa heti siihen mitä sanoo. Se on jälkikäteen paljo helpompi jollain tapaa niinku mieltää. Ku vaan muistaa sitte.

Haastattelupaikkoina toimivat tutkijan (1) tai miehen koti (7), miehen työpaikka (2) ja yliopiston tilat (18). Haastattelupaikka oli suurimmassa osassa haastateltavien rauhallinen. Neljän haastateltavan kotona oli haastatteluhetkellä läsnä myös lapsi. Lapsen lisäksi kolmessa haastattelussa oli paikalla myös miehen vaimo. Kahdella miehellä oli lapsenhoitovastuu haastattelun aikana puolison ollessa töissä.

Haastateltavien tavoittaminen alkoi siitä, kun sain kahden kunnan sosiaaliviraston johtajalta luvan päivähoidon piirissä olevien esikoislasten isien lähestymiseen kirjeellä (tutkimuslupakirje liitteessä 2). Isille tarkoitettun kirjeen lisäksi laadin tiedotteen tutkimuksestani päivähoidon henkilöstölle (liite 3). Lähetin sekä tiedotteen että kirjeen sähköpostitse sosiaaliviraston sihteeille, jotka puolestaan toimittivat sähköpostiviestin liitetiedostoineen (tiedote päivähoitohenkilöstölle ja kirje isille) päivähoitoyksikköjen johtajille. Päivähoidon työntekijät jakoivat haastattelupyynnön (liite 4) kohderyhmän isille. Miehet saivat siis tutkimukseen osallistumispyynnön tutulta ihmiseltä, lapsensa hoitajalta. Kunnallisen päivähoitojärjestelmän kautta palautui yhteensä 26 vastausta, joista 25 sisälsi yhteydenottopyynnön. Tästä määrästä haastateltavakseni tuli kaikkiaan 17 miestä. Yhdeksän miestä jäi haastattelematta heidän haastatteluhalukkuudestaan huolimatta. Syitä tähän oli hankaluus haastatteluajankohtien yhteensovittamisessa sekä se, että muutamilla miehillä oli useampia lapsia.

Päivähoidosta saamieni haastateltavien lisäksi kolme miestä tuli mukaan tutkimukseen haastateltavana olleiden miesten ehdotuksesta. Seitsemän tutkimukseen osallistuvaa miestä oli saanut tiedon tutkimuksesta puolestaan ”tutun tuttujeni” kautta. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät ne miehet, jotka eivät halunneet, voineet tai kyenneet kertomaan isyyden alun tapahtumista ja kokemuksista.

5.2.2 Haastattelu narratiivisen aineiston keruumenetelmänä

Haastattelu on sosiaalinen vuorovaikutustilanne, jossa haastateltava ja haastattelija ovat yhteistyökumppaneita. Haastateltavat kertovat, tulkitsevat ja ymmärtävät yhdessä haastattelijan kanssa, mistä on kyse. (Rapley 2004, 16; Ruusuvuori & Tiittula 2005, 36.) Haastattelijalla ei vain kerää tietoa, vaan asettuu dialogiin kertojan kanssa, jolloin tieto ja ymmärrys rakennetaan yhdessä (Holstein & Gubrium 2003, 68; Mishler 1986b, 233–235, 249). Richardsin (2005, 38) mukaan haastattelu avaa parhaimmassa tapauksessa kokonaan uudenlaisen ymmärryksen tarkasteltavasta asiasta.

Tämän tutkimuksen isät reflektoivat haastattelutilanteessa tuntemuksiaan ja kuulivat ajatuksiaan ääneenlausuttuina, monet ensimmäistä kertaa. Kuten Erik (28 v) pohdiskeli: *Mukavaa kun toinen kysyy toisen elämästä sellasia, joita ei oo kukaan kysynyt, nii siinä joutuu vähän miettimään, että mitä on tehnyt*. Kertoessaan tunteistaan ja kokemuksistaan, miehille näytti olevan tärkeää ymmärtää tunteitaan ja selvittää itsensä ja tunteittensa kanssa, minkä myös Galasiński (2004, 91) havaitsi omassa tutkimuksessaan. Miesten kiinnostus muiden haastateltavien kokemuksista näkyi siinä, että he kyselivät muiden isien kertoman perään.

Turner ja Stets (2005, 313) painottavat haastattelutilanteessa koettujen tunteiden merkittävää erityisesti sitä, että tutkimus tavoittaa jotain ajankohtaista ja tärkeää. Kuten yksi haastateltavani sanoi: *On helppoa puhua, kun haastattelijalla ymmärtää ja on mukana*. Tavoitteenani oli haastattelutilanteen välittömyys ja vuorovaikutteisuus, jotta miesten avoin kerronta mahdollistuisi. Olli (27 v) totesikin hymyssäsuin haastattelun alussa lähes ironiseen sävyyn: *Ai, sä toivot oikein, että mä avaudun sulle*. Näyttää siltä, että miesten isyydestä puhumisen hetket ovat vähissä:

Kyllä se valitettavaa on, miten se on niinku, uskomatonta kyllä, että vaikka olis halukas puhumaan, mutta ehkä ne areenat on vähissä. Se on kyllä totta, että liian harvoin pääsee puhumaan. Tällaisista asioista ei vaan puhuta. (Valtteri 28 v)

Muutamit haastatteleman miehet lähes mykistyivät tunnekokemuksen keskellä ja ”oikeita” sanoja oli vaikea löytää kuvaamaan tiettyä tilannetta tai tunnetta. Tämä voi johtua siitä, että haastattelu oli tilanteena outo ja vieras (Plummer 2001, 214). Toisaalta Gadamer (2004, 91) selittää sanattomaksi menemisen johtuvan siitä, että jokin asia valkenee niin hyvin, että se on liian suuri sanojen tavoitettavaksi. Toinen syy mykistymiselle voisi olla se, että haluaa sanoa niin paljon, että ei tiedä mistä aloittaa. Sanattomaksi meneminen voikin Gadamerin mukaan tarkoittaa puheen aloittamista, eikä sen lopettamista.

Haastateltava voi kokea, että kerrankin on mahdollisuus kertoa asioista omasta näkökulmasta, kenenkään keskeyttämättä. Kuten Rainer (36 v) sanoi: *Tottakai tulen, kun kerrankin joku kuuntelee!* Lauri (30 v) puolestaan totesi, että *se, minkä takia tämmöseen tutkimukseen halusin osallistua, [oli se] kun kerran pyydettiin se että tota ... täs pystyy viemään niinkun lainausmerkeissä omaakin asiaa eteenpäin.* Myös jonkinlainen kansalaisen velvollisuudentunto sekä auttamisen halu näkyi esimerkiksi Ismon (31 v) kommentissa: *Säki teet aika hienoo duunii tässä tutkimuksessa, nii totta kai tähän täytyy sit oma ropo heittää mukaan.* Haastateltava voi motivoitua tulemaan haastatteluun myös aiheen tärkeyden vuoksi, josta esimerkiksi Rasmus (27 v) totesi:

Rasmus: Yks syy miks mä lähdin tähän, koska mun mielestä, nykyäänhän tutkimuksia julkastaan helevetisti eri asioista. Mun mielestä puolet on niistä ensinnäkin turhia ja toiseks radioss sanotaan useimiten näillä sanoilla: suomalaisten mielestä sitä ja sitä.

H: Mm.

Rasmus: Mä koen niin helvetin usein olevani eri mieltä, mä aattelin että vaikei yhden miehen ääni ny missään kuulukkaan, mutta saanpa ainaki sanoa sanottavani niin munki mielipide vaikuttaa sitte siihe asiaan.

Toteuttamani haastattelu sisälsi piirteitä sekä teema- että narratiivisesta haastattelusta. Tekemäni haastattelut olivat lähellä Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005, 194–197) esittämää Rosenthalin ja Wengrafin mallia, jossa kuunnellaan ensin kertojan tarina keskeyttämättä sellaisenaan, minkä jälkeen tehdään tarkentavia lisäkysymyksiä. Esitietolomakkeen (liite 5) täytön jälkeen pyysin miehiä kertomaan isäksi tulon kokemuksistaan seuraavanlaisella kysymyksellä:

Olen kiinnostunut juuri sinun isäksi tulon ajatuksistasi, kokemuksistasi ja tuntemuksistasi. Mitä sinun elämäsi kuului ennen lasta, milloin lapsenhankinta tuli ajankohtaiseksi ja miksi, sekä miten asiat etenevät siitä tähän päivään saakka? Kerro omin sanoin, siten kuin itse haluat.

Chasen (1995, 4) mukaan kertomuksia etsivän haastattelijan tulee huolehtia ensimmäisen kysymyksen ”kutsuvuudesta”, johon yllä olevalla haastatteluinstruktiolla pyrin. Kutsu auttaa puhumisen halun herättämisessä sekä inspiroi ja helpottaa puhujaa haastattelun alussa. Kysymyksen tulee olla myös tarpeeksi väljä, jotta se antaa tilaa haastateltavan omalle puheelle, eikä aiheesta poikkeamista tarvitse pelätä. Toisaalta kysymyksen tulee olla rajattu, jolloin se ohjaa

kertomusta pysymään tietyn aihealueen sisäpuolella. (Flick 1998, 104–105; Riessman 1997, 34.)

Jotkut haastateltavat etenivät kerronnassaan ajallisessa järjestyksessä, kun taas toisten kerrontaan sekoittui useita ajankohtia ja asioita päällekkäin. Niissä haastatteluissa, joissa haastateltava tarvitsi lisää tukea ja kysymyksiä kertomuksensa etenemiseksi, pyrin noudattamaan Flickin (1998, 98) ohjetta haastattelun etenemisestä: Kuinka kaikki alkoi? Kuinka tapahtumat etenivät? Mihin kaikki johti? Näin varmistelin tärkeimpien aiheiden läpikäynnin. Ellei puhetta sittenkään tullut, turvauduin teemaluettelooni (Liite 6). Useimmat haastateltavat kertoivat ensin ajasta ennen lasta, josta edettiin lapsen suunnittelun ja raskaustestistä kuulemisen kertomiseen. Tämän jälkeen miehet kertoivat odotuksesta, synnytyksestä ja kotiintulon jälkeisestä ajasta sekä muista lähellä kulkevista teemoista. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan analysoi kotiintulon jälkeistä aikaa.

Kun narratiivisessa haastattelussa painotetaan haastateltavan ”omaa ääntä”, haastattelijan kuuntelijan positiota ja ensimmäisen kysymyksen merkitystä (Chase 2005, 662; Flick 1998, 104), teemahaastattelussa korostetaan teemojen huolellista läpikäymistä ja teemojen samankaltaisena pysymistä haastattelusta toiseen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48). Narratiivisessa haastattelussa pyritään kuulemaan kokemuksille annettuja merkityksiä sekä huomioimaan sitä ympäristöä, jossa niistä puhutaan (Mishler 1986a, 233–235). Flickin (1988, 99–104) mukaan varsin monista yhtymäkohdista ja painotuksista huolimatta teemahaastattelun ja narratiivisen haastattelun erottaa toisistaan narratiivisen haastattelun juonellinen eteneminen sekä kertojalle annettu suurempi puhumisen vastuu. Teemahaastattelussa voi asioiden yhteys toisiinsa jäädä teemojen välillä vaillinaiseksi, jolloin irrallisista faktoista ei muodostu kokonaiskuva. Narratiivinen haastattelu ei kuitenkaan aina tarkoita kokonaisen elämänkerran kuulemistä. Narratiiveja voi hakea ja havaita myös rajatumman teeman ympäriltä. (Mt.) Tässä tutkimuksessa miesten kertomukset koostuvat rajatun elämänajan tarkastelusta ja merkityksenannosta: ajasta ennen isäksi tuloa ja sen jälkeen.

Esihaastattelin kolme miestä, jotka olin tavoittanut tuttavapiirini kautta. Näiden haastatteluiden avulla varmistuin alun instruktio ja haastattelurungon toimivuudesta (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 47, 72). Esihaastattelut antoivat minulle varmuutta jatkaa eteenpäin ja ne tulivat lopulta osaksi aineistoani, sillä ne eivät poikenneet olennaisesti muista haastatteluista. Haastattelut kestivät 60–80 minuuttia.

5.3 Aineiston analyysi

Litterointi

Aloitin litteroinnin heti ensimmäisten haastatteluiden loputtua ja jatkoin puhtaaksikirjoittamista vielä viimeisen haastattelun jälkeen. Kaikkiaan litteroituja sivuja kertyi 580 (rv 1). Siirsin miesten puheen tekstiksi sana sanalta, merkiten tauot pisteillä (kolme pistettä = lyhyt tauko, 6 pistettä = pitkä tauko). Merkitsin mukaan myös naurun, naurahdukset, muminan, änkytyksen, yskähdykset ja

nonverbaaleja tekijöitä siltä osin kuin ne oli kuultavissa nauhalta ja kirjattu muistiinpanoihin. Käyttämäni tapaa voisi kutsua Elliotin (2005, 51–53) kuvaamien ”siistityn litteroinnin¹³” ja ”yksityiskohtaisen litteroinnin¹⁴” välimuodoksi. Litterointini on lähellä myös Riessmanin (1993, 56) kuvaamaa ”karkeaa litterointia” (*rough transcription*), jolla hän tarkoittaa litterointia, jossa kirjataan kaikki sanat, pitkät tauot sekä naurut ja itkut, mutta kaikki pienimmät huokaukset ja muminat jätetään litteroimatta.

Luettavuuden parantamiseksi lisäsin tekstiin välimerkit, kuten pilkut ja pisteet sekä isot kirjaimet lauseiden alkuihin. Tuloslukuihin olen siistinyt miesten sitaatteja luettavuuden parantamiseksi jättämällä miesten autenttisesti puheesta pois änkytykset ja toistot. Merkintä (--) kuvaa sitaatista puuttuvia sanoja tai lauseita. Olen poistanut tekstiä joko tunnistettavuuden, toiston tai lyhentämisen tarpeen vuoksi. Olen myös kursivoinut isien lainausten ne kohdat, joita analyysissäni kulloinkin painotan. Alla esimerkki Severin (42 v) puheen stilisoinnista:

Autenttinen:

O-o-olihan se niinku sillai niinku uskomaton, koska emmä niinku tietysti sitä sanoin tossa, että niin en- en-en voinu kuvitellakkaa, että todellakaa sit se sit voi käydä niin he-helposti.

Siistitty:

Olihan se sillai *uskomaton*, koska emmä niinku tietysti sitä sanoin tossa, että niin en voinu *kuvitellakkaan*, että se sit voi käydä niin *heleposti*.

Huolimatta sitaattien litteroinnin tunnollisuudesta ja huolellisuudesta, saattaa puhtaaksikirjoitus sisältää ongelmallisia kohtia. On mahdotonta kirjata kaikkia sanallisia ja sanattomia viestejä ja merkityksiä, joita haastattelutilanne tuottaa. Puheen litteroinnissa on viime kädessä kyse kompromissista. Kuitenkin mitä enemmän kirjataan ylös yksityiskohtia, sitä enemmän tutkijalla on käytettävissä vihjeitä analyysin alkaessa. (Elliot 2005, 51–52.)

Analyysi

Ensimmäiset aineiston lukukerrat kulkivat kronologisesti niiden teemojen ja asiakokonaisuuksien mukaan, joiden varassa myös haastattelu usein eteni: aika ennen isyyttä, lapsenhankinnasta päättäminen ja raskaustesti, odotusaika, lapsen syntymä ja aika kotiintulon jälkeen. Hahmotin aineistosta keskeisimpiä teemoja, sisältöjä ja kerronnan sävyjä, jotka toistuivat haastattelusta toiseen. Tämän lisäksi tarkentui kuva myös kertomusten yksilöllisyydestä ja ainutker-taisuudesta. Riessman (1993, 57) toteakin, että mitä enemmän kuuntelee tai lu-

¹³ Käsitteellä *clean transcripts* Elliott (2005, 52) viittaa sellaiseen siistittyyn puhtaaksikirjoittamisen tapaan, jossa kirjataan pelkästään puhujan sanat, ei esimerkiksi toistoja, taukoja, äännähdyksiä tai muminoita. Aineisto koostuu näin ollen puhtaasta ja kielellisesti kaunistellusta, eteenpäin soljuvasta sekä helposti ymmärrettävästä tekstistä.

¹⁴ Käsitteellä *detailed transcripts* Elliott (2005, 53) tarkoittaa puheelle uskollista ja hyvin yksityiskohtaista litterointia, joka sisältää esimerkiksi videoinnin kautta litteroidun puheen isäksi puheen jaksotuksen kirjaamisen sekä nonverbaalin viestinnän. Tätä litteroinnin tarkkuutta tarvitaan esimerkiksi keskusteluanalyysissä.

kee haastateltavien puhetta jälkeensä, sitä kirkkaammin näkee analyysin keskelle, itse ytimeen.

Jatkoin miesten kertomusten lukemista kertomuksiin sisältyvän päämäärän suuntaisesti, joista Kenneth ja Mary Gergen (1986, 25) käyttävät nimiä *goal state* sekä *valued endpoint*. Gergenien (1986, 25–28) mukaan tarinan suunta ja koherenssi löytyy siitä, kulkevatko tapahtumat kohti päämäärää vai siitä pois päin. Vaikka kaikkien haastateltujen miesten kerronta kulki kohti isäksi tuloa, ei se kaikkilla ollut alun perin tavoiteltu suunta. Kaikista kertomuksista löytyi kuitenkin hetkiä, jotka vaikuttivat peruuttamattomasti mieheen ja miehen elämäntulkkuun. Tällöin voidaan puhua sellaisista elämänmuutoksista, jotka sitovat muut tapahtumat ympärilleen (Hänninen 2000, 143–145). Esimerkiksi yksilön vakava sairastuminen voi olla tällainen elämänmuutos, kohtalokas hetki (Giddens 1991, 112–113) tai kriisi (Denzin 1989, 17), jonka jälkeen elämän jatkuvuutta ja mielekkyyttä pohditaan uudelleen. Kriisi nähdään usein kielteisenä, mutta se voidaan mieltää Palkovitzin (2007, 32) mukaan myös positiiviseksi käännekohdaksi, joka sysää muutokseen ja kehitykseen.

Käännekohdaksi kutsutaan elämänkulun normatiivisia siirtymäkohtia, kuten työhön menoa ja avioliiton solmimista sekä vanhemmaksi tuloa. Käännekohdat voivat olla myös muunlaisia yksilöllisiä kokemuksia, jotka ovat jollain tavalla muuttaneet elämän suuntaa (Clausen 1998, 203). Tapahtuman merkityksellisyys (positiivinen tai negatiivinen) on kuitenkin Linden (1993, 21, 71–72) mukaan yksi kerronnan ehto: se, miten kertoja arvioi tapahtumia, tuo esille koetun merkityksellisyyden. Kertoja osoittaa juuri tapahtumien arvioinnilla niiden ytimen ja kertomisen tärkeyden.

Havaitsin, että muutos- tai käännekohtien kerronta kiteytyi kertojan puheessa usein laajemmaksi ja yksityiskohtaisemmaksi asian kuvaukseksi kuin einiin-merkityksellisten tapahtumien kuvailu. Mishler (1986b, 234–238) puhuu näistä ydinkertomuksina tai -episodeina¹⁵, joiden ympärille tarina rakentuu. Ydinkertomuksia tarkasteltaessa puhutaan myös tiheistä kuvauksista (*thick descriptions*), joilla Denzin (1989, 83) tarkoittaa jonkin asian yksityiskohtaista ja tiivistä kuvailua. Tiheä kuvaus sisältää koetun merkityksellistämistä esimerkiksi tunnesanojen avulla. Tämän vastakohtaksi asetuvat ohuet kuvaukset (*thin descriptions*), jotka ovat pelkkien faktojen tai havaintojen kuvaamista. Koska ydinkertomukset löytyvät yksityiskohdista, on niiden havaitsemiseksi tutkijan tunnettava aineistonsa läpikotaisin (Denzin 1989, 71).

Kokonaisuuden hallitsemiseksi laadin jokaisen miehen haastattelusta tiivistelmän, jolloin aineistoni tiivistyi 150 sivuun isäksi tulon tarinoita. Aloin tässä vaiheessa nimittää miesten kertomuksia tarinoiksi, sillä muokkasinkin miesten kertomukset kronologiseen muotoon sekä karsin tutkimuskysymysten kannalta

¹⁵ McAdams (1988, 137–141) kirjoittaa huippukokemuksista (*peak experience*), lainaten Laskia sen määrittelyssä: huippukokemuksella viitataan harvinaisiin, intensiivisiin ja hetkellisiin hyvänolon tunteisiin, jotka ovat täynnä erityislaatuisuutta, yllätyksellisyttä ja iloa. Näitä voi kuvata lähes hurmiollisina kokemuksina, joiden sisältämät tunteet painuvat mieleen. Huippukokemuksen vastakohtana on puolestaan ”aallonpohja”, jota voi luonnehtia epätoivon kokemukseksi. Ydinkertomukset sisältävät jonkin yksilölle tärkeän tapahtuman arviointia ja merkityksellistämistä, jota tarkastellaan usein retorisin keinoin (Mishler 1986b, 234–238).

epäolennaisuudet pois. Tiivistelmien sivumäärien keskiarvo on 5–6 sivua, sisältäen 4 pienempää tarinaa (ennen isyyttä, odotusaika, synnytys ja aika kotiintulon jälkeen). Tarinoita oli tarkalleen ottaen useampia kuin neljä kappaletta per mies, sillä nämä pääteemat pitivät sisällään myös alateemoja. Kiinnitin tässä huomioni kuitenkin vain näihin neljään pääteemaan. Yhteensä tarinoita tuli 108 kappaletta (4 tarinaa/mies x 27 miestä). Aineiston laajuuden vuoksi päädyin keskittymään vain kolmeen pääteemaan, jotka olivat ennen isyyttä, odotusaika ja synnytys. Kertomukset kotiintulon jälkeisestä ajasta jätin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Otsikoin kunkin tarinan sen ydintunnelman mukaan, joka ilmensi asian merkityksellisyyttä miehelle. Tämän jälkeen järjestin kertojat ja tarinoiden otsikot taulukon muotoon, jolloin aloin nähdä niissä Apon (1990, 65) tavoin yhteisiä nimittäjiä: toistuvia perustapahtumia ja näiden yhdistelmiä. Havaitsin, että rakentamieni juonikokonaisuuksien kaaret kulkivat ylös- ja alaspäin ja osa kulki vaakasuoraan. Näin syntyi idea tyyppillisimmistä isäksi tulon tarinoista, joihin sain tukea Gergenien (1986, 25–28) tarinallisista prototyypeistä.

Hännisen (2000, 33) ja Kujalan (2006, 125) väitöskirjojen analyysitapaa tulkiten rakensin kerrottujen episodien pohjalta tarinatyyppit. Käsitteitä tyyppitarina ja tarinatyyppi käytetään usein synonyymeinä, mutta tässä käytän tarinatyyppin käsitettä. Tarkoituksena on haastateltujen kerronnan kategorisointi erilaisiin tarinallisiin tyyppeihin. Tarinatyypeissä tarkentuu ensinnäkin se, millaisten elämänvaiheiden ja -tilanteiden kautta miehet isäksi tulevat ja millaisen juonen miehet isäksi tulon tarinaansa rakentavat. Toiseksi niissä tiivistyy se, mitä miehet kertovat: kokemukset, intentiot ja niiden merkitykset. Tarkastelussani ei niinkään ole tärkeää tarinan lopputulos, vaan miten siihen on päästy ja miten siitä kerrotaan.

Tarinatyypeissä yhdistyvät monen miehen kerronnasta valikoidut ydinasiat ja -tapahtumat sekä tietyt juonelliset piirteet. Yhteen tarinatyyppiin sisältyy monenlaisia yksityiskohtaisempia kertomuksia, joita yhdistävät kuitenkin tietty juoni ja merkityskokonaisuudet. Tarinatyyppien avulla on mahdollista saada kokonaiskuva aineistosta, joka uhkaisi muuten hajota kaaokseksi (Abbott 2002, 129, 148).

Hännisen (2000, 68) mukaan ”tarina sisältää aina sekä kognitiivisen että emotionaalisen komponentin, jotka ovat toisistaan erottamattomat”. Tunteista kertominen oli erottamaton osa isien puhetta. Miesten kerronta sisälsi monenlaisia tunneilmaisuja, tunnesanoja ja metaforia, jotka sisälsivät tunteiden nousuja ja laskuja. Tunnekerrontaa ja tunteiden sisältöjä tarkastelen analyttisimmin vastatessani tutkimusongelmaan 2, joskin tunteita esiintyy kaikkialla aineiston analyysissä enemmän tai vähemmän eksplikoidusti.

”Suurten linjojen” ja juonikokonaisuuksien (tarinatyyppien) hahmottamisen jälkeen tarkasteluni siirtyi yksityiskohtaisempaan analyysiin. Luvussa 6 pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimusongelmaan tarkastellen tarinatyyppisiä ja miesten kerrottuja toimijuuksia modaalisuuden avulla. Tarkastelun painopiste keskittyy luvussa 7 toiseen tutkimusongelmaan, jossa käsittelen miesten tunteita, kohdentaen niissä huomion erityisesti tunnetoimijuuden tarkasteluun

(modaalisuuden ja fokalisoinnin avulla). Taulukkoon 1 on tiivistetty analyysimenetelmät tutkimusongelmittain:

TAULUKKO 1 Analyysimenetelmien ydinkäsitteet ja analyysin kronologinen eteneminen

Tutkimusongelmat	Tarinatyypit	Toimijuus	Tunnetoimijuus	Modalisuus	Fokalisatio
1. Millaisia tarinoita ja toimijuuksia isien kerronnasta voidaan identifioida? (Luku 6)	X	X		X	
2. Mitä ja miten isät tunteistaan ja tunnetoimijuudestaan kertovat sekä millaisia tunnetoimijuuksia kerronnasta on hahmotettavissa? (Luku 7)			X	X	X

Olen tarkastellut toimijuutta kerronnan niissä kohdissa, joissa isät kertovat tekemisestään ja toiminnastaan sekä siitä, millaisten rajoitusten ja mahdollisuuksien ehdoilla tämä tapahtuu. Vaikka tarkasteluni ytimessä on isien tarinat, eikä isät sinänsä, niin isät tulevat helposti sijoitettua kunkin tarinan määrittämiin rooleihin, minkä myös Hänninen (2000, 63) on havainnut.

Virkin (2004, 35) mukaan kerronnallinen toimijuusanalyysi toteutetaan lauseen subjektin ja objektin tarkasteluna, jolloin voidaan kysyä kuka merkityksellistyy toimijaksi ja kuka toiminnan kohteeksi tai passiiviseksi osallistujaksi? Tässä tutkimuksessa tarkastellaan miesten kerrontaa siitä, miten ja millaisessa tilanteessa isäksi tuloon liittyvät päätökset on tehty tai jätetty tekemättä. Onko mies esimerkiksi suostunut tai kieltäytynyt, suunnitellut tai kulkenut suunnittelelun mukana? Gordon (2005, 128) huomauttaa kuitenkin, että toimijuudesta puhuminen ja toimijuuden käytännöt ovat monimutkaisessa suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi yksilön puhuessa mukaanottavasti, saattaa hän kuitenkin toimia poissulkevasti ja päinvastoin.

Modaalisuuden avulla voidaan Veijolan (2004, 109) mukaan tarkastella myös yksilön subjektiivisuuden asteita, mikä tässä tarkoittaisi sitä, että mitä vahvemman isäksi ryhtymisen prosessista on kysymys, sitä enemmän oleminen ja tekeminen nojaavat yksilön omaan osaamiseen ja tahtoon toimia. Sen sijaan mitä heikompi subjekti on, sitä enemmän tilanne ja toiset yksilöt määräävät kykyä ja velvoitetta toimia.

Minä-sanankäyttö asettaa kertojan tarinansa päähenkilöksi, joka ajattelee, tuntee ja toimii. Minä-kerronta (tai minättömyys) voi paljastaa myös yksilön toimijuuteensa liittyvän varmuuden tai epävarmuuden. (Taylor, Gilligan & Sullivan 1995, 29–32.) Toisaalta minä- tai me-puhe ilmentää Pleckin ja Stueven (2004, 83) mukaan puhujan vanhemmuuden ”ääntä”, joka voi olla joko yhteisyyttä tai erillisyyttä korostavaa. Minä (tai me-) sanan käytön tarkastelu lähenee fokalisaation tarkastelua, jolla tarkoitan tässä Balin (1997, 146) tavoin sitä, kenen näkökulmasta

asioita kuvataan. Näkökulmien vaihtelun avulla voi selvittää, mitkä ovat isäksi tulon tunteiden suunnat ja kohteet. Jos mies esimerkiksi ottaa huomioon lapsen ja/tai puolison tarpeet ja kertoo ”puolisonsa silmin” synnytyksestä voidaan hänen tulkita olevan sensitiivinen, empatiakykyinen ja vastuullinen.

Fokaalisuuden tarkasteluun kytkeytyy myös modaalisuuden analyysi: millaista toimijuutta miehet isäksi tulon kertomuksissaan tuottavat ja millaisten rajojen ja mahdollisuuksien ehdoilla isäksi tulo toteutuu. Se, mitä ja millä tavoin mies kertoo osaavansa, kykenevänsä, voivansa, tahtovansa ja tuntevuansa ilmentää miehen suhdetta lapsenhankintaan ja isäksi tuloonsa.

5.4 Aineiston ja analyysin luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat tutkimuksen tekemisen lähtökohtia, kuten van Deventer (2009) toteaa: Tutkimuksen teon tulisi olla luonteeltaan eettistä (*ethical in nature*). Eettisyys ja luotettavuus tulisivat olla mukana tutkimuksen suunnittelusta raportointiin saakka ja niitä tulisi tarkastella läpi työn riskit ja hyöty-asteikolla välttääkseen tutkittaville aiheutuvaa mahdollista harmia (van Deventer 2009). Luotettavuustarkastelu lähtee jo haastateltavien rekrytoitavasta ja haastattelupaikan ja -tilanteen pohdinnoista (Enosh & Buchbinder 2005; Frank 2002, 16). Tämän tutkimuksen aineistonkeruu pohjautui vapaaehtoisuuteen, jolla tarkoitan tässä Kokkosen (2003, 50) tavoin sitä, etten vaikuttanut yksittäisten haastateltavien valintaan, vaan otin haastateltavakseni ne, jotka siihen ilmoittautuivat. Vain esihaastatteluun osallistuneita isiä ja näiden lisäksi yhtä isää pyysin haastatteluun henkilökohtaisesti. Ennen haastattelun alkua informoin jokaista haastateltavaa tutkimuksen tarkoituksesta, sisällöstä ja merkityksestä. Haastattelupaikan merkitys kerronnan sisällölle näkyy esimerkiksi Henrikin (35 v) toteamuksessa: *Kotona ei kumminkaan voi sanoa kaikkee mitä sitte täällä*. Mies kertoi vaimon olevan haastatteluhetkellä kotona, joten siellä hän olisi joutunut ottamaan huomioon myös vaimonsa läsnäolon.

Litterointien lisäksi minulla oli käytävissä haastattelupäiväkirja, johon kirjasin haastatteluiden jälkeen haastatteluhetken tunnelmia: omia havaintoja ja tuntemuksia haastattelun kulusta, vuorovaikutuksen laadusta, itsestäni haastattelijana sekä haastateltavan olemuksesta ja käytöksestä. Esimerkiksi esihaastattelun jälkeen olin merkinnyt muistiin haastattelijan hiljaisena pysymisen merkityksen – ja vaikeuden. Luettuani esihaastatteluita ja kirjoittaessani ne puhtaaksi havaitsin joidenkin hiljaisten hetkien tuottaneen miehille sellaisia ajatuspolkuja ja teemoja, joita haastattelijana en olisi osannut edes kysyä. Tämän havinnon jälkeen aktiivisen kuuntelijan osa kannusti entistä enemmän. Aina hiljaisuus ei kuitenkaan tuottanut puhetta. Huomasin olleeni eniten ääneessä niissä haastattelutilanteissa, joissa miehet eivät spontaanisti tuottaneet narratiivista puhetta, vaan jouduin etenemään kysymys–vastaus-tekniikalla. Toisaalta liian pitkä hiljaisuus voi aiheuttaa epämiellyttävän tunnelman ja saada haastateltavan tuntemaan itsensä epävarmaksi.

Narratiivisen tutkimuksen keskeinen eettinen kysymys on, kenen ääni tai äänet tutkimusaineistossa kuuluvat (Lincoln & Cuba 2000, 183; Riessman 2002, 704). Aineistonkeruussa tämä tarkoittaa sitä, että tutkija kuuntelee tutkittaviensa kerrontaa ja heidän asioilleen antamia merkityksiä. Tutkijan on irtauduttava omasta tarkasteluhoristontistaan – tai ainakin oltava siitä tietoinen ja pyrittävä tarkastelemaan asiaa tutkittavan näkökulmasta. (Czarniawska 2002, 743; Hewitt 2008.) Analyysivaiheessa haastateltavien näkökulmien säilyttäminen tarkoitti esimerkiksi sitä, että käytin isien omia sanoja kerronnan luokittelussa ja tarinoiden otsikoinnissa. Näin isien sanoihin piilotetut merkitykset säilyivät. Raportoinnissa haastateltavien ääni paikantuu erityisesti sitaatteihin, jotka tuovat esille haastateltavien autenttista puhetta ja tapahtumille annettuja merkityksiä (Hollway & Jefferson 2000, 36).

Toinen keskeinen seikka pohdittaessa narratiivisen tutkimusotteen validiteettia koskee kerronnan totuutta, tai kuten Riessman (2002, 704–705) toteaa: Yhden totuuden sijasta tulisi puhua totuuksista, sillä jokaisella on ”oma totuutensa”. Narratiivinen totuus on Riessmanin (2008, 186–188) mukaan osittaista, paikallista ja vaillinaista, sillä jo haastatteluaineisto on välittynyt: tutkijan ja tutkittavan kanssa yhdessä kerrottua todellisuutta. Haastateltava voi myös kertomisen retoriikan avulla säädellä itsestään antamaansa kuvaa, esimerkiksi kertoa itsensä arvostettuna, viattomana tai myötätuntoa hakevana (Hänninen 2000, 131). Näin ollen narratiivinen tietäminen rakentuu haastattelutilanteessa dialogissa haastateltavan ja haastattelijan välillä ja analyysivaiheessa dialogissa datan ja tutkijan välillä. Epistemologinen kysymys kuka tietää/kenen tieto on arvokasta ei määriy laadullisessa tutkimuksessa objektivoinnin tai rationaalisuuden kautta, vaan tietoa tuotetaan Saresmaa (2007, 132) lainaten pikemminkin dialogisesti ja emootioita hyödyntäen.

Vaikka haastateltavien kerronta ei sisällä täydellisiä faktoja tai koko tarinaa ja totuutta tapahtuneesta, on kerronnan avulla mahdollista ymmärtää haastateltavien todellisuutta (Czarniawska 2002, 743; Rosenblatt 2003, 226). Puhutaan myös sopimuksista, jonka mukaan narratiivit luetaan tietyllä tavalla: niin kuin ne olisivat totta (Saresma 2007, 89). Tällaiset pohdinnat lähenevät ontologisia kysymyksiä siitä, mitä tieto – ja tässä tapauksessa kertomus on? Hyväriinen (2004) on pohtinut narratologien käsityksiä siitä, että eletäänkö kertomuksia vai jäljittelevätkö kertomukset elämää? Tämä tarkoittaa kysymystä siitä, onko olemassa ”puhdasta” kokemusta kerronnan ulkopuolella?

Hänninen (2000, 55, 63) painottaa, että kertomukset ovat valittuja katkelmia yksilön elämästä. Yksilö kertoo sisäistä tarinaansa oman mielensisäisen seulansa kautta, joka nostaa jotkut asiat esille ja jotkut tapahtumat jäävät kokonaan kertomatta. Kuitenkin yksittäinenkin kertomus voi heijastaa kulttuurista arvo- ja normimaailmaa. Tutkijan tehtävä ei ole määrittää, onko kerrottu totta vai tarua, eikä myöskään arvottaa sitä oikeaan ja väärään (Czarniawska 2002, 743; Rosenblatt 2003, 226). Kertomuksissa on kuitenkin oltava todellisuus pohja, jotta ne olisivat jaettavissa ja ymmärrettävissä (Hollway & Jefferson 2000, 32). Brunerin (1991) mukaan kertojan tulisi vakuuttaa kuulija ”todentunnulla” (*verisimilitude*), joka on Heikkisen (2001, 25) mukaan tunne sellaisesta uskottavuudesta, johon kuulijakin voi eläytyä. Tämä näkyy muun muassa narratiivien si-

säisessä johdonmukaisuudessa ja loogisuudessa, jonka avulla lukija vakuutetaan (Riessman 2008, 189).

Riessman (2008, 190–191) mukaan luotettavuutta lisätäkseen tutkijan tulee kertoa tarkasti tarinoiden muodostumisprosessi: mitä ja miten aineiston osia on yhdistelty ja tulkittu. Olenkin pyrkinyt tarkkaan dokumentointiin ja aukikirjoittamiseen siitä mitä, milloin ja miten olen analyysissäni edennyt. Riessman (2008, 190–191) muistuttaa vielä eheän tarinan illuusiosta, ja siksi luotettavuuden kannalta on tärkeää tuoda esille sekä aineiston yhtenevyys ja koherenssi, että sen sirpaleisuus ja monitahoisuus.

Koska narratiivinen tutkimusote tuottaa useimmiten henkilökohtaista ja yksityiskohtaista tietoa, korostuu siinä tutkijan vaitiolovelvollisuus ja haastatteluvien anonyymiteetti (Rapley 2004, 17–18; Ruusuvuori & Tiittula 2005, 41). Tässä tutkimuksessa haastateltavien erisnimet ja muut tunnistetiedot (monilta osin murre sanat, asuinpaikkakunnat ja työpaikat) on muutettu. Tarvittaessa muutin myös haastateltavan lapsen sukupuolta, miehen harrastusta tai jätin pois yksityiskohtaisia selvityksiä joistakin epätavanomaisemmista tilanteista tai sattumuksista. Toin jokaisen haastattelun alussa esille myös sen, että haastateltava voi itse päättää, mitä kertoo ja mitä jättää kertomatta. Yksi isä kertoi eräästä tapahtumasta, jonka kertominen jäi kuitenkin mietityttämään miestä haastattelun loppupuolella. Isä pyysi, etten julkistaisi kyseessä olevaa tapahtumaa ja sovimme, että jättäisin kyseessä olevan asian pois jo litterointivaiheessa.

Koska monet miehet kertoivat isäksi tulon kokemuksensa ensimmäistä kertaa ääneen, voi Jähin (2004, 83) mukaan se, että muut eivät ole kuulleet yksilön puhuvan asiasta, olla myös tunnistettavuutta varjeleva tekijä. Isien tarinoiden tunnistettavuutta olen pyrkinyt vähentämään myös sillä, että yksittäisten isien tarinakokonaisuus rakentuu eri tulosluvuissa, jolloin yhtenäistä ja ehjää tarinaa ei ole sellaisenaan tutkimuksesta luettavissa.

Hollway ja Jefferson (2000, 86) muistuttavat, että on lähes mahdotonta kertoa tutkittaville kaikista niistä seikoista, joita haastattelusta voi seurata – kun niitä ei etukäteen voi ennustaa. Varsinkin silloin, kun tutkitaan erityisen sensitiivisiä ja henkilökohtaisia asioita, voi haastattelutilanne toimia vapauttavana, jopa terapeuttisena kokemuksena. On myös mahdollista, että tunteikkaiden tapahtumien kertaaminen ja niiden ”uudelleen eläminen” voivat ahdistaa ja nostaa pintaan kipeätkin asiat. (Mt. 86–87.) Jouduin miettimään niin kerronnan puhdistavuutta kuin sen kipeyttä monen kertomuksen kohdalla, mutta erityisesti isien haavoittavien kokemusten äärellä, kuten oman lapsen kuolemasta kerrottaessa. Huolimatta yksilön yksityiselämään tunkeutumisen pohdiskeluisista ja sen mahdollisista seuraamuksista, luotin miesten omaan haluun kertoa: isät valitsivat haastattelun ja asiasta ääneen puhumisen. Monen miehen oman arvion mukaan haastattelukokemus oli hyvä: *Ne on kuitenkin itellekki niin tärkeitä ja mukavia asioita muistella ja pysähtyä ihan niinku muistelemaan* (Matias 23 v).

Nainen miestä haastattelemassa

Syrjälä, Estola, Uitto ja Kaunisto (2006, 186) toteavat, että viime aikoina on alettu painottaa tutkijan persoonan näkymistä laadullisessa tutkimuksessa. Tutkijan ja hänen elämänsä heijastumista tutkimuksen eri vaiheisiin ei voi välttää.

Tässä tutkimuksessa se, että olen nainen ja äiti luo tietynlaisen kehyksen sekä aineiston keruuseen että sen tulkintaan. Tutkija on aina osa tutkimuksen kulkua, aineistoa ja tuloksia, minkä vuoksi tutkijan itsereflektio tutkimuksen kuluessa on tärkeää (Rapley 2004, 20; Richards 2005, 42). Yow (2006, 223) lainaa Turneria sanoen, että tutkijalla on oltava objektiivinen suhde omaan subjektiivisuuteensa. Hänen on ymmärrettävä ja hyödynnettävä subjektiivisuutensa, jotta voi tehdä mahdollisimman objektiivista tutkimusta. Objektiivisuudella on Yow'n mukaan kaksi tavoitetta: tutkimusongelmaa koskevan tiedon tarkka ja yksityiskohtainen keruu ja raportointi sekä näiden kriittinen arviointi.

Kahden ihmisen keskinäisessä haastattelutilanteessa ovat kyseessä myös kahden ihmisen tunteet, tulkinnat ja niille annetut merkitykset (Plummer 2001, 214). Tutkija voi esimerkiksi kokea iloa, surua, ahdistusta tai myötähäpeää haastateltavien kertomuksia kuunnellessaan. Giovannellin (2009) mukaan tarinan päähenkilöä kohtaan tunnetaan usein sympatiana, joka nostattaa tunteita myös haastattelijassa. Sympatian kokeminen, jota minäkin koin kuunnellessani miesten kertomuksia, kertoo Giovannellin mukaan siitä, että kuulija ymmärtää tarinan fokuksen ja juonen.

Pakkanen (2006) toteaa haastattelutilanteesta, että ”taustojemme ja kokemustemme erilaisuudesta johtuen puhumme eri kieltä”. Toimijoiden valtakäsymys on otettava huomioon erityisesti silloin, kun on kyseessä on sosiaalisesti erilaisissa asemassa olevat ihmiset. (Mt.) Tähän voi lisätä vielä sukupuolen merkityksen haastattelulle. Vaikka sukupuoli ei toimi sellaisenaan asioiden tai ilmiöiden selittäjänä, niin sukupuolen avulla voidaan tarkastella esimerkiksi mies-nainen-position välistä valtasuhdetta, sukupuoleen liittyviä stereotyyppioita sekä näiden merkitystä arkipäivän toimintoihin (Hewitt 2008; Järviluoma, Moisala & Vilkkö 2003, 1–23). Campbell ja Wasco (2000) toteavat, että sukupuolen tarkastelu tutkimusprosessissa on lähtöisin feministisestä tutkimuksesta, jonka mukaan ”persoonallinen on poliittista”. Feministisessä tutkimuksessa korostuu ajatus siitä, että tutkimuksen tekoa ja tuloksia on tarkasteltava myös sukupuolituneisuuden kannalta, joka kantaa sisällään laajempaa yhteiskunnallista merkitystä.

Kahdeksannen isän haastattelu avasi silmäni tarkastelemaan haastattelua naisen ja miehen kohtaamistilanteena. Se, että olin nainen, kiinnostunut isyydestä ja haastattelemassa miehiä, puhutti ja hämmensi erityisesti Severiä (42 v). Severi totesi tutkimusaiheeni olevan niin *arkinen*, *itsestäänselvä* ja *tavallinen*, että ihmetteli kiinnostustani. Lisäksi Severi pohti:

Heti kun sä soitit, mä mietin sitä [että olet nainen]. Vaikka se [mieshaastattelija] hakis niinku samoja asioita kuin sinä... niin ehkä tavallaan se kysymyksenasettelu vois olla erilainen ja ehkä hän kiinnittäis sitte huomioita eri asioihin.

Jäin pohtimaan Gubrium ja Holsteinin (2003, 40) tavoin, että millaisena haastateltava minut näki? Kokiko mies joutuneensa altavastaajan asemaan, jossa häntä arvioidaan isänä ja/tai miehenä? Olinko naisena ja tutkijana erityinen riski? Hollwayn ja Jefferson (2000, 85) muistuttavat, että haastattelutilanteessa voi korostua myös tutkijan haastateltavaa korkeampi koulutus, joka saattaa joh-

taa sellaiseen asiantuntijan leimaan, että puhuja kokee tulevansa arvioiduksi. Toisaalta, jos haastateltavat kokevat tutkijan asiantuntijana, voi hänen ymmärryksensä tuntua hyvältä.

Severi (42 v) jatkoi vielä pohdintaansa naishaastattelijan merkityksestä, ottaen esimerkiksi neuvolatoiminnan, josta kertoo:

- Severi: Se [neuvola] on kummiskin tavallaan niin selkeesti mielletään tavallaan semmoseks niinku *naisten* ...
 H: Mm.
 Severi: ... *naisten valtakunnaks*, missä kummiski niinku jossain mielessä pelataan semmosilla *naisellisilla tunteilla* ja tollanen käsitteistö on naisen luomaa.
 H: Mm.
 Severi: Se kieli on niinku tavallaan semmosta *naisellista kieltä*.

Kyseisen haastattelun jälkeen päätin kysyä tulevilta haastateltavilta haastattelun jälkeen kokemuksia ja tunteja niin haastattelusta tilanteena kuin minusta (nais)haastattelijana. Kysymysten "Miltä haastattelutilanne tuntui?" ja "Miltä tuntui, kun haastattelijana oli nainen?" vastausten pohjalta havaitsin seuraavat suhtautumistavat: haastattelijan sukupuoli ohjaa tutkijan kysymyksenasettelua, haastattelijan sukupuoli ohjaa miehen kerrontaa ja sukupuolella ei ole merkitystä sille, mitä ja miten kertoo.

Kimmo (35 v) kuvaa alla olevassa sitaatissa naiselle puhumisen *helppoutta*. Toisaalta Kimmo seuraavassa lauseessa neutraloi sen, korostaessaan sukupuolen sijaan "persoonan" merkitystä. Vai onko kyse sittenkin siitä, että Kimmo yhdistää "tilan antamisen" ja "persoonan" juuri naisten ominaisuudeksi? Kimmo (37 v) kommentoi:

- Kimmo: On ehkä helpompi sillai päin, jos kuvitteleisin että, sinä olisit mies, niin ei me puhuttais tälläsistä asioista.
 H: Joo.
 Kimmo: Naisille on, emmä tiedä nyt oonko mä erilainen, mun on *helpompi puhua naisten kanssa*.
 H: Mm.
 Kimmo: Ja sinä teit tämän tilanteen sellaseks, että että sää niinku ihmisenä olet sellanen että sää *annat toiselle tilaa* ja niinku sä sitä alussa sanoitkin, että sä et halua ohjata tätä mihinkään suuntaa, vaan se menee sillai niinku se lähtee luovimaan.
 H: Kiva kuulla. Jokainen kokee sen omalla tavallaan, toki tässä joutuu tässä tutkimuksessa pohtia sitä omaa sukupuolta ja ....
 Kimmo: Toki sinun oma *persoonakin* siihen vaikuttaa, että tämä homma toimii.

En kertonut oma-aloitteisesti vanhemmuudestani, sillä yritin välttää "kyllähän sinä tiedät" -tilanteita. Vastaava tilanne voi korostua mies-miehelle-puheessa, esimerkiksi puhuttaessa naisista ja vaimoista, jolloin Marsiglion (2004, 77) mukaan tilanteessa tehdään sukupuoli näkyväksi. Joidenkin haastateltavien kanssa äitiytteni tuli kuitenkin ilmi. Jotkut miehet kysyivät perhetaustastani jo ennen haastattelun alkua. Kuitenkin se, että monet haastateltavat eivät tienneet äitiydestäni, saattoi edesauttaa isyyskokemusten yksityiskohtaista kertomista. Toisaalta äitiytteni esiintulo saattoi toimia myös haastattelua tukevana, kun aseuimme molemmat vanhemmuuden kentälle. Kalle (37 v) toi esille äitiyden ensisijaisuuden yhteiskunnallisena itseäänselvyytenä sanoen:

Nykyisessä yhteiskunnassa kuitenkin naiset on aika paljo lasten kans, nii kyl te [naiset] ainaki kysymykset osaatte tehdä varmaan [naurua], että tuota sillai hyviä kysymyksiä.

Jotkut miehet toivat kuitenkin esille periaatteellisen tasa-arvonäkemyksen, jonka mukaan ei ole väliä kerrotaanko tarina miehelle vai naiselle, Lauri (30 v) totesi: *Sama mulle, kenelle kerron tän jutun, samalla tavalla kertoisin.*

Haastattelutilanteessa tehdään tulkintoja myös haastateltavan ja haastattelijan ruumiillisuuden, ulkonäön ja käyttäytymisen kautta (Tienari, Vaara & Meriäinen 2005, 103). Koin joidenkin miesten erityisen kohteliaisuuden johtuvan toisaalta naiseudestani ja toisaalta tutkijan positiostani. Mies–nainen-asetelman korostuminen näkyi muutamissa haastattelutilanteissa esimerkiksi seksistisinä vitseinä ja nonverbaaleina viesteinä. Nämä kertovat Lippan (2005, 181) mukaan siitä, että molempien osapuolten odotetaan käyttäytyvän kulttuuristen stereotyyppien mukaan. Kuten Vesa (23 v) sanoi: *Kyllähän sitä mielellään tulee, kun pääsee vieraan naisen kanssa illalla menemään* [naurua]. Schwalben ja Wolkomirin (2002, 218) mukaan miehet voivat joko tietoisesti tai tiedostamattaan korostaa seksuaalista vetovoimaansa, rationaalisuuttaan tai itsemääräämisoikeuttaan.

Yllä olevaa Vesan toteamusta voi tulkita myös huumorin kautta. Soilevuo Grønnerødin (2004) mukaan nauru ja huumori ovat vuorovaikutuksellisia resursseja, joita käytetään tilanteen mukaan. Huumoria saatetaan käyttää esimerkiksi keinona kestää haastattelutilanteen sukupuolittuneisuus sekä sensitiiviset puheenaiheet (Järviluoma, Moisala & Vilkkonen 2003, 39). Kjærbeckin ja Asmušinin (2005) mukaan yhteistä ymmärrystä tulkitaan usein yhteisen naurun kautta. Tämä kertoo sekä kuulijalle että kertojalle yhdessä ymmärrystä ja jaetusta asiasta – ei välttämättä siitä, että asia olisi erityisen huvittava (Coates 2003, 120). Yhdessä nauraminen voi myös tuoda haastateltavalle tunteen, että hänet on hyväksytty sellaisenaan ja hän on ”hyvä haastateltava” (Soilevuo Grønnerød 2004).

6 ISÄKSI TULON TARINATYYPIT JA TOIMIJUUS

Hahmoteltuani miesten kertomusten lähtö- ja käännekohtia, juonikulkua ja sisällöllisiä teemoja, havaitsin seuraavat isäksi tulon tarinatyypit: normitarinat, tahtotarinat sekä selviytymistarinat. Tarinatyyppejä lisäksi tarkastelin modaalisuusanalyysin avulla miesten kerrottua toimijuutta lapsenhankinnassa, sitä, missä määrin mies kertoi tietävänsä ja tunnistavansa halunsa tulla isäksi sekä koki voitavansa vaikuttaa lapsenhankintaan ja siitä tehtäviin päätöksiin. Jotkut isät toivat esille lapsenhankintaprosessiin liittyviä vaikuttamismahdollisuuksiaan ja kertoivat itsenäisistä valinnoistaan ja päätöksistään. Tällaisen kerronnan nimesin *vahvaksi toimijuudeksi*. Se sisälsi myös tiheitä ja intensiivisiä kuvauksia eri tilanteista. Kuvaan tätä Veijolan (1997, 141–142; 2004, 109) tavoin yksilön sisältäpäin määrittäväksi modaalisuudeksi, jolloin yksilön oleminen ja tekeminen nojaa hänen omaan sisäiseen osaamiseensa ja toimintatahtoonsa. Tällöin mies voi haluta, tahtoa, puhua puolisonsa ympäri tai jopa pakottaa hänet lapsenhankintaan.

Tämän vastinpariksi hahmottuivat *vähäisen toimijuuden* kertomukset, joissa korostui varovainen ja ahdas toimijuus, jossa miehet kertoivat yrittäneensä sopeutua vallitsevaan tilanteeseen. Sopeutuminen näkyi esimerkiksi puolison toiveiden myötäilemisellä, poikkiteloin asettumisen välttelyllä ja pyrkimykseen ”oikein” tekemiseen. Oikein tekemisellä tarkoitan tässä sellaisia tekoja, joita myös Doucet’n (2007, 220) mukaan nykypäivän isältä odotetaan. Näissä kertomuksissa mies ei kerro haluavansa tai vaikka haluaisikin, ei koe voitavansa vaikuttaa päätöksiin ja tilanteisiin. Mies kertoo tulleen ”vedetyksi mukaan”. Tällöin tilanne ja toiset subjektit määräävät yksilön kykyä ja velvoitetta toimia (Sulkunen & Törrönen 1997, 83; Veijola 1997, 141–142; 2004, 109). Oman halun pohtiminen ja toisin toimimisen kyky himmenee. Vähäistä toimijuutta voidaan kuvata myös heikkona toimijuutena, johon liittyy (ainakin näennäistä) hiljaisuutta ja liikkumattomuutta. Yksilö voi kuitenkin mielessään olla aktiivinen, joten varovaisuus pelkästään käytöksen tulkitsemisessa on paikallaan. (Gordon 2005, 124.) Veijola (1997, 147) muistuttaa myös, että modaalisuus johtaa helposti hierarkkiseen vahva-heikko-akseliin. Tämä puolestaan samastetaan usein aktiivisuuden ja passiivisuuden kanssa siten, että tahtovat ja aktiiviset subjektit ovat vahvoja ja riippumattomia; passiiviset ja he, joiden täytyy tehdä tai sopeutua ovat puolestaan

heikkoja ja riippuvaisia. Alla oleva taulukko 1 tiivistää miesten kertomusten jakautumisen tarinatyyppisiin ja miehen kerrotun toimijuuden tason.

TAULUKKO 2 Miehen kerrottu toimijuus lapsenhankintapuheessa (miesten iät ovat isäksi tulon ikää)

Tyypitarinat, lukumäärä ja isäksi tulon ikä	Kerronnan vahva toimijuus	Kerronnan vähäinen toimijuus
Normitarinat (15 kpl) (23–42 v)	Oman elämänsä toimijat, joita kuvaa valintojen vapaaehtoisuus ja varmuus. Etenevät halustaan tietoisina ja tavoitteellisina kohti päämäärää. 1. Petterin 28 v 5. Ismon 31 v 2. Anssin 30 v 6. Pasin 36 v 3. Timon 24 v 7. Severin 42 v 4. Ollin 27 v tarina	Elämä antaa, kuljettaa ja velvoittaa -asenne. Toimintaa kuvaa oman halun ja päämäärien epävarmuus ja -selvyys. Ulkopuoliset tekijät rajaavat oman halun toimeenpanoa. Tilanteisiin sopeudutaan. 1. Oulan 32 v 5. Matiaksen 23 v 2. Markon 27 v 6. Erikin 28 v 3. Jussin 23 v 7. Valtterin 28 v 4. Henrikin 35 v 8. Kristianin 34 v tarina
Tahtotarinat (6 kpl) (33–42 v)	Vahva tarve ja halu perheellistyä. Pyrkivät aktiivisesti kohti päämäärää, nähden isäksi tulon arvona sinänsä. 1. Robertin 42 v 4. Rainerin 36 v 2. Esan 42 v 5. Raimon 33 v 3. Kallen 37 v 6. Kimmon 35 v tarina	
Selviytymistarinat (6 kpl) (20–38 v) a) Lapsettomuuden jälkeen isäksi b) Vahingosta vastuuseen c) Surun kanssa eläminen	Traaginen tapahtuma pysäyttää miehen elämänkulun. Aikaisempi oman elämän hallinta pysähtyy ja katkeaa. Uutta toimijuutta täytyy etsiä ja uudelleenrakentaa. a) Lapsettomuuden jälkeen isäksi 1. Sampon 38 v (myös Laurin 30 v) c) Surun kanssa eläminen 1. Laurin 30 v ja 2. Teemun 30 v tarina	Miehen toimijuutta määrittää täytyminen, velvoittavuus, jopa pakko. Lapsenhankinnan kieltäytymismahdollisuutta ei ole. Päätökset puolison varassa. b) Vahingosta vastuuseen 1. Rasmuksen 27 v 2. Jounin 20 v 3. Vesan 23 v tarina
Yhteensä	16 tarinaa	11 tarinaa

Taulukossa esiintyvät kolme tyyppitarinaa (normitarinat, tahtotarinat ja selviytymistarinat) poikkeavat määriltään ja ikäjakaumaltaan hieman toisistaan. Eniten isien kertomuksia identifioitui normitarinoihin (15 kpl), mikä kertoo haastateltujen isien normatiiviseen elämänkulkumalliin pyrkimisestä ja siihen pääsemisestä. Toisaalta normitarinoiden ulkopuolelle jäi monta tarinaa (12 kpl), mikä puolestaan kertoo siitä, että kaikki isäksi tulon tarinat eivät mahdu normitarinan sisälle, vaan kirjo on laajempi. Kaikkiaan isien kertomuksista löytyi enemmän vahvaa kuin vähäistä toimijuutta. Normitarinoissa oli kuitenkin enemmän

vähäistä kuin vahvaa toimijuutta, kun taas tahtotarinoissa vähäistä toimijuutta ei ollut lainkaan (tyhjä ruutu). Kaikki tahtotarinoiden isät olivat vahvoja toimijoita: toimintaa ja ajattelua kuvasivat isäksi tulon toiveen aktiivinen eteenpäin vieminen. Selviytymistarinoissa vahvan ja vähäisen toimijuuden tarinoita oli puolestaan yhtä monta.

Normitarinoissa nuorin isäksi tullut oli 23-vuotias, kun tahtotarinoiden nuorin oli 33-vuotias. Selviytymistarinoiden isien ikäkirjo oli laajin: nuorin isä oli tullut isäksi 20-vuotiaana, vanhin 38-vuotiaana. Normitarinat ovat keskiarvoltaan kuitenkin muita nuorempia, sillä vanhin normitarinan isä on tullut isäksi 35-vuotiaana kun isäksi tulon ikä tahtotarinoissa on 42 vuotta ja selviytymistarinoissa 38 vuotta.

6.1 Normitarinat

Nimesin normitarinoiksi ne isäksi tulon kertomukset, joissa elämän kerrottiin edenneen suhteellisen stabiilisti ja suoraviivaisesti kohti isäksi tuloa. Monet isät kertoivat Hagströmin (1999, 76) haastatteleminen miesten tavoin lapsenhankinnan syyksi sen, että se on ”luonnollista” tai että he ovat pitäneet lapsista aina. Lasten hankinta oli heille jotain, mikä kuului elämään. Miehet kertoivat lapsenhankinnan myönteiseksi asiaksi, elämäntilanteeksi normiksi, mikä tapahtuisi ennemmin tai myöhemmin. Morganin ja Kingin (2001) mukaan vanhemmuus koetaan tänä päivänä sekä henkilökohtaisena että sosiaalisena arvona ja siksi tavoiteltuna asiana. Esimerkiksi Olli (27 v) toteaa:

Tuli se ajankohta sitte, että mitä jos hankittas lapsia? Mulla se oli ollu jotenki aina elämässä semmonen itsestäänselvyys, että mä haluan lapsia, jotenki semmonen luonnollinen jatkumo.

Normitarina muodostuu isäksi tuloon liittyvistä teemoista (taulukko 3), jotka toistuvat suurimmassa osassa haastatteluita. Tällainen tarina sisältää yleisesti tunnistettuja vanhemmaksi tuloon liittyviä seikkoja ja kulttuurisia normeja, kuten vakituisen elämäkumppanin, opiskelun päättymisen, työpaikan ja asunnon vakinaistumisen, vakaan taloudellisen tilanteen sekä henkilökohtaisen kypsyyden lapsenhankintaa pohdittaessa (Paajanen 2002, 49–59; Von der Lippe 2004, 101). Tämän lisäksi normitarinaan sisältyy elämän etenemisen kronologisuus ja moraalisuus. Alla olevassa taulukossa 3 tulee esille kertomuksissa esiintyneet lapsenhankintaa koskevat teemat ja niiden paikantuminen vahvan ja vähäisen toimijuuden tarinoihin.

TAULUKKO 3 Normitarinoiden teemat lapsenhankinnan ajankohtaistumisessa ja niiden näkyminen kerronnan vahvassa ja vähäisessä toimijuudessa

Normitarinoiden teemat lapsenhankinnan ajankohtaistumisessa	Vahvan toimijuuden normitarinat	Vähäisen toimijuuden normitarinat
a. Nuoruus "eletty", ikää pohdittu	X	X
b. Elämän vakiintuminen ja ulkoiset puitteet hankittu (puoliso, koulutus, työ, asunto)	X	X
c. Lapsenhankintaa koskevaan päätökseen vaikuttaminen (lapsenteon kiirehtiminen tai sen lykkääminen)	X	-
d. Lapsenhankintahalun ja henkisen valmiuden pohdinta (vastuu, hyvä isä)	X	-
e. Tietoisuus mahdollisesta lapsettomuudesta	X	-

Taulukosta selviää, että vähäisen toimijuuden normitarinoissa toteutuu a) nuoruuden "elämisen" kokemus ja isäksi tulon iän pohdinta sekä b) elämän vakiintuminen ja ulkoisten puitteiden hankkiminen. Sen sijaan vahvan toimijuuden normitarinat sisälsivät näiden lisäksi c) päätöksentekoon vaikuttamista, d) henkilökohtaisen halun ja valmiuden pohtimista sekä e) tietoisuutta mahdollisesta lapsettomuudesta. Vaikka edellä mainitut teemat olivat yleisiä vahvoissa normitarinoissa, niin kaikkien kerronnassa ei välttämättä esiintynyt jokaista teemaa. Myös teemojen ajallinen järjestys vaihteli eri kertomuksissa.

Normitarina kuvaa sellaista kulttuurisesti mallintunutta isäksi tulon tarinaa, johon miehet kertomustaan rakensivat: siihen yhtyen tai siitä eroa ottaen. Pyrkimys eron ottamiseen näyttäytyi kuitenkin vain muutamien isien kerronnassa, kun taas pyrkimys normitarinaan yhtymisestä tai ainakin sen hyväksymisestä sen sijaan korostui useimmissa kertomuksissa. Niissä kertomuksissa, joissa haluttiin tehdä eroa normitarinaan, irtiotto liittyi lapsenhankinnan ajankohtaan: nuoruutta haluttiin pidentää ja perheen perustamista myöhentää. Lähes poikkeuksetta isät kertoivat nuoruuden merkityksellisyydestä ja ikään liittyvistä pohdinnoista isäksi tulon kerronnassaan. Myös Erik (28 v) näki yhden elämänvaiheen päättyneen:

Kyllä siinä oli jo ehtiny nähdä tota maailmaa ja kaikkea ihan tarpeeksi, että. (--) Ettei siinä sitä rilluttelua voi jatkaa kumminkaan loputtomiin.

Normitarinalla on ikään kuin yliote tai kuten Sarbin ja Kitsuse (1994, 11) toteavat, "etuoikeus", joka näkökulmaistaa kaikki muut tarinat ja jota ei kyetä vastustamaan. Ainakaan yhteiskunnan arvot ja normit eivät salli tai ainakaan tue sitä. Juuri tämä normaaliuden tavoittelu ja tunnistettavuus tekee normitarinasta kulttuurisen mallitarinan, vaikka kaikki normitarinan miehet eivät kyenneet tai halunneet noudattaa sitä täydellisesti omassa elämänselityksessään. Esimerkiksi ikä oli tekijä, jota lähes jokainen pohti, mutta joka ei ollut normitarinaa yksin mää-

rittävä tekijä, olihan esimerkiksi nuorin isäksi tullut normitarinan mies 23-vuotias ja vanhin 35-vuotias.

Hagström (1999, 76) ja von der Lippe (2004, 97) havaitsivat, että ihmiset eivät yleensä osaa vastata siihen, miksi haluavat lapsia. Näin oli myös tässä aineistossa. Haastatellut isät keskittyivät ”miksi?” kysymystä enemmän ”milloin?” -kysymyksen pohdintaan. Se, milloin isäksi tulon tarina alkaa, ei ole yksiselitteinen, mutta määrittelen sen tässä alkavaksi isäksi tulon halun ja ajankohdan pohdintoista. Tähän liittyy myös menneen elämän reflektointi (esimerkiksi nuoruuskokemusten ja aiempien parisuhteiden pohdinta), sillä ilman aiemman elämän ymmärrystä ja tietyn elämänvaiheen loppumista, on vaikeaa hahmottaa tulevaa (Elliott 2005, 3–12; Frank 2002).

Seuraavaksi tuon esille yhden vähäisen ja kolme vahvan toimijuuden tarinaa, joissa eksplikoituu tarkemmin taulukossa 3 oleva tematiikka juonellisesti edeten. Tarinat on valittu sen perusteella, että ne edustaisivat mahdollisimman kuvaavasti vähäistä ja vahvaa toimijuutta.

6.1.1 Normitarinoiden vähäinen toimijuus

Normitarinan vähäisen toimijuuskerronnan esimerkkinä toimii Valtterin (28 v) tarina, jonka ytimessä on isäksi tuloon sopeutuminen. Tässä tarinassa puoliso halusi lapsen miestään enemmän, jolloin isäksi tulon halu jäi miehelle itselleenkin epäselväksi. Juuri isäksi tulon haluun liittyvä hämmennys ja refleктоimattomuus ja paikallaan pysyminen ovat vähäiselle toimijuudelle ominaisia piirteitä. Valtterin isäksi tulon tarina alkaa, kuten useimpien aineiston muidenkin miesten tarinat, nuoruudenkokemusten pohtimisella. Valtteri arvioi opiskeluelämänsä:

Mulla oli ollu kauhee *onni* ehkä *nauttii* tosi *pitkästä* tämmösestä opiskelijaelämästä ja tällasesta tietynlaisesta nuoruudenvaiheesta, että mä pääsin vasta 24-vuotiaana opiskelemaan. Ja sitä ennen olin monenlaisissa hommissa ja ihan tyytyväisenä, mutta ehkä vähän hakien kuitenkin, että mitä sitä tekis. Ja sit mä olin ajatellut, että mä *otan kaiken ilon irti ja mä todella kaikin puolin otin sen* [naurahdus] myös irti. Että paljon opiskelua, paljon ystävien kanssa oloa, paljon kaikkee harrastus- ja ainejärjestötoimintaa, niinkun ihan koko, *koko hoito*, mitä se voi olla.

Valtteri tapasi opiskelujensa ohessa tulevan puolisonsa, joka alkoi pian puhua lapsen hankkimisesta. Lapsenhankintaa vasten Valtteri kuvaili itseään *hitaaksi* ja lapsenhankinnan harkinta-aikaa lyhyeksi, sillä hän kertoi itse olleensa *täysin perässäraahattava* ja puolisonsa olleen *tosin aktiivinen ja vetäneen oikeista naruista*. Tässä Valtteri antaa vihjeen passiivisuudestaan ja kertoo toisaalta tulleen vedetyksi mukaan johonkin, mistä ei ollut täysin varma. Valtteri kertoo, ettei hän ollut aikaisemmin vakavissaan pohtinut lapsenhankintaa:

Että kyllä ei. En todellakaan ollu [pohtinut lapsenhankintaa], ku tällä teoriatasolla joskus, joskus sitten niin. Ennen sitä kun tota mentiin naimisiin, sit se sit se syksy koitti sitte siinä niin ja talvi lähesty ja sitte ku asia [lapsenhankinta] otettiin vahvasti pöydälle, niin mä kävin siin vaiheessa ensimmäistä kertaa oikeesti miettimään.

(--)

Mä olin kyllä tosi alussa, että ei vielä. Ei sillä tavalla ei, että se olis jyrkkä ei, vaan sitä, että se tuntu nii ... toisaalta mä oon *aina halunnu lapsia*, mutta jotenki se tuli niin *äkkiä*

siinä niin. Mut sitten jotenkin, mä sitä ajattelin, että *ei tässä niinkun nuorene*, että me voidaan vaikka yrittää. Vaikka siitä sitte ei mitään tuliskaan niin hyvä niinkin, mut jos tulee niin hyvä nii. *Että okei, me voidaan yrittää.* Et se ei ollu ehkä mikään semmoinen niinkun tarkaan suunniteltu, se oli tämmönen *varovainen kyllä.*

Valtteri etsi päätökselleen perusteluita iästään (*ei tässä niinku nuorene*) ja puolisonsa lapsenhankintatoiveesta. Mies pyrki ymmärtämään puolisoaan kutsuen omaa isäksi tulon kaipuutaan sen kautta. Vaimo oli vakuuttanut Valtterille, ettei hänen tarvitsisi muuttaa elämäänsä, eikä ottaa päävastuuta lapsen hoidosta. Voiko tämä olla naisen epäröintiä siitä, että mies kieltäytyisi vastuun pelossa koko lapsen hankinnasta?

Vaikka Valtteri totesikin *aina* halunnensa lapsia hänen oli vaikeaa tehdä lopullista päätöstä. Oli helpompaa olla vastustamatta ja jättää päätös ”kohtalon varaan”, sanoilla: *Okei, me voidaan yrittää.* Valtterin käyttämä yritys-termi sisältää Veijolaa lainaten (1997, 142) moninkertaista modaalista epävarmuutta ja epämääräisyyttä. Lapsenhankintapuheen vähäisyys onkin ollut ominaista miehille, minkä esimerkiksi Baber ja Dreyer (1986) ovat jo pari vuosikymmentä sitten havainneet. Epävarmuus voi olla yhteydessä omien tunteiden käsittelyn vaikeuteen ja ambivalenttisiin tunteisiin tulevaa vanhemmuutta kohtaan sekä siihen, että perinteisesti päätös on ollut naisen (Marsiglio & Hutchinson 2002, 212–214; Sévon & Huttunen 2004, 138–140). Sanat *ehkä* ja *varovaisesti kyllä* kertovat siitä, että Valtterin päätös oli epävarma, vaikka hän totesikin jälkepäin, että tämä oli juuri se ratkaisu, *jonka pitikin tapahtua. Mä oon myöhemmin sanonu, että hei, tätähän mäki halusin.* Kuten Jallinoja (2000, 46–47) toteaa, ihmiset voivat toivoa kohdalleen erilaisia tempautumisia, joille he eivät koe mahtavansa mitään. Tässä tämä tarkoittaa Valtterin suostumista johdateltavaksi ja tulemisesta ”mukaan temmatuksi”.

Valtteri legitimoit isäksi tulonsa ajankohdan myös mieheksi kasvun kautta todetessaan isyyden tuovan *sulkia hattuun.* Valtterin kerronta poikkeaa kuitenkin monista muista normitarinoista siinä, että elämisen ulkoiset puitteet, kuten omistusasunto tai työpaikan varmistuminen eivät olleet lapsenhankintaa myöhentäviä seikkoja. Vaikka Valtterilla ja hänen puolisolllaan oli *opiskelut vielä erittäin kesken*, niin Valtteri näki *tilaisuutensa tulleen:*

Mä täytn 28, mä olin kummiski ihan *ikä mies* ... mietin, että tätä on nähty ja niinku tälle pitäis tehdä jotaki, mutta ehkä mä olin niin lapsellinen, et mä en saanu sitä [muutosta] ihan tehtyy, niin mä ehkä *tartuin tuohon* [lapsentekoon]. Se oli ehottomasti mahdollisuus. Kunniakas poistuminen takavasemmalle. Kukaan ei voi sanoa mitään siitä niin.

Valtteri totesi 28-vuotiaan miehen olevan *ikä mies*, jolloin hänen olisi pitänyt sosiaalisten normien mukaan olla jo aikuinen. Hän moitti lapsellisuuttaan pyrkien siitä pois, jolloin isäksi tulo antoi hänelle mahdollisuuden aikuisuuden saavuttamiseen. Valtteri kertoi isäksi tulonsa mahdollisuuteen tarttumisenä, vastineena omalle saamattomuudelleen. Valtterin tarinasta löytyi myös merkkejä ympäristön sosiaalisesta paineesta. Tällöin esimerkki lisäsi tarvetta toimia muiden tavoin, mihin liittyy myös yksilön kokemana subjektiivinen velvoite (Bernardi 2004; Willén 1994, 38). Italiassa naisia haastatellut Bernardi (2004) havaitsi, että

halu ja tarve lapsenhankintaan saattaa tarttua, varsinkin jos eletään ystävien ja sukulaisten odotuksen ja lasten syntymän lähellä. Tällöin halu sosiaalistua ja kuulua joukkoon kasvaa. Toisaalta lähiympäristö saattaa olla myös huolissaan lapsettomuudesta.

Vähäisen toimijuuden kerronnassa voi puhua myös pakotetusta tai velvollisuushakuisesta, ulkoapäin ohjautuvasta toimijuudesta, jossa tiivistyy miehen isäksi tulon halun ja kyvyn reflektioimattomuus ja kantaaottamattomuus. Ehkä tämän vuoksi näiden miesten puheesta ei ollut identifioitavissa niin selkeitä käännekohtia kuin muiden tarinatyyppien lapsenhankintapuheessa. Jos puoliso suostuttelee miehen lapsenhankintaan, joutuvat miehet kiirehtimään omaa sisäistä aikatauluaan puolisonsa halun mukaisesti. Näin miehen kerronta näyttää lähes vaihtoehdottomalta – ellei halua menettää kumppaniaan. On kuitenkin huomattava, että vähäisen toimijuuden isillä oli periaatteellinen mahdollisuus toisintoimimiseen, toisin kuin esimerkiksi vahinkoraskauden myötä isäksi tulleilla tai lapsensa menettäneillä miehillä.

6.1.2 Normitarinoiden vahva toimijuus

Tuon tässä esille Timon (24 v), Ismon (31 v) ja Severin (42 v) tarinat, jotka kuvaavat normitarinan vahvojen toimijuuksien moninaisuutta. Isien tarinat esitetyvät isäksi tulon ikäjärjestyksessä.

Timon (24 v) tarina

Normitarinoiden nuorimpiin isiin kuului Timo, joka tuli isäksi 24-vuotiaana. Timo kertoi pohtineensa jo parikymppisenä isäksi tulon haluaan ja lapsen hankinnan ajankohtaa, sillä hänen puolisolllaan oli *hirvee vauvakuume*. Kaiken kaikkiaan suurin osa miehistä liitti vauvakuumeeseen useammin puolisoonsa kuin itseensä. Vauvakuumeella ymmärretään irrationaalista (naisellista) tunnetta, vimmaa joka parantuu vain täsmäläkkeellä: vauvan hankkimisella (Foster 2000; Rotkirch 2007). Puolison äidiksi tulon halu pakotti myös Timon pohtimaan omaa asennoitumistaan vanhemmuuteen. Tästä seurasi aktiivinen kannanotto lapsenhankintaan, jonka aika ei Timon mielestä ollut vielä opiskeluaikana. Timon toimijuus rakentuu lapsenhankinnan myöhentymiseen liittyvillä toimilla ja perusteluilla. Tässä ilmenee miesten lapsenhankintaan liittyvä valinnanmahdollisuus, jonka myös Hagström (1999, 73) havaitsi isä haastatellessaan. Timo perustelee lapsenhankinnan myöhentämistä seuraavasti:

Kuitenki oltiin aika nuoria, ja toinen vielä opiskeli ja ei ollut vielä kunnon asuntoa, asuttiin noissa opiskelijasunnoissa. Elämäntilanne oli muutenki sellanen, että ei vielä.

Timon puoliso ei miehen kielteisestä kannasta lannistunut, vaan houkutteli Timoa lapsen hankintaan jonkin ajan päästä uudelleen. Lapsenhankinta myöhentyi jälleen, Timon vedotessa nyt elämäntilanteessaan siihen, ettei ollut vakituista työtä eikä kummallaakaan mittaa tietoo jatkosta. Puolison ottaessa kolmannen kerran esille lapsen hankkimisen, vaihtuivat Timon perustelut syväluotaavammaksi pohdiskeluksi omasta henkilökohtaisesta valmiudesta:

- Timo: Ja minä sitten sanoin suoraanki, että en oo vielä valamis tähän ja ... Ninnalla oli hirveen kuume, se puhu jatkuvasti siitä, ja mulla kävi jo mielessä, että oonko minä tässä tavallaan niinku tämmösenä jarruna ... että asia ei etene mitenkään.
- H: Nii.
- Timo: Ja kävi, tietysti mielessä kävi, että pitäskö sitte ihan senki takia koska toinen haluaa nii paljo?
- H: Mm.
- Timo: Mut kuitenkin se *voitti* sitte se ajatus, että en oo vielä valamis että se ei tule toimimaa sitte se homma missään suhteessa. Ja tuota, no tuota siinä aika kulu sittä ja sukulaisille *taas synty pikkusia lapsia ja mä pärjäsin niitten kanssa hyvin* ja ... sitte mäki rupesin aatteleen, että no, (-) ikkää tullee lissää ja elämäntilanne on kuitenkin vakaa ja parisuhde on kunnossa ja töitä mulla oli hyvin ja ... sitte mä rupesin, sitte se jotenki loksahdi, että nyt. *Nyt tuntuu sille, että nyt ois valamis.*

Timon (24 v) ensimmäiset lapsenhankinnasta kieltäytymiset, jolloin perusteluna toimi elämäntilanteen ja -tavan sopimattomuus, voidaan tulkita kulttuurisesti hyväksytyiksi perusteluiksi, sillä syyt kieltäytymiselle löytyvät ympäristöstä (myös Weston & Qu 2001). Timo joutui kuitenkin myöhemmin irtisanoutumaan elämäntilanteeseensa liittyvistä perusteluistaan ja toteamaan oman valmistautumattomuutensa. Sanat *emmä ollu valamis* ja *en ehkä pärjää* kiinnittyivät modaalisuudeltaan henkilökohtaiseen kypsyttömyyden ja epävarmuuden tunteeeseen. Valmiuteen ja pärjäämiseen liittyvät sanat pitävät sisällään pelkoa liian suuresta riskin ja vastuun ottamisesta (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 108–109; Ketokivi 2004). Timon sanat *en pysty vielä antamaa kaikkee sitä, mitä isän kuuluu antaa*, viestivät vastuista ja velvoitteista, joita osallistuvalla ja sitoutuvalta isältä odotetaan (Huttunen 2001, 168) ja joita Timo ei kokenut vielä pystyvänsä täyttämään. Timon voi tulkita rakentavan Marsigliota ja Hutchinsonia (2004, 178) lainaten tulevaa isyys-identiteettiään ja pyrkivän toteuttamaan mielikuvaansa hyvästä isyydestä.

Timon huoli puolison kovasta halusta saada lapsi näkyi ymmärtäväisenä pohdintana: *Pitäiskö sitten ihan senki takia, koska toinen haluaa niin paljon?* Timo oli kuitenkin uskollinen omalle sisäiselle tunteelleen keskeneräisyydestään. Mies kertoi päätöksestään käyttämällä verbiä *voittaa*, jonka voi ajatella kertovan Timon mieltä painaneesta kyllä–ei–vastakkainasettelusta. Tämä lähenee Jansenin ja Liefbroerin (2006) ajatusta tämän päivän kotitalouksista, joita kuvataan kaupankäynnin ja neuvottelun kautta (*bargaining households*). Tällä tarkoitetaan puolisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta sitä, että puoliset tekevät päätöksiä yhdessä, jolloin kummankaan ei tarvitse uhrautua, vaan kumpikin antaa ja kumpikin saa. Tällaisessa perheessä niin sanotut suuret päätökset, esimerkiksi päätös lapsen hankkimisesta, tehdään yhdessä.

Loppujen lopulta lapsenhankinnan valinta- ja päätösprosessi perustui Timon tunnetietoon: *Se oli joku semmonen tunne, kun mä tiesin, että minä en vielä pysty vanhemmaks.* Timo päättää tarinansa tunteen pohjalta tehtyyn päätökseen, jota voi kutsua myös käännekohtaksi: *Nyt tuntuu sille, että nyt ois valamis.*

Ismon (31 v) tarina

Ismo (31v) toteaa lapsenhankinnan ajakohtaa pohtiessaan: *En usko, että olisin aikasemmin pystynyt [ajattelemaan isyyttä] ja jatkaa kerrontaansa:*

Se oli sellasta lentoo siihen asti, ku se muksu syntyi, että se oli niinku ihan oikeesti se oli ... kahdeksan päivää viikos oltiin baanalla, että se oli ihan *älytöntä*. Hyvii tyyypei, mahtavaa biletystä ja tollasta.

Ismo kertoi halunneensa olla vapaa ja riippumaton, jota kuvaa esimerkiksi biletyksen *älyttömyys*. Pystymisen modaliteetilla Ismo kuvasi omaa henkilökohtaista kykenemättömyyttään, minkä voi ajatella olevan henkistä valmistautumattomuutta asiaan. Ismo näki nuoruuden nopeatahtisena, "jalat irti maasta" elämänvaiheena, joka oli vastakohta rauhallisuudelle, järkevyydelle, harkitsevuudelle tai tarkoin perustelluksi tulemiselle. Ismo pohti myös sitä, että jos hän ei olisi siirtänyt lapsenhankintaa myöhemmäksi, *oisko se sit ollu jostain pois, jos muksu olis syntyny vaikka 10 vuotta aikasemmin?* Ismo vastasi tähän itse sanomalla: *Ne mikkä on saanu sen [lapsen] sillan 18–19-vuotiaana, nii ne on jotenki, ne on niin katkeria, non niin sellasia sokeita elämään.* Tässä kohdin mies oikeutti oman valintansa isäksi tulon ajankohdasta.

Kuten yllä olevasta Ismon puheesta voi päätellä, nuoruutta kuvataan vapautena tulla ja mennä silloin kun haluaa. Jutin (1996, 160–164) mukaan vapauden tunne koostuu erityisesti koskemattomuuden tunteesta, riiston vastakohdasta. Vanhemmuutta kuvataan tämän vastinparina: staattisuudella ja paikallaan pysymisellä. Salosen (2005, 87, 89) mukaan aikuisuuden mittarina toimii vastuuntunto sekä itsestä että muista, henkinen kypsyys ja itsensä löytäminen. Näyttää siltä, että nuoruuteen liitetyt vapaudenkokemukset määrittävät tavanomaisiksi, jopa pakollisiksi elämäkokemuksiksi, jotka täytyy läpikäydä valmistuakseen vastuulliseksi aikuiseksi. Ketokivi (2004) toteaaakin, että vapauden kokemuksista voi sanoa syntyneen vähitellen elämäkulullinen normi.

Kuten suurimmalle osalle normitarinan isien kertomuksia, myös Ismon (31 v) puheessa korostui elämän vakiintuminen ennen lapsen hankkimista:

Kyl siitä puhuttiin sillan siitä muksusta jo sillan nuorempaanakin. Tottakai, puhuttiin kaikesta talon ostamisesta ja kaikesta tämmösestä, mut se ei ollu oikeen missään vaiheessa niinku ajankohtanen. Siinä oli just emännän opiskelut (–) sitte se, että me oltiin hommattu oma rivitalokämpä, alko kaikki sillee vakiintuu. Mulla vaihtu työpaikka, työpaikka vakinaistu ja ... se vaan jotenki *ajautu* sellaseen niinku tilaan, ettei oo enää tuollasta niinku *painetta*, ett jos se tulee. (–) Molemmilla oli kuitenkin se, että kyllä tietyt asiat *pitää* saaha elämässä niinku *järjestykseen* [ennen lasta].

Ismon puhetta voi tarkastella tietoisien vastuun ottamisen näkökulmasta, sillä mies halusi elämän olevan *järjestyksessä* ennen lapsen tuloa. Kun opiskelut, asunto ja työ olivat kunnossa, ei miehen tarvinnut enää murehtia tulevaa (Plantin 2001, 109–110). Oinosen (2004, 274) mukaan suurin syy lapsenhankinnan lykkäämiselle on parin epävarma työtilanne ja taloudellinen turvattomuus. Ihmiset eivät halua hankkia lapsia, ellei perheen talous ole turvattu. Lasta suunniteltaessa huoli perheen taloudellisesta tilanteesta painaa edelleen enemmän miehiä kuin naisia (Salmela-Aro, Nurmi, Saisto & Halmesmäki 2000). Lapsenteon lykkääminen taloudellisten syiden vuoksi näkyi myös monen tämän tutkimuksen isän kertomuksessa. Ismon isäksi tulon tavoitteellisuutta ja halua hapersi kuitenkin epävarmuus, jota Ismo kuvasi *ajatumisellaan*. Tässä voi olla kyse

myös loogisen päättelyn ja tunteiden epäparisuudesta, sillä lapsenhankintapäätöstä ei voi täysin rationalisoida (Peterson & Jenni 2003).

Ismon isyyden ajankohtaistuminen *kolmekymppisenä* tulee myös lähelle perhebarometrin vastaajien näkemystä miesten ihanteellisesta isäksi tulemisen iästä, joka on noin 27 vuotta (Paajanen 2002, 31). Von der Lippe (2004, 119) huomauttaa, että miehet ymmärtävät isyyden tuomat mahdollisuudet ja sen merkityksen vasta lähempänä kolmeakymmentä ikävuotta. Vastaavaa on havainnut Hagström (1999, 71–75), jonka haastatteleminen ruotsalaisten miesten mielestä kolmekymppinen on juuri sopivassa iässä pohtimaan vanhemmuutta näkökulmasta.

Ismon kerrontaan sopii Marsiglian (2004, 71–72) termi ”isäksi tulon valmius” (*fatherhood readiness*), joka tarkoittaa miehen pohdintaa ja päätöstä siitä, onko hän valmis tulevaan isyyteensä. Marsiglio ja Hutchinson (2002, 178) yhdistävät isäksi tulon valmiuden siihen mielikuvaan, mikä miehillä on hyvästä isyydestä. Se, täyttävätkö miehet mielestään hyvän isyyden vaatimukset, on yhteydessä koettuun isäksi tulon valmiuteen. Itsensä lisäksi mies pohtii Marsiglian (2004, 71–72) mukaan isäksi tulon mielikuvaharjoittelussaan puolisoaan äitinä ja tulevan lapsensa ominaisuuksia. Marsiglio kutsuu tätä ”minä-isänä” -kehityskaareksi (*self-as-father trajectory*). Kyse ei ole pelkästään siitä, milloin miehet tiedostavat olevansa kykeneviä siittämään lapsen, vaan kyse on itsensä näkemisestä isänä, missä pohditaan esimerkiksi lapsen hoitoon sitoutumista, mahdollisten uhrausten tekemistä ja vastuun ottamista.

Moni tämän tutkimuksen isistä kertoi päätöksen lapsen hankkimisesta olleen puolisonsa kanssa yhteinen. Niin tässä kuin Sévonin ja Huttusen (2004, 139–140) tutkimuksessa yhteisyyttä korostettiin me-puheella. Myös Ismo (31 v) totesi:

Periaatteessa sitte kolme vuotta taaksepäin, nii kyllä *me* niinku suurin piirtein *tiedettiin*, että kyl tästä niinku lasta vois ruveta hommaan, ku jätettiin tietoisesti pillerit pois ja *puhuttiin* siitä.

Mies kertoo itsensä vahvaksi toimijaksi puolisonsa rinnalle esimerkiksi todetessaan, että ehkäisyn poisjättäminen oli pohdittu ja seurauksia mietitty – päätös lapsenhankinnasta oli siis yhdessä tehty tietoinen valinta. Me-puheen painotus ilmentää sekä yhteistä päätöstä että päätöstä seuraavaa vastuunottoa, onhan Barnesin (2000, 2) mukaan vastuu aina relationaalista.

Miehet, jotka olivat harkinneet lapsen hankkimista jo pitempään, pohtivat myös sitä, jos lasta ei yrityksistä huolimatta tulisi. Toiveiden romuttumisen pelko ja uhka lapsettomasta elämästä voi tehdä vanhemmaksi haluavista haavoittuvia (Paavilainen 2003, 62). Ajatus lapsettomasta elämästä oli joillekin niin vaikea, ettei sitä ruvettu etukäteen murehtimaan. Puheessa esiintyvä vahva toimijuus näkyi isien puheessa tietoisuutena mahdollisesta lapsettomuudesta. Myös Ismo kertoi, että *muilta kavereilta on sit kattonu miten tää homma on menny, ku siellä on tosi pahoja keskenmenoja ja tälläsiä ollu hirveesti ja sit on ehkä mikkä ei saa lapsia ollenkaan*. Monet mehet kertoivat valmistautuneensa siihen, että lasta ei heti kuuluisi. Näin ollen puolison nopea raskaaksi tulo oli positiivinen asia, mistä oltiin sekä ylpeitä että hämmentyneitä. Ismolle olikin yllätys, että lapsi saatiin alulle *niinkin helposti*.

Severin (42 v) tarina

Severin tarina poikkeaa muista normitarinoista siinä, että hänen kerronnassaan tulee esille muita isäiä enemmän valintoja ja halua toimia toisin tai ainakin ottaa etäisyyttä isäksi tuloon liittyvää normatiivisuutta kohtaan. Severin elämää ajoivat eteenpäin omat henkilökohtaiset intressit. Mies kuvasi itseään valtavirrasta poikkeavaksi kulkiessaan *niitte omien mielihalujen perässä*. Tällä tavoin mies kertoi myös keskeneräisyydestään sitoutua ja ottaa muista ihmisistä vastuuta. Severi (42 v) luonnehti itseään:

Aina ollu semmonen oman, oman tiensä kulkija. Ja tietysti toi luovuuski on sitä, et sitä on aina vähä ehkä tehnyt semmosia asioita, mitä ei välttämättä muut oo tehny.

Tärkeää Severistä oli erityisesti se, *ettei ollut tilivelvollinen kenelle muulle kuin omalle itelleen*. Severille (42 v) harrastukseen liittyvät asiat ovat aina olleet *ykkösasioita*, jotka ovat menneet parisuhteen ohi.

Minähän *välttelin* sitä [sitoutumista] niinku liki nelikymppiseks, ennenku oon ees tämmöseen avioliitonomaiseen parisuhteeseen *antautunu*. (–) Se ei vaa jotenki mulle ollu semmonen asia, mitä mitä kohden mä olisin sitte *edenny*. (–) Totta kai niitä *mahdollisuuksia* olis niinku vuosien varrella ollu paljoki, mutta jotenki niistä sitte aina niinku *poistui* takaperin vasempaan. Ei voi *sanoo*, et ei oo löytäny sitä oikeaa, on niitä oikeita löytyny moniaki siinä matkan varrella, mut ehkä se tavallaan se ajankohta ei ollu sitte oikea. (–) Sitä *mentiin sitte eteenpäin*, kunnes *löysi* taas toisen oikean.

Severi kertoi toimijuutensa välttelyn, antautumisen, etenemisen, poistumisen, sanomisen, menemisen ja löytämisen avulla. Avioliiton välttely muodostui aktiiviseksi toiminnaksi, joka ei ollut ajautumista, vaan päinvastoin, päämäärään suuntautumista: vapaana pysymistä. Tähän saakka Severin kerrontaa voi pitää normitarinaa vastustavana vastatarinana, joka kuitenkin muuttui normitarinaksi. Avioliittoa Severi kuvasi *antautumisena*, jonka voi tulkita yhteiseloon myöntymisenä. Retorisesti ”antautua” pitää sisällään omasta määräysvallasta, jopa toimijuudesta luopumista. Parisuhteeseen lopulta myöntymisen voi tulkita periksi antamisena tai luovuttamisena ja vastahakoisuuden muuttumisena myöntämielisyysdeksi valtavirtaa, pariutumista, kohtaan.

Severin kuvasi naisia *mahdollisuuksina*, josta on tulkittavissa miehistä ylpeyttä siitä, että hänellä oli monia mahdollisuuksia, monia naisia. Vaikka Severi teki valtavirtaa poikkeavia ratkaisuja, hän tarkkaili ja oli tietoinen ympärillä olevien ihmisten ratkaisuista ja elämänmalleista. Severin kerronnassa näkyy Ketokiveä (2005, 110) lainaten pyrkimys nuoruuden pidentämiseen ja aikuistumisen prosessin pitkittämiseen. Severiä alkoi kuitenkin vähitellen vaivata halun ristiriita, joka veti kahteen suuntaan: vapautteen ja sitoutumiseen. Ambivalenssi ajoi miehen lopulta normatiiviseen elämäntavan malliin:

Severi: Ehkä se niinku kertoo tavallaan mun semmosesta, tavallaa semmosesta jonkunlaisesta *persoonan eri puolista*. Että tavallaan, vaikka mä niinku halusin niinku mennä tuolla ja tota, justiin kaikkia harrastuskuvia pyörittää ja muuta, nii se tavallaa joku osa niinku minusta sitte kaipas semmosta tavallista, tavallista perhe, perhe-elämää.
 H: Joo.
 Severi: Pohjalla tämmöstä punainen mökki ja peruna ...
 H: Nii just.

- Severi: ... perunamaa. Ja lapset kiikkuu pihamaalla.
 H: Aivan.
 Severi: Ja sit sit tavallaan, *ku mä sitte hänet tapasin* nii hän, hän edusti niinku mulle semmosta ... totta kai tietysti niinku rakastuin häneen ihmisenä, mutta [se edusti] tota myöski tavallaa semmosta, jossain mielessä semmosta niinku, tavallisuutta.

Severin elämän käännekohta löytyy sanoista *ku mä sitte hänet tapasin*. Tämän jälkeen muuttui miehen asennoituminen yhteiselämään ja perheellistymiseen. Arkielämään tuli mukaan puoliso ja suunnitelmat lapsesta. Severin mukaan taustalla vaikutti kaksi hänen huomionsa herättänyttä asiaa: puoliso ja hänen tavallisuutensa. Miehen kerronnassa näkyy ristiriita siinä, että hän alun perin vältti normatiivista elämää ja kuitenkin tavoitteli sitä. Pian elämä rauhoittui:

- Severi: Sinä syksynä sitte tavallaa siinä tapahtu niin paljo semmosia, tavallaan semmosia asioita tavallaa just semmosta asettumista.
 H: Aivan.
 Severi: Asettumista aloilleen ja oli ensimmäistä kertaa elämässä oikea koti.
 H: Joo.
 Severi: Tietysti aina asuntoja ollu aikasemminki, mut että kummiski semmonen tavallaa mitä oli ite ollu tekemässä sitte.
 (--)
 Severi: Jotenki tavallaa niinku semmonen perhe-elämä asettu siinä uomiin niinku monella eri ...
 H: Joo.
 Severi: Eri tavalla.

6.2 Tahtotarinat

Nimesin tahtotarinoiksi sellaiset isäksi tulon tarinat, jotka erilaisten isäksi tuloa myöhentävien negatiivis-sävytteisten elämäntilanteiden kautta kääntyivät lopulta positiivisiksi. Kaikissa tahtotarinoissa ilmenee vahvaa toimijuutta. Gergeineitä (1986, 27) soveltaen tahtotarinoissa on kyse progressiivisesti etenevästä tarinasta, jossa isäksi tulo nähdään tavoitteena, toiveena, jota kohden elämää kuljetetaan. Tahtotarinoissa korostuuakin positiivinen käännekohta, isäksi tulo, verrattuna miehen aikaisempaan elämäntilanteeseen. Tuon seuraavaksi esille kahden isäksi tahtoneen miehen tarinan sekä isäksi tahtomisen perusteluja. Kimmon (35 v) ja Raimon (33 v) tarinoita yhdistää se, että miehet ovat lähes saman ikäisiä sekä isäksi tulon halu ja varmuus. Tarinat sisältävät myös Brunerin (2001, 30) toteaman hyvän tarinan vaatimuksen odottamattomista käännteistä. Kimmon ja Raimon tarinoiden eroja löytyy puolestaan sensitiivisyydestä ja minäkeskisuudesta.

6.2.1 Kimmon tarina

Kimmo (35 v) kertoi seurustelleensa vakavasti 20–25-vuotiaana, mutta eronneensa sittemmin, koska tyttöystävä ei halunnut lasta. Pian Kimmo tapasi uuden puolison, seurusteli, meni naimisiin ja rakensi talon. Kimmo kertoi tuonneensa esille isäksi tulon halunsa heti nykyisen parisuhteen alkuvaiheessa, painottaen, että *mä halusin sen [lapsen] jo ensimmäisenä vuonna*. Tunteenomaista pa-

loa, ”vauvakuumetta” voi tulkita myös Kimmon (35 v) käyttämästä metaforasta: *Kyl määhän niinku ootin sitä [lasta] niin sanotusti ku kuuta nousevaa*. Vaikka Kimmo toi esille aktiivisuutensa lapsenhankintaan, niin käytännössä hänen isäksi tulotaan rajoittivat miehestä itsestään riippumattomat tekijät: puolison opinnot sekä hänen haluttomuutensa lapsen hankintaan. Nykyisen puolisonsa halua lapsen hankkimiseen Kimmo odotteli yhdeksän vuotta. Kimmon aikainen halu (20–25 v) isäksi ei ollut tyypillinen tämän aineiston miehille, mutta ei kuitenkaan ainut laatuaan. Myös Marsiglio ja Hutchinson (2002, 181) havaitsivat nuorena isäksi haluamisen olevan nuorten miesten keskuudessa varsin harvinaista.

Kimmo kertoi olleensa valmis isäksi ja kypsä vastuunottoon paljon puolisoaan aiemmin. Kimmo pohti aika ajoin myös puolisonsa tavoitteita ja elämän rytmiä, välillä ymmärtäen puolisonsa opiskelua, välillä kritisoiden sitä. Puoliso oli miehen mukaan se, joka *pisti koko ajan kapuloita rattaisiin*. Vaikka Kimmo kertoi *tienneensä määrätyt kriteerit* ja kuvaili vaimoaan *täydelliseksi*, aiheutti lapsenhankinnan lykkääminen myös kiukun tunteita: *Välillä purin hammasta, että aina vaan ko sa lisää opiskelet, eikö se nyt jo lopu?* Kimmo oli valmis ja pystyvä, niin henkisesti kuin taloudellisesti:

Mää hoidin tämän siihe asti ku vaimo valmistu, oisko ny viis- kuus-vuotta niin määhän niinku pidin perhettä tai meitä kasassa. Eli *rahallisesti* hoidin tän homman. (--) Olin omasta mielestäni *kypsä* niinkun siihen, et mä olin niinku *valmis*, että nyt mä oon niinku isäks *valmis*. Mussa on niin paljon selkärankaa että, *mä pystyn* hoitamaan sen lapsen ja vaimon ja kaikki näähän niinku.

Pitkän odottelun lisäksi Kimmon isäksi tuloa edelsivät monet surulliset tapahtumat, joiden jälkeen hän kertoi puolison myöntyneen lapsen hankintaan, ikään kuin ikävien asioiden korvaukseksi. Tätä Kimmo kuvaa sanomalla *ehkä se laukas Seijassa sen, että määhän niinku tarvin nyt jotain*. Kimmo kertoi puolison antaneen hänelle *joululahjaksi* tiedon raskaudesta: *Se sano mulle sillon, että meille tulee ensi vuonna pikkunen*. Mies kuvasi silloista tunnettaan: *Kyl se, kyl se oli mulle niinkun elämän tähän mennessä ylivoimaisesti paras kohokohta*. Tätä hetkeä voi myös kuvata Kimmon elämän käännekohtana.

Miehen sitoutuneisuutta raskauteen ja tulevaan isyyteensä kuvaa puolisoista huolehtiminen raskausaikana:

Aivan alusta asti mä niinku rupesin hyysäämään ja tekemään sitte paljo enemmän että 'nyt se tulee, nyt se tulee'. (--) Sitte toisella oli pinna kireellä ja piti miettiä, että hetkinen ... että ... mun taitaa olla viisain ottaa pikkasen tota ... mulla oli varaa joustaa, kyllä. (Kimmo 35 v)

Hyysääminen kuvaa sellaista osallistumista, jonka avulla Kimmo pyrki auttamaan puolisoaan raskauden aikana. Kyse oli tavallista tunneperäisemmästä reagoinnista, jossa tuleva isä osasi, halusi ja kykeni hyysäämään (Mykkänen & Huttunen 2008, 174). Kyse oli Kimmon samastumis- ja empatiakyvystä puolisoaan kohtaan, mikä näkyi hoivana ja huolenpitona. Hyysäämistä voisi tulkita tässä myös *couvade-oireiluksi*, jolla tarkoitetaan odottavan isän oireryhmää, suojelunhalua, jolla mies lievittää omaa stressiään tulevasta (Hagström 1999, 164; Kaila-Behm 1997, 23–24).

6.2.2 Raimon tarina

Raimo (33 v) kuvasi itseään *mustavalkoiseksi, periaatteen* mieheksi. Hän kertoi isäksi tulon halunsa syntyneen kolmikymppisenä: *Kun rupes tuntuu siltä, että rahaa jäi niinku muuhunki ku pelkästään elämiseen*. Rahapuhe ja lapsenhankintahalu kietoutuivat Raimon puheessa yhteen. Raimon elämä oli edennyt suunnitelmien mukaan, kunnes mies kohtasi puolisonsa kanssa ongelman: lasta ei yrityksistä huolimatta kuulunut. Raimo kertoi silloisesta elämäntilanteestaan:

- Raimo: Mä olin pitkään yhden toisen tytön kanssa.
 H: Joo.
 Raimo: Varmaan seitsemän vuotta.
 H: Joo-o, just ... teillä oli siellä sitte, oliko teillä siinä sitte kuinka vakavaa, olitteko te suunnittelemassa perheenisäystä ... ?
 Raimo: O-oli tosiaan vakavaa.
 H: Joo.
 Raimo: *Kaikki muut oli mutta ei lasta.*
 H: Joo.
 Raimo: Oli iso koti, mikä ostettiin sillä ajatuksella, että olohuoneen lattia täyteen pellavapäitä.
 H: Just.
 Raimo: Et niitä ei sit vaan tullu.
 H: Joo ... yritystä oli?
 Raimo: Oli ... ja tota ... tietty määrä käytiin tällästä tutkimusta ja hedelmöityshoitoa ja kummastakaa ei löytynyt mitään vikaa.
 H: Ahaa.
 Raimo: Ja mä sillai ittestäni koin ... itsetunto on vähän tota turhanki suuri ... mut kumminki *et minussa mitään vikaa ollu.*
 (--)
 Raimo: Ja tota jossain vaiheessa nii tätä hedelmällisyshoitoa niin mun tuli *mitta täyteen.*
 H: Joo.
 Raimo: Mä koin sen jotenki *alentavaksi* ja sitte mä sanoin, että lopetetaan.
 H: Joo.
 Raimo: Ja sitte meni ehkä vuoden päivät ... tään vuoden mietin mitä mä elämältä oikeen haluan, *ett mullon tota niin, ihminen, jota rakastan yli kaiken, ja talot ja autot ja helvetisti velkaa.*
 H: Mm.
 Raimo: Ja toisessa että *jos mä vaikka haluaisin lapsia* ... että punnittelin niitä asioita aikani, sitten päätin, että *minäpä lähden.*

Raimon kerronta sisältää paljon arvioivaa puhetta itsestään ja omasta elämäntilanteestaan ennen lasta. Hän esimerkiksi määrittelee itsetuntonsa *turhanki suureksi* ja arvioi aikaisempaa parisuhdettaan *vakavaksi*. Hän luo mielikuvan onnellisesta rakkaustarinasta, mikä kuitenkin hajoaa lapsettomuuden ilmitulolla. Traagisuus paikantuu erityisesti säröön, jossa *kaikki muut oli, mutta ei lasta*. Kelhää (2005, 203) lainaten voi ajatella, että Raimolla täyttyivät kaikki lapsenhankinnan ehdot, jotka olivat hyvä puoliso, omaisuus (asunto, autot, jotka koulutus ja työpaikka mahdollistivat) sekä halu tulla isäksi. Raimon kerronta on tiheää määrätietoisuudesta, itsenäisistä elämänkulun valinnoista ja uhrauksista. Biologinen lapsi oli Raimolle ainoa mahdollinen vaihtoehto, sillä adoptioon miehellä oli selkä kanta: *Ei, se ei käy mulle ollenkaan*. Myös Marsiglion ja Hutchinsonin (2002, 197) haastattelemat nuoret miehet (16–30 v) korostivat lapsen biologisuuden merkitystä sukupolvijatkuvuuden nimessä, lapsi haluttiin nähdä osana

itseä. Tämä voi kertoa myös maskuliinisuuden pönkittämisestä, oman hedelmällisyytensä todistamisesta itselleen ja muille. Liitetäänhän siittiöiden hedelmöittämiskyky ja viriiliys normatiiviseen mielikuvaan maskuliinisuudesta (Thorsby & Gill 2004).

Raimon (33 v) *mitan täytyminen* antaa vihjeen Raimon elämän tulevasta muutoksesta ja käännekohdasta. Puheesta voi tulkita, että lapsettomuushoidot olivat puolison toive ja ehdotus, joihin Raimo suhtautui varauksellisesti, jopa vastahakoisesti. Sanat *mä, mun ja minun* kertovat miehen aktiivisuudesta ja yksinäisyydestä: Raimon yksin tekemistä päätöksistä. Raimon kertomusta voi tarkastella Marsiglian (2004, 75) ehdottaman kontrollin ja vallan näkökulmasta, pitihän Raimo toimijuuden ja päätösvallan itsellään. Franzosi (1998) tulkitsee minä-keskeisen retorisen kerronnan ja asioiden tulkitsemisen olevan ominaista juuri miehelle. Raimon puolison mielipiteillä tai kokemuksilla ei näyttänyt kerronnassa olevan sijaa. Kysyessäni, miten puoliso eropäätökseen suhtautui ja keskusteltiinko siitä, Raimo vastasi: *Sen vert hyvin tunsi (--) ei siinä paljoakaa keskusteltu*. Tässä sitaatissa näkyy Raimolle tyypillinen kerrontatapa, jossa tulee esille parisuhteen valta-asetelma. Raimon tarinasta puuttuu yhdessä toimimisen, yhteisyyden (*communion*) kerronta, jossa korostuisi suhteen läheisyys ja toisen mielipiteiden ja tarpeiden huomioon ottaminen (Marsiglio 2004, 75). Minäkerronnalliseen tyyliinsä mies jatkoi miettimällä *mitä mä elämältä oikeen haluan?* Raimo kertoi päätyneensä eroratkaisuun, jolloin rakastettu joutui väistymään Raimon toiveen tieltä. Raimon elämänmuutos konkretisoitui lähtöpäätöksellä. Sanoihin *minäpä lähden* tiivistyy miehen elämän käännekohta, irtiotto menneestä ja katse tulevaan.

Vaikka Raimo kuvasi eropäätöstään selkeänä ja väistämättömänä, se ei kerro siitä, että päätös olisi ollut helppo. Päätökseen sisältyvää kipua, tai ainakin päätöksen vaikeutta, kuvaa Raimon toteamus: *Kyl mä sitä pohdin pitkään, et ei se ihan sillai ollu*. Mies kertoi hypänneensä *tyhjän päälle*, huomaten kysyvänsä itseltään *mitähän tästä mun elämästä oikeen tulee?* Raimo eli jonkin aikaa poikamiehenä, jonka jälkeen hän oli valmis uuteen suhteeseen. Mies totesi:

Sitte, vuoden parin etiskelin semmosta sopivaa ihmistä, jonka biologinen kello tikittäis yhtä kovin kuin minulla. (--) Mä toin sen heti ensi tapaamisesta lähtien. Se oli hyvä tapa lähestyy naisii sillee kyssyy, et kuuletsä miten tuo mun biologinen kello tikittää?

Kriteerit puolisolalle olivat kuitenkin seuraavat:

- Raimo: Mull' oli semmonen *laatuvaatimus* siihen että tota ... ei saanu olla edellisiä lapsia.
 H: Joo [hyvin hiljaisesti] ... että tekisitte sitte yhdessä ... ?
 Raimo: Nii.
 H: ... perheen?
 Raimo: Niin. Alotetaan niinku ihan *puhtaalta* ...
 H: Joo.
 Raimo: Sitte löysin semmosen ihmisen ja ensimmäisen kerran näin hänen vanhempiaan sillee kahvipöydässä, ku kerrottiin että hän on raskaana.
 H: Ahaa, joo.
 Raimo: Sitte kävi kaikki oikeen tosi nopeesti.

Etsiessään tulevalle lapselleen äitiä Raimo (33 v) vaati, ettei puolisollla ollut aiempia lapsia, sillä mies halusi aloittaa *puhtaalta* pöydältä. Mies lähestyi ravintolassa naisia kysymyksellään *kuuletsä miten tuo mun biologinen kello tikittää?* Biologinen kello ei ole näin ollen varattu vain naisille, sitä käyttävät myös miehet. Se, että puoliso ei käyttänyt ehkäisyä – eikä sitä Raimon pyynnöstä aloittanutkaan – oli jälleen yksi käännekohta Raimon elämässä, josta hän toteaa: *Se oli kyllä kova juttu.*

6.2.3 Tahtomisen perustelut

Halu isäksi

Tahtotarainoiden miesten kerronnassa korostuu halun modaalisuus eteenpäin vievänä voimana. Isäksi tulo koetaan kaipuuna, jonka täyttymisen eteen tehdään ratkaisevia valintoja ja päätöksiä. Isäksi tulon halua voi tarkastella Probynin (1996, 20, 61–62) mukaan johonkin kuulumisen halun (*desire to belong*) näkökulmasta, joka tarkoittaa yksilön sisäistä, positiivista, liikuttavaa ja produktiivista mielentilaa.

Tahtotarainoiden miesten elämänkulkua voi tiettyyn pisteeseen saakka kuvata normitarinaksi, esimerkiksi Robert (42v) totesi: *Jotenki se vaan aina tuntu kauheen luonnolliselta, että tuota, ilman muuta sitten, jos on naimisissa, nii se kuuluu se lapsi sitte siihe.* Näiden miesten elämä ei kuitenkaan edennyt toivottuun suuntaan ja toivotussa ajassa, vaan jokin odottamaton tapahtuma särki miehen elämänsuunnitelmat, esimerkiksi av(i)ero ja/tai lapsettomuus. Tahtotarainoiden miesten kerronta keskittyi koetun kriisin kuvaamisen sijaan kirkastuneeseen isäksi tulon toiveeseen. Katse oli kohti tulevaa, jolloin esimerkiksi avioero ohitettiin kerronnassa nopeasti:

Ei sitte ihan yksin menny nää asiat ja mä olin vähä eri tahdissa sitte sen edellisen vaimon kanssa niinku (-) ja tuota ja sitten tuli ero ja elin itsekseni vähä aikaa siinä. (Kalle 37 v)

Tahtotarinan miehet kertoivat ajasta ennen lasta, mistä puuttui puoliso ja lapset. Juuri tämä kaipuun täyttämisen tahto erottaa nämä miehet omaksi ryhmäkseen. Vaikka esimerkiksi normitarinoiden vahvat toimijat pohtivat isäksi tuloaan, tahtotarainoiden miehillä epäröinnin ”raja” oli ylitetty, isäksi tulon halu tunnus-tettu ja asiasta muotoutunut lähes intohimoisen tavoittelun kohde.

Isäksi tulon ”normi-iän” ohitettuaan, miehet ottivat kohtalonsa omiin käsiinsä ja alkoivat aktiivisesti tahtoa isäksi. Halu ja tahto ohjasivat miesten elämää eteenpäin. Tällaisia tarinoita voi kuvata myös Giddensin (1991, 85) tapaan elämänpolitiikkaan kytkeytyvien toisien mahdollisuuksien kautta, jonka tässä voi tulkita siten, että lapsettomuuden jälkeen on vielä mahdollisuus lapsen saamiseen uudessa parisuhteessa.

Lapsista pitäminen ja isyyden harjoittelu uusperheessä

Esa (42 v) oli eronnut viisi vuotta aiemmin pitkäaikaisesta suhteesta ja kertoi, ettei ollut pohtinut lapsenhankintaa puolisonsa kanssa, kun *se törmäyskurssi oli niin kova.* Lapsista Esa oli tosin pitänyt aina: *Oon aina ollu hirveen lapsirakas ihminen ja moni on aikoinaan sanonukki, että kyllä sun ois Esa pitäny lähtee lastentarhaan*

töihin. Esa ei ollut ainoa, joka otti esille tuttavansa kommentin tukemaan sano-
maansa. Myös Robert (42 v) kertoi sukulaistensa kysyneen: *Mitähän meidän ai-
kuisten pitäis tehdä, että sä viihtyisit yhtä hyvin meidän seurass, ku lasten seuras?*
Lapsirakkautta voi tarkastella Marsiglion (2004, 73) mukaan isäksi tulon halun
ilmentymänä, jolloin mies epäsuorasti kertoo halustaan tulla isäksi. Esa totesi
varmalla äänensävyllä: *Kyllä mä muistan, että mä sen [lapsen hankinnan] otin pu-
heeks ensimmäisenä*. Kihlauksensa purkautumisen jälkeen Esa eli työntäyteisen ja
sosiaalisesti vauhdikkaan poikamiesjakson, jonka jälkeen hän tapasi Maijan ja
rauhoitui. Maijalla oli entisestä avioliitostaan murrosikäinen lapsi, johon Esa
kuvasi suhdettaan seuraavasti:

- Esa: Välillä tietenkin tuntu siinä ku tutustu tähä Sannaan [puolison lapseen]
nii välillä tuntu tällästä isällistäki ... suhdetta häneen.
H: Mm.
Esa: Mutta tuota ... lähinnä enempi varmaan pyrin olemaan vaan, että hy-
väksys, hyväksys semmosena. Mä tiän, että moni sanoo, että hyväksi ka-
veriksi, mutta että kuitenkin vähä enempi kun hyvä kaveri.
H: Mm.
Esa: Mutta ei isäksi kuitenkaan.

Esalle puolison lapsi oli ensikosketus isyyteen ja uusperhe toimi mahdollisuu-
tena harjoitella isyyttä, tarvitsematta kuitenkaan ottaa siitä päävastuuta. Esa
kunnioitti lapsen suhdetta biologiseen isäänsä toteamalla lapsella jo olevan oma
ja *oikea* isä. Esa kertoi, ettei hän haluaisi eikä voisi korvata biologista isää, mutta
pyrki Marsiglion ja Hinojosan (2007) tutkimustulosten tavoin tukemaan lapsen
yhteyttä isäänsä.

Kallen (37 v) kokemus puolisonsa murrosikää lähentelevistä lapsista oli
niin ikään myönteinen. Uusperheeseen asetuttuaan Kalle kertoi ottaneensa en-
siaskleet kohti isyyttä:

- Kalle: Ne oli niinku minun ensimmäinen tämmönen kosketus tavallaan sitte
omiin lapsiin.
H: Joo.
Kalle: Tai *omiin ja omiin*, mutta kuitenkin, että opettelini sitä perhe-eloo niinku
lasten kanssa sitte.
H: Aivan.
Kalle: Ja se oli hirveen *mielenkiintosta aikaa*, totta kai. Jotenki oli niinku helppo,
ja nuo lapset otti mut hirveen *helposti* vastaan sitte siinä. Ett oli ikään
kuin helppo sitte tulla mukaan.
H: Koitko sä siinä jo sitte jonkunlaista niinku isän roolia vai oliko se ... ?
Kalle: No joo kyyllä mä tavallaan ... jo siinäkin vaiheessa *piti, pitiki oikeestaan
ottaa sitä*.
H: Joo.
Kalle: Ja *opetellakki* sitä.

Kalle suhtautui myönteisesti puolisonsa lapsiin ja näki suhteensa heihin itseään
kasvattavana. Toisaalta rooli oli jotain, joka *piti* ottaa, jonka tulkitsen yhteisen
perheen muodostamisen ehdoksi ja näin pakon modaliteetiksi. Mutta toisaalta
Kalle totesi: *Sitä mä olin tavallaan halunnukki*. Kallen lapsimyönteinen suhtautu-
minen ja isyyden kaipuu konkretisoitui keskusteluissa puolisonsa kanssa:

- Kalle: Kyllä se minullekki tiettyy impulssii anto, että ikäännyssä ja *tottakai*
mä olen aina halunnu sitte perhettä.

- H: Eli se olit sinä, joka olisit halunnut perhettä?
 Kalle: Joo, nimenomaan näin päin.
 H: Joo, joo.
 Kalle: [Naurahdaen] Saatan olla *poikkeuksellinen* siinä suhteessa.

Kalle (37 v) määritteli itsensä *poikkeukselliseksi* ottaessaan parisuhteessaan esille lapsen hankinnan ja ennen kaikkea halunsa tulla isäksi. Tällä hän viittaa sukupuolirooleihin ja -normeihin. Rikkoessaan lapsenhankintapuheeseen liittyviä kirjoittamattomia kulttuurisia sääntöjä, mies näyttää myös rohkeutensa toimia "toisin". Miehen naista vahvempi halu puhua perheenisäyksestä ei ole ollut yleistä, jonka vuoksi myös Kalle koki epävarmuutta tässä asiassa.

Puolison lapsenhankintahalu ja "oikea ihminen"

Joidenkin miesten kerronnasta kävi ilmi parisuhteen päämäärähakuisuus: mies koki parisuhteen välineenä lapsen hankkimiseen. Tätä kuvaa esimerkiksi se, että osa miehistä halusi tietää heti suhteen alussa puolisonsa lapsenhankinta-aiheet, jotka saattoivat olla myös ehtona suhteen jatkumiselle. Rainer (36 v) toteaa tansanneensa puolison kantaa lapsenhankintaan jo ennen yhteen muuttamista:

- Rainer: Se oli sillä tapaa ihan harkittu, että tuota, vaimollahan oli edellisestä avioliitosta kaksi lasta.
 H: Joo.
 Rainer: Ja tuota, minä olin jossain vaiheessa miettiny sen näin, että koska mulla ei lapsia ollu, että *kyllä lapsia hankitaan*.
 H: Joo-o.
 Rainer: Jossain vaiheessa kuitenkin. Ja kyllä minä tavallaan, en muista kysyinkö vai kuitenkin, sen jossain vaiheessa. ... ihan alkuvaiheessa, mut sano-taanko näin, että kun, ennenkö vaimo muutti tänne, sit mä niinku kysyin *varmastikkin* sen, että ...
 H: Nii.
 Rainer: ... mitenkä suhtautuu tähän asiaan.
 H: Joo.
 Rainer: Koska kyllä se varmasti mulle oli semmonen, jos olisin saanu kieltävän vastauksen, sillois *varmastikki* ollu oma merkityksensä.
 H: Joo.
 Rainer: Ja tuota ... vastaus oli kuitenkin sillä tapaa myönteinen, että tuota se läh-ti siitä ja pikku hiljaa se niinku ... muuttu sitte todeksi.

Kerronnassaan Rainer vakuuttaa kuulijan aikomuksestaan hankkia lapsia, mitä hän vielä toistaa useilla varmastikki-sanoilla. Pohtiessaan kieltävän vastauksen saamista ja omaa reagointiaan siihen, mies antaa vihjeen siitä, ettei parisuhde olisi jatkunut entisellään ilman lasta. Lapsenhankinnan merkityksellisyyttä suhteen koossapitävänä voimana voi tarkastella myös Giddensin (1991, 88-95) "puhtaan suhteen" vastakohtana, missä suhteen puhtautta tarkastellaan sen antoisuuden, vapaaehtoisuuden ja tasaveroisuuden - ei lasten - kautta. Esimerkiksi Rainerin ja hänen puolisonsa kohdalla olisi voinut käydä niin, että toisen osapuolen mielen muuttuessa, koko suhde olisi joutunut vaakalaudalle. Rainer ei kuitenkaan siirtänyt kerronnan näkökulmaa missään vaiheessa puolisonsa toiveisiin.

Niin Esa, Kalle kuin Rainer halusivat isäksi, joskin heitä mietityttivät oman toimijuutensa rajat: elämän ennakoimattomuus sekä oma ja puolison ikääntyminen. Esa (42 v) pohti asiaa myös puolisonsa näkökulmasta, sillä mies-

tä huoletti hänen empivä kantansa: *Hän ei ehkä nähny sitä silloin niin tarpeelliseksi tai sillee, ku sillä kuitenkin oli jo lapsi.* Esa jatkoi pohtimistaan:

Mitä vanhempi on, nii on kaikki riskitekijät ja muut. Kyllähän se on ku ajatellaan, että ikää rupes tulee itelle lisää ... joskus oikeen paino mieltäki sillai, että noinko tota Virtasen pojalle ei jälkikasvua tuu koskaan [naurua].

Esa oli tietoinen vanhenemiseen liittyvistä lapsettomuusriskeistä, jotka hän puheessaan osoitti koskevan puolison lisäksi miestä itseään. Kelhä (2005, 208) havaitsi vastaavaa riskiajattelua naisten puheessa, joka kuitenkin tämän aineiston miehiä enemmän kohdistui lapsen tulevaisuuden pohdintaan siitä, että äiti oli saanut lapsen varttuneemmalla iällä. Myös Robert (42 v) totesi, etteivät he puolisonsa kanssa olleet *mitään nuoria enää*. Tämän vuoksi *oli selvillä se riski, että lapsettomuus voi olla ihan mahdollista*. Riskin kanssa elämiseen oli sopeuduttava ja tätä silmälläpitäen raskaus oli erityisen toivottu.

Lapsen hankkimista tarkastellaan myös sopivan puolison löytymisen kautta (Marsiglio & Hutchinson 2002, 214; Paajanen 2002, 49; Kelhä 2005, 203). Esan puheessa näkyy lapsen hankintaan liittyvien toiveiden ja realiteettien kulkenen eri tahtiin:

Kyllä mä oisin ihan hyvin voinu kuvitella aiemminkin, ei siinä mitään estettä ois ollu. Ku ois törmänny silloin *oikeaan ihmiseen*.

Oikea ihminen oli kriteerinä monella muullakin miehellä, esimerkiksi Rainer (36 v) totesi perhesuunnittelua pohtiessaan entisestä tyttöystävästään: *Ei vaan niinku tuntunu sitte sopivalta*. Näyttää siltä, että hyvän äidin kriteerejä oli mitä ilmeisemmin pohdittu jo puolisoa etsittäessä, sillä *hyvän puolison löytymisestä* kertoivat monet miehet. Yksikään mies ei arvostellut puolisoaan, naisten äitiyden hyvyttä ei kyseenalaistettu. Päinvastoin. Puolisoa luonnehdittiin *hyväksi, loistavaksi, jopa täydelliseksi*. Puolison äitiyttä kehuttiin rakastamisesta, hyvydestä, huolehtimisesta, jaksamisesta, intensiivisyydestä ja kekseliäisyydestä.

Miehet näyttivät olevan tietoisia kulttuurisen hyvän äidin olemassaolosta, joka on Perälä-Littusen (2004, 88, 196) mukaan rakastava, lempeä, luotettava eikä hylkää lastaan. Äidin rakkaus on luonnollista ja syntyy ikään kuin itseltään. (Mt.) Tällä tavoin miehet vakuuttivat lastensa äidin olevan kulttuurisesti kelpo, hyvä äiti. Puolisonsa kehumisella miehet osoittivat myös itse olevansa hyviä ja kunnollisia: olivathan he osanneet valita itselleen puolison, josta tuli hyvä äiti. Tämä kertoo myös isyyden ja äitiyden relationaalisuudesta. Nousiaisen (2004, 77) mukaan äitiys ei muodostu yksistään, vaan suhteessa merkittävään toisiin, joista yksi on puolison isyys. Tämä pätee myös tässä tutkimuksessa siinä mielessä, että määritellesään puolisonsa äitiyttä, miehet tulevat määritelleeksi myös omaa isyyttään.

Työn merkityksen muuttuminen ennen lasta

Moni tahtotarinoiden miehistä otti esille työhön käytetyn ajan ja sen merkityksen muuttumisen jo ennen lapsen hankintaa. Tätä muutosta miehet selittivät sillä, että työ oli vastuullista, haastavaa ja sitä oli tullut tehtyä jo pitkään. Miehet pohtivat elämän mielekkyyttä ja ajankäyttöä uudesta näkökulmasta, perheen

kautta. Vastuullisista ja antoisista työtehtävistä luopuminen ei ollut kuitenkaan helppoa. 42-vuotiaana isäksi tullut Robert kertoi esimiestyönsä imaisseen hänet kokonaan (ennen nykyistä perhettä), eikä aikaa muulle elämälle ollut juuri jäänyt. Johtajana toiminut Rainer (36 v) kertoi puolestaan työnsä vieneen suurimman osan miehen ajasta ennen lapsen syntymää, koska *täähän on semmoinen työ, mitä vois, jos haluais, niin tehdä ihan vaikka kellon ympäri*. Mies halusi kuitenkin muuttaa elämäntapaansa, josta hän kertoo seuraavasti:

- Rainer: Mutta tuota *jossain vaiheessa otin semmosen ajatuksen, että minä teen muutakin kun sitä työtä*. Eli oikeastaan jo ennen lapsen syntymää niin alkasinkin jo pikkusen niinku purkamaan omia työkuvioita.
- H: Joo.
- Rainer: Sillä tapaa, että mä käytännössä pyrin olemaan kotona jo kello 16. ... Tuota, ensimmäinen vuosi oikeestaan meni sillä tapaa, että ei se oikeen mitenkään, koska se työpanos oli niinkun nousu niin suureksi, että se käytännössä vaati sen 2-3 tunnin jatkuvan niinku ylityön.
- H: Joo.
- Rainer: Et se kesti varmaan vuoden päivät, sikäli että ennenkö, ennenkö mä pystyin niitä töitä siirtelemään sillä tapaa että ...
- H: Äivan.
- Rainer: Normaaliin päivärytmiin.
- H: Joo, joo.
- Rainer: Ja tuota, se oli ihan sellainen *tietoinen valinta*, ett näin toimin.
- H: Joo ... joo ...
- Rainer: Ja siinä vaiheessa sitten kun lapsi lapsi syntyy, no se ei ollu niinkun pelkästään sen takia että lapsi syntyy, vaan niinku ihan muutenkin oli niinku aikomus että ...
- H: Joo.
- Rainer: Täs tulee tehtyä liikaa sitten töitä ja se käytännös tilannehan ajottu sillä tapaa, että ku lapsi syntyy, nii mä olin jo päässy tähän 8 tunnin normaaliin työrytmiin.
- H: Jo-o.
- Rainer: Se kesti käytännös vuoden päivät se tuota *alasaajo*.

Rainerin yllä oleva tekstikatkelma alkaa käännekohdan sanoittamisella *jossain vaiheessa otin sellaisen ajatuksen, että minä teen muutakin kun sitä työtä*. Modaliteetiltaan tämä liikkuu henkilökohtaisessa osaamisessa: mies osasi rajoittaa työntekoaan, jota tukee vielä miehen vahva toimijuus, *tietoinen valinta*. Lapsen hankinnan suunnittelu kirvoitti miehen työtuntimäärän *alasaajoon*, joskin tämä on ristiriidassa Knoesterin ja Eggebeenin (2006) sekä Maumen (2006) tutkimustulosten kanssa, jossa miesten työnteon määrä ei vähene vaan lisääntyy lapsen syntymän jälkeen – tai jo ennen sitä.

6.3 Selviytymistarinat

Townsendin (2002, 30) mukaan normatiiviseen elämän malliin pyrkiminen voi aiheuttaa paineita silloin, jos sitä ei saavuteta. Jos elämä etenee odotetun vastaisesti, tarina irtautuu normista ja jatkuu uudenaikaisena, kuten selviytymistarinoissa kävi. Epätavallisempaa isäksi tuloa näyttää olevan tarve perustella tarkemmin ja seikkaperäisemmin kuin tavanomaisempaa – saada kuulija ymmärtämään, miksi näin kävi. Normitarinasta poikkeava tarina voi syntyä, kun yksi-

lö kohtaa esimerkiksi jonkin negatiivisesti koetun, ennakoimattoman käänteen omassa elämässään. Nimesin tällaisen regressiivisesti alkavan, mutta progressiiviseksi kääntyvän juonikulun *selviytymistarinaksi*. Siinä jokin traaginen, ei-toivottu, ennakoimaton tapahtuma, käännekohta, pysäyttää miehen elämän dramaattisesti. Ikävissä tunnelmissa alkanutta isäksi tulon alkua aletaan vähitellen tarkastella uudesta näkökulmasta ja isäksi tulemisesta aletaan löytää positiivisiakin merkityksiä.

Selviytymistarinoiden miesten elämänselämän rikkoi tragedia, jota ei osattu odottaa. Nämä miehet kertoivat omat vaikutusmahdollisuutensa vähäisiksi, oman toimijuutensa lähes irtireivityksi. Kaiken kaikkiaan tällaisessa tragediassa korostuu elämän ennakoimattomuus ja vaihtoehdottomuus. Hänninen (2000, 143–144) viittaa Buryyn ottaessaan esille elämänselämän kirkkoksen käsitteen. Sen mukaan jokin yllättävä elämänselämänmuutos katkaisee yksilön mielessään hahmottelemansa polun. Elämänselänkulullinen katkos saattaa johtaa ahdistukseen ja epätoivoon, jota voidaan narratiivisessa tutkimuksessa kutsua tarinalliseksi tyhjiöksi. Tällainen katkos löytyy selviytymistarinoiden yllätysraskauksista ja lapsettomuuden tai lapsen menetyksen kokemuksista. Selviytymistarinoissa alun traagisen tapahtuman jälkeen kerronta muuttuu pikkuhiljaa tasaisemmaksi, paikka paikoin jopa onnelliseksi, vaikka traaginen tapahtuma kulkeekin kerronnassa sävynä mukana. Kuten Lauri (30 v) toteaa:

Jos tää haastattelu ois ollu ... sanotaanko puoli vuotta sitte vaikka, niin ois tullu varmaan paljo rankempaakin tekstiä. Sitä on onneks ihminen se[llainen], että se unohtaa niinku ... niitä oikeen niitä pahimia hetkiä koko ajan, et ne ei jää mieltä kaivamaan, että se koko ajan niinku tulee kirkkaammaks se tarina et se ei oo niin synkkä. Koska oppii näkemään niitä valosampia hetkiä sieltä kaiken synkkyuden seasta.

Rajaan tässä analyysin koskemaan miehen ensimmäistä isyyskokemusta, johon miehet itsekin kerronnassaan keskittyvät – menetyksen kokemukseen. Se, mistä selviytymistarinoissa selviydytään vaihtelee. Isäksi tulon selviytymistarinoita on tässä aineistossa kolmenlaisia:

- 1) Lapsettomuuden jälkeen isäksi
  - raskaus ei onnistunut tai se päättyi hedelmöityshoitojen jälkeen keskenmenoon
- 2) Vahingosta vastuuseen
  - odottamaton ja ei-toivottu raskaus
- 3) Surun kanssa eläminen
  - lapsen kuolema synnytyksen jälkeen
  - luopuminen (sijoitetusta) lapsesta

Lapsettomuus- ja surun kanssa elämisen tarinoita yhdisti menetys, joka ei koskaan unohdu: lopullinen luopuminen lapsesta. Sampo (38 v) kertoi surrensa puolisonsa kanssa ensin lapsettomuuttaan, sitten keskenmenoa. Myös Lauri (30 v) kuului kahteen kategoriaan, sillä hän kävi puolisonsa kanssa ensin läpi lapsettomuushoidot, jonka jälkeen he joutuivat luopumaan heille sijoitetusta lapsesta. Teemun (30 v) kertomuksen suru syntyy hänen vastasyntyneen lapsensa kuolemasta. Niin lapsettomuus kuin surun kanssa elämisen tarinoiden isät tulivat sittemmin myös toistamiseen isiksi, mikä auttoi selviytymään koetusta. Täs-

sä keskityn kuitenkin vain ensimmäisiin isäksi tulon kertomuksiin, niihin, joista myös isät itse kertoivat. Teemu kuvaa tilanteen epäoikeudenmukaisuutta ja vaihtoehtottomuutta pakon modaliteetilla: *On täytyne oppii elämään, siinei oo muuta vaihtoehtoo*. Surun kanssa elämisen tarinat sisältävät sellaisen elämänkokemuksen, joka on jättänyt pysyvän jäljen miehen mieleen. Suru ja katkeruus eivät ole kokonaan hävinneet, mutta niiden kanssa on opittu jollain lailla elämään. Surun kanssa elämisen tarinoita on tässä kahdenlaisia. On niitä, joissa elämä vähitellen voimaantuu ja surukokemusta pidetään erottamattaomana osana omaa elämää, mistä kaikesta huolimatta seurasi jotain hyvää. Surukeronnasta oli havaittavissa myös ei-voimaannuttavia kertomuksia. Näissä paha ei muutu hyväksi, eikä surua nähdä vahvistavana kokemuksena, joka kasvattaa ihmisenä, vaan se voi pikemminkin raunioittaa (myös McAdams & Bowman 2001, 13, 19).

6.3.1 Lapsettomuuden jälkeen isäksi

Sampon (38 v) ja Laurin (30 v) elämä sujui normitarinan mukaan siihen saakka, kunnes lapsenhankintapäätös oli tehty ja lasta alettiin odottaa kuuluvaksi. Lauri toi esille lapsenhankinnan itsestäänselvyyden seuraavasti:

Siinä vaiheessa ni tota heitettiin pillerit ja kumit nurkkaan, ja eiköhän tässä *naimisiin-ki mennään*, niin tota eiköhän se ihan sama oo jos *lapsiki pyöräytetään*. (–) Sitten tota käytiin tutkimuksissa ja todettiin, että ei lapsia voi saadakaan nii ihan helposti, ei tää niin yksoikosta ookkaan, *et hypätään vaan satulaan ja se on sillä selevä*.

Myös Sampo totesi: *Lapsi oli tervetullut, ja sitte tieteenki ku lasta ei rupea kuulumaan nii sitte totta kai vähä huolestuttiin*. Se, kun lasta ei yrityksistä huolimatta kuulunut, alkoi saada suuremman mittakaavan ja halu saada lapsi yltyi: *Todella, todella haluttiin lasta, että se oli ihan sillee* (Sampo 38 v). Kokemus lapsettomuudesta toimi elämän käännekohtana, joka muutti miehen ajattelutapaa isyyden arvosta ja lapsen saamisen itsestäänselvyydestä.

Sampon ja Laurin kerronnan modaalisuus kulkee aluksi kyvyn, osaamisen ja mahdollisuuden kautta. Koska parit pitivät elämäntilannettaan sopivana ja ajattelivat kykenevänsä ottamaan vastuun lapsesta, uskoivat he myös lapsen saamisen olevan mahdollista. Toteamuksellaan *satulaan hyppäämisestä* Lauri arvioi silloista ajatusmalliaan huolettomaksi, jopa naiiviksi. Miehen käsitys kuitenkin muuttui kolme vuotta kestäneiden epäonnistuneiden hedelmöityshoitosten myötä: *Kovaa ja syövää aikaa, ku ei oikeen tienny missä on vika*. Ymmärtämättömyys siitä, miksi näin tapahtuu juuri heille ja mikä heissä on vikana, kulki tarinassa mukana pitkään. Varmuus omista kyvyistä ja osaamisesta näivettyi ja tilalle tuli epävarmuus.

Itsestään selvästä elämän etenemisestä ja lapsen saamisesta tuli korostuneen toivottu tapahtuma. Pitkään kestäneet hedelmöityshoidot eivät myöskään Sampon (38 v) kohdalla tuottaneet tulosta ja toivon herääminen sammui keskenmenoon:

- Sampo: Meilloli ... joskus, siitä on 6-7 vuotta, meillä oli sillee lapsi tulossa ja sitte keskenmeno tuli. Se oli sillee jo kriittisen ajan yli, et se oli niinku tota tosi kova pettymys ja sillee.
- H: Joo.
- Sampo: Et sillee semmonen niinku *psykologinen kuolema* kyllä niinku perheelle ja sitte sen jälkeen kesti pitkään, ennen kuin me varmaan oikeen uskallettiin yrittääkkään. Mutta että lasta ei niinku tullu, vaikka sitä toivottiin. Sitte käytiin lapsettomushoidossakin siinä välillä, sitte nekään ei ottanu tulosta.

Mies myöntää keskenmenon olleen sekä hänelle että puolisolle *kova kriisin paikka*, mikä herätti pettymyksen ja haavoittuvuuden tunteita. Sampon mukaan uutta raskautta toivottiin, mutta samalla sitä pelättiin, sillä se toisi mukanaan myös jännityksen raskauden täysiaikaisuudesta. Puoliso tuli kuitenkin uudelleen raskaaksi hedelmöityshoitojen päätyttyä, kun toivosta oli jo lähes luovuttu. Tätä raskautta leimasi epäusko ja huoli, jota Sampo kuvaa sanomalla: *Sitä niinku huolehtii, on huolissaan, että eihän vaan sit satu mitään et varmasti vauva pärjää ja voi hyvin*. Raskauteen suhtauduttiin varauksella ja pelonsekaisin tuntein, vailla huolettomuutta ja luottamusta tulevaan. Sampo kertoo, *että mä luulen että se [pelko] tekee semmosen vielä tiiviimmän ja ehkä jonkun sorttisen semmosen huolehti-, ehkä semmosen huolehtimis jutunki sitte*. Samposta tuli viimein isä, jonka tunnelatausta kuvaa miehen pohdinta synnytyksestä: *Otin Leevin ja kylvetin sen, että sil-lai se alko varmaan siitä se yhteis ... niin vahva ... kun Leevi oli mun sylissä*.

6.3.2 Vahingosta vastuuseen

Vahingosta vastuuseen-tarinoiden miesten elämä ei edennyt toivotusti, eikä päämäärää saavutettu haluttuna aikana, halutulla tavalla eikä välttämättä halutun ihmisen kanssa. Rasmus kuvasi asiaa seuraavasti: *Tietysti olis ollu kiva, kun olis voinu valita, sillä lailla kenenkä kanssa. Mutta turha sitäki on vinkua, koska asia on nyt näin ja sillä siisti*.

Niin Rasmus (27 v), Jouni (20 v) kuin Vesa (23 v) kuulivat tulevansa isäksi yllättäen ja varoittamatta: ehkäisy petti. Esimerkiksi Vesa (23 v) kertoi vaivautuneesti: *Sitte kävi semmonen ... että vahinko*. Jouni (20 v) puolestaan kuvasi tyttöystävänsä raskautta sanomalla: *Meillä sattuu niin sanotusti kämmähdys*. Miehet kertoivat käyttäneensä ehkäisyä, joka kertoo Marsiglion ja Hutchinsonin (2002, 179) mukaan siitä, että miehet olivat sekä tietoisia että vastuuntuntoisia lisääntymiskyvystään. Kertominen ehkäisyyn käyttämisestä ja sen pettämisestä näyttää oikeuttavan ja määrittävän vahinkoraskautta, sillä kyseessä ei ollut suojaamaton seksi tai välinpitämättömyys seurauksista.

Koska Giddensin (1984, 10-11) mukaan toimijuudessa on kyse teon aikomuksellisuudesta ja myös ei-aiottujen seurausten ymmärtämisestä, niin millainen toimijuuden taso vahingossa puolisonsa raskaaksi saattaneilla miehillä lähtökohtaisesti oli? Jos miehellä oli ymmärrys siitä, että suojaamattomasta yhdynnästä voi seurata raskaus, voidaanko tällöin puhua vahingosta? Barnesin (2000, 10-11) mukaan teon tahallisuutta voi tulkita vahinkoraskauksien läpi: Teon seuraus (tässä raskaus) voi olla tahaton, vaikka yksilö olisikin toimiessaan (yhdyntä) tietoinen siitä, että niin voisi käydä, mutta ei tarkoita sen tapahtuvan (siksi käyttää ehkäisyä). Rasmusen, Jounin ja Vesan aikomuksena oli yhdyntä

ilman raskautta ja ehkäisymenetelmä oli käytössä. Kyseessä olivat ei-aiotut seuraukset, jolloin tapahtuneen voi määritellä vahingoksi. Giddens (1984, 11) kuitenkin muistuttaa, että jos tekoa ei olisi alunperinkään tehty, ei tapahtunutta olisi tapahtunut.

Vaikka kaikki vahinkoraskaudet eivät ole ei-toivottuja raskauksia, niin tulkitsen kuitenkin Vesan, Jounin ja Rasmuksen tapauksessa olleen kyseessä ei-toivottu, ei-aiottu ja suunnittelematon raskaus (ks. Barrett & Wellings 2002; Santelli ym. 2003), josta käytän myös vahinkoraskauden nimeä. Jouni (29 v) totesi vahingosta kuitenkin, että:

Vois sanoa, että niinku vahinkolapsi, mutta ei sitä niinku *ikinä* tuu sanomaan sen jälkeen enää, ei se niinku *ikinä* oo ollu *vahinkolapsi*. Se on nykyään niin hieno asia, ett se tuli.

Jounin sanat *kämmähdys* ja *vahinko* kuvaavat raskauden suunnittelemattomuutta. Englannin kielessä käytetään vahinkoraskaudesta sanoja "accident" ja "mistake". Greenin (1999) mukaan *accident*-sanaan sisältyy onnettomuuden ennakoimattomuus, mikä puolestaan tekee tapaturman kohteesta uhrin. Uhri ei voi etukäteen tietää epäonnestaan, siksi hänet on vapautettava vastuusta. Vahinkoraskaudet eroavat suunnitelluista raskauksista muun muassa siinä, että valmiutta omaan vanhemmuuteen ei ehditty pohtia. Kuten Palkovitz (2007, 33) tuo esille, isäksi tulo on prosessi, johon sopeutuminen vaatii aikaa. Näillä miehillä sitä ei ollut.

Yhdellä miehistä parisuhde oli katkennut juuri ennen kuin hän sai tietää raskaudesta. Toinen mies ei luonnehtinut suhdettaan lapsensa äitiin missään vaiheessa parisuhteeksi, todeten, että *oltiin vähän niin ja näin*. Kolmas mies oli seurustellut puolisonsa kanssa vakituisesti jo vuosia. Kaikkien näiden miesten ensimmäinen tunne ja tarinan piirre kuultuaan raskaudesta oli sama: hämmennys. Miehet kokivat odotusten ja omien resurssiensa epäparisuutta. Forste (2002) viittaa Elderin tutkimukseen, jossa miesten poikkeaminen normatiivisesta elämäntilanteesta ja lapsen hankkiminen nuorella iällä johtaa ajatukseen elämäntilanteen kontrolloimattomuudesta ja sen myötä roolihämmennykseen. Esimerkiksi traditionaalisen elättäjä-isän täyttymättömyys saattaa aiheuttaa syyllisyyttä ja paineita. Palkovitz (2007, 33) selittää tätä ilmiötä sillä, että odotettua aiemmin isäksi tulleiden miesten psykososiaalinen kehitys voi olla kesken, jolloin identiteetti, sosiaaliset suhteet ja elämänsuunta ovat vielä vakiintumattomia. Vesan (23 v) kerronnassa näkyi puolestaan eettisyys ja moraalinen pohdinta:

No sitä sitte mietittii, että viittiikö tehä aborttia. Mutta sitte taas ajateltii, että no, että eikö se oo melkeen niinku murhaa rinnastettu?

Vesa jatkoi pohdintoja elämäntilanteen sopivuudesta:

Vesa: *Mä olin ite kyllä ensi sitä mieltä, että ei me nyt tähä voia sitä. Ku mulla ei oo sillee varmaa työtä missää.*
 H: *Joo.*
 Vesa: *Nii totaniinnii toine opiskelee vielä, että mennää kyllä liia ahtaalle, että kannattaako tähä konkurssiin, että otetaa vasta seuraava.*
 H: *Mm.*

- Vesa: Mutta ei siitä sitte tullu totanii, vai oliko se, että kumpiki oli nii *saamatomia*. *Se päätöksenteko vaan veny ja ... se oli sitte että no, antaa sitte tulla.*
- H: Joo.
- Vesa: Ku on kerra tilattu [naurua].

Lapsen pitämispäätöstä rajasivat moraaliset pohdinnat ja epävakaa talous, joiden mukaan Vesan (23 v) tilannetta ei voida pitää täysin vapaavalintaisena. *Mä ja ite* -sanat korostavat miehen subjektiivista kokemusta, jolla hän erottaa kokemuksensa puolison kokemuksesta. Vesa käsittelee raskausuutista voimattomuuden ja kykenemättömyyden kautta, perustellen näitä vakituisen työn puuttumisella. Vakinaisen työn vaatimuksen Vesa kohdistaa erityisesti itseensä, ei puolisoonsa. Tässä näkyy (edelleen) miehen elättäjyyden eetos, minkä myös Loscocco ja Spitze (2007) ovat havainneet olevan yksi uusien isien päähuolista. Vesa perustelee päätöksenteon venymistä yhteisellä saamattomuudella. Tämän vuoksi ei ollut muuta mahdollisuutta kuin ottaa lapsi vastaan ja kantaa siitä yhteinen vastuu.

6.3.3 Surun kanssa eläminen

Seuraavaksi kerron Laurin (30 v) ja Teemun (30 v) tarinat, jotka sijoittuvat selviytymistarinoihin, kuvaten niihin liittyvää surua ja inhimillistä kärsimystä. Miehet tulivat isäksi kuitenkin myös toistamiseen. Toinen lapsi auttoi selviytymään ja jatkamaan elämää. Isät eivät kuitenkaan juurikaan kertoneet toisen keran isäksi tulostaan, sillä kuten Lauri totesi: *Sieltä muistaa paljon vähemmän, koska nii[den kanssa] ei ollu mitään ongelmia.*

6.3.3.1 Luopumisen tuska

Tämä on kertomus Laurin (30 v) sijaisisyyden alusta, joka on miehen ensimmäinen isyyskokemus. Laurin kertomus alkoi puolison tapaamisesta, jatkuen naimisiin menolla ja puheella, että *lapsi saa tulla heti kun tärppää*. Raskautta ei kuitenkaan kuulunut ja kerronta muuttui lapsettomuus- ja siitä edelleen sijaisisyyks-kertomukseksi. Saatuaan tietää vähäisistä mahdollisuuksistaan saada oma biologinen lapsi, Lauri ja hänen puolisonsa Leena lähtivät aktiivisesti viemään adoptiota eteenpäin. Lauri ei tehnyt eroa sijoitetun, adoptoidun tai biologisen lapsen välille: *Ihan samanlaisia lapsiahan ne on, yhtä rakastettavia ku muutki lapset.*

- Lauri: Ei sillä niin sanotusti värillä väliä oo, että sehän on lapsi, kaikki lapset on lapsia ihan samalla tavalla ku kaikki ihmiset on ihmisiä.
- H: Mm.
- Lauri: Että ei sitä, ei se niinku ihmisen väri ja ulkonäkö oo, oo se mikä on se, vaan ihminen itessään on niinku syvällisesti se, mikä se on, että sehän on tavallaan katsojan heikkous, ku se ei nää ihmistä ihmistä niinku sitte mitä se oikeesti on.

Laurin pohdinta syventyi filosofiseksi ja eettiseksi pohdinnaksi ihmisyydestä yleensä. Laurin kerronnan voi tulkita olevan henkistä työtä adoptiovanhemmuuteen sopeutumiseksi. Adoptiohakemus kuitenkin hylättiin viime metreillä: *Ku ei oo velkaa nii ei oo myöskää omaisuutta, elikkä ei oo sitä omakotitaloo. (--) Nii se*

oli sillä selvää. Se oli luukku kii. Toiveiden romuttuminen ja uskon loppuminen kohdisti Laurin katseet itseensä ja puolisoonsa:

Ei se onnistu mejjän kohalla, me ollaan nii *erikoisia ihmisiä*, että mikään ei käy sitte ... että aina ollaan niinku *väliinputoojii*, tai sitte tota muuten vaan nii ollaan niin erikoisia että *ei, ei onnistu*.

Lauri asettaa sekä itsensä että puolisonsa syylliseksi adoption epäonnistumiseen, perustellen adoptiohakemuksen eväämistä henkilökohtaisella kyvyttömyydellä (*ollaan niinku väliinputoojii, ollaan nii erikoisia*). Laurin puheessa on myös luovuttamisen mieliala: *Ei onnistu*. Toisaalta Lauri koki adoption epäonnistumisen epäreiluutena, jopa ulkopuolisena kiusantekona: *Annettii lapiolla naamaan sieltä: Ensin tarjotaan ja sitte otetetaan tarjotin pois, että eipä annetakkaa*.

Pian pettymyksen jälkeen sosiaalitoimesta otettiin yhteyttä ja kysyttiin, suostuisiko pari sijaisperheeksi pienelle tytölle. Aikaa miettimiselle oli kaksi päivää. Puolisoiden sammutettu toivo heräsi uudelleen:

Lauri: Me mietittiin ja pähkäiltiin. Oltiin me luettu alan kirjallisuutta, koska tota adoptio- ja sijaisperhehomma on vähän sama, samantapasia, paitsi että adoptiohommassa on paljon vähemmän niitä ihmisiä siinä mukana.
 H: Joo.
 Lauri: Mä sanoin: No *kuka ny pystyy kieltäytyy*, jos tarjotaa nii valkeapäistä suomalaista pikkutyttöä ja sitte annetaa ymmärtää, että se pystytää adoptoimaa mahdollisimman pian?

Lauri ja Leena päättivät vastata sijaisperhekyselyyn kyllä. Laurin modaalisuutta ilmentävät sanat kykenemättömyydestä kieltäytymiseen voi tulkita toiveiden toteutumisen näkökulmasta. Kerronnassa toivo selätti pelon ja epätoivon. Toiveikkaat, tulevat sijaisvanhemmat lähtivät tapaamaan tyttöä lastenkotiin. Lauri toteamus ensitapaamisesta oli täynnä tunnetta: *Tietysti ihastuttii het ensi silmäyksellä*. Ihastuminen oli myös hetki, jota voi kuvata Laurin ja Leenan elämän käännekohtaksi: parin elämä muuttui kertaheitolla. Käytännön tasolla alkoi tapahtua: Lauri vaihtoi työpaikkaa työajoilta sopivammaksi, pari muutti isompaan asuntoon, remontoi tytölle oman huoneen ja vaihtoi isomman auton. Niitä kuukausia, jotka tulevat sijaisvanhemmat kulkivat kodin ja lastenkodin välillä, voi verrata raskausaikaan: se oli sekä henkistä että konkreettista valmistautumista vanhemmuuteen. Toive vanhemmaksi tulosta toteutui kun Tiina muutti lastenkodista Laurin ja Leenan luokse. Ensimmäinen puoli vuotta sujui hyvin ja Lauri vakuutti: *Tuntu ihan oikeesti isältä*. Jälkeenpäin Lauri (30 v) kuitenkin soimasi itseään sinisilmäisyydestään:

Sitte oltiin myytyjä het samantien, ei ällä leikannu yhtää. Ei sillee niinku hälytyskellot soinu missään vaiheess siinä.

Muutama kuukausi sijoituksen jälkeen Lauri huomasi, että *nyt ei oo niinku kaikki kohallaan*. Lapsen käytös muuttui. Tiinan käytösongelmiin ja pahaan oloon haettiin tuloksetta apua erilaisilta asiantuntijoilta: *Kukaan ei halunnu ottaa enää asiakseen, että ny 'joo joo', että katotaan, ja 'kyllä se siitä menee'*. Vanhempien epätoivoa lisäsi ulkopuolisen tuen ja rahoituksen puute:

Tutkimukset maksaa ja maksaja on se sijoittava kunta. Ja onko sijoittavalla kunnalla rahaa ja jos ei oo rahaa, nii sitte ei pääse tutkimuksiin. Ei niinku uskalleta alottaa mitää tutkimuksia, jos ei saahakkaa rahaa.

Sijaisvanhemmat alkoivat väsyä tilanteeseen: *Me ei itte jaksettu. Että tää käy mahottomaks. (-) Meiltä loppu yksinkertaisesti voimat.* Voimattomuus ja tuen puute johti vanhempien uupumiseen ja epätoivoon. Keinottomuus piiskasi sijaisvanhempia avun hakemiseen psykiatriselta puolelta:

Meille ei annettu mitään muuta neuvoo ku että käärikää mattoon. Niin hekin tekee semmosille, joita ei pysty pitämään, nii tota kääritää mattoon.

Lopulta oli tehtävä päätös sijaisvanhemmuudesta luopumisesta, mikä ei ollut helppoa. Lauri kertoi päätöksestä:

Munki piti miettiä että ... *pystynkö* mä lähtee välttämättä enää töihin ku oli niin väsyny. Keskusteltiin siitä työstä kaikki niinku illat ja myöhään yöhön ja koitettiin niinku mikä niinku auttas ... kukaan ei auttanu meitä. No sitten se oli suurin piirtein, oisko ollu näitä aikoja, ku sitte me pakattiin nii tytön kamat autoo ja vietii se uuteen sijaisperheeseen. Kun se oli se meiän työ niinku tavallaa loppunu hänen kanssaan.

Laurin kuvaus *pystymisestä* pitää sisällään oman psyykkisen ja fyysisen kyvykkyytensä arvioinnin, jonka Lauri kertoi ylittyneen siinä määrin, että lapsesta jouduttiin luopumaan. Taistelu omasta ja lapsen hyvinvoinnista kuvastui Laurin puheessa tuloksettomana ja yksinäisenä: *Kukaan ei auttanu meitä.* Lauri kuvasi hämmennyksen sekaista luopumisen tuskaa sanoessaan:

Kiintymistapahtuma oli tapahtunu hyvinki täydellisesti. Että se oli molemminpuolista. Se on hirvee, se on tavallaan meille ... meille *elävä kuollu lapsi.*

Lauri vertaa lapsesta luopumista kuolemaan, mikä kertoo äärimmäisestä lohduttomuudesta, epätoivosta ja surusta. Mies jatkaa puhettaan toteamalla, että *kuolemanki jälkeen sanotaa, ett ensimmäinen vuosi on vaikeinta ja kyllä määh yhdyn siihen.* Laurin kokemus isyydestä tiivistyy miehen sanomaan: *Vanhemmaksi tulo voi olla myös suuria menetyksiä.*

6.3.3.2 Kahdeksan päivää iloa ja surua

Teemun (30 v) esikoinen, Titta, eli syntymän jälkeen kahdeksan päivää:

Teemu: Sellasii päivii tietysti, mitä ei yhtään siinä mielessä ei varmasti annettais pois. Siinä mieles niinku tapahtumarikkaita, *surullisia*, mut toisaalta hyvin, hyvin *ilosia*ki hetkiä oli.

H: Mm.

Teemu: Mut kyl se niinku kaiken kaikenkaikkiaan niin hyvin siinä mielessä *shokkiaikaa* oli, mutta tietysti nii pyritti kyl kaikella tavoin *nauttimaan* niistä päivistä mitä saatii Titan vierellä olla. Mut kyl sillon varsinkin siin vastoinkäymisistä näki sen, että ennen lapsen syntymää nii moni muu asia merkitsi hyvin paljo, semmosii niinku rakentaminen, oman kodin tekeminen (-) kaikki muu tällänen mutta siinä vaiheessa ku vastoinkäymiset tuli niin tuntu, että *ettei oo mitään motivaatiota ittellä elää.* Että tavallaan se oli niinku siinä mielessä hyvin, hyvin shokki ja sellasta totanii ... taval-

laan kaikki, kaikki muu menetti merkityksensä. Pari kuukautta se oli sellasta, oli tosi vaikeeta saaha elämästä kiinni.

Teemulle ei ollut tullut mieleenkään, että puolison raskaus tai synnytys ei sujuisi normaalisti. Mies kertoi, että *lähdettiin ihan normaalisti synnyttämään. Että kaikki on kunnossa koska raskausaika oli mennyt hyvin, kaikki testit oli ollu ihan kunnossa.* Ymmärrys siitä, että kaikki ei ollut niin kuin piti oli järkytys: *Se oli semmosta shokkiaikaa.* Teemun puheessaan usein toistama sana shokki kuvaa miehen psyykkistä järkytystä. Teemun kerronnassa painottuu shokin lisäksi kiitollisuus siitä, että *sai viettää mahdollisimman paljon Titan kanssa aikaa ja olla mukana siinä Titan hoitamisessa.* (--) *Niin oon tosi onnellinen, et sain olla koko ajan mukana.* Epätietoisuus kuitenkin ahdisti ja lisäsi entisestään huolta lapsesta:

Sen jälkeen sit ku Titta oli syntynyt niin sit alko se *kova huoli* siitä, kun ei saatu selvyttä heti, että mikä on homman nimi. Tittaa lähdettiin kiidättämään saman tien, tai ens alkuun annettiin lisähappee ja viemään sitte tavallaan siitä tilasta pois, ja seuraavana päivänä sitten lastenklinalle toiseen kaupunkiin. Sellasta ens alkuun *epätietoisuutta.*

Titan tila selvisi vähitellen, pieninä palasina:

Ne asiat mitä ilmeni, ne niin siinä mielessä niinku rankkeni ja tuli koko ajan niinku rankempaan suuntaan. Sillon tavallaan ku oli informoitu sitte myös niinku isovanhempia ensimmäisen kerran siitä ja tavallaan joutu sitte informoimaan siinä koko ajan enemmän ja enemmän, että et nyt onki vielä vielä niinku pahempi tää tilanne.

Teemu kertoi itsensä kokijaksi niin tunteen (huoli, ilo, epätietoisuus, suru) kuin toiminnan (informoi, on mukana, lähtee mukaan) tasolla. Tätä ei tue Thorsbyn ja Gillin (2004) tutkimus, jossa keskenmenon kokeneet tai lapsen menettäneet isät osoittautuivat vaimojensa tukijoiksi ja surun tunteiden suodattajiksi. Teemu asettuu kerronnassaan tasaveroiseksi kokijaksi ja surutoimijaksi äidin rinnalle, eikä tämä kyseenalaistu missään vaiheessa. Teemun toimijuus näkyy esimerkiksi isovanhemmille tiedottamisena, minkä vaikeudesta kertoo sekin, että Teemu ottaa sen esille moneen kertaan. Tapahtuneen käsittämättömyys saattaa johtaa katkeruuteen, jonka Teemu (30 v) toi esille monessa kohdin:

Titan jälkeen oli hyvin sellanen *katkera* ... *katkera* ku miettii sitä, ettota niin ihmiset, jotka ei välttämättä halua lasta, nii he saa sitte hyvin helposti terveitä lapsia.

Teemun suru konkretisoitui Titan kuoleman jälkeen, kun piti jaksaa arkea. Kerronnan modaalinen asenne, pakko, ylläpiti ja järjesti Teemun arkea. Se, mikä kannatteli ja pelasti vanhemmat surun syöksykierteen jatkumiselta, oli uuden vauvan odotus:

Sitte kuitenkin piti ottaa ihan tommosista normaaliaskareista kiinni ja sitte lähtee pikkuhiljaa rakentaa taas elämää, siinä mielessä uudelleen ja sit meill oli siinä mielessä hyvi onnelline tilanne, että puoliso alotti odottamaan. (--) Ollaan niin onnellises asemas että onnistuttiin sit heti, tai hyvin pikasella ajalla saamaan Antti alulle. (--) Se oli semmonen tavallaan tietoinen tietoinen valinta että koska se Titan jälkeen oli hyvin sellanen *katkera*. (--) Tavallaan sitä niinku elää, elää ehkä sillee vielä niinku kovemilla kierroksilla sitten kun on tollanen menetys taustalla. Kyllä se meille merkkää kyllä minulle isänä ja Ellille äitinä niinku äärimmäisen paljon se, että on lapsi täällä

maailmassa ja tietysti se, että on terve lapsi. Varmasti olisin hyvin eri ihminen jos me ei jossain vaiheess nii onnellisesti tosiaan ett[ä] Antti olis täällä maailmassa. (--)
Vaikka Titta ei oo täällä, niin Antin huoneen seinällä on Titan kuva ja käydään Titan haudalla ja hauta on semmonen missä ei surra, vaan että se on paikka mihin mennään ja sillä tavalla niinku muistetaan. On täytyny oppii elämään, siinei oo muuta vaihtoehtoo ollu.

7 ISÄN TUNNETOIMIJUUS RASKAUSTESTISTÄ SYNNYTYKSEEN

Havaitsin haastatteluja lukiessani, että miesten isäksi tulon kerronta oli monin paikoin tunteista tiheää. Tunteet painottuivat ja voimistuivat erityisesti raskaustestistä ja synnytyksestä kerrottaessa. Tunnekerronnan taito, sisältö ja muoto vaihtelivat miesten välillä. Jotkut miehet halusivat viipyä tunnemuistoissaan pidempään kuin toiset, tunnustellen tunteittensa sisältöä ja merkitystä. Tältä pohjalta jäin pohtimaan toimijuuden yhdistämistä tunnekerrontaan.

7.1 Miesten kerronnan toimijuus ja tunnetoimijuus

Virkin (2004, 23) mukaan *tunnetoimijuus* yhdistää toimijuuden ja tunteet, vaikka näiden yhdistäminen eroaakin perinteisistä tavoista ymmärtää toimijuus. Jo tunteen tunteminen on osoitus toimijuudesta ja erityisesti moraaliseen ja vastuulliseen toimijasta (mt. 41–44, 277). Jotta ero toimijuuden ja tunnetoimijuuden välillä tulee ymmärretyksi tuon seuraavaksi esille niiden välisen suhteen.

Toimijuudella tarkoitetaan tietävää, ajattelevaa, toimivaa ja tuntevaa yksilöä, joka on vapaa valitsemaan toimintansa suunnan (Barnes 2000, 10, 48–49; Giele & Elder 1998, 10). Tunteet puolestaan nähdään usein tällaisen päämäärärationaalisen toimijan näkökulmasta pakottavina, passiivisina, irrationaalisina, tiedostamattomina, jopa haitallisina (Barbalet 2002, 147; Varila 2006, 91–93). Tässä tutkimuksessa tarkastelen tunteita yhtenä toimijuuden muotona, sillä kuten Virkki (2004, 23) toteaa: Tunteet eivät ole pelkästään passiivisia reaktioita johonkin asiaan, vaan ne voivat olla myös yksilön aktiivisuuden osoitus. Näin myös tunteiden ja järjen jyrkkä vastakkainasettelu lientyy, sillä tunteet voivat toimia yksilön tahdon toteuttajina ja siten tavoitteellisina, jopa ”järkevinä” (Armon-Jones 1986, 37). Virkin (2004, 12) tutkimien naisten kirjoittamat tunteet merkityksellistyivät joko elämää muuttavaksi voimaksi tai sitä lamaavaksi tunteeksi. Virkin tavoin tässä tutkimuksessa tarkastelen sitä, miten toimijuudesta, sen rajoituksista ja mahdollisuuksista kerrotaan tunteiden kautta. Virkin tutki-

muksen vihasta kertoneet ihmiset tulivat kertoneeksi myös siitä, miten he jäsenivät toimijuuttaan, suhteitaan toisiin ihmisiin ja omaa paikkaansa sosiaalisessa maailmassa.

Yhdistän käsitteet tunteet ja toimijuus, käyttäen näistä nimitystä tunnetoimijuus. Tämä tarkoittaa erityisesti sellaista tunteisiin pohjautuvaa toimijuutta, jossa korostuu tunteiden reflektiivisyys. Kerronnan tasolla tämä tarkoittaa tunteiden havaitsemista ja nimeämistä. Reflektiivisyydellä tarkoitan Burkittin (2002, 153) tavoin tunteiden tarkastelua ja tulkintaa, joka tapahtuu ikään kuin itsensä ulkopuolelta. Baumeister ja Newman (1994) korostavat, että juuri kerronnan ja itsereflektion kautta ihminen säilyttää arvomaailmansa, tunteen oman elämänsä hyvydestä ja vaikutusmahdollisuuksista ja tätä kautta itsekunnioituksensa. Reflektiivisyys-käsitteen suosio perustuu Ojasen (1996, 51) mukaan siihen, että se kätkee sisäänsä olettamuksen jatkuvasta inhimillisestä kehitymisestä, sillä on eräänlainen valaistumisen funktio. Tähän kietoutuu myös tunteiden tiedostaminen, jota kautta yksilö kykenee merkityksellistämään ja tulkitsemaan tunteitaan (Barbalet 2002, 147).

Tulkinta tunteen luonteesta ja esiintymistilanteesta määrittää sen, millaisen tunteen yksilö kokee ja miten tämä kokemus määrittää tulevaisuudessa yksilön kokemuksia (Harré 1998; Varila 2006, 99). Kuten Giddens (1991, 75) toteaa: ”Me emme ole sitä, mitä me olemme, vaan mitä me teemme itsestämme”. Vaikka tunnekokemuksen tapahtumahetkeen ei sisälly reflektiivisyyttä, niin sen jälkeiseen pohdintaan sisältyy. Juuri tästä tunnetoimijuudessa on kyse.

Tunteiden havaitsemisen, nimeämisen ja tulkinnan lisäksi käytän analyysissäni myös personalisointia (*personalization*). Tällä tarkoitan Luzin (1996, 163) tapaan ei-etäännyttävää kerronnan tapaa, jossa kiinnitytään omaan, henkilökohtaiseen tulkintaan, jossa kertoja on minä-muotoinen kokija. Tässä mielessä voidaan puhua rationaalisesta ja vapaasta toimijasta, sillä kyseessä on tunnekokemuksen jälkeinen tunteen pohdinta ja arviointi, sen oikeuttaminen ja merkitykselliseksi tekeminen.

Havaittuani miesten tunnekerronnan voimakkuuden ja sanoittamisen eritasoisuuden, luokittelin miehet kahteen kategoriaan: vahvaan ja vähäiseen tunnetoimijuuteen. Nämä olen muodostanut Rimmon-Kenanin (1999, 77) analyysitapaa mukaillen tunneindikaattoreita keräämällä. Tosin Rimmon-Kenan kirjoittaa henkilöindikaattoreista, jotka hän on koonnut henkilöhahmojen luonteenpiirteiden pohjalta. Tunneindikaattoreilla tarkoitan tunnekokemuksen erilaisia retorisia kuvauksia, jotka olivat haastattelutekstissä hajallaan.

Nimesin *vahvaksi tunnetoimijuudeksi* niiden isien kerronnan, jossa tunnistettiin ja nimettiin niin positiivisia kuin negatiivisia tunteita sekä perusteltiin, tulkittiin, ymmärrettiin, hyväksyttiin tai kyseenalaistettiin niitä. Tällaista kerrontaa voi kutsua Ronkaisen (1999, 222) mukaan myös vakuuttamisen retorikaksi, jolloin kertoja pyrkii tekemään asian ymmärretyksi vakuuttavilla sanavalinnoillaan. Tämä tulee lähelle myös Rimmon-Kenanin (1999, 77–80) henkilöhahmon suoraa tai epäsuoraa määrittelyä. Suorassa määrittelyssä käytetään adjektiiveja (esimerkiksi ”hän oli hyväsydäminen”) ja abstrakteja substantiiveja (”hänen hyvyytensä ei tuntenut rajoja) tai jonkin muun sanaluokan sanalla (”hän rakastaa vain itseään”). Epäsuorassa määrittelyssä luonteenpiirrettä ei

suoraan mainita, vaan se osoitetaan ja havainnollistetaan eri tavoin, kuten tekojen ja toimintojen kautta. Miesten kerronnassa oli näitä kumpaakin, joskin vahvoissa tunnetoimijoissa oli enemmän suoraa ja vähäisissä tunnetoimijoissa enemmän epäsuoraa esittämistä.

Vahvan tunnetoimijuuden tunnesanat ja tunteisiin liittyvät metaforat olivat pääsääntöisesti värikkäämpiä, niitä oli enemmän ja kerronnan intensiteetti vaihteli voimakkaammin kuin kerronnan vähäisessä tunnetoimijuudessa. Vahva tunnetoimijuus realisoitui myös käytettyjen sanavalintojen, puheen fokalisaation sekä modaalisuuksien avulla.

Miehen kerronta tuli nimetyksi vahvaksi tunnetoimijuudeksi myös silloin, kun kerronta fokalisoitui selkeästi jostain näkökulmasta ja jossa kerrottiin subjektiivisista tunteista. Myös se, että tunteista kerrottiin laajemmin kuin yksittäisenä toteamuksena tai faktan kuvaamisena oli ominaista kerronnan vahvalle tunnetoimijuudelle. Esimerkiksi jos mies otti huomioon lapsen ja/tai puolison tarpeet ja kertoi synnytyksestä ”puolisonsa silmin”, kertoo se miehen sensitiivisyydestä, empatiakyvystä ja vastuullisuudesta. Vahvaa tunnetoimijuutta leimasi myös tiheä ja määrällisesti pidempi tunnepuhe kuin vähäisen tunnetoimijuuden kertomuksissa. Tunnepuhe myös modalisoitui jonkinlaiseksi (esimerkiksi haluksi tai haluttomuudeksi), eikä ei jäänyt suhtautumiseltaan täysin määrittymättä. Esimerkiksi Valtteri (28 v) kertoi raskaustestin tuloksesta:

- Valtteri: Se oli kyllä *ällistyttävää*, että jotenkin ... toisaalta mä olin *kauheen koko ajan sillä mielellä*, että ehkä vähän *liiankin optimistinen*, että jos niinkun yritetään, niin sit se voi tullakki. Että mä olin kyllä siinä ihan oikeessaki ja mmm. ... se oli yhtä aikaa sekä *yllätys* sitten, jotenkin kuitenkin se oli *yllätys*, vaikka sen niinkui kuinka tietää, että miten biologia toimii. Mutta sitten toisaalta ei sitte ollut *yllätys*. Jotenkin mä kauheen nopeesti sain sitte siihen niinku *varauduttua*.
- H: Joo. Joo.
- Valtteri: Sit mä päätin, että okei. Niin vaikka joskus tietenkin *hirvittikin*, niin jollain tavalla kummiskin niin monesti aika *ihme valmiskin*.

Valtterin puheessa ilmenee tunnesanoja, kuten *ällistymistä*, *optimistisuutta*, *yl-lättymistä*, *hirvitystä* ja *varautumista*. Vaikka nämä tunnesanat eivät sinällään vielä kerro itse tunteesta tarkasti, niiden avulla voi kuitenkin päästä kiinni miehen kokemuksen tunnelmaan.

Vähäinen tunnetoimijuus näkyy tunteista kertomisen välttelynä: haluttomuutena, osaamattomuutena tai kykenemättömyytenä. Vähäisessä tunnetoimijuudessa isä ei välttämättä leikkaa pois kaikkia tunnepuhetta, mutta siinä mies kertoo tunteistaan rajallisesti, ohuesti ja määrällisesti vähän. Esimerkiksi Petteri (28 v) kertoi raskaustestihetkestä:

- Petteri: Sitten kun tuli varmistus, nii se oli oikein mukavaa.
- H: Joo.
- Petteri: Se ... kyllä meinas unohtua jopa työnteko.
- H: [Naurahdus.]
- Petteri: Kyllä me se [työ] sitten väännettiin [loppuun].

Petterin haastattelukatkelma kertoo myönteisestä tunteesta, joka vaikutti miehen keskittymiskykyyn ja tätä kautta tunne realisoitui toiminnan tasolle. Petteri

ei kuitenkaan jatka tunteen pohtimista, jolloin tunnekuvaus jää vähäiseksi – ja ohueksi verrattuna aiempaan Valtterin puheeseen. Luzin (1996, 165–166) mukaan jotkut miehet kontrolloivat tunnepuhettaan, esimerkiksi kieltäen sen täysin, koska he eivät halua kertoa itseään tunteikkaiksi ja irrationaalisiksi. Esimerkiksi Pasi (38 v) kielsi oman tunneherkkyytensä siinä vaiheessa, kun lasta ei yrityksistä huolimatta ruvennut kuulumaan: *Siinä sitte jo muutammat itkutki heitetiin – en minä tietenkään.*

Tunnepuheen poissaolo tai sen vähäisyys ei kuitenkaan aina kerro siitä, mitä mies on kokenut ja tuntenut, vaan siitä, miten mies osaa, haluaa, kykenee tai voi kertoa tunteistaan. Shieldsin (2002, 177) mukaan puhe on täynnä tunteita, vaikka tunnesanat vain vilahtelisivat siinä. Tunteet on usein kudottu keskusteluun tai tekstiin niin hienovaraisesti, ettei varsinaisia tunnesanoja tarvitse edes käyttää. Myös Gordon (2005, 124–128) toteaa, että näennäisen heikko toimijuus, johon liittyy hiljaisuutta ja liikkumattomuutta, voi olla harhaanjohtavaa. Vähäpuheinen ja -eleinen, passiiviselta mukautujalta vaikuttava yksilö voikin olla mielessään ja suunnitelmissaan hyvinkin aktiivinen. Näin ollen yksilön kerrottu tunnetoimijuus ja toimijuuden käytännöt eivät aina kohtaa. Huolimatta mahdollisista ja todennäköisistä pinnan alla kuohuvista ja sanoittamattomista tunteista, keskityn tässä ainoastaan kerrottuihin, ääneen lausuttuihin tunteisiin.

Alla oleva taulukko 4 (s. 97) sisältää miehen kerronnan tunnetoimijuuden kategorisoinnin siitä lähtien, kun mies sai kuulla tulevansa isäksi, siihen saakka, kun lapsi syntyi. Jako vahvaan ja vähäiseen tunnetoimijuuteen ei kuitenkaan tapahtunut kaikkien kohdalla suoraviivaisesti, vaan ne liukuvat enemmän ja vähemmän päällekkäin. Vahvan ja vähäisen tunnetoimijuuskerronnan sisältä löytyy erivahvuisuutta, esimerkiksi vahva, vahvempi ja vahvin tunnetoimijuus ja päinvastoin. Luonnollisesti kaikkein vahvimmat ja kaikkein heikoimmat tunnetoimijuudet löysivät paikkansa selkeämmin kuin ”keskivälin” tunnetoimijuudet. Jouduin tarkentamaan ja perustelemaan entistä yksityiskohtaisemmin tunnetoimijuuden kriteeristöä, mikä tapahtui miesten haastattelutiivistelmiä ja laatimaani tunnetaulukkoa rinnakkain lukemalla, eri värein erilaisia tunteita teemoittelemalla: niissä esiintyviä tunnesanoja, -sävyjä, tunteista kuvaamisen kestoa, tunteita kuvaavia metaforia ja tunnetarinoita tarkastelemalla ja niitä uudelleenluokittelemalla. Tunteiden havaitsemista auttoi myös miehen isäksi tulon modaalisen asennoitumisen lukeminen: miehen tahtomisen, osaamisen, kyvykkyyden ja täytymisen (velvollisuudentunteen) tulkinta. Pohdin esimerkiksi pitkään vahingosta vastuuseen -tarinoiden Rasmusen (27 v) ja Vesan (23 v) tunnetoimijuuden tasoa, sillä heidän kerronnastaan oli löydettävissä sekä vähäistä että vahvaa tunnetoimijuutta tukevia piirteitä. Näiden miesten kategorisoinnin problemaattisuutta hämmensi myös alun isäksi tulon haluttomuus, joka pohjautui yllätysraskauteen. Vaikka Rasmus nimesi vihan tunteitaan, päädyin sijoittamaan Rasmusen kerronnan lopulta kuitenkin vähäiseen tunnetoimijuuteen. Tämä johtui haastattelupuheen empatian ja relationaalisuuden puutteesta, jotka asetin yhdeksi kriteeriksi vahvalle tunnetoimijuudelle.

TAULUKKO 4 Miesten kerronnan tunnetoimijuus tyyppitarinoissa

Tyyppitarinat ja isäksi tulon ikä	Kerronnan vahva tunnetoimijuus	Kerronnan vähäinen tunnetoimijuus
	Tunnistavat tunteensa, osaavat ja haluavat reflektoida niitä. Tunnepuhe paikoin tiheää ja runsasta. Kerronnassa empaattisuutta ja relationaalisuutta.	Eivät osaa/halua/voi tunnistaa ja kertoa tunteistaan eivätkä reflektoida niitä. Tunnepuhe pidättyväistä ja vähäistä. Kerronta keskittyy tapahtumien kuvaamiseen.
Normitarinat (15 kpl) (23-42v)	1. Anssin 30 v 5. Matiaksen 23 v 2. Oulan 32 v 6. Valtterin 28 v 3. Timon 24 v 7. Kristianin 34 v 4. Ollin 27 v kerronnan tunnetoimijuus	1. Petterin 28 v 5. Erikin 28 v 2. Markon 27 v 6. Henrikin 35 v 3. Jussin 23 v 7. Pasi 36 v 4. Ismon 31 v 8. Severin 42 v kerronnan tunnetoimijuus
Tahtotarinat (6 kpl) (33-42 v)	1. Esan 42 v 3. Kallen 37 v 2. Kimmon 35 v 4. Robertin 42 v kerronnan tunnetoimijuus	1. Rainerin 36 v 2. Raimon 33 v kerronnan tunnetoimijuus
Selviytymistarinat (6 kpl) (20-38 v)	a) Lapsettomuuden jälkeen isäksi 1. Sampon 38 v ja (Myös Laurin 30 v) b) Vahingosta vastuuseen 1. Jounin 20 v c) Surun kanssa eläminen 1. Laurin 30 v 2. Teemun 30 v kerronnan tunnetoimijuus	b) Vahingosta vastuuseen 1. Vesa 23 v 2. Rasmus 27 v kerronnan tunnetoimijuus
	(15 tarinaa)	(12 tarinaa)

Yllä oleva tunnetoimijuustaulukko eroaa toimijuustaulukosta 2 (sivu 65) siinä, että osa toimijuustaulukon isien kertomuksista on siirtynyt tunnetoimijuustaulukossa eri ruutuun, osa pysynyt paikoillaan. Esimerkiksi normitarinoiden Anssin (30 v) kertomus pysyi paikallaan eli Anssin kerronnassa oli sekä vahvaa toimijuutta että vahvaa tunnetoimijuutta. Kun taas normitarinan Matiaksen (23 v) kertomus sisälsi vähäistä toimijuutta, mutta vahvaa tunnetoimijuutta. Toimijuustaulukossa oleva tyhjä ruutu puolestaan täyttyi tunnetoimijuustaulukossa. Tämä kertoo siitä, että vaikka tahtotarinoissa ei ilmennyt vähäistä toimijuutta, niissä oli sekä vähäistä että vahvaa tunnetoimijuutta.

7.2 Tunnetoimijuus raskaustestin ja odotuksen aikaan

7.2.1 Vahva tunnetoimijuus: Halua, kykyä ja hämmennystä

Huolimatta siitä, miten isäksi tulon polku oli alkanut, oliko raskaus suunniteltu vai ei, miehet kokivat monenlaisia voimakkaita tunteita kuullessaan raskaudesta. Raskaustestituloksen saaminen oli monelle elämän käännekohta ja/tai toi-

veen täyttymistä ennakoiva hetki. Myös ymmärrys siitä, että elämä tulee muuttamaan, todentui. Yksityiskohtaiset muistikuvat siitä ajankohdasta, kun miehet kuuluivat positiivisesta raskaustestistä, kertovat tilanteen sisältämästä tunnelatauksesta ja asian merkityksellisyydestä. Miehet kertoivat kokeneensa niin huolta, hämmennystä, iloa, jännitystä, epäuskoa, ulkopuolisuutta kuin pelkoa-kin. Vahvoja tunnetoimijoita yhdisti halu osallistua ja olla mukana raskauden alusta saakka, vaikka toisaalla epäiltiin omaa osaamista ja kykyä.

Ilo, pelko, hämmennys ja täytymisen tuska

Toivottu raskaus pysäytti Esan (42 v) kirjaimellisesti. Hänen tunteillaan ei ollut rajoja, kun hän kuuli puolisonsa raskaaksi tulosta:

- Esa: Nii. Maija tuli mun luona käymään siinä ja ... mä siinä keittiössä, jotaki touhusin ja Maija istu olkkarissa ja se huusi, että 'Esa!' Tuota nii, se tais vielä sanoa sen asian sillee, et mä olin keittiössä, ettei ollu näköyhteyttä, nii se sano, että .... jotenki sillai, että totanii, että: 'Mitä sanot, jos meille tulee vauva?' Mä olin suunnilleen sillee, että *kinttaat putos kädestä* näin [napsauttaa suullaan 'da'].
- H: [Hiljainen naurahdus]
- Esa: Mä kävelin ... niinku ilmekkää värähtämättä hänen eteensä, sitte ... 'Mitä?' Sitte mä kasvoista huomasin, että 'joo-o'.
- H: Se oli totta?
- Esa: Nii, nii se oli.
- H: Mitä sä ajattelit, mitä sä tunsit siinä vaiheessa?
- Esa: No, se oli lähinnä, se oli erittäin *onnellinen tunne*.
- H: Joo.
- Esa: Todella [ääni värisee, liikuttuu].
- H: Joo, se on.
- Esa: Emmä voi sanoo, se oli semmonen, vähän niinku *vapina* tulis päälle ja joku semmonen *horkka* ja ... sillai, että ... *puhutko sä totta nyt sitte?* Arvaa tosiaan, ettei toinen tälläsellä asialla leiki.

Esa kuvaa yksityiskohtaisesti tilanteen, jolloin hän sai tietää raskaudesta. Muistikuvat tunteiden vyörystä, jota Esa kuvaa patakintaiden tippumisella ja fyysisillä reaktioilla (*vapina* ja *horkka*), olivat niin tarkkoja, että kuulijana koin lähes seuranneeni tilannetta sivusta. Esan tunne ilmenee toiminnan kuvauksen kautta, sillä mies ei puhekatkelman alkupuolella käytä eksplisiittisesti tunnesanoja. Vasta kysyessäni miltä tuntui, mies nimeää *onnellisen tunteen*. Myös raskauden todenperäisyyden epäily kertoo jonkin sellaisen toteutumisesta, jolla ei ole lupa laskea leikkiä. Tosissaan ottaminen näkyi myös Esan vastuupuheessa raskausajasta lähtien:

Kyllähä sitä pisti niinku vähä uusille urille sitä omaaki elämää. Sitä rupes miettimään, että minkälainen *vastuu* siitä tulee ja minkälaista se sitte on ku pieni lapsi tulee siihen nii.

Niin tässä kuin Draperin (2003b) haastatteluaineistossa kävi ilmi miesten kiitollisuus siitä, että puoliset jakoivat tuntemuksensa miehensä kanssa. Esimerkiksi raskaustestin tekemiseen liittyvä jännitys ja raskauden todistaminen yhdessä puolison kanssa oli monelle miehelle tärkeä isäksi tulon ja tulevan elämänmuutoksen todentaja. Moni mies halusi olla raskauden alusta asti aktiivisesti mukana, mikä ilmensi myös siihen liitettyjä arvoja ja merkityksiä. Esimerkiksi 23-

vuotiaana isäksi tullut Matias totesi heti haastattelun alussa: *Mä halusin olla mukana jokaikises asiass, mikä koskee lasta*. Matias kertoi myös muistavansa raskauden toteamisen ajankohdan *äärimmäisen selkeesti*. Hän kertoi läheisestä yhteisyyden tunteesta konkreettisen esimerkin kautta:

- Matias: *Me ei uskallettu mennä tähän lähiapteekkiin ostaan raskaustestii, ku kaikki tuntee kaikki.*
 H: [Naurahtelua]
 Matias: *Ku sit siitä olis lähteny semmonen 'ny ne oottaa lasta'-puhe käyntiin. Me ajettiin toiselle paikkakunnalle sitte hakemaan sieltä testiä. Jänniteltiin sitä, sit sovittiin, ku Jaana sanoi, että haluaa tehdä mieluusti ite, mä sanoin, että mä lähen hakeen pitsat tässä näin. Että sitte joko juhliitaan pitsailla sitä, että sä oot raskaana tai syyään pizzat iltapalaks muuten vaan.*
 H: Nii.
 Matias: *Sitte mä lähin hakeen pitsat siinä täpinöissäni ja sit sieltä tuli sieltä nii merkit että on raskaana ja ... eipä siinä mitään, sitte syötiin pitsat vaikkei ne miltään maistunukkaa.*

Matiaksen me-puhe vahvistaa miehen koettua yhteisyyden tunnetta raskaustestin tekemisen aikaan. Miesten kokemasta odotusajan yhteisyyden tunteesta puolisonsa kanssa ovat raportoineet myös Sévon ja Huttunen (2004, 137). Matias ja hänen puolisonsa Minna ajoivat toiselle paikkakunnalle saakka salatakseen raskaustestiostoksensa. Tämä kertoo halusta pitää asia yksityisenä, jolloin tiedon julkistamisen aika ja paikka pysyisivät puolisoitten päätettävissä. Tässä tapauksessa lapsen ”yritysaika” haluttiin pitää omana tietona siihen saakka, kun raskaus oli varmistettu testituloksella. Monet muutkin miehet kertoivat omasta ja puolisonsa halusta varmistua raskauden etenemisestä yli kriittisen ajan, jollaisena raskauden ensimmäistä kolmannelta usein pidetään. Voisi ajatella, että liian aikaisin julki tullut tieto raskaudesta aiheuttaa parille tiedon jakamisen ja perustelujen painetta vaiheessa, jolloin vielä itsekkin sulattelee uutista ja pohtii tulevaa elämänmuutosta.

Matias osoittaa puheessaan olevansa sekä toimija (*ajettiin, lähin hakeen*) että tunteittensa kokija (*uskallettu, jänniteltiin, täpinöissäni*). Matiaksen tunteet panevat miehen myös konkreettisesti liikkeelle: *Mies lähtee hakemaan pitsaa ”kriittisellä hetkellä”, jonka voi tulkita joko etäisyyden ottona tai sensitiivisyytenä puolison toivomaa yksityisyyttä kohtaan. Matiaksen (23 v) toteamukset jännittämisestä ja täpinöissä olemisesta sisältävät myönteisen sävyn, joka kuvaa ovat miehen tahtoa ja raskaaksi tulon toiveikkuutta. Innokkuudestaan ja isäksi tulon halustaan huolimatta tunteiden moninaisuus raskaustestin tuloksesta yllätti.*

- H: Miltä se tuntu siinä vaiheessa jos ajattelisit kuvailla omia tunteita?
 Matias: Ne oli totaniin sillee *häkellyttäviä*.
 H: Joo.
 Matias: Ei oikeen käytännössä *osannu ajatella mitään*.
 H: Joo.
 Matias: *Olihan siinä totaniin, ku olis lyöty semmosella mukavan pehmeellä puulla päähän, että sitä niinku putos totaniin ... ei nyt ihan kirjaimellisesti polvilleen, mutta melekeen, mutta niinku hyvällä tapaa.*
 H: Nii.
 Matias: *Sitä niinku käveli ihan semmosessa sumussa pitemmän aikaa sitte.*
 H: Joo.
 Matias: *Mutta ... hienosti siitä sitte niinku, nopeesti se asia loppujen lopuks sai sitten niinku käsiteltyä.*

H: Just.
 Matias: *Eikä kertaakaan* ollu semmosta oloa, niinku se ois jollakin tavalla ... *ikävää* tai *vastenmielistä* tai *turhan vastuullista*.

Aivan puhekatkelmien alussa Matiaksen puhe sisältää aktiivista minä- ja me-puhetta, mutta sitten Matias jatkaa puhettaan passiivissa (*Sitä niinku putos.../ Sitä niinku käveli...*). Tämän voi tulkita haluna ottaa etäisyyttä tuntevasta minästäan etäännyttämällä kaikkein vahvimmat tunnekokemukset. Forsbergin (2002, 8) mukaan tunnetta tehdään usein ruumiillisuuteen viittavilla kommentteilla, kuten Matiaksen kerronnassa tapahtuu. Tunnekokemuksen sanoittaminen voi olla vaikeaa, minkä vuoksi Matias käyttää metaforia *pehmeellä puulla päähän lyöminen* sekä *sumussa kulkeminen*. Näiden avulla mies ottaa tunnetoimijuuden itselleen, keskittyen pelkästään omiin tunteisiinsa – kuitenkin passiivissa. Matias keventää *päähän lyömistä* puun pehmeydellä, minkä voi tulkita kuvastavan hellävaraista ja myönteiseksi koettua hämmennystä. *Sumussa* kulkija kuvataan usein irti todellisuudesta olevaksi, jolloin sumun voi ajatella olevan ajatusten ja tulevaisuuden näkymien sumeutta, vaikeutta hahmottaa tulevaa. Matias painottaa vielä sitä, ettei *kertaakaan* kokenut asiaa *ikävanä*, *vastenmielisenä* tai *turhan vastuullisena*. Näin Matias määrittää raskauden merkityksen itselleen negaation kautta positiiviseksi. Matias jatkaa kerrontaansa pohtien huolen kautta osaamistaan:

Matias: Tuleehan siinä jos kaikki perinteiset ajatukset, että entä jos laps ei oo terve, et jos ei *osaa* sitä, jos ei *osaa* tätä näin.
 H: Mm.
 Matias: Sitä *pysty* sitte niinku ajattelemaan, että ei sitä oookkaan niin erilainen ku muut ajattelee samalla tavalla [puhuttuaan asiasta kaverin kanssa].
 H: Mm. Kyllä.
 Matias: Sitte tota, siitä oli *häkeltyny* ja mitenkähä sitä vois olla ... kai sitä oli ... tottakai niinku *ilosesti yllättyny*.
 H: Nii.
 Matias: Mutta myös sillee ... semmosta huolestuneisuutta pelissä, että nyt tää on niinku tää on oikeesti tässä tää tilanne.
 H: Nii.
 Matias: Että *pystyykö* tän kantamaan ihan kunnialla läpitemme loppuiän? Entä *jos joku menee vikaan* ja tälle.
 H: Nii just.
 Matias: Semmonen *tunnemyrskyhän* se oli, totaniin, vähän aikaa ... kyllä.

Modaalisuusnäkökulmasta tarkasteltuna Matias asennoituu positiiviseen raskaustestiin henkilökohtaisen tiedon, taidon ja kyvyn kautta. Matias kiinnittää *osaamisellaan* puheensa hankittuihin, henkilökohtaisiin tunteitaitoihin ja -tietoihin, joita hän ei kokenut itsellään riittävästi olevan ja oli siksi huolissaan. Mies korostaa erityisesti ajattelemisen osaamattomuuttaan ääri-ilmaisulla, ettei osannut ajatella *mitään*. *Pystymisellä* Matias kuvaa puolestaan epäilyään vastuun kantamisen kyvyistään ja pelosta, jos jokin menee sittenkin pieleen? Paluuta takaisin ei ollut, joten tästä täytyi selvittää, vaikka se välillä tuskallista olikin. Lopussa mies tiivistää kertomuksensa ytimen tunnemyrsky-mielikuvaan, jonka avulla hän sitoo yhteen tunteittensa koko kirjon ja niiden ennustamattomuuden sekä ailahtelevuuden.

Samantyyppisiä mieltä hämmentäviä tuntemuksia kuin Matiaksella oli myös Valtterilla (28 v). Valtteri tuli isäksi puolisonsa vauvahalun myötä, *peräs-*

säraahattavana, kuten hän itse asian ilmaisi. Jo sanat *perässä* ja *raahata* ilmentävät modaalisuutta, jossa Valtteri ei osannut ja kyennyt muuta kuin seurata puolisoaan. Sanat kuvaavat myös puolisoiden välisiä valtasuhteita, joissa Valtteri ei ollut vahvoilla. Saadessaan tietää positiivisesta raskaustestistä Valtteri kertoi:

- Valtteri: Ja jos sanoo että pelkästään positiivinen, niin ei se oo totta kyllä varmaan *kenelläkään*, nii kyllä se tietysti niinku tietysti *pakokauhu* nosti ehkä vähän päätään, vaikka kuinka mä olinkin niinku ihmeen (ei saa selvää), mut ehkä se *hämmennys* on ehkä se sopivin siihen nii että ...
- H: Joo.
- Valtteri: ... että, että mitä hemmettiä? Että mullaki oli jotenkin ... jotenkin mä olin niin pitkään surffaamassa sillai. Mä oon kauheen ollu sillä tavalla vapaa tekemään aika paljo mitä on huvittanut, nii kyl mä sen jotenki ajattelin ja sillai jo, ihan oikein, näinkin jo eessä että nyt elämä tulee vähän muuttumaan. Nii kyllä mä tuommosta niinku aattelin tietysti heti.
- H: Joo.
- Valtteri: Tai 'tietysti', mut ajattelin, että elämä tulee muuttumaan ja olin kyllä ihan oikeessa. Kyllä mulla on semmosia niinku *hämmennys*, ja jotenki semmonen pieni ennakkoaavistus tuli, että tää on nyt tätä, että ... mm ... mikä on ihmeesti kyllä sitte pitäny ehkä paikkansa sitte, että nyt, nyt niinku mun elämäntilanne tulee muuttumaan ja, ja niin. Siinä vaiheessa mä ajattelin vain näin.

Niin Matias kuin Valtteri myönsivät avoimesti tunteittensa ristiriitaisuuden: raskausuutinen herätti sekä myönteisiä että kielteisiä tunteita. Myös Paavilainen (2003, 61) toteaa haastattelemiensa äitien ja isien (n=16) kertoneen, että raskausuutinen laukaisi ambivalenttien tunteiden vyöryn. Matiaksen ja Valtterin tunteet liikkuivat hämmennyksestä pakokauhuun ja ilosta huolestuneisuuteen. Valtterin puhe pakokauhusta kuvaa mielen myllerrystä, josta seuraa halu paeta nykyistä ja tulevaa. Ymmärrys vastuusta ja elämän muuttumisesta pysäytti molemmat miehet. Pysähtymistä voi kuvata myös yhdeksi elämän käännekohtaksi, jolloin jotain on peruuttamattomasti jäänyt taakse ja uusi elämänaika alkanut. Valtteri yleistää – ja tällä tavalla normalisoi – tunnekokemuksensa ristiriitaisuuden koskemaan muitakin isäksi tulleita miehiä todetessaan, että tuskin *kenelläkään* tunne on pelkästään positiivinen. Näin Valtteri ei ollut mielestään poikkeava, sillä hän ei ollut ainoa.

Epävarmuus loppuelämän vastuullisuudesta ahdisti miehiä. Miesten kokema *hämmennys* voi kertoa myös siitä, että vaikka raskautta osattiin odottaa, niin raskausuutinen ja varsinkin sen nopeus tuli yllätyksenä. Esimerkiksi Valtteri perusteli hämmennyksensä sillä, että sai *surffata* niin pitkään ilman velvoitteita. Valtterin epävarmuuden kokemus pitää sisällään tunteiden määrittelymättömyyttä, sitä, että tunteet eivät pysähdy, vaan jatkavat itsepäisesti liikettään. Myös kulttuuriset paineet osallistuvan isän roolista ja asemasta näkyvät Valtterin (28 v) kerronnassa:

Kyllä mä huomasin, että mä joskus menin mukaan [neuvolaan] myös semmosesta, niinku 'tää on niinku hyvää isyyttä', että kauheella niinku järjestelyllä sain itteni niinku sinne, nii et ihan hyvin ois voinu jonkun kerran jättää väliin.

Sanoilla *huomasin* ja *ois voinu* Valtteri reflektoi osaamistaan ja tilanteen avaamia mahdollisuuksia. Mies arvioi mukanaoloaan normatiivisuuden kehikossa ja tunnustaa kokeneensa sen *vähän turhanki tärkeäksi*. Valtteri koki oman toimim-

tansa varmuuden vuoksi -toimimisena, sillä se antoi Valtterille lisäaikaa pohtia tulevaa isyyttään: halujaan, mahdollisuuksiaan ja kykyjään (myös Mykkänen & Huttunen 2008, 173).

Matias (23 v) toi puolestaan esille vanhemmille suunnatun kirjallisuuden ja siinä olevien ohjeiden noudattamisen tuomaa painetta:

- Matias: Niinku painotetaan, että nyt sun *pitää* tuntea tälle ja olla mukana siinä, pistä korvas mahaan, kuuntele sitä ku se potkii.
 H: Joo.
 Matias: Nii mukavaha se tämmöstä näin, että ja tottakai sitä tekee ite niinku mitenkä tekee, on mahdollisimman paljo mukana.
 H: Joo.
 Matias: Siinä niinku raskauessa ...
 H: Joo.
 Matias: Mutta sitte se *ristiriita* siitä, että ku siinä ku painotetaan sitä, että just niinku sillä tavalla sä opit rakastamaan lasta.
 H: Mm.
 Matias: Ja sit ajattelee, että onko siinä *pakko* olla semmonen valmis malli, minkä kautta pitää toimia?
 H: Mm.
 Matias: Ja sitä niinku miettiä, et jos mä toimin tämän kautta, niinku ne ehottaa siinä, ja *mä en tunnekkaa mitään*, nii onko vika sitte mussa vai tekniikoissa vai missä?
 H: Mmm.
 Matias: Nii vähän semmosta *ristiriitaa*.

Kehoitukset "sun pitää tuntea, olla mukana, kuunnella" nostivat Matiaksen vastarinnan ja epävarman tunteen siitä, pystyykö hän tähän: *Mitä jos mä en tunnekkaa mitään?* Matias havaitsi kulttuuristen tunnesääntöjen (Hochschild 1983, 56–57) mallin tuoman paineen ja yritti antaa tilaa "omalle tavalleen" toteamalla: *Sitä tekee niinku mitenkä tekee*. Kuitenkin huoli siitä, että rakkaus lapseen ei syty, jos ei toimi ohjeiden mukaan vaivasi: *Onko vika sitten mussa vai tekniikoissa vai missä* – kuka sitten kertoo mitä pitää tehdä?

Ulkopuolisuus

Mies, joka haluaa olla mukana raskaudessa sen todentamisesta saakka, voi kokea ulkopuolisuutta kehollisten rajojen tullessa vastaan (Draper 2003b). Näin kävi Ollille (27 v), joka kertoi olleensa raskausaikana *mukana melkeenpä kaikilla neuvolakäynneillä*, mutta joutui toteamaan miehen ja naisen välisten erojen realiteetit:

- Olli: Oli hyvi *vaikee joskus myötäelää* niinku tietyllä tavalla sitä aikaa varmaan, ett se niinku, se on mun mielestä niinku jotenki iha eri tavalla niinku naisessa ja miehessä.
 H: Joo.
 Olli: Niinku siinä just tuli se ero, että ei se niinku mulle miehenä niinku konkretisoitunu vasta ku sitt ...
 H: Mmm.
 Olli: Tavallaan siellä ku enhä mä sitä kantanu mukana ja tuntenu.
 H: Nii.
 Olli: Välillä siin oliki vähä niinku *ulkopuolinen* olo, ett ...

Ollin modaalinen asenne oli raskausaikana kykenemättömyys, josta ulkopuolisuus kumpusi. Olli oli yrittänyt myötäelää raskausaikaa, mutta joutui myöntämään, ettei osannut ja kyennyt tähän siinä määrin kuin olisi halunnut. Tämä

saattaa pitää sisällään myös kateutta, joka Kristjanssenin (2002, 1) mukaan on yleensä syyttä mielletty negatiiviseksi tunteeksi. Kateus voidaan pikemminkin nähdä moraalisenä tunteena, joka kertoo siitä, että ihminen on hyveellinen ja inhimillinen, pyrkien tietoisesti ylpeyteen ja itsekunnioitukseen.

Olli kertoi, että raskaus todentui hänelle *vasta synnytyssairaalassa*. Kun Olli perusteli ulkopuolisuuttaan biologialla, kiinnitti Kristian (34 v) vastaavan tunteen omaan valmistautumattomuuteensa ja psyykkiseen keskenkasvuisuuteen.

Kyllähä siinä niinku vähä ... *ulkopuoliseksi* jotenki ... niinku tunsin itensä siihe, että se oli joku niin *uus asia*. [Ei] oikeen osannu suhtautua siihen raskauteen. Ja tottakai se oli, kyllä mä niinku jälkeinpäin nyt oon miettiny, nii kyllä siinä tuli vähän semmonen niinku, tai ei mitenkään vähää, vaan, enkä halua nyt vähätellä mitenkään (--) se oli niinku *kasvun paikka*. Et semmonen *uus murrosikä* tuli sitte siinä vastaan. (--) Siinä tuli kaikennäkösiä *ensireaktioita* ja tota semmosta varmaan semmosta ihan *murrosikäsen kiukuttelua* [naurua] siinä ensiksi. (--) Siinä ihan alkuvaihees, oikeestaan tapahtu tää, mut sitte. ... Öö ... ei siinä montaa kuukautta menny, ku siihe niinku sopeutu siihen ajatukseen, ja sitte itse *asias rupes* niinku *tykkäämään* siitä ajatuksesta. Et se niinku kääntyi ihan niinku *positiiviseksi*.

Kristian perusteli ulkopuolisuuttaan sillä, että asia oli niin *uusi*, minkä vuoksi hän ei osannut käsitellä sitä. Epätietoisuus ja -varmuus näkyi vaikeutena suhtautua raskauteen. Kristian vertasi tunteitaan *murrosikään* puhuessaan *kamppailusta, kiukuttelusta, kasvun paikasta, itkuista ja tunnekuohuista*. Puhekatkelmasta voi tulkita, että Kristian reflektoi itsensä vapaaksi näistä tunteista, hänestä tuli sinut itsensä ja tunteittensa kanssa. Tunteittensa intensiivisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta hän lisäsi toisaalla korostamalla, että *tunnekuuhu ei ollut mitenkään vähäistä, vaan ihan kunnollista*. Kristianin reflektiivisyys omille tunteilleen ilmenee myös siinä, että hän tulkitsi tunteensa *ensireaktioksi* tapahtumaan, jolloin miehen mielessä pyöri myös *kaikennäkösiä vastavaihtoehtoja tieteenki*. Näin sanomalla mies tulee myös osoittaneeksi tunteiden jatkumon ja muuttuvuuden, sillä *ensireaktion jälkeen seuraa jotain muuta*. Tunteiden ailahtelevaisuus näkyy tunteiden heilahteluna ja vastakkaisuutena: alun negatiiviset tunteet kääntyivät *positiiviseksi*. Tunteiden kahtalaisuus saattaa hämmentää miestä itseään, mutta myös hänen läheisiään. Esimerkiksi puoliso voi ihmetellä miehensä ristiriitaiselta näyttävää suhtautumista lapsen tuloon (Mykkänen & Huttunen 2008, 173).

Kristianin modaalinen asenne oli halun ja haluttomuuden välinen epätasapaino sekä osaamattomuus (*ei oikeen osannu suhtautua*). Vähitellen mies kuitenkin oppi suhtautumaan, kertoohan Kristian sopeutuneensa raskauteen ja kääntäneensä sen mielessään loppujen lopulta myönteiseksi asiaksi. Kristian osoittaa kerronnassaan tiedostaneensa tunteensa ja hyväksyneensä ne osaksi isäksi tulon prosessiaan. Tällaisesta tunteiden tiedostamisesta, nimeämisestä ja käsittelystä voi Paavilaisen (2003, 83) mukaan rakentua vanhemmaksi kasvun pohja ja voimavara.

Kamppailu- ja murrosikä-sanojen käytön voi tulkita kertovan omien selvittämättömien ja ristiriitaisten tunteiden käsittelyn vaikeudesta sekä toisaalta ympäristön luomien paineiden ristiriidasta. Jokinen (2004, 125) havaitsi myös äitien kertovan kamppailusta omien halujensa ja ulkoiseksi miellettyjen normien välillä.

Jouni (20v) kertoi yllätysraskausuutisesta seuraavasti:

Se [tyttöystävä] pisti viestin, että on sitte raskaana. Mulla oli ihan *sekasin* ajatukset, mä aloin vaan korjaan autoo ja *jatkoin korjaamista*, enkä oikeen miettiny sitä. Sitte illalla aloin vasta miettimään enemmän. Tai *koko ajan* mulla oli se *päässä*, mutta mä menin jotenki sillee *sekasin vaan*. Sillee *en oikein osannu* suhtautua siihen.

Jouni kertoi kokeneensa olleen pelkästään objekti, jolle tieto välitetään. Miehen tunnetoimijuus oli epävarmaa ja hapuilevaa, ikään kuin se ei olisi vielä käynnistynyt. Toiminnan modaliteetti oli osaamattomuus. Jouni kuvaus *sekaisin* olosta kuvaa tunteiden ristiriitaa ja sopeutumisvaikeutta yhtäkkiä kohdattuun uuteen tilanteeseen. Jounin epätodelliseen oloon vaikutti myös se, että raskaus oli shokki ja että pari ei ollut yhdessä – tai juuri silloin edes puheväleissä. Tulevaisuus näytti epävakaalta, jopa uhkaavalta.

Jounin puhekatkelmassa ilmenee mentaalisen ja emotionaalisen pysähtyneisyyden tila. Jouni ei kyennyt katsomaan sillä hetkellä eteen- eikä taaksepäin, ei haluamaan, osaamaan eikä kokemaan, että hänen täytyisi tehdä tai ajatella jotain. Toimijuus näkyy vain tunteen tasolla, joskin sitäkin oli vaikea käsitteellistää. Pientä toimijuutta vaati kuitenkin raskausuutisen työntäminen pois ajatuksista ja keskittyminen konkreettiseen toimintaan. Vaikka mies toteaa, että *en oikeen miettiny sitä*, niin seuraavassa lauseessa mies kumoaa tämän sanomalla, että *koko ajan mulla oli se päässä*. Tämä ristiriita voi kertoa valmistautumattomuudesta asian työstämiseen sekä epävarmuudesta siitä, mitä tuntee ja ajattelee.

Jounin mukaan Hanna harkitsi aborttia, eikä Jounilla ollut sanavaltaa lapsen pitämispäätökseen. Jouni kertoi kuitenkin Hannalle oman kantansa: *Sanoin Hannalle, että älä oikeesti tee, että vaikka meidän asiat ei pelais, niin hoijetaan laps.* Jouni kykeni haluamaan: ottamaan vastuuta tapahtuneesta. Jouni ymmärtää, että lapsen pitämispäätös on viime kädessä naisen, josta Helén (2001) kirjoittaa *liberaalin abortin* käsitteellä: naisella on vapaus valita, pitääkö lapsen vai ei. Helén kuitenkin huomauttaa, että tällainen elämän hallinnan ulottuvuus määrittää horisontin, jossa vapaasta abortista on tullut eettisesti arveluttava. Tämä pohditutti myös Jounia. Mies ymmärsi vastuunsa ja poti syyllisyyttä, joka edellyttää Taylorin (1996, 57–58) mukaan sitä, että on ymmärrettävä tehneensä väärin suhteessa kulttuurinsa arvoihin ja normeihin. Yhteiskunnan normistosta muodostuu näin ollen yksilön omatunto.

Jouni kertoi, että raskausuutisen jälkeen oli jokunen viikko hiljaiseloa tekstiviestiliikenteessä, kunnes hän sai kuulla: *Hän [Hanna] oli päättäny pitää lapsen.* Viesti kieli Hannan itsenäisestä päätöksestä, johon Jounilla ei ollut valtaa vaikuttaa. Tämän jälkeen Jouni havahtui: *Siinä vaiheessa tuli vähän semmonen olo, että tässähan tullaan niinku oikeesti isäksi ja pelotti se tulevaisuus, kun ei oltu Hannan kans väleissäkään.* Tämä kuvaa myös jotain uudenlaista ymmärrystä asiasta, käännekohtaa miehen elämässä, josta ei ollut enää takaisinpääsyä.

Jounin Hannalle esittämä kysymys *Voinks mä tulla aina joskus kattomaan kun lapsi kasvaa mahassa?* kertoo miehen halusta seurata raskautta. Jouni pohti Hannan vointia ja jaksamista puheessaan: *Hannalle otti raskaasti, kun se ei halunnu olla minun kanssa yhdessä, mutta se ei halunnu olla yksinkään.* Jouni kertoi monissa kohdin tapahtumista myös Hannan kautta, mikä puolestaan kertoo myötäelämisestä ja huolesta. Tilannetta hämmensi erityisesti fyysinen etäisyys, jolloin mahan kasvu jäi Jounille (20 v) mielikuvituksen varaan:

Ei sitä *oikeen osannu kuvailla* tuntemuksia, mitä niinku tunki. Oli hirveen *ristiriitasia* tuntemuksia sitä lasta kohtaan. Mä en ollu niinku kertaakaan niinku nähny sitä mahaa sillee. Se ei ollu mulle niinku konkreettista se lapsi, se vaan oli jollain tavalla josakin.

Jounilla ei ollut kompetenssia kuvailla omia tunteitaan, hän ei osannut. Mikään aikaisempi kokemus ei auttanut Jounia tässä tilanteessa. Mies koki olevansa hukassa. Hannan ollessa seitsemännellä kuukaudella raskaana Jouni päätti kuitenkin lähteä käymään Hannan luona. Tunteet yllättivät miehen jälleen:

Näin sen ensimmäistä kertaa, että Hannalla oli vauva mahassa. Sitä alko *tajuamaan*, että on oikeesti tulossa laps. Sitte sitä huomasi, että kyllä niinku on vielä tunteita Hannaaki kohtaan ... mut me ei ees juteltu mistään yhdessäolosta, koska se tuntuu niin hirveen mahottomalta ja sillee. Kumpiki *pelkäs* omalla tavallaan sitä lapsen tuloa.

Jounin oli ollut vaikea ymmärtää, että hänestä oli todellakin tulossa isä. Asia tuntui epätodelliselta. Epätodellisuutta korosti fyysinen ja psyykinen etäisyys lapsen äidistä. Kasvavan mahan näkeminen auttoi todistamaan ja konkretisoimaan raskauden sekä tunnustelemaan omia tunteita. Tapaaminen oli Jounin ja Hannan sekä Jounin ja tulevan lapsen suhteen käännekohta: *Välit parani ja mä kyselin paljon siitä [raskaudesta] ja sain tietää. Olin niinku vähän enemmän mukana.* Jouni kertoi saaneensa tietää enemmän Hannan voinnista ja *siitä millaista on olla yksin raskaana.* Jounin syyllisyys ja huono omatunto siitä, että hän oli ollut Hannan ja syntymättömän lapsensa luota poissa koko raskausajan, painoi miestä vielä haastatteluhetkellä:

Kyllä mulla on vieläkin *jäykkää*, että ku Hanna kerkes sen yhdeksän kuukauden aikana, mitä se ootti tyttöä, nii se ei pystyny tekemään asioita, että mä pystyin kuitenkin elään normaalia elämää.

Jounin (20 v) tunteet lasta ja isyyttään kohtaan varmistuivat lapsen synnyttyä. Jounin kerronnassa on modaalisesti tarkasteltuna sekä halua että haluamattomuutta sekä kykenemättömyyttä sanallistamaan kokemaansa:

Jouni: Sit menin sairaalaan niin, oli se niinku aika *ihmeellinen tunne* astua siitä ovesta sisään. Teki mieli *kääntyä takasi*, mutta niin sitte kuitenkin teki *mieli mennä sisään*. En mie oikeestaan oo pystyny kenellekkään sitä sanoin kuvailee, millaista oli saada lapsi ensimmäistä kertaa syliin.
 H: Mm.
 Jouni: Nähä se siinä ja pitää se siinä. Se oli mulle ainakin iso juttu.
 H: Ihan varmasti.
 Jouni: Tuntu, että niinko *haluaa antaa kaikkensa sille lapselle ja ... olla hyvä isä*.

7.2.2 Vähäinen tunnetoimijuus: Pakollista ja pitkäveiteistä

Vähäiset tunnetoimijat eivät osanneet, halunneet tai kyenneet kertomaan tunteistaan samalla intensiteetillä, selkeydellä ja avoimuudella kuin vahvat tunnetoimijat. He eivät olleet myöskään innokkaita synnytysvalmennukseen ja neuvolakäynneille osallistujia – tai niistä kertovia. Esimerkiksi Erik (28 v) totesi:

Erik: Sehän [puoliso] *raahas* mut joka ... kaikkiin noihin, kyllä siinä sitte niinku ... [ei saa selvää].

- H: Joo. Miltä ne susta tuntu, ne synnytysvalmennukset, et oliko ne, et oliko niistä sulle itelle mitään hyötyä tai ... miten sä koit ne?
- Erik: No emmä oikeen tiedä, jotenkin muistelin, että jotenki aika *pitkäveteisiä* ja eihän niitä niinku kovin usein ollu, mutta ...
- H: Joo.
- Erik: Mutta kyllä se ... kyllähän siellä oppi kaikkia.
- (--)
- Erik: Kyllä mä luulen, että siitä oli kuitenkin apua.
- H: Joo.
- Erik: Sitte loppujen lopuksi, että *ei sitä sitte pelänny* tai *säikähtäny* sitte.
- H: Joo.
- Erik: Tai *pyörtyny* sinne.

Erik ei ollut ainoa, joka pelkäsi synnytyksessä pyörtymistä. Tällainen pelko voi nousta miehisyyteen liitettyjen ihanteiden myötä, jolloin pelkääminen tai pahimmassa tapauksessa sen paljastuminen olisi voinut kolhaista miehistä identiteettiä. Erikin toteamus *raahaamisesta* kuvaa puolestaan vastahakoisesti ja velvollisuudentuntoisesti mukaan mennyttä miestä. Myös Markon (27 v) asenne raskauteen ja neuvolakäynneille liikkui pakon kentällä, sillä hän totesi:

- Marko: Selailin niitä [opuksia] niinku sillee pääpiirteittäin. Janni kyllä esitteli kaiken, sinänsä informaatiota tuli. Se vaan oli kiinnostunu ja halus jalkaa ...
- H: Aivan.
- Marko: Kyllä mä sen vastaanotin, vaikka sitten *pitkin hampain*. Kyllä mäkin kiinnostun asioista, mutta ehkä lämpenen sitte vähän hitaammin.
- H: Joo, sillee hyvin sitoutunu sä oot ... ?
- Marko: Joo, kyllä se ... *pakkohan* se on. Että ei mulla oo [ei saa selvää, puhuu niin hiljaa].

Metafora *pitkin hampain* kuvaa tunnetta, jossa asiaa ei tehdä tai koeta mielellään, vaan pakosta tai velvollisuudesta. Marsiglion ja Hutchinsonin (2002, 176) haastattelemat nuoret miehet, jotka kuulivat yllätysraskaudesta olivat vihaisia. Viha ja kiukku ilmensivät vaikutusmahdollisuuksien puutetta, onhan lapsen pitämispäätös viime kädessä naisen. Myös Rasmus (27 v) toi esille marginaalisen asemansa lapsenhankinnasta päätettäessä: *Sitte siinä vaan kävi niin, että mulle ilmoitettii puhelimella, että se on raskaana. Se on oikeestaan siinä lyhykäisydessään.* Pyytäessäni tarkentamaan hieman sitä, miltä tämä tieto tuolloin tuntui, Rasmus (27 v) vastasi:

- Rasmus: No ensimmäinen reaktio oli, että *voi vittu*. Mutta ei se tota, *emmä raivos-tunu enkä mitään*, mutt oli se, on se nyt tietysti, ei se nyt olankohautuksella oo kuitattu. Niin se nyt vaan oli.
- H: Miten te päätitte, että mietittekö te yhtään niitä vaihtoehtoja ... ?
- Rasmus: No ei siinä ... mä koin sen kyllä niin, että ei siinä multa kyllä paljo kysyty, mutta toisaalta, *olisko sillä ollu väliä, mitä mä olisin sanonu?* Naineha sen itte päättää.
- H: Mm.
- Rasmus: Ja kyllä se todellisuudessa niin on, jos nainen päättää sen lapsen pitää, nii kyllähän se sen pitää, vaikka toinen osapuoli ois mitä mieltä.
- H: Mm.
- Rasmus: Omasta mielestä olin, silloin ainaki tuntu, että mä olin kuuntelupuolella.
- H: Joo, joo.
- Rasmus: Ei se välttämättä niinku hauskaa ollu, mutta ei se nyt maailman kama-linkaan asia ollu.

Rasmus koki fyysistä ja emotionaalista ulkopuolisuutta raskaudesta kuullessaan. Rasmus määritteli paikkansa *kuuntelupuolelle*, ei aktiiviseksi päätökseen osallistujaksi, saati sen tekijäksi, minkä myös Hagström (1999, 159) havaitsi isäaineistonsa ei-toivotuissa raskauksissa. Suuttumuksensa ilmaistuaan mies jatkoi kuitenkin sanomalla, ettei raivostunut. Tämän voi tulkita käänteisesti siten, että raivostuminen olisi ollut perusteltua, perinteisen maskuliinisuuden näkökulmasta jopa normaalia miehen käytöstä parin valtataistelussa (esim. Nyqvist 2001, 131; Partanen 2005, 52–54). Yllättävä ei-toivottu tilanne voi olla miehelle myös uhka, sillä silloin voi pahoinpitelijöiden hoitoryhmän puheita tutkineen Kapasen (2005, 73–80) mukaan tulla tunne naisen vallan alle jäämisestä, joka johtaa epäluottamuksen ja arvottomuuden tunteisiin. Miehisen kontrollin ja vallan merkitystä on korostettu sekä toiminnan (Kimmel 2004, 99) että tunteiden tasolla (Shields 2002). Rasmusen reaktion voi kuitenkin tulkita itsekontrollina, jopa ylpeytenä siitä, *ettei* raivostunut. Mies kykeni näin ollen pieneen tunnetoimijuuteen, vaikka toimijuus oli miehen ulottumattomissa.

Rasmusen kysymys *olisko sillä ollu väliä, mitä mä olisin sanonu?* kertoo tilanteesta, josta mies on määritellyt itsensä ulos. Rasmus koki, että hänen toimintansa tai tuntemuksensa eivät vaikuttaisi lopputulokseen – joten niistä puhuminenkin olisi turhaa. Raskauden sulattelun ja tilanteen pakko-hyväksymisen Rasmus muotoili toteamalla *niin se nyt vaan oli*. Oman osuutensa ja vastuunsa mies määritteli sanomalla: *Oonhan mäki siinä mukana ollu*. Vastuullisuus ja moraalisesti oikein tekeminen sekä rajoittaa miehen toimijuutta että avaa sille uusia mahdollisuuksia. Tunteitaan Rasmus (27 v) kuvasi seuraavasti:

Ei se mun mielestä hirveen hauskaa ollu, mutta ei mulla tullu mieleen, että mä hyp-pään koneeseen ja lähden pois. Et ei se mun mielestä mitenkään hirveen ihanaa ollu.

Rasmus arvioi yllätysraskautta negaation kautta, sitä mitä se ei ollut. Mies *ei* kokenut tilannetta *hauskaksi* tai *ihanaksi*, *eikä* halunnut paeta. Pakeneminen ei ollut Rasmusen tapa työstää ongelmia, sillä se olisi ollut moraalisesti väärä ratkaisu.

Rasmus kuvaa raskautta sanoilla *ei se maailman kauhein asia ollu*. Jo se, että vertaus on näin äärimmäinen, tekee asiasta merkityksellisen. Rasmusen järkähtämättömän realistista asennoitumista isäksi tulemiseensa saattoi auttaa hänen elämänohjeensa: *Elämäs on asioita joillekka ei vaan voi mitään, vaikka kuinka suunnittelis. Kannattais ottaa vähän löysemmin*.

McCarthy, Edwards ja Gillies (2000) painottavat vanhemmaksi tulon moraalikoodeja, joita ovat sunniteltu raskaus ja perhe, jossa on molemmat vanhemmat. Näitä silmälläpitäen Rasmusella oli kannettavanaan kaksi moraalista taakkaa: Se, että lapsi ei ollut toivottu, ja se, että lapsi syntyisi perheeseen, jossa isä ja äiti eivät ole yhdessä. Rasmus (27 v) oli mukana kaikilla neuvolakäynneillä, vaikka ei siellä innosta hihkunutkaan:

Rasmus: No mua vähän *tympäsi* se [neuvola] touhu. Ei se ... ja sitte mä koin vähä että *ei siinä mulle ollu mitään*.
 H: Just.
 Rasmus: Että sitä *äitiä ja lastahan se koski*. Mun mielestä, että mutta mä nyt vaan olin siinä mukana sitte.

- H: Mmm.
 Rasmus: Ettei ny hir ... ehkä ny jotaki sellasta tiedonmurusta tuli tietysti mutta ei se nyt ... mun mielestä mitenkään ei oikeen oo mitään sanottavaa jäänyt siitä mieleen.
 H: Joo.
 Rasmus: Ei negatiivista eikä positiivista, että ...

Rasmusen *tympäseminen* kuvaa tylsistymiseen saakka koettua ulkopuolisuuden tunnetta, jota leimaa kuitenkin vahva velvollisuudentunto. Mies päätti mennä neuvolaan, koska *oonhan mäki siinä mukana ollu*. Myöhemmin mies vielä täsmensi: *Kyllä mä haluan tietää missä mennään*.

Severi (42 v) sai puolestaan tietää raskaudesta syntymäpäivänään, raskaustestitikku lahjapaperiin käärittynä. Kysyessäni miehen tuntemuksista, mies vastasi:

No tuntuhan se. Olihan se niinku sillai *uskomaton*, koska emmä, tietysti sitä sanoin tossa, että niin en *voinu kuvitellakkaa*, että todellakaa sit se sit voi käydä niin helposti.

Kerronnasta nousee esille yllättyneisyys, mitä Severi kuvaa uskomattomuuden ja kuvittelemattomuuden kautta. Vaikka Severi muistaa tiedon saannin hetken tarkasti, mies ei kuitenkaan erittele tunteitaan tai merkityksellistä tietoa tämän tarkemmin. Kerronnan edetessä mies kuitenkin neutraloi sanomansa:

- Severi: Mut jotenki se oli sillai niin monia, monia asioita niinku päällä, et se ei ollu semmonen tilanne, ett sitä ois jotenki niinku hehkutettu sitte.
 H: Joo.
 Severi: Ja tavallaa jotenki *jääty siihen tunteeseen vellomaan*.
 H: Nii.
 Severi: Se oli vaan semmonen niinku *luonnollinen asia*, mikä niinku kulki siinä mukana.

Severin näkee myönteisenä sen, ettei asiaa korostettu liikaa tai *jääty vellomaan tunteisiin*. Jäädä-sanahan pitää sisällään mielikuvan paikoilleen pysähtymisestä, kun taas Severi halusi suuntautua eteenpäin: elämä jatkui normaalisti raskaudesta huolimatta, eikä *syöny alleen kaikkee sitä muuta*. Ikään kuin mies olisi tietoisesti tehnyt tunteisiinsa liittyvän valinnan, jossa tunteet pidetään aisoissa, jotteivät ne sotkisi arjen kulkua. Raskauden *luonnollisuudella* Severi kuittaa henkilökohtaisuutensa asiaan ja toisaalta välttää asian problematisoinnin. Severi kuvaa raskausaikaa pikemminkin tekemisen kautta: *Sehän oli meillä yhtä remontointia*, jonka voi tulkita miehisenä reagoititapana tunnepitoiseen asiaan (vrt. Coates 2003, 115–137). Myös Vesa (23 v) kuvasi enemmänkin tilannetta kuin tunteitaan:

- Vesa: Sitä [pahoinvointia] oli välillä tosi pahastikki, että ihan sängyn viereen ämpäri että ei kerenny enää yksinkertasesi.
 H: Joo.
 Vesa: Vaikkei ollu ku ihan pikkunen kaksio, kaks huonetta ja keittiö, isäki on vaan heittiö [naurua] nii siltikää, se oli niin nopee aina se purkaus. Mä useamman kerran siivosin lattiat.
 H: Joo.
 Vesa: [Ei saa selvää] Mikää ei haise nii pahalle ku vatsahappo, et se se on ihan kylmä totuus.

7.3 Tunnetoimijuus synnytyksessä

Isäksi tulon kokemuksellinen syvyys ja siihen liittyvä varmuus tai epävarmuus korostui, kun puhe siirtyi synnytykseen. Vähäisen ja vahvan tunnetoimijuuden tarkastelu ei synnytyksestä kerrottaessa riittänyt tuomaan esille miesten tunnepuheen kirjoa. Tämän vuoksi aloin tarkastella yksityiskohtaisemmin sitä, miten miehet tunteistaan puhuvat. Kiinnostuksen kohteena oli se, miten synnytystilanne rajaa ja tuottaa isän tunteita ja tunnetoimijuuden mahdollisuuksia? Entä mihin mies tunteeensa ja puheensa suuntaa, mitä tuntee, mitä tulee tunteneeksi ja mitä jättää tunteematta?

Tunnetoimijuuden modaalinen varmuus kuvastaa miehen kerrottua varmuutta omasta olemisestaan, tekemisestään ja tunteistaan (enonsiatiivinen modaalisuus ks. sivu 45). Tämän aineiston varma tunnetoimijuus näkyy kerronnan vahvana uskottavuutena, jolloin toimija itse näyttäytyy vähäistä tunnetoimijuutta itsenäisempänä, varmempana ja aktiivisempänä selvittämään ja prosessoimaan osallisuuttaan. Varmaa tunnetoimijuutta luonnehtii myös toisista huolehtiminen, mikä konkretisoituu miehen puheessa puolisoa tai lasta koskevalla huoli-puheella.

Tunnepuheen avoimuuden aste jakautuu avoimeen ja peittävään kategoriaan. *Avoin tunnepuhe* sisältää Rimmon-Kenania (1983, 74–81) lainaten *sisäistä fokalisaatiota* eli kertojan sisäistä, personoitua ja subjektiivista kokemuspuhetta. Sisäinen fokalisaatio voi myös näkyä ”toisen silmin” kerrottuna. Usein tällainen kerronta liikkuu nykyhetkessä, kun taas *ulkoisessa fokalisaatiossa* ajallisuus on selkeämmin esillä. *Peittävä tunnepuhe* pitää sisällään ulkoisen fokalisaation tunnusmerkit, jolloin asiaa tarkastellaan objektiivisesti, eikä kerronta kohdennu yksilön sisäisen maailman avaamiseen. Tapahtumia kuvataan ja näytetään etäältä, sisintänsä peittäen, ”itsensä ulkopuolelta”.

Miehen tunnetoimijuuden varmuuden taso sekä modaalinen suhde synnytyskokemukseen suhteessa kerronnan avoimuuteen tiivistyy alla olevassa taulukossa 5.

TAULUKKO 5 Synnytyshetken tunnetoimijuus, modaalisuus ja fokalisaatio

	Tunnetoimijuuden modaalinen varmuus	
Tunnepuheen avoimuuden aste	Varmat Toimijan itsenäisyys, aktiivisuus ja varmuus suhteessa omiin (ja puolisonsa) tunteisiin. Huolehtijoita. - Osaa, haluaa, tahtoo, tietää, kykenee, pitää	Epävarmat Toimijan passiivisuus ja epävarmuus suhteessa tunteisiinsa, huomio kiinnittyy tilanteeseen ja omaan selviytymiseen. - Ei tiedä osaako, haluaako, kykeekö vai täytyykö
Sisäinen fokalisaatio Kerronta henkilökohtaista ja läheltä katsovaa (omasta, puolisonsa tai lapsen näkökulmasta). "Kokijoita". Tunnekokemuksen aitous ja kerronnan persoonallisuus.	Tunteistaan tietoiset, varmat, empaattiset, me-puheiset huolehtijat. Tunteisiin "heittäytyvät". ELÄYTYJÄT Anssi (30 v), Timo (24 v), Matias (23 v), Valtteri (28 v), Esa (42 v), Kimmo (35 v), Sampo (38 v), Kristian (34 v), Lauri (30 v), Teemu (30 v) ja Jouni (20 v). (11 isää)	Arat, kiusaantuneet, ulkopuolelta paineita ottavat, varmistusta hakevat. Epävarmuutensa avoimesti esille tuovat. EPÄRÖIJÄT Jussi (23 v), Henrik (35 v), Oula (32 v), Rainer (36 v), Kalle (37 v) ja Severi (42 v). (6 isää)
Ulkoinen fokalisaatio Eivät kerro sisäisestä maailmastaan, vaan tarkkailevat ulkoapäin tapahtumia. "Havainnoitsijoita".	Objektiiivisesti, teknisesti ja ulkopuolelta tilannetta ja faktoja kuvaavat. Tietoisia, että hallitsevat tunteensa. RAPORTOIJAT Olli (27 v), Petteri (28 v), Marko (27 v), Raimo (33 v), Robert (42 v) ja Rasmus (27 v). (6 isää)	Vitsiniekat. Kerronnassaan itseensä (minä-puhe) ja miehisyyteensä keskittyvät, epävarmoja tunteistaan. HUMORISTIT Ismo (31 v), Erik (28 v), Vesa (23 v) ja Pasi (36 v). (4 isää)

Kuten yllä olevasta taulukosta käy ilmi, eniten kertomuksissa on eläytyjiä, vähiten puolestaan humoristeja. Nämä kaksi tyyppiä asettuvat myös vastakkaisiksi dimensioiksi ja kuvaavat näin ollen erilaista ja -tasoista tunnepuhetta: eläytyjien kerronnassa korostuu tunnepuheen modaalinen varmuus, yhteisyys ja huolipuhe, kun taas humoristien kerronta kiinnittyy lähes yksinomaan mieheen itseensä ja on modaalisuudeltaan epävarmaa. Samoin raportoijat ja epäröijät ovat dimensioiden ääripäitä, jolloin myös näissä tunnepuhetyypeissä modaalisuus ja fokaalisuus ovat toistensa vastakohtia. Taulukosta ilmenee myös se, että eri tyyppitarinoiden isät "sekoittuivat" eri dimensioihin.

7.3.1 Eläytyjät

Eläytyjät keskittyvät kerronnassaan tunteikkaaseen kuvaukseen itsestään, lapsestaan ja puolisostaan, jolloin voidaan puhua sisäisestä fokalisaatiosta. Kerronta on myös sisältäpäin lähtevää modaalisuutta, jossa näkyy vahva motivaatio ja osaaminen. Kerronnan varmuuden ja vapauden aste on korkealla: isä tunnistaa osaamisensa, kykynsä, halunsa – ja tunteensa. Eläytyjät modalisoivatkin olemisensa ja tekemisensä jonkinlaiseksi, se ei jää kokonaan määrittelemättä.

Eläytyjien tunnekerronta ilmenee vailla suojaavaa kuorta. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että monien isien tarinoissa tunne ohjasi kerrontaa eikä päinvastoin. Miehet antoivat tunteen viedä ja refleктоivat tunteitaan eläytyvästi ja varmasti. Eläytyjät ikään kuin uudelleenkokivat tilanteen, heittäytyen siihen, jolloin faktojen ja tilanteen etenemisen kuvaus jäi tunnepuheen varjoon. Isien kerronta sisältää myös me-puhetta, joka Pleckin ja Stueven (2004, 83) mukaan kuvaa puolisoitten välistä yhteisyyttä. Eläytyjät kertoivat monista tunteistaan, kuten huolesta, ilosta, pelosta ja läheisyydestä.

Anssi (30 v) luonnehti synnytystä me-hengessä: *Sehä oli se synnytys sellanen, että kakskytä tuntia synnyttii ja sitte keisarinleikkaus*. Lapsi joutui sektion jälkeen teho-osastolle, jolloin hoito ja syöttäminen jäivät Anssin vastuulle:

Se [lapsi] oli sitte lämpökaapissa siellä. Mä kävin sit *poikaa hoitamaan heti sieltä asti*. Vaimon toipumiseen meni se ensimmäine viikko, ja *mä olin sitte se tissi*.

Sektio pakotti Anssin osallistumaan ja hän ryhtyi hoiva- ja huolenpitovastuulliseksi toimijaksi. Huolenpitopuhe pitää sisällään rakkauden ja kiintymyksen tuntemuksia, emootioita ja aktiviteetteja (Böök & Perälä-Littunen 2006). Anssin kerronta on avointa, personoitua ja läheltä katsovaa. Tässä kertomuksessa isä sai poikkeuksellisesti kokea ensimmäiset syöttötilanteet, mikä tekee kokemuksesta erityisen merkityksellisen Anssin alkavalle isyydelle. Kristianin (34 v) kerronnasta oli puolestaan poimittavissa ohje isä-lapsi-vuorovaikutussuhteen vaikutuksesta omaan isyyteen: *Kyllä mä tuntisin, että mitä varhasemmassa vaiheessa pystyy oleen niinku keskenään sen lapsen kans, nii se vaikuttaa aika paljo*.

Anssi (30 v) jatkoi kuvaustaan:

Anssi: Mää sanon, ett se on *mieletön kokemus*, ku mää *pääsin* totanii olemaa se siitä alusta lähtien [liikuttuu, ääni värisee, kyöneleet silmissä].
 H: Sää olit siis se ensimmäinen ... ?
 Anssi: Aivan täydellisesti.
 H: Joo.
 Anssi: Ja sillan ku tultiin sieltä leikkaussalista sinne tehollekki nii se huuti sen kätilön sylissä ja [liikuttunut, ääni värisee]. Huusi ihan sikana, mä *otin sen ja juttelin* nii se heti rauhattu. Se tuntu niinku siinä [ääni sortuu] ...
 H: Se tunsu sun äänen.
 Anssi: Kyllä mä sille juttelin ku se oli mahassa, *hirveesti höpötin*.
 H: Joo.

Anssin kertomukseen tiivistyy monenlaisia tunteita, kun hän kuvaa synnytystä *mielettömänä kokemuksena*. Anssin tunnetoimijuus syytti synnytyksessä ja kasvoi puheessa jatkuvasti vahvemmaksi. Anssi kuvasi myös empatiaa ja huolta lapses-

taan. Vahvan tunnetoimijuuden ohella Anssin puheessa rakentuu myös vahvan toimijuuden näkökulma, joka näkyy esimerkiksi sanoissa: ottaminen ja jutteleminen. Anssi loi suhdetta lapseensa jo raskausaikana jutellessaan masuvauvalle. Tästä on tulkittavissa ainutlaatuinen tilanne Anssille: isän ja lapsen ensikontakti ja vastavuoroisuuden alku. Anssin tunnekuvauksiin kuului myös pelko:

- Anssi: Siinä se oli *kaikkein kauheinta* vielä, ku se nostettiin pois. Poika oli ihan harmaa.
 H: Oi.
 Anssi: Se ei pitäny mitään ääntä ni mä olin *ihan paskana* jo siinä vaiheessa.
 H: [Huokaus] Joo.
 Anssi: Mutta sitte lastenlääkäri tuli äkkiä paikalle.

Moni eläytyjiin kuuluva isä kantoi huolta synnytyksen etenemisestä sekä puolisonsa ja lapsensa voinnista. Jotkut haastatelluista kokivat huonommuutta, tuskaa ja ei-toimijuutta siitä, kun he eivät voineet auttaa niin paljon kuin olisivat halunneet. Esimerkiksi Timo (24 v) toteaa, että toisen kipu *harmitti, mutta enpä mä tietysti ite pystyny siinä tekeen mitää*. Timo tuo esille modalityettinsa siitä, että halu auttaa ei riitä, kun ei ole kykyä. Syntymähetkestä Timo toteaa: *Sitä ei kyllä ikinä unoha vaikka olis mite väsyny...että se on kyllä, että siinä nousi tunteet pintaan ja itkettii kaikki*. Tässä kertoja personalisoi tunteensa ja puhuu siitä omalla äänellään. Timo toteaa myös, että *en muista yhtää miten siinä napanuoraki leikattiin, enkä muista ku leikkasin sen nii, en paljo mittää siitä*.

Syntymän jälkeen Timo saattoi puolisonsa ja poikansa osastolle, jonka jälkeen hän palasi kotiin yöksi.

- Timo: Nii sitte tosiaanki kotona, kotona sitte *jysähti* se. Tai silleesti no, miten se nyt sanottas, sillä se sitte niinkun vasta *kolahti* ihan että nyt on isä.
 H: Nii.
 Timo: Että nyt meitä on kolome, on oma poika ja tuota ... eihän sitä sitte paljo nukuttu seuraavana yönä. Että tuota, aamusella heti ku sai mennä, oliko se nyt seittemän-kaheksan aikaan menin heti sinne.

Timon tunne isyydestä *jysähti* ja *kolahti* hänen päästyään synnytystilanteen jälkeen kotiin, jossa oli tilaa omille tunteille. Yksin olo ja turvallinen paikka (koti) antoi luvan tunteilla. Fokalisoijana on Timo, vaikka kertookin tunteistaan passiivissa. Aamulla sairaalaan tultuaan Timo totesi, että oma lapsi tuntui *uskomattomalta, sitä ei oikee osaa sanoa, joku siinä oli semmone, että sitä ties, että se on minun – tai meidän*. Timon sitaatista voi tulkita epäuskon (*uskomattomuuden*) ja toisaalta varmuuden (*sitä ties*) yhtäaikaaisuuden. Timon puheessa on myös ylpeyttä, joka syntyy Kristjanssonin (2002, 104) mukaan tyytyväisyyden tunteesta, jossa yksilö on saavuttanut jotain arvostettua ja arvokasta. Ylpeys on lähellä iloa, mutta ylpeys sisältää vastuunottoa ylpeyden aiheesta, mitä ilo ei välttämättä tuo tullessaan. Timo (24 v) jatkaa kerrontaansa synnytyksessä mukanaolostaan, mikä sisältää sekä kannustusta että kehotusta muidenkin miesten halujen ja vapaaehtoisuuden pohdintaan:

Se [synnytyks]on kyllä yks sellane kokemus, mikä *pittää kokkee*. Mutta tiätysti, että *sitä pittää ite haluta*. Ei sinne väkisi piä mennä. Mut minähä koen kyllä ite sen silleesti, että se oli *hienointa* mitä oon varmasti kokenu.

Valtteri kerronnan ristiriitaisuus liittyy puolestaan synnytyshetken toiminnan relationaalisuuteen, siihen, kun hän halusi auttaa sekä puolisoaan että hoitohenkilökuntaa. Kerronnasta on havaittavissa sensitiivisyys ja vastuuntuntoisuus. Vaikka Valtteri *yritti* olla taustalla (ettei häiritsisi hoitohenkilökuntaa tai synnyttäjää), niin samalla hän kuitenkin pyrki *ohjailemaan* tilannetta oman ja puolison toiveiden mukaan. Yrittäminen ja pyrkiminen modalisoituvat kyvyn kautta, joka tarkoittaa sitä, että vaikka Valtterilla (28 v) oli henkilökohtaista osaamista ja halua, niin tilanne rajoitti yrityksen onnistumista. Mies jatkaa kerrontaansa synnytyksestä:

- Valtteri: Ja loppu, loppu oli oikeestaan aika nopea. Se kävi heti, tuli pää näkyviin, mä aattelin et mä katon siinä niin, mut onneks *ymmärsin siirtyä* sinne ylempäs, ku ne ... jouduttiin vähän siinä leikkaamaan. Niin siinä vaiheessa mä *siirryin* äkkiä yläpäätyyn ja kaikki kävi tosi nopeesti. Se oli semmoinen ryöpsähdys, ja ... ja siinä vaiheessa Anna oli jo tosi väsyny. Se oli menettänyt verta, se oli aivan niinkun, se oli ihan vintti pimeenä. Et se oli niin väsyny, että se myöhemmin sano, että *ei oikeen muista* ees enää kunnolla.
- H: Joo, mm.
- Valtteri: Joo ja mä ite olin taas, mä ite olin *puhissu* siinä vieressä jo sen viimeisen varmaan puol tuntia *hengittäny* sillai ... Mä *parahtin itkuun*. Ihan, ihan älyttömään. Mä jossain vaiheessa tajusin kattoo, että kädet, jalat juu. Sitte mulla meni vielä vähän aika enneku mä, ennenku kukaan niistä sano, siinä ku Annaa kursittiin, nii ja se lapsi pistettiin siihen nii, niin se aika oli ite minuutti vaan tai kaksi, mut mä *muistan* jossain vaiheessa *muistin kattoo* onks se tyttö vai poika, tämmösen ihan niinku perussetin. Että mä olin kyllä erittäin *liikuttununeessa tilassa* ja, nii. Se oli, mä aloin siinä kylvettään, mä olin, mä olin aivan niinku *horteessa*, mä en oikeen edes *muista mitään*. Ja sen tää klassinen napanuoran katkaisu, mä hädintuskin muistan sitä.
- H: [Hymähdys.]
- Valtteri: Mä olin ihan, ihan *vintti pimeenä* ite siinä niin. Ja Anna, se oli siinä. Annalla palo, se oikeestaan niinkun sammahti sitte totaalisesti, se vietiin, kursittiin kasaan ja ootettiin nää, istukkaa. Ja Anna oli aivan niinku ...
- H: Joo.
- Valtteri: Se oli *kanttuvei* ja se oli verta luovuttanu, mä olin sitte Siinan [lapsen] kanssa. (--) ja sitten mä *sain pitää sylissä* ja menin huoneeseen [epäselvä sana] ... tavallaan oottamaan Siinan kanssa sitä Annan heräämistä. Sitte siitä niin ... Ja myöhemmin Annaa on hirveesti harmittanu ku mä en otanu valokuvia [naurua].
- H: Joo.
- Valtteri: *En mä muistanu* koko kameraa. Oi ei-ei-ei, ei mitään mielikuvaa koko kamerasta.

Valtteri kuvaa ja arvioi synnytyksessä mukanaoloaan monenlaisin tunnesanoin ja metaforin. Mies pitää myös tarinan intensiteetin korkealla, jännite tasaantuu vasta katkelman loppupuolella, kun mies huokaa unohtaneensa koko kameran. Se, mitä Valtteri tekee koko tänä aikana, tulee esille sanoista: *ajattelee katsoa, ymmärtää siirtyä, siirtyy, puhisee, hengittää, parahtaa itkuun, tajuaa katsoa, muistaa katsoa, on liikuttununeessa tilassa, kylvettää, on horteessa, ei muista, pitää sylissä, menee, ei muista*. Näiden kuvailujen kautta voi tulkita Valtterin toimijuutta ja tunteita, jotka ovat aktiivisia, personoituja ja retorisesti vahvoja. Tuore isä kertoo tilanteesta innokkaasti ja eläytyvästi. Huolimatta tilanteen imusta, sen kokonaisvaltaisuudesta ja tunteikkuudesta, Valtteri kykenee kiinnittämään huomionsa

myös puolisonsa vointiin. Valtterin puheen fokalisaatio vaihtuu vuoroin miehen omasta näkökulmasta Annan voinnin ja tahdon kuvaukseen. Valtteri kuvaa puolisonsa vointia käyttämällä vertauskuvaa *vintti pimeenä ja kanttuvei*, jotka pitävät sisällään ymmärryksen toisen totaalaisesta väsymyksestä ja kykenemättömyydestä enempään.

Esa (42 v) oli innokas ja ehdottoman varma synnytykseen osallistumisestaan sanoessaan: *Oli tilanne mikä tahansa, nii mä järkkään itteni sinne*. Miehen modaalin asenne oli halu ja pakko, mutta se, kuka tai mikä pakottaa, tulee epäsuorasti esille vasta alla olevassa tekstikatkelmassa. Esan synnytykseen lähtötarina rakentuu juonellisesti etenemällä: kotiinlähdistä lapsen syntymähetkeen, jolloin tarinassa näkyy alku, keskikohta ja loppu:

- Esa: Sitten [Maija-puoliso] sano, et yhtäkkiä se rupes tuntumaa.
 H: Sulle tuli kiire sitte?
 Esa: No mää pyyhkäsin tänne [kotiin] *tukka putkella* moottoritietä. Varmasti ois tullu roimat ylinopeussakot, ja varmaa ois poliisi ymmärtäny, ku se näitä juttuja kuulee.
 H: Nii.
 Esa: Ei sitte, mä tulin, muistan vielä sen tapahtuman, nii mä tulin kotiin ja mä *rupesin* jo heti *touhuumaan* siinä, että missä on laukut ja missä on ...
 H: Hmm.
 Esa: Kaikki mikä oli pakattu valmiiks ja Maija sano, että ei mittää kiirettä, syö vielä tossa makaroonilaatikkoo.
 H: Joo [Naurahtelua].
 Esa: Mää *heittelin*, mä suunnilleen kävelin, *kävelin ja söin* makaroonilaatikkoo ...
 H: [Naurahtelua].
 Esa: [Nauraen] ... laatikkoo ja [Maija] sano, ett ei tässä mitään kiirettä oo. Ja välillä se pysähty ja hirveetä supistuksia tuli ja tuntu että se ei jaloillaa pysy. Juulia [Puolison tytär] häsläs siinä ympärillä ja sitte *pyyhkästii* autolla tossa tonne keskussairaalaan, nii se viis kertaa supisteli tolla välillä ki.
 H: Joo.
 Esa: Ei siinä mitää, päästii sinne sisää sitte ja se oli tuota kahen aikaa, ku me suunnilleen oltiin. Ottivat suunnilleen odotushuoneesta sisään. Sitte viistoista viiskymmentä vai olikse viistoista viiskymmentäkaks oli tyttö maailmassa.

Miehen itseään kuvaamat metaforat *tukka putkella* ja *pyyhkästiin autolla* kuvaavat Esan omaa innostusta, hätää ja huolta. Esan kerronnasta voi tulkita naisen olevan tilanteen asiantuntija ja kontrolloija: kokenut synnyttäjä (Maijalla oli lapsi entisestä avioliitostaan), joka osaa, tietää, rauhoittelee ja antaa miehelleen ohjeita. Puolison ohjailemana Esa tavoittelee toimijuutta: hän *touhuuaa, kävelee, heittelee, syö, pyyhkäsee autolla*, kiirehtii ja liikehtii kaiken kaikkiaan aktiivisesti. Synnytystilanteessa Esaa (42 v) neuvottiin:

- Esa: Kyllä mulleikki, kyllä mulleikki kättilö anto siinä ohjeita ja sillai että olla, olla äidin tukena.
 H: Mm.
 Esa: En muista nyt ihan tarkkaa, et mitä, mitä siinä mutta ...
 H: Mmm.
 Esa: *Kannustaa piti, jos ei muuta, nii pitää kädestä kiinni ja tukee vähä päätä.*

Esa puheesta löytyy normatiivista täytymistä ja velvoittavuutta. Puolison tukeminen oli velvollisuus, joka myös osoitettiin ulkopuolelta. Isän toiminta tulee Esan kerronnassa ilmi myös modaalisuuksien kautta: jos ei muuta osannut, niin ainakin *kannustaa piti*. Sanat *kannustaa piti* kuvaavat pakkoa, luvanvaraisuutta ja täytymistä, joka rajaa miehen toimijuuden hänelle osoitettuun tehtävään ja paikkaan. Esa (42 v) kuvailee tunnettaan synnytyksen jälkeen:

Esa: Kyllä se oli, oli, ei sitä ... *emmä osaa* sanoo, sitä kuvailla, että mikä se tunne oli.
 H: Nii, se on ihan uutta.
 Esa: Vaikka se on semmonen limane ja verine ja sininaamane räpäle, mutta että ...
 H: Tunsitsä heti siinä semmosta isällistä...?
 Esa: Kyllä.
 H: Oloa?
 Esa: Kyllä sen tuntee, kyllä se on ....
 H: Joo.
 Esa: Jotenki semmonen *ylpee, että tää on mun*.

Esa kokee tunteen kuvailun ja sanoittamisen vaikeana, mitä voi selittää uudella, oudolla tilanteella ja sanoja vailla olevilla tunteilla. Mistään aikaisemmasta (tunne)kokemuksesta ei ollut nyt apua. Vaikka Esa oli hämmentynyt, löytyi miehen kerronnasta myös varmuutta. Esa oli ylpeä lapsestaan: *Tää on mun*.

7.3.2 Epäröijät

Epäröijien tunteiden hahmottaminen on ohutta ja epävarmaa, mutta avointa. Epävarmassa tunnetoimijuudessa mies tunnustaa uuden tilanteen aiheuttaman tunteiden epävarmuuden ja mutkikkouden. Epäröijät ovat avoimesti epävarmoja, eivätkä pyri peittelemään sitä. Omia tunteita ja ajatuksia on vaikeaa tunnistaa, hyväksyä ja käsitellä. Genette (1980, 192) kirjoittaa ajalehtivasta havainnoitsijasta (*floating observer*), jonka tässä tulkittuna voisi ajatella olevan miehen oman paikan ja tunnetoimijuuden etsimistä. Epävarmuus ei asetu selkeästi negatiiviseen tai positiiviseen tunnedimensioon, sillä koettu tunne ei ole (ainakaan vielä) täysin selkiytynyt. Suurin osa epäröijistä asettuu ulkoapäin määrittyvään modaalisuuteen (täytyy ja kyetä), jotka Veijolan (1997, 142) mukaan edustavat heikkoa subjektiutta.

Jussin (23 v) poika syntyi etuajassa lasketusta ajasta, mikä saattoi lisätä miehen kokemaa hämmennystä. Hänen kerronnassaan tulee esille kykyä ja osaamista osoittava modaalisuus: *Mitähän tästäkin tulee, ei oikeen tiedä mitä pitää tehdä*. Jussin puhe sisältää myös pakotettua modaalisuutta, kun miehelle ei annettu vaihtoehtoja:

Mulle lyötiin se nyytti tähän syliin ja mä olin se sylissä ja hyvä, ettei lähtenyt taju kankaalle ja kukaan ei oikeen tiennyt mistään mitään ja ihmisiä tuli ja meni.

Jussin toteamus nyytin syliin lyömisestä voi kuvastaa sitä, että mies koki tilanteen kaaoksena. Hän ei olisi välttämättä halunnut vauvaa syliin, mutta tilanne pakotti siihen: *Tuli ongelmia istukan kanssa*. Jussin käyttämistä metaforista *lähti taju kankaalle* eikä tiennyt *mistään mitään* on tulkittavissa pelkoa ja hätää niin

omasta, lapsensa kuin puolisonsa puolesta. Kun lapsi oli saatu maailmaan, hoitohenkilökunta kiinnitti huomion äidin selviytymiseen. Tuore isä ei osannut valmistautua tällaiseen ja kertoi: *Semmonen räähkyvä nyytti sylissä ensimmäistä kertaa, nii ei oikeen sit.* Jussi kuvaa lasta itkevänä ja itseään hämmentyneenä, avuttomana, epävarmana, jopa kiusaantuneena.

Severi (42 v) toteaa lapsen syliin saamisesta päinvastaisesti kuin Jussi: *Mä sain sen ensimmäistä kertaa käsiini.* Severi kyseenalaistaa kuitenkin synnytystilanteen hehkuttamisen, sillä se peittyi huolen alle:

- Severi: Mä oon sitä miettiny ihan tavalla niinku kavereitten kans puhuttu tavallaan siitäki, että kun niinku *hehkutetaan* sitä, että tavallaan, että se lapsen syntymä on semmonen jotenki niinku jossain mielessä *järisyttävä* kokemus nii tota ...
- H: Mm.
- Severi: Tota mun mielestä se ei niinku oo niin järisyttävä, koska se on kummiski tavallaan pohjalla semmonen niinku, *huoli* tottakai niinku lapsen selviytymisestä, mut myös äidin niinku selviytymisestä.
- H: Joo.
- Severi: Nii se ei oo sitä, että sitä niinku jalkapallossa potkastaa vaparia ja nii sitä jännittää.
- H: Nii, nii.
- Severi: Se menee maaliin ja sitte tulee maali ja sitte hurrataa. Vaan siinä niinku liittyy paljo *huolta ja pelkoo*, et kaikki menee hyvin ja *osaanko mä* tässä tilanteessa olla sitten niinku *mun pitäis olla*, koska se kummiski tavalla se isän rooli siinä tilantees ku ammatti-ihmiset häärii, häärii ympärillä ...
- H: Mmm.
- Severi: Se, että *miten siinä ollaan*, [ettei] ainakaa mitään häiriöä sitte [naurua].

Severi ottaa kerronnassaan etäisyyttä mielikuvaansa siitä, miten synnytyskokemuksesta yleensä puhutaan – tai tulisi puhua. Epäröijät eivät juurikaan puhuneet lapsensa syntymäkokemuksista ylistävästi ja hehkuttaen vaan pikemminkin varoen ja tunnustellen. Severi hylkäsiikin synnytystä ylistävän puhutavan ja siirsi näkökulmansa huoleen. Severin mukaan synnytyksen luonnollisuudesta on tekemällä tehty erityisen iso ja vaikea asia.

Severi murehtii *osaako* hän ja miten hänen *pitäisi* synnytystilanteessa olla ja toimia. Tämä voi johtaa myös miehen syllisyyden ja epävarmuuden kokemuksiin siitä, toimiko hän tilanteessa sittenkään oikein. Reed (2005, 28–29) tuo esille miehelle osoitetun ja etukäteen strukturoidun roolin synnytystilanteessa. Odotukset ja niihin vastaaminen saattavat aiheuttaa ahdistusta. Juuri tähän Severi viittaa epäilyllä omasta osaamisestaan. Severin kerronnasta voi tulkita, että omaa toimintaa ja tunnetta olisi kyettävä kontrolloimaan, ettei hukkaisu miehistä rooliaan. Kontrollointi voi puolestaan aiheuttaa miehen henkilökohtaisen kokemuksen huomiotta jättämisen, kun oma kokemus peittyi huolen alle (Reed 2005, 29–31).

Severi kertoo itsensä ensisijaisesti vastuunkantajaksi, jonka tuleekin si-vuuttaa omat tunteensa. Severin kerronta pitää sisällään vanhemmuuden velvoittavuuden, jonka Böök ja Perälä-Littunen (2006) toteavat olevan välittävän vanhemmuuden yksi ulottuvuus. Severi vertaa kokemustaan jalkapalloon ja siinä erityisesti huippukohtaan: maalin tekemiseen. Näin Severi kääntää tunnekokemuksensa urheilun kielelle, minkä Silvennoinen, Tiihonen ja Innanen (1997) ovat havainneet olevan miehelle ominaista. Severin mielestä muunlaisille mie-

hen tunteille kuin pelolle ja huolelle ei synnytyksessä ole aikaa eikä tilaa. Severi pohtii myös isän asemaa synnytyssalissa ja kertoo itse olleensa enemmänkin tiellä kuin osallisena tai tarpeellisena. Näin omat kokemukset ja yhteiskunnan luomat suositukset eivät hänen tapauksessaan kohtaa.

Joillekin isille oman toimijuuden rajat synnytystilanteessa tuottivat avuttomuutta, josta esimerkiksi Kalle (37 v) kertoi:

- Kalle: Sehän oli aika *hurja tapahtuma* niinku kaiken kaikkiaan sillai, että ... ..
Onneks en ole nainen [naurua].
H: Nii, kyllä se raju on.
Kalle: On niin raju, raju tapahtuma sillai, mutta kuitenkin sitte, että ... no, siinä oli aika *vaikee mun miehenä olla* ... ite siinä synnytyksessä.
H: Joo.
Kalle: Sillai, ku ei ... koki ainaki, ettei hirveesti *pysty* kyllä taas auttamaankaa asiaa, ehkä se *läsnäolo tietysti on tärkeätä* siinä, onha se tärkeä asia niinku ... miehen roolissa ehkä.

Kallen käyttämä termi *hurja* kuvaa sellaista yllätyksellistä tilannetta, mitä ei osannut odottaa. Sanat eivät kuitenkaan vastaa suoraan tunteita, vaan ne kuvaavat tilannetta. Kalle myöntää vaikeutensa olla synnytyksessä mukana ja katsella vierestä. Mies kuitenkin hieman epävarmasti lohduttelee itseään ja perustelee mukanaoloaan *läsnäolonsa tärkeydellä*.

7.3.3 Raportoitijat

Raportoitijat pitivät läsnäoloaan tärkeänä ja halusivat olla mukana synnytyksessä. Miehet kuvasivat synnytystä objektiivisesti tilanteen ulkopuolelta, neutraalisti havainnoiden, ikään kuin asiantuntevasti faktoja luetellen. Tunnetta ei juuri kerronnasta löydy.

Useimpien raportoitijien kerronta ei kuvaa vahvaa tunnetoimijuutta, sillä esimerkiksi kysyessäni Raimolta (33 v): *Kuinka susta tuntui se synnytys, miehen näkökulmasta?* Raimo toteaa lyhyesti ja ykskantaan: *Ei miltään. Se oli hirmu nopee.* Pyytäessäni lisää kuvausta synnytyksestä, Raimo kertoi yksityiskohtaisia tilanekuvia supistusten alkamisesta kivunlievitykseen ja siitä lapsen syntymään saakka, mutta ei juurikaan omista tai puolison tunnetiloista. Tätä voisi kuvata kontrolloiduksi tunteikkuudeksi, joka liitetään usein miehiin ja erityisesti hegemoniseen maskuliinisuuteen (Coates 2003, 41–45). Petteri (28 v) on tyyppi-esimerkki raportoitijasta:

- H: Kerro vähä siitä siitä synnytyksestä.
Petteri: No tietenki, kyllähän se, *mä olin siinä mukana*. Ja tota, kyllähän se niinku periaatteessa Miia ois halunnu saada esimerkiks epiduraalin.
H: Mmm.
Petteri: Just tämmöstä näin, et se kaikki oli niinku myöhästä, koska se oli sitte niin nopeesti sitte tulossa.
H: Mm.
Petteri: Eli tota lääkärit sano, että se voi olla, ettei siitä mitään hyötyä ole.
H: Mmm.
Petteri: Kyllähän siinä sitte näki, että aika *aikamoinen suoritus* oli, että ku se tuli niinku hyvin sillai perinteisellä menetelmällä sitte, ettei siinä ollu sen kummosia lääkkeitä. Vähän ilokaasua välillä.
H: Joo. Siinei mitää, mitää semmosia kipulääkkeitä ... ?

- Petteri: Eei, ei. Että se oli tota, *se tuntu ihan, niinku varmasti* [mutisee jotain]. Kuitenki ei ollu minkäännäkösiä ongelmia, että, että tota, kyllähän lapsella oli se napanuora kaulan ympärillä, sit samate kun tota pää saatiin esille, nii se [napanuora] leikattiin pois, mutta koko ajanha päässä oli tää syke.
- H: Mm.
- Petteri: Mittaus, joka tietenki sitte niinku (--) *seurasin* hyvin tarkasti, että tota *pidän silmällä*, että siitä näkee sen, että jos syke [hidastuu]. Ja siinä ei ollu mitään ongelmaa.
- H: Joo.
- Petteri: Se oli ihan ... sitte me jäätiin sinne, saatiin perhehuone vielä, oli vielä semmonen kohtuu rauhallinen aika.
- H: Joo.
- Petteri: Oltiin siellä sitte muutama yö ja se oli oikein hyvä alotus.

Ainoat tilannetta arvioivat ja empaattisuutta kuvaavat sanat, joita Petterin puhekatkelmassa on liittyvät hänen puolisoonsa: *aikamoinen suoritus ja tuntui ihan varmasti*. Itsestään mies kertoo tekemisen kautta: *olin mukana, seurasin, pidin silmällä*. Petteri ei arvioi tai kommentoi tapahtumaa eikä esitä henkilökohtaista mielipidettään tai tuntojaan siitä. Petterin puhetta voi luonnehtia objektiiviseksi kerronnaksi, jossa ei niinkään viitata kertojaan, vaan kuten Genette (1980, 192) toteaa tällaisesta kerronnasta: Tapahtumat kertovat ikään kuin itse itsensä. Petteri rakentaa kuvan tapahtumista ja tekee sen varmanoloisesti. Tämä lähenee Seidlerin (1989, 107–108) mukaan maskuliinista kerrontaa, johon yhdistetään usein persoonattomuus, rationaalisuus ja objektiivisuus.

Moni mies koki synnytystilanteessa tehtäväkseen puolisonsa tukemisen, kuten Robert (42 v) toteaa: *Piti yrittää olla vahvempi siinä*. Mies antaa ymmärtää, ettei voinut muuta kuin yrittää olla vahvempi. Yritys ei kuitenkaan välttämättä toteudu tavoitteen mukaisesti ja konkretisoidu käytännössä. Yrittäminen näkyy myös vastuullisuutena, jolloin tilanteesta ei paeta, vaan yritetään selvittää. Robertin ilmauksesta voi myös tulkita ristiriidan oman halun ja vapauden sekä tilanteen aiheuttamien rajoitusten välillä. Velvollisuuden tunto saattaa sekä edistää että estää miehen toimintamahdollisuuksia. Ulkopuolelta osoitettu paikka rajoittaa muuta tekemistä, mutta toisaalta se voi tukea, vahvistaa ja edistää puolisoitten välistä suhdetta ja yhteisyyden tunnetta.

Rasmus (27 v) on raportojien ja eläytyjien välimuoto: raportoiija, jonka kerronnassa on eläytyjän piirteitä. Rasmus keskittyi kertomaan kiukustaan ja turhautumisestaan:

- Rasmus: Siellä [sairaalassa] käytiin yhden kerran sitte *turhaa*. Ensin piti jäädä sinne ja sitte ne laittoi [meidät] kotia ja se oli ... mua *otti hermoon*, koska mulloli kiire töis silloinki ja sillä lailla, että siinä tuli paljo rikkonaisia päiviä.
- H: Joo.
- Rasmus: Niin se *kiristi mun hermoja*. Sitte [piti] soitella [töihin], että 'No mä tuun ehkä vasta huomenna'.
- H: Joo.
- Rasmus: Vaikka en mä tietysti vältt[ämättä], eihän maailma siihen kaadu, että mä oon töistä pois pari päivää, mut mä nyt vaan oon sellanen ... Se oli *turhaa* ... Mä muistan sen hyvin koska mulloli *pinna aika kireellä* siinä touhus että, tämähäh ei oo mitään ohjelmoitavia asioita.
- H: Ei.
- Rasmus: Sitä ei vaan silloin ajatellu niin
- H: Sitte sieltä se poika syntyi ... ?
- Rasmus: Joo.

- H: Saitko sä heti, pääsitkö hoitamaan?
 Rasmus: Joo, joo.
 H: Oot ollu ihan mukana alusta asti?
 Rasmus: Oon, oon.

Rasmusen kerronta kuvaa sisäistä fokalisaatiota: hän puhui pelkästään omasta näkökulmastaan. Empatiaa tai muunlaista sensitiivisyyttä puheesta ei ole kuul-tavissa. Rasmusen tunnetilojen kuvaaminen kulki kiukun ja turhautumisen ympärillä (*mua otti hermoon, kiristi hermoja, oli pinna kireellä*), minkä voi selittää ei-toivotun raskauden aiheuttamalla toimijuuden tunteen puuttumisella. Tun-teiden ja tilanteen epäparisuus voi puolestaan aiheuttaa epävarmuutta ja häm-mennystä. Myöhemmin mies kuitenkin korostaa sopeutumiskykyään: *Se isyys ja kaikki tällaset tulee ajan myötä. Siihen kasvaa.*

Yhtä miestä lukuun ottamatta kaikki haastattelemani miehet olivat olleet mukana lapsensa synnytyksessä. Moni mies totesi, että heiltä ei kysytty erik-seen mukaantuloa synnytykseen, vaan sekä miehet että heidän puolisonsa piti-vät sitä useimmiten itsestänselvyytenä. Esimerkiksi kysyessäni Markolta (27 v): *Sä olit mukana siinä?* Marko vastasi:

- Joo. Siitä ei mitään ees keskusteluja sillee käyty ... Siru vaan sano. Emmä sitten inttä-nyt vastaankaan, voin mä lähtee.

Marko (27 v) kertoo synnytykseen lähdöstä seuraavasti:

- Marko: Soli torstai, tota tulin töistä ja oli sillee, ettei sen pitäny vielä synnyttää, puoltatoista viikkoo ennen laskettua aikaa.
 H: Nii se meni sillee ...
 Marko: Ei merkkejä ollu (--) ja sitte Siru istu olohuoneen lattialle, että tuli sitte lapsivesi. Mä, että 'aijaa, että nytkö se sitten tulee'? Heti muisti sieltä synnytysvalmennuksesta, että pari tuntia on semmosta aikaa, että ennen kuin pitää lähteä. Siinä valmisteltiin sitä lähtöä.
 H: Teillä ei sitte ollu kiire sillee?
 Marko: Mentiin sinne sitte ja sitä [puolisoa] tutkittiin. Oli auennu jo niin paljo, ettei enää kotiinkaan [kannattanut lähteä]. Sitte puoli kolmeltako se sitte synty, ku yheksältä mentiin. Se hyvin meni, niin kuin oppikirjan mukaan. Ei vaikeuksia eikä sillee. Sitte oli hyvä kättilö, vanhempi nainen, semmo-nen rauhallinen ...
 H: Joo.
 Marko: ... tyyppi, että siinä oli hyvä kokemus.

Synnytyksestä Marko toteaa kerronnan jatkuessa vielä seuraavasti: *Yks siinä voihkii, mutta minkäs teet, kaikki oli hoijettu niin hyvin, ettei ollu mitään syytä pelätä.*

7.3.4 Humoristit

Humoristien tunnepuhe on pidättyvää ja ohutta: tilannetta pyritään katsomaan ulkoapäin. Nämä miehet keskittyivät tilannetta, lasta ja synnyttäjää enemmän itseensä. Humoristit eivät puhu huolehtimisesta, kuten muut miehet tekevät. Monen humoristien isäksi tulo on tapahtunut joko yllätysraskauden myötä tai se on ollut jollain muulla tavalla dramaattista. Esimerkiksi Vesan (23 v) isäksi tuloa määrittää yllätysraskaus ja nuori ikä, joiden voi tulkita aiheuttavan sen, että mies keskittyi puheessaan itseensä. Humoristisuus voi olla keino verhota

omaa keskeneräisyyttä ja valmistautumattomuutta. Huumori voi toimia myös keinona selviytyä tilanteesta kasvojaan menettämättä (Soilevuo Grønnerød 2004). Humoristit pyrkivät pitämään koossa kerrontansa ja samalla identiteettinsä keskittymällä roolinsa ja vointinsa kuvaamiseen. Alla olevan Vesan kerronnasta löytyy sekä huumoria että tunnustuksia:

- Vesa: Se konkreettinen siinä millon *sen* [isyytensä] *niinku hokas*, nii se oli ensimmäistä kertaa synnärillä.
 H: Joo.
 Vesa: Ett tossa noin nii.
 H: Joo, joo.
 Vesa: Sitä kahto, että [naurahdus] *ihan tekijänsä näkönen*.
 H: [Naurahdus] Joo. Se on kyllä mahtava tunne siinä, ku sen saa käsiinsä...
 Vesa: On se. *Ihan näin meidän kesken, ei sitä mikää voita*. Kenenkää turha väittää ihan mitää muuta.
 H: Mm. Kyllä ... ihan samaa mieltä.
 Vesa: Ainoo, mikä vois tuntua ehkä hivenen paremmalta, nii olla poikamies ja olla lottovoittaja.
 H: [Naurahdus] Niinkö? Vaihtaisitko sen vielä tähän?
 Vesa: Mä ... meillä töissä pyörii semmonen, että "piti tulla playboy, niin tuli vaan miniplayboy".
 H: Ahaa.
 Vesa: Elikkä niinku playboy, niinku kalliita autoja, kauniita naisia ja paljo viiniä.

Vesan ymmärrys isäksi tulosta tapahtui ensimmäistä kertaa synnytyslaitoksella: *Sen niinku hokas*. Huumorin voi tulkita tunteiden peittelyn tarpeena, sillä miehen ei sovi romahtaa kesken kaiken (Fletcher & Willoughby 2002, 41–42). Vesa (23 v) kertoi lapsensa maailmaantulosta seuraavasti:

- Vesa: Noo mä kävin pihalla tupakoimassa ja menin käytävään oottelee ja ... kätilö tuli sit sen verran käymää nii 'halutsä leikata napanuoran?' Mä sano, että 'ei, tee sää vaa, et sulleha siitä maksetaa.'
 H: Nii, menitsä sitte ku se vauva oli syntyny ... ?
 Vesa: Joo, menin, tottakai mä menin kattomaa, piti saaha nähä mitä mä oon saanu aikaa.
 H: Joo.
 Vesa: Kätilö sano, että '2904 grammaa', nii mä, että 'niihä se vanhalle maanviljelijälle käy, että hyvä että siemenet saa takasi.' [Naurua].

Vesan kokemuksen syvyyttä voi tulkita ylpeyden tunteesta, joka näkyy rivien välistä (Mykkänen & Huttunen 2008, 176) ja *sanoista totta kai mä menin kattomaan*. Kokonaisuudessaan Vesan kerronta kuvaa huumoriin verhottua kokemusta, josta ei voi puhua muuten kuin leikkisästi. Tällaisen voi selittää Prendergastin ja Forrestin (1998, 158, 167–168) mukaan siten, että miehet kokevat usein turvallisemmaksi olla näyttämättä tunteitaan, etteivät ne pääse haavoittamaan heitä – eivätkä paljastamaan tätä puolta heissä. Myöskään Erik (28v) ei tuo esille tunteikkuaan, vaan pysyttelee lapsensa syntymän ajankohdan kuvauksessa:

- Erik: Että justiin saatiin *raketit ilmoihi* uutena vuonna, nii.
 H: Jooh.
 Erik: Mä olin aivan *änkyräkännissä* ja ...
 H: Ai jaha.
 Erik: Mutta [naurua] *taksi pihaa* ja ... ..
 H: Joo. Olikse, tuliko se [lapsi] sitte aikasessa sitte vai?

- Erik: Se tuli joo, kato se tuli var- ... yli kuukauden aikasessa.
 H: Ahaa.
 Erik: Ei se niinku ... [ollut] lähelläkää, että pitäis, mutta ilmeisesti heräs ku noita *raketteja siinä* [naurua] ja halus sitte pois.
 H: ... tulla kattomaan kanssa [naurua].
 (--)
 Erik: Jonku tunnin päästä sai soitella ... vanhemmille, että *poika tuli* nyt.

Erik luonnehtii syntymätöntä lastaan myönteisellä sävyllä uteliaaksi, sillä poika syntyi juuri uudenvuoden aattona. Miehistä ylpeyttä on tulkittavista siitä, että mies oli *änkyräkännissä* ja *poika tuli*. Myös Ismon (31 v) kerronnasta on poimittavissa samantyyppistä miehistä puhetapaa:

- Ismo: Edellisenä iltana ku meidän muksu silloin synty päivällä, 12 pintaan, me oltiin edellisenä iltaan oltu kaverin kanssa sitte radalla aamu kuuteen asti, yhdessä jengin kans takaperin *juotu kaljaa*. Ja kyyl se sitte, ku se aamulla 11 aikaan, ku toinen tönäs kylkee, ku sitte vielä *heräs takki päällä ja buutsit jalasta*, et nyt lähetään. Jep, sitte mennään.
 H: [Naurahdus] Kerro vähän siitä synnytyksestä ja siitä matkasta sinne. Miltä se susta tuntu?
 Ismo: Kyyllähän se, sanotaan *pelotti enempi ku on pelottanu koskaan* [hymähdys]. Ja matka ekaks sinne ja kovaa sit lähettii ja sit siellä kaikki tapahtu niin hirveen nopeasti, että ...
 H: Mm.
 Ismo: Sillä tuli heti melkeen lapsivesi. Siitä ku päästiin laitokselle, nii kahen tunnin päästä oli muksu syntyny.
 H: Ohhoh. Ensisyntyttäjä on kyllä tosi ...
 Ismo: Nii. Et se meni sillee ja emmä ny sano, että *mä olin kännissä*, mutta kyl mulloli tosi heikko olo.
 H: Joo.
 Ismo: Et totaa ... siellä mä *makasin* sitte... synnytyssalissa siellä *pöydän alla* ja yritin juua jotain vissyy tai jotain vettä ja toinen huutaa siin sängyllä sitte. Ja lääkärit oli *enemmän huolissaan mun kunnosta* ku siitä [Naurahdus] äitin kunnosta ... kyl se siitä sitte vaa.
 H: Joo.
 Ismo: *Meikäläinenki ilokaasulla* saatiin taas toimimaan ja kyselin vähän väliä koska voi avata ...
 H: Oliko tota sulla enemmänki niinku sitte totaniin krapulaa vai olikse sitä niinku tunnekuohuu, mitä siinä oli ... ?
 Ismo: Kyyl se oli ihan molempii tasasesti.
 H: Nii.
 Ismo: Hyvässä suhteessa nii. Et sanotaan jos mullel ois ollu siellä kauheeta paha olo, et joutu koko ajan keräämää ja pitää itteensä kasassa, nii se energia olis sitte varmasti menny niihin vauvelin tunnekuohuihin.

Ismo fokalisoii huomion itseensä. Hän verhoaa kokemuksensa maskuliiniseen puheeseen, korostaen sitä, että *heräs takki päällä ja buutsit jalassa, oli kännissä, heikko olo, makasi pöydän alla ja saatiin ilokaasulla kuntoon*. Ismon maskuliinista kerrontaa peittää tunnustus: *Pelotti enempi ku on pelottanu koskaan*. Pelko ei kuulu kulttuurisesti ymmärrettyihin miehiin ominaisuuksiin, joita Ismo yrittää hallita fyysisyyteensä viitaten, krapulapuheensa avulla. Ismo kuitenkin tunnustaa, että ellei hän olisi keskittynyt omaan pahaan oloonsa, niin huomio olisi mennyt lapsen syntymän aiheuttamiin *tunnekuohuihin*. Mies antaa lopuksi vielä selviytymisohjeen muille miehille:

- Ismo: Et nyt tavallaan *sen pysty* niinku jotenki tolla, mä sanoinkin jätkille aina [että], ryyppäätte sen kaks viimeistä viikkoo siinä ennenku muksu syntyy nii sitä on sitte sellases hyvä osol mennä laitokselle.
 H: Nii.
 Ismo: Nii ei tuu mitään katastrofeja.

Myös Pasi (36 v) kertoo synnytykseen lähdöstä maskuliinisen humoristisesti:

Se [puoliso] herätti mut about ehkä joskus puoli neljä yöllä. Ensin se oli luullu et sillä oli vaan pakki sekasin muuten, mut sit se tuli mut herättään. Nii mä sanoin, että älä pidä mitään kiirettä, että soitat ensin sinne sairaalaan. Sitä paitsi en minä, sanoin heti Kaisalle, et en heti lähe mihinkään, että minä syötän koirat ensin ja käyn täsä ulkona. Joo. No sitte, sitten lähetettiin, se oli jo aika lailla kaksinkerroin siinä ja minä vielä pysähdyin naapurin ukon kanssa jutteleen, se oli koiran kanssa lenkillä. No siinä vaiheessa Kaisa hikeentyi jo vähäsen. No *mulle ei iske paniikki* tommosissa asioissa. No sitten jälakeen päin Kaisan kanssa naurettiin, että kun keskussairaalaan mentiin silloin aamuyöstä, nii *normaalisti isät ajaa autonsa siihen ensiavun oven sisälle* ja nainen jää siihen ja mies vie auton parkkiin. No minä ajoin auton sinne kauas, sinne parkkipaikalle ja sanoin Kaisalle, että älä pidä kiirettä, että kerkeen vielä pari Malboroo kiskoon [naurua]. Niin me käveltiin kuule yhessä sieltä kaukaa ... joo.

Pasi kertoo synnytyksestä pilke silmäkulmassa ja vakuuttaa ettei hätäänny helposti. Turnerin ja Stetsin (2005, 16–17) mukaan paniikissa on kyse pelosta, josta hätä, huoli ja epätietoisuus kumpuavat. Paniikki näkyy pakenemisena, josta Pasi sanoutui irti. Pasi tekee myös selväksi sen, mitä ”normaalit” isät tekevät, mutta mitä hän ei tee: aja autoa ensiavun oven eteen. Pasi jatkaa itsensä kautta fokaalisoitua kerrontaansa synnytyshetkestä:

- Pasi: Ku mentiin synnytyslaitokselle, nii mähän sitte huitelin vielä pitkin henkilökunnan ruokalaitokset kävin syömässä ja muuta.
 H: Mm.
 Pasi: 'Soitelkaa perään sit kun rupee tapahtuu'.
 H: Olitko sä sitte synnytyksessä paikalla ... ?
 Pasi: Olin tiettenki.
 H: No, mitäs sieltä jäi mieleen ... ?
 Pasi: *Hienoo!* Siis no joo, mähän oon sillee, että mä oon hirveen utelias, ja kaikkee, eli tota henkilökohtasesti ja kättilöki sano, että kaikki tapahtu niin äkkiä, että *eihän* siinä olis tullukkaan mitään hänen hommistaan jos mä en olis ollut mukana. Mähän toimin niinku assistenttina, sillee että se oli ihan hieno kokemus.
 H: Sua ei pelottanu ... ?
 Pasi: Eeei, eei ei, minähän kyselin lääkäriltä koko ajan, että mitä sä teet ja miksi sä teet näin ja siis tälle näin.

Pasi (36 v) koki itsensä tarpeelliseksi synnytyksessä ja miehen uteliaisuus tyydyttyi kun hän toimi *assistenttina*. Pasi ei pelännyt eikä jännittänyt. Miehelle oli tärkeää, että kättilö tuki hänen läsnäoloaan, vaikka kokikin eriarvoisuutta tarjoilussa: *Mä olin vähän masentunu ku ne Kaisalle tarjos synnytyksen jälakeen pikarissa konjakkia ... mulle ei. Mä kävin illalla hakee kotoo omat konjakit sairaalaan.* Pasi haki molemmille vielä hampurilaiset, joilla *juhlittiin emännän kanssa*. Juhliminen kuvastaa myönteisen asian saavuttamista, ylpeyttä asiasta.

8 YHTEENVETO JA POHDINTA

Isäksi tuloa yhtenäistävät ja moninaistavat tarinatyypit

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli ensinnäkin selvittää, mitä ja miten ensimmäistä kertaa isäksi tulleet miehet kertovat isäksi tulostaan ja millaisia tarinoita kerronnasta oli hahmotettavista. Lisäksi tavoitteena oli selvittää kerrotun toimijuuden ja tunnetoimijuuden kerontatapoja.

Narratiivista tutkimusmenetelmää hyödyntämällä olen tarkastellut 27 isän kertomuksia heidän isäksi tulostaan. Selvitin miesten isäksi tulon yhtäläisiä piirteitä sekä toisaalta isien kertomusten yksilöllisyyttä, säröjä ja katkoksia. Jokaisen isän tarina on omanlaisensa, vaikka kaikki kertomukset ovatkin aikamme kulttuurituotteita – tiedostamattakin (Freeman 2004, 290). Isäksi tulleiden miesten kertomuksista hahmottui *tarinatyyppejä*, jotka ilmensivät isien valintoja ja valitsematta jättämisistä, mahdollisuuksia ja rajoja sekä isien toimintaa koskevia odotuksia, joita he enemmän tai vähemmän halusivat ja kykenivät noudattamaan. Miesten kertomukset kiteytyivät tässä *normitarinoiksi*, *selviytymistarinoiksi* ja *tahtotarinoiksi*. Näiden tarinoiden sisältö ja rakenne, intentionaalisuus ja sattumanvaraisuus onnistumisineen ja epäonnistumisineen muodostavat tämän aineiston tarinatavaratalon (termi on lainattu Hänniseltä 2000, 51).

Suurin osa *normitarinan* isistä kertoi suunnitelleensa ja reflektoineensa omaa elämänsä kulkuaan ja valintojaan ennen päätöstä lapsen hankkimisesta, minkä voi ajatella heijastavan Giddensin (1991, 85, 214–215) lainaten individualistisia, elämänpoliittisia valintoja. Normitarinan keskeisiksi teemoiksi muodostuivat nuoruuden ja isäksi tulon iän pohdinta, elämän vakiintuminen (puoliso, koulutus, työ, asunto), lapsenhankintapäätökseen osallistuminen, isäksi tulon halun ja valmiuden pohdinta sekä tietoisuus mahdollisesta lapsettomuudesta. Useimmat normitarinan miehet pitivät isäksi tuloa tavoitteena, johon tulee pyrkiä tietyssä elämänaikana, tietyin ominaisuuksin ja puittein varustettuna. Isäksi tulon oikea-aikaisuus näyttää olevan yksilöllisistä valinnoista ja poikkeamista huolimatta kulttuurisesti ennalta normitettu (myös Hagström 1999, 158–159). Monelle normitarinan miehelle isäksi tulo oli ollut yksi elämän päämääristä jo nuoruusajoista lähtien, jotkut taas alkoivat ajatella isyyttä vasta nuoruusiän jälkeen. Lähes kaikille oli kuitenkin itsestään selvää, että on hyvä kokea vapauden eri ulottuvuudet ennen perheellistymistä, minkä myös Ketokivi (2004; 2005) on

havainnut nuoria haastatellessaan. Tämän tutkimuksen isien kerronnassa nuoruutta mitattiin nuoruuden pituudella ja kokemusten laadulla. Isät pitivät nuoruudenkokemuksia Palkovitzin (2002, 70) haastateltavien tavoin edellytyksinä vanhemmuuteen vaadittavalle kypsyydelle, altruistiselle toiminnalle, paikoilleen asettumiselle, vastuun ottamiselle ja ennen kaikkea perheellisestä elämänvaiheesta nauttimiselle. Hagström (1999, 75–76) onkin nimennyt tämänkaltaisen ilmiön, jossa nuorempana kielteiseksi koettu perheellistyminen ja paikoilleen asettuminen muuttuu myöhemmässä elämänvaiheessa tavoiteltavaksi ja haluttavaksi asiaksi, Svensson-syndroomaksi.

Normatiivisen kaavan mukaista elämistä houkuttaa sen turvallisuus ja ennalta arvattavuus (Ylijoki 1998, 138), mitkä näkyivät myös tämän tutkimuksen isien kerronnassa. Isäksi tulon normitarina toimi muiden tarinamallien vertailukohtana ja vastavoimana. Normitarinasta otettiin tukea ja siihen tehtiin eroa. Normitarinoiden voisi sanoa edustavan sosiologista realismia, sillä ne ovat ”tavallisen” (isäksi tulevan) miehen tarinoita. Hoikkala ja Purhonen (2008, 51) toteavat ”taviksen” määrittävän negatiivien kautta, erona poikkeavuuksiin. Muutama normitarinan isä kertoi aluksi tietoisesti vastustaneensa normatiivista elämäntilannetta, joskin he lopulta päätyivät siihen. Näin kulttuurinen ymmärrys lapsenhankinnan luonnollisuudesta ja haluttavuudesta lävisti myös yksittäisten kapinoivien isien kertomukset. Normitarinoista poikkeavia tarinoita kuvataan usein vastatarinoiksi (Andrews 2004, 1–2), jollaisina tässä tutkimuksessa voidaan pitää tahto- ja selviytymistarinoita.

Tahtotarinat kuvasivat niiden miesten isäksi tulon polkua, jotka kertoivat intensiivisesti tahtoneensa ja myös aikoneensa tulla isäksi. Näiden miesten isäksi tulon arvo nousi yli muiden ihmissuhteiden ja päämäärien, jolloin voidaan puhua jopa kaipuusta isyyteen. Miehet kertoivat eläneensä lapsetonta elämää omasta mielestään riittävästi, olihan jokainen tahtotarinan mies yli 32 vuotta isäksi tullessaan. Tahtotarinan miehet olivatkin iältään vanhimpia verrattuna muiden tarinatyyppien isiin. Ansiotyö oli ollut monen miehen pääasiallinen elämänsisältö ennen perheellistymistä, uraa oli ehditty luoda jo pari vuosikymmentä. Iän ja perheellistymisajatusten myötä miehet alkoivat kuitenkin pohtia työn kaikenkielelyttävyyttä ja he alkoivat rakentaa siihen uudenlaista suhdetta. Tätä kuvasivat esimerkiksi miesten kertomukset työn vähentämisestä. Miehet kertoivat myös itsestään huolen pitämisestä sekä parisuhteen yhteisyyden lisäämisestä ennen lapsen syntymää. Myös puolison lasten isäpuolena toimiminen toi joillekin miehille erityistä mielihyvää ja varmisti entisestään isäksi tulon halua. Monen isän tarinassa ilmeni halua ottaa vastuuta ja kykyä nauttia siitä. Sanapari *vastuun nautinto* kuvaakin tässä kohdin hyvin sellaista vastuuta, jonka kantamista ei koeta taakkana – päinvastoin. Such ja Walker (2004) kuvaavat vastuuta autonomisuutena ja kykynä tehdä itsenäisiä päätöksiä. Näin ollen voi ajatella, että mitä enemmän isällä on vastuuta, sitä enemmän hänellä on myös valtaa ja itsenäisyyttä toteuttaa omaa vanhemmuuttaan – myös lupa nauttia siitä.

Kolmas tarinatyyppi, *selviytymistarina*, sisältää puolestaan kriisin kautta isäksi tulleiden miesten kertomuksia, joista oli havaittavissa elämäntilannuksen suunnitelmallisuuden murtumisen kohtia. Kriisin aiheutti joko lapsettomuus, vahinkoraskaus, keskenmeno tai lapsen kuolema, joiden mukaan nimesin sel-

vietytymistarinat ”lapsettomuuden jälkeen isäksi”, ”vahingosta vastuuseen” ja ”surun kanssa elämisen”-tarinoiksi. Näiden tarinoiden isät sopeutuivat ja selvisivät, vaikka elämä ei edennyt toivotunlaisesti.

Hänninen (2000, 51) toteaa, että omaa epätyypillistä tarinaa voi olla vaikea hyväksyä ja sitä voi olla vaikea elää suhteessa omiin ja ympäristön odotuksiin. Epätyypillisiä tarinoita miehet kertoivat silloin, kun isyys alkoi joko odotettua aikaisemmin tai myöhemmin, jolloin isäksi tulo koettiin ”väärän” ajankohdan vuoksi ongelmalliseksi. Tällaisia kulttuuristen normien ylittäjiä (vrt. Aapola 2005, 254) olivat jossain määrin kaikki selviytytymistarinat, mutta erityisesti ”vahingosta vastuuseen”-tarinat. ”Vahingosta vastuuseen” -tarinoiden miesten isäksi tulo johti nuoruuden keskeyttämiseen, mikä taas Niemelän (2005, 171–172) mukaan murentaa individualistisen yhteiskunnan tarjoamaa vapautta: lähes rajatonta mahdollisuutta oman elämän rakentamiseen. ”Vahingosta vastuuseen” -tarinoissa korostui myös isän moraalisuus ja oikein tekeminen perheeseen liittyvissä vastuissa ja velvollisuuksissa, jonka myös McCarthy, Edwards ja Gillies (2000) tuovat brittitutkimuksessaan esille. McCarthyn ym. mukaan länsimaissa on vallalla moraalinen koodisto, jonka mukaan lapsen olisi oltava suunniteltu, toivottu ja hänen tulisi syntyä ehjään perheeseen. Aina näin ei tapahdu, mutta moraalinen aikuinen on velvollinen yrittämään parhaansa, jolloin yhteiskunnan moraalit jäsenteää myös yksilön toimijuutta (Barnes 2000, 17–21, 48–49; Ronkainen 2006, 532). Vastatarinat, jollaisiksi tahto- ja selviytytymistarinoita voi ajatella, tulevatkin osoittaneeksi normitarinan itsestäänselvyiden ja voiman. Kun jokin ei mene ”normaalisti” tai suunnitellusti, joudutaan omaa elämäntulkua perusteamaan ja rakentamaan uudestaan. Tällaiset toisenlaiset tarinat voivat kuitenkin luoda toivoa ja antaa lohtua niille vanhemmille, jotka elävät hallitsevan tarinamallin reunoilla: isäksi voi tulla ja sitoutuneeseen isyyteen kasvaa monista lähtökohdista.

Niin tahtotarinoissa kuin selviytytymistarinoiden ”lapsettomuuden jälkeen isäksi” sekä ”surun kanssa elämisen tarinoissa” painottui miesten lapsenhankinnan ja isäksi tulon aktiivisuus ja intentionaalisuus muita tarinatyyppijä vahvemmin. Tahtotarinat olivat sävyiltään positiivisempia kuin selviytytymistarinat, sillä jälkimmäisissä kulki mukana muita enemmän pelkoa ja huolta. Varsinkin ”surun kanssa elämisen tarinoissa” painottui surun sietämisen ja elämän jatkumisen opettelu. Heathertonin ja Nicholsin (1994) mukaan epäonnistuminen voi lannistaa, mutta se voi myös lisätä selviytymisen ja uuden tarinan kertomisen halua sekä vahvistaa yksilön tahdonvoimaa, kuten edellä mainituissa isäksi tulon tarinoissa tapahtui.

Normi- ja tahtotarinat erottuvat toisistaan isäksi tuloon asennoitumisessa, jossa kilpailevat keskenään tahto ja velvollisuus. Kun normitarinoiden isät kokivat velvollisuudekseen haluta lasta, eivät tahto- ja selviytytymistarinoiden isät puhuneet lapsensaannin itsestäänselvydestä eivätkä velvollisuudesta. Tahtotarinoiden isillä oli tahdonvoimaa ja agentiivista halua tulla isäksi.

Toimijuus isien kerronnassa

Osa isistä kertoi halunneensa olla ehdottomasti mukana jo lapsenhankinnasta puhuttaessa ja siitä päätettäessä sekä myöhemmin lasta koskevissa asioissa.

Nämä isät edustivat kerronnassaan *vahvaa toimijuutta*, sillä niistä oli identifioitavissa oman halun tunnistamista ja henkilökohtaista kykenevyyttä lapsenhankintaan. Nämä miehet joko myöhensivät lapsenhankintaa, elleivät kokeneet olevansa siihen tarpeeksi valmiita ja kypsiä, tai kiirehtivät sitä. Toisaalta oli taas kertomuksia, joissa isät eivät kertoneet osallistumisestaan lapsen suunnitteluun ja siihen liittyviin valintoihin ja päätöksiin. Näiden isien kerronnan nimesin *vähäiseksi toimijuudeksi*.

Lapsenhankintaan liittyvät valinnat ovat olleet tähän asti enemmän naisten kuin miesten päätettävissä (Sévon & Huttunen 2002, 78; 2004, 138–140). Tässä tutkimuksessa isät itse kertoivat isäksi tulon prosessistaan, valinnoistaan (tai valitsematta jättämisistään) ja päämäärästään. Osa miehistä halusi intentionaalisesti ja intensiivisesti isäksi ja kertoi päämääränsä olleen ennen kaikkea isäksi tulo. Voidaan puhua jopa miesten ”vauvakuumeesta”, vaikka usein miehen halu toimia isänä konkretisoituu sylivauvan hoitoa enemmän isänä olemiseen ja perheen elinehtojen turvaamiseen (ks. Marsiglio 2004, 71). Tämän tutkimuksen isien kerronnassa näkyi kuitenkin halu hoivata, nauttia ja olla isyydestään ylpeä. Haastatellut toivat esille, että jo lapsen suunnittelu ja/tai tieto raskaudesta motivoivat monia hankkimaan esimerkiksi työajoiltaan tai työpaikan sijainnilta sopivamman työn. Monella miehellä vastuunotto alkoi jo ennen lapsen hedelmöittymistä, mistä kertoo esimerkiksi itsensä ja oman elämänsä ”valmiiksi” tekeminen (Marsiglio & Hutchinson 2002, 176). Vaikka vastuuta toivottiin ja siitä myös nautittiin, koettiin taloudellinen vastuu painavana (myös Lammi-Taskula 2004, 167–191; Oinonen 2004, 274).

Puolison tuki lapsenhankintaan ryhtymisestä on edellytys, mutta myös tärkeä kannustin monen miehen isäksi tulolle. Miesten kertomuksista oli havaittavissa myös toive puolisoitten samantahtisuudesta lapsenhankinnan suhteen. Eri-tahtisuus saattoi johtaa joko lasta haluamattoman puolison halun herättelyyn erilaisin keinoin, joka voi johtaa ”lapsenhankintapelin” alkamiseen (myös Mykkänen & Huttunen 2008). Tällöin asiasta kiistellään ja neuvotellaan, toista suostutellaan, lahjotaan tai jopa uhkaillaan. Eri-tahtisuus voi johtaa myös siihen, että lapsentekoa epäröivä tai omaa vanhemmuuttaan vielä empivä myöntyy lasta haluavan toiveeseen tai sitten päädytään kompromissiin tai jopa eroon.

Forsten (2002) mukaan miehen osallisuus lapsenhankintapäätökseen ei ole yhdentekevää, vaan sillä on pidemmällä tähtäyksellä merkitystä miehen ja koko perheen hyvinvointiin ja terveyteen. Cabrera, Fagan ja Farrie (2008) kirjoittavat, että jos mies kokee olevansa aktiivinen toimija ja päätöksiin osallistuja, edesauttaa se myös osallistuvaa isyyttä. Isien aktiivinen osallistuminen ja tuen antaminen ovat Cabreran ym. (2008) mukaan yhteydessä erityisesti miehen isyysidentiteettiin sekä isyyteen sitoutumiseen silloin, kun lapsi on alle 3-vuotias. Halu isäksi voi näin ollen ennakoita myös halua osallistua lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Tätä tukee myös Foxin ja Brucen (2001) tutkimus, jonka mukaan ne miehet, jotka kokivat perheellistymisen pelkästään velvollisuutenaan, pitivät isyyttä muuta elämää rajoittavana tekijänä. Näin ollen isyyden näkeminen mahdollisuutena voi avata elämälle ja identiteetille uusia ovia. Isyys tukee ja tuottaa miehen generatiivisuutta eli huolenpitoa ja hoivaa lapsiaan kohtaan. Parhaimmillaan isyys lisää miehen fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Aina

isyys ei kuitenkaan tuota pelkkää hyvää oloa tai myönteistä kasvua. Jos esimerkiksi isät eivät asu lapsensa kanssa, voi isyys joissakin tilanteissa altistaa masennukselle. (Eggebeen & Knoester 2001; Knoester & Eggebeen 2008.)

Tunteet ja tunnetoimijuus

Kulttuurin emotionaalistuminen, tarinallistuminen ja julkisuuden intiimistyminen ovat lisänneet tunteisiin vetoavia kertomuksia niin perheen sisä- kuin ulkopuolella (Furedi 2004, 24; Näre 1999b, 263; Hietala 2007, 55). Tunteista kertominen on laajentunut myös miesten keskuudessa, vaikka miesten tunnekerronta on ollut pääsääntöisesti vähäisempää kuin naisten (Shields 2002, 136). Tämän tutkimuksen isät näyttivät osaavansa ja haluavansa kertoa isäksi tulostaan monella tavalla tunteikkaasti. Käsillä olevan tutkimuksen tulokset antavatkin viitteitä sille, että vanhemmuuden sukupuolisopimusten rajat ovat väljentyneissä ja tunnekulttuuri muuttumassa avoimemmaksi.

Isien kerronnassa oli käännekohtia, jotka tavalla tai toisella herättivät miehen ajattelemaan, tuntemaan tai toimimaan toisin. Ne yksinkertaisesti muuttivat miehen elämän suunnan. Tällaiset hetket paikantuivat joillakin miehillä raskaudesta kuulemiseen, toisilla lapsen odotusaikaan tai synnytyshetkeen. Kaikille näille käännekohta-kokemuksille oli yhteistä vahva tunnekokemus. Voidaan sanoa, että isäksi tulo altistaa tunteilulle, minkä myös Mesiäislehto-Soukka (2006) ja Paajanen (2003; 2006, 34) ovat todenneet. Haastattelemani isät kertoivat, että oman lapsen odotus ja synnytys voi laukaista myös täysin ennen kokemattomia tunteita, joiden kautta koko muu elämä näyttää toisenlaiselta. Kutsun tällaisia odottamattoman vahvoja tunteita *tunneyllätyksiksi*, sillä ne ravisuttivat koko miehen aikaisempaa tunnemaailmaa avaten uusille tunteille ovia.

Tunnekerronnan *ambivalenttius* korostui erityisesti isäksi tulon siinä vaiheessa, kun miehet saivat kuulla raskaudesta. Raskauden todentumisesta kerrottiin erilaisin tunnesanoin. Ensinnäkin tieto raskaudesta aiheutti niin myönteistä kuin kielteistä psyykkistä (ja fyysistä) hämmennystä. Myös ilon, epäuskon, huolen, pelon, yhteisyyden ja ulkopuolisuuden tunteet valtasivat monen miehen kerronnan. Tunteet heittelivät laidasta laitaan, ilosta ahdistukseen ja päinvastoin. Miehen isäksi tulon halu, osaaminen ja kyvykkyys saattoivat tuntua ristiriitaisilta, mikä näkyi myös miehen tunnemaailman jäsentymättömyytenä ja epävarmuutena. Esimerkiksi Doucet (2007) on tuonut huolestuneena esille, että nykypäivän isyysvaatimukset ovat aiheuttaneet miehille ahdistusta ja tunteen siitä, etteivät he saa toimia isyydessään omalla tavallaan, sillä vertauskohtana toimii usein äitiys. Toisaalta miehiä on varoitettu lähentymästä liikaa äitiyttä ettei isien maskuliinisuus kärsisi. (Doucet 2007; Forsberg 2005).

Olen tarkastellut isien kertomia tunteita tunnetoimijuuden avulla, joka tarkoittaa tässä tutkimuksessa isien henkilökohtaisia havaintoja, pohdintoja ja tulkintoja siitä, mitä tunteita on kokenut, mitä tunteilla tekee tai on tullut tehneeksi. Tunteiden sanoittamista kuitenkin rajaavat ja mahdollistavat vallitseva kieli ja kulttuuri. Yksilö voi esimerkiksi kokea, ettei tietyille tunnekokemuksille ole sanoja, jolloin tunne voi jäädä sanattomaksi tunnemuistoksi. Tämän tutkimuksen isien kerronta jakautui tunnetoimijuudessaan vahvaan ja vähäiseen. Kun kerronnan

vahvassa tunnetoimijuudessa ilmeni monenlaisia tunnesanoja, metaforia ja modaalisuutta ilmentäviä termejä, niin *vähäisessä tunnetoimijuudessa* tunnesanoja oli vähän tai ei ollenkaan ja modaalinen asennoituminen määrittyi täytymisen ja pakon kautta. Vahvoja tunnetoimijuuskertomuksia yhdisti isäksi tulon ja osallistumisen halun aktiivinen pohdinta, halujen varmistuminen ja (ainakin lopulta) myönteinen suhtautuminen lapsen saamiseen. Kerronta tiivistyi myös usein huolen ympärille. Kertomuksissa isät olivat huolestuneita omasta kykenevyydestään ja osaamisestaan olla isä suhteessa vallitsevaan isyys-ideologiaan. Myös huoli lapsen ja äidin voinnista pohditutti. Tämän lisäksi kertomusten vahva tunnetoimijuus ilmeni huolena perheen taloudellisesta tilanteesta.

Yhtä miestä lukuun ottamatta kaikki haastatellut olivat osallistuneet synnytykseen. Havaitsin miesten haastatteluissa neljä erilaista tapaa puhua synnytyksestä, joita olivat eläytyjät, epäröijät, raportioijat ja humoristit. Nämä puhetyyppit muodostivat nelikentän, jonka dimensiot rakentuivat tunnetoimijuuden modaalisesta varmuudesta sekä tunnepuheen avoimuuden asteesta (katso taulukko s. 110). Tunnetoimijuuden *modaalisella varmuudella* tarkoitan isän kerronnan varmuutta suhteessa olemiseensa ja tekemiseensä. Tunnetoimijuuden varmuus jakautuu nelikentässä varmaan ja epävarmaan tunnepuhetyyppiin. *Tunnepuheen avoimuus* jakautuu puolestaan sisäiseen ja ulkoiseen fokalisaatioon. Puheen sisäinen fokalisointi näkyy isän subjektiivisena, persoonallisena ja muut ihmiset huomioon ottavana kerrontana. Ulkoinen fokalisoiija tarkkailee tilannetta ja tunteitaan objektiivisemmin.

Osa miehistä kertoi synnytyksestä ilon, onnen ja pelonsekaisena tapahtumana, jossa he kokivat yllättäviä tunteita ja antoivat niiden viedä mukanaan. Kutsun tällä tavoin tunteitaan kertovia miehiä *eläytyjiksi*, sillä heidän tunnetoimijuutensa oli vahvaa, varmaa ja avointa. Vaikka näitä tyyppisiä oli eniten tässä tutkimuksessa, ei tunnekerronnan avoimuus ja intensiivisyys ole täysin tyypillinen kertomisen tapa miehelle, sillä miesten tunteiden näyttämisen ja niistä puhumisen on todettu olevan rajallista (Galasiński 2004, 155; Coates 2003, 194–197; Shields 2002, 132).

Toinen kerrontatyyppi muodostuu *epäröijistä*, jotka pelkäsivät tilannetta, missä sairaala synnytyssaleineen saattoi jo tilana ahdistaa. Hämmennystä aiheuttivat myös omat tunnereaktiot, niiden ristiriitaisuus ja intensiteetti, oma ja puolison positio synnytyssalissa sekä epävarmuus omasta halusta, osaamisesta, kykenevyydestä ja täytymisestä. Epäröijät poikkesivat miehille tavanomaisesta puhettavasta siinä, etteivät piilottaneet epäröintiään ja pelkoaan, vaan tunnustivat ne avoimesti (ks. Connor 2001). Eläytyjät ja epäröijät eivät näyttäneet pelkäävänsä sitä, että heidän miehisyytensä olisi uhattuna.

Raportioijat ottivat puolestaan järkipäisen tarkkailijan aseman, jolloin synnytyksen alkua ja etenemistä kuvattiin viileän tarkasti, jopa teknisesti, omine tunnetilojen jäädessä taustalle. Näiden lisäksi aineistossa oli myös miehiä, jotka verhosivat kokemansa huumoriin, peittäen ja varjellen, ehkä myös peläten tunteitaan. Kutsun näitä miehiä *humoristeiksi*. Nämä kerrontatyyppit liittyvät edellisiä enemmän miestapaiseen tunnekerrontaan, jota leimaa tunteista puhumisen ja avun pyytämisen välttely (Roggman, Boyce, Cook & Cook 2002).

Kaiken kaikkiaan haastateltujen isien puheessa tuli ilmi tunteikkuuteen liittyvien tunnesääntöjen kahtiajakautuneisuus. Ensinnäkin monet isät puhuivat tunteistaan avoimesti. Toisaalta oli taas isiä, jotka pysyttelevät perinteisen miehisyyden alueella välttämättä tunteikkuutta ja siitä puhumista – ainakin toisten miesten lähettyvillä (myös Fletcher & Willoughby 2002, 41–42). Miesten omien kokemusten ja tunteiden sanallistamisen ja kuuntelun tarve korostui jo haastatteluun pyydettyinä: miehet tulivat kertomaan isäksi tulostaan mielellään. Kuten Reed (2005, 3) toteaa: Jokaisella isällä on isäksi tulon tarinansa, joka vain odottaa kertomistaan. Näyttääkin siltä, että isyys on yksi tämän päivän miesten tunteiden näyttämisen sallituista kentistä, jossa miehen on hyväksyttävää tutustua omiin tunteisiinsa, kokea niitä, kertoa niistä ja näyttää niitä. Voidaankin kysyä: onko isyys avain miesten tunne-elämään? Ainakin Reedin (2005, 18) mukaan lapsen odotukseen ja synnytykseen liittyvät rituaalit mahdollistavat ja legitimoivat miehen osallisuuden niihin puolisonsa ohella. Mitä enemmän tarinoita kerrotaan, sitä tavanomaisemmaksi, hyväksytyimmäksi ja arvokkaammaksi ne kulttuurissamme käyvät (Heelas 1996, 193).

Tarkastellessani kerronnan vahvojen ja vähäisten toimijuuksien ja tunnetoimijuuksien taulukkoa rinnakkain, havaitsin, että kerronnan vahva toimijuus ei välttämättä ennusta vahvaa tunnetoimijuutta ja päinvastoin. Toimijuus ja tunnetoimijuus ovat eritasoisia samankin isän kerronnassa. Tyyppitarinatkaan (normi-, tahto- ja selviytymistarinat) eivät sijoitu suoraviivaisesti tiettyihin tunnepuhetyyppeihin (eläytyjät, epäröijät, raportioijat ja humoristit), vaan lähes jokaista tunnepuhetyyppiä on löydettävissä eri tarinatyypeistä. Ainoastaan selviytymistarinoihin ei sijoittunut ainuttakaan epäröijää eikä tahtotarinoista löytynyt humoristeja.

Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksen arvioinnissa on kyse siitä, että tutkimuksen pitää olla uskottava ja osoittaa se, että tutkija on tiennyt mitä teki (Eskola 2006). Tähän olen pyrkinyt aineistonkeruun ja tulosten analysoinnin yksityiskohtaisella dokumentoinnilla, jonka avulla lukija kykenee seuraamaan johdonmukaisesti tehtyjä ratkaisuja. Fossey, Harvey, McDermott ja Davidson (2002) painottavat laadullisessa tutkimuksessa johdonmukaisuuden lisäksi tutkimustulosten aitoutta ja totuudenmukaisuutta, tyyppillisyyttä ja läpinäkyvyyttä. Esimerkiksi tämän tutkimusten isien kertomusten autenttisuutta ja subjektiivisuutta tukevat tulososan suorat sitaatit ja tekstikatkelmat, joista kuuluu isien oma ääni. Näin olen osoittanut linkin haastatteluaineiston ja tutkijan tulkintojen välillä, mikä tukee myös tutkimuksen läpinäkyvyyttä. Tutkimustulosten validiteettia voi Plummerin (2001, 154–155) mukaan lisätä kiinnittämällä huomio haastattelukysymyksiin. Tässä tämä tarkoittaa narratiivisen eli niin sanotun kutsuvan kysymyksen muotoilua. Tätä kysymystä sekä muuta aineistonkeruun luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä kysymyksiä olen käsitellyt enemmän luvussa 5.3.

Luotettavuutta lisää myös tutkimuksen moniäänisyys (Gergen & Gergen 2000, 1028), jolla tarkoitan tässä kaikkien haastateltujen isien kerronnan analysoimista ja raportointia. Yhdenkään isän kertomus ei jäänyt käsittelemättä, vaikka jotkut isät saivatkin tässä kirjassa enemmän palstatilaa kuin toiset. Cha-

sen (2005, 667) mukaan kuitenkin jo yksi kertomus kantaa sisällään merkityksiä ja ymmärrystä siitä, mikä on tässä ajassa ja paikassa mahdollista. Käsillä olevassa tutkimuksessa tämä tarkoittaa ymmärrystä siitä, miten moninaiset sosioekonomiset taustat, elämäntilanteet ja -kokemukset sekä kulttuuriset isyysihanteet taustoittavat isäksi tuloa. Esimerkiksi haastateltavien henkilökohtaiset taustat ja sosiaaliluokat olivat erilaisia. Mukana oli niin kouluttamattomia kuin korkeakoulututkinnon suorittaneita, avo- ja avioliitossa eläviä isiä. Osa isistä kuului keskiluokkaan, osa työväenluokkaan. Miesten taloudellinen tilanne vaihteli: jotkut asuivat omakotitalossaan vakituiseen viran turvin; toiset puolestaan kunnan vuokratiloissa määräaikaisen työsuhteen varassa. Mukana oli myös uusperheessä asuvia miehiä, joiden puolisoilla oli lapsia aiemmasta avioliitosta. Yhdellä isällä oli yhteishuoltajuus lapsensa äidin kanssa, jolloin lapsi asui puolet kuukaudesta isänsä ja puolet äitinsä luona.

Maantieteellisesti tarkasteltuna tutkimusaineisto on valikoitunutta, sillä haastattelin miehiä kahdessa Suomen kaupungissa. Haastateltavat jakautuivat kuitenkin maantieteellisesti tätä laajemmin, sillä monet miehet olivat tulleet muualta päin Suomea haastattelupaikkakunnalle opiskelemaan. Näin tarkasteltuna suuri osa Suomesta oli edustettuna. Isät olivat eri sukupolvista, nuorimman (20 v) ja vanhimman (42 v) isäksi tulleen miehen välillä ikäeroa 22 vuotta, jolloin miesten lapsuusajan kokemukset omasta isästä ja kulttuurisesta hyvästä isyydestä saattoivat olla hyvinkin erilaisia. Toisaalta näitä eri aikoina lapsuuttaan eläneitä miehiä yhdistää se, että he ovat tulleet kaikki 2000-luvulla isäksi ensimmäistä kertaa, mikä asettaa uuden isän aivan toisenlaisten vaatimusten – ja vapauksien – eteen kuin esimerkiksi muutama vuosikymmen sitten.

Eskola (2006) huomauttaa, että ajatus tieteen objektiivisuudesta on ideaali, jota pyritään noudattamaan ja jo tämä pyrkimys oikeuttaa puhumisen tutkimuksen objektiivisuudesta. Eskola jatkaa, että odotus siitä, että eri tutkijat päätyisivät samasta aineistosta samoihin tuloksiin, on epärealistinen. Ovathan narratiivit aina sosiaalisia, ne muodostetaan sosiaalisessa kontekstissa: tarina kerrotaan aina jossakin ja jollekin. Tarinan merkitys on yhteydessä siihen ympäristöön, jossa se on tuotettu, ja niihin mallitarinoihin, joita kulttuuri sisältää (Elliott 2005, 3–12; Hänninen 2000, 58–60). Kertomistilanteet voidaan nähdä myös yhteiskunnan moraalisen järjestyksen uusintajina tai kyseenalaistajina (Jähi 2004, 60). Tämä saattaa osaltaan näkyä siinä, että kaikkien tutkimukseen osallistuvien isien kerronta kuvasi isyyteen sitoutumisen ja vastuun ottamisen valintaa, mikä on yksi tämän päivän osallistuvan isyyden vaatimuksista. Näin ollen esimerkiksi niiden isien kertomukset, jotka eivät halunneet tai kyenneet toteuttamaan isyyttään, eivätkä kertoa niistä, jäivät tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimukseen valikoituneiden isien ja laadullisen tutkimuksen rajallisen tutkimusjoukon vuoksi tutkimustuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia isäksi tulevia miehiä, mutta kuten Riessman (1993, 70) toteaa: Yksittäistapauksista opitaan yleistä. Saadut tulokset edustavat niin kulttuurista kuin yksilöllistä ”paikallista totuutta” (Gergen & Gergen 2000, 1032; Brockmeier & Harré 2001, 48–49).

Jokaisella kertomiskerralla yksilön kertomus muuttuu, kun kertoja ottaa asian käsitteellisesti ja retorisesti haltuun aina uudelleen (ks. Tolska 2002, 164–165). Heikkisen (2001, 203) mukaan narratiivisen tutkimusotteen tavoitteena

onkin synnyttää hermeneuttinen kokemus, joka avartaa maailmaamme ja saa näkemään asiat uudessa valossa. Tällaisen hermeneuttisen kokemuksen jälkeen asiat eivät näytä enää samalta, sillä jokaisen kokemuksen jälkeen saavutetaan uusi ymmärrys. Brunerin mukaan kieli, ajattelu ja maailma ovatkin jatkuvassa kehitysprosessissa: maailma on koko ajan kielessä rakentuva ja purkautuva (Tolska 2002, 166). Honkasalo (2000) huomauttaa kuitenkin, että sanallistetut tapahtumat ovat valikoituja, jolloin kertomuksesta jää aina jotain pois. Tällaiset ylijääneet, hahmottomat tai tarinattomat kokemukset jäivät todennäköisesti myös tässä tutkimuksessa monilta osin huomaamatta, vaikka tutkimuspäiväkirja auttoikin palauttamaan mieleeni haastatteluhetken tunnelmaa ja sanatonta viestintää. Näitä olisi ollut kuitenkin mahdollista jäljittää esimerkiksi videomallalla haastattelut ja analysoimalla niitä jälkepäin.

Se, ”mitä on olemassa?” on ontologinen kysymys, jossa narratiivinen tutkimus tukeutuu sosiokonstruktionismiin. Myös narratiivinen aineisto on kulttuurisista tulkinnoista tiheää ja kertomukset ovat aina jonkun totuuksia, joten täysin objektiivista, yhtä totuutta ei ole löydettävissä (Lincoln & Cuba 2000, 176–177). Esimerkiksi kerrotut tai kirjoitetut tekstit eivät kuvaa elettyä elämää sellaisenaan vaan tulkintoja siitä. (Denzin 2000, 898–905, Gergen & Gergen 2000, 1026–1027). Taustalla on sosiokonstruktionistinen ajatus siitä, että todellisuus on sosiaalisesti rakentuvaa (Berger & Luckmann 1994, 74; Delanty 2005, 137–140). Tarinoiden on kuitenkin oltava uskottavia ja niiden tulee vakuuttaa lukija todentunnusta (Riessman 1993, 65–66). Heikkisen (2001, 207) mukaan hyvässä tarinassa on aina jotain tuttua ja jotain uutta, vaikka useimmiten sekä kertojaa että kuuntelijaa puhuttelee tarinaan liittyvä vieraus. Haastatelluilla isillä tällainen vieras asia oli isäksi tulo, jota haastattelutilanteessa refleктоitiin. Vilkkonen (2000, 80) huomaa refleksiivisyyttä ihannoivan ajan tuottavan ajatuksen, jossa ”elämänkulku ei enää kerro meitä, vaan me kerromme elämänkulkuamme”. Vaarana kuitenkin on, että yksilöllistynyt ihminen ei enää löydä itseään tai tarinaansa tarjolla olevista mallitarinoiden joukosta, jolloin identiteetin etsintä ja joukkoon kuulumisen tunne hankaloituvat (Ylijoki 1998, 140). Pyrkimys luonnollisen ja normaalin elämän kerrontaan (ks. Abbott 2002, 40) näkyy myös haastateltujen isien puheessa, joskin normatiivisuuden lisäksi painottuu se, että uusi isä ei ole vain kulttuuristen isyystarinoiden uusintaja, vaan yhtä lailla niitä muokkaava ja uutta luova.

Narratiivisessa tutkimuksessa ei arvioida tutkimustulosten toistettavuutta, vaan huomio kiinnittyy enemmänkin siihen, että tutkija asettaa lukijoiden arviotavaksi itsensä: lähtökohtansa, sukupuolensa ja kykynsä kirjoittaa ja tehdä tutkimusta. Tutkija on myös aina kulttuurinsa jäsen, jolloin hänen tulkintojaan voivat kaventaa ja rajata kulttuurisesti vakiintuneet käytännöt. (Kvale 1996, 235; Lincoln & Cuba 2000, 183–184.) Tutkija ja tutkittava elävät samassa kulttuurisessa ajassa ja paikassa, jolloin yhteinen kieli ja diskurssit ovat tuttuja molemmille osapuolille (Autonen-Vaaranieniemi 2009, 56–57). Tutkijan refleksiivisyydestä ja sukupuolen merkityksestä olen kirjoittanut yksityiskohtaisemmin luvussa 5.3. Böök (2001, 130) toteaa, objektiivisuuden vaarana on aina se, että tukeutumalla aiempaan tutkimukseen tulee ylläpidetyksi olemassa olevia käsitteitä ja vanhoja kategorioita ja näihin liittyviä merkityksiä.

Näen tutkimukseni raportoinnissa ja julkistamisessa Syrjälää, Estolaa, Uittoja ja Kaunistoa (2006, 193) lainaten ”välittämisen moraalista”, jossa pohdin sitä, miten tutkimus palvelisi niitä henkilöitä, joita on tutkittu. Tässä esiteltyjä tutkimustuloksia onkin mahdollista hyödyntää esimerkiksi neuvola- ja perhetyössä, jossa kohdataan isiä. Tutkimus avartaa suomalaisen miehen isäksi tulon lähtökohtia ja alkuisyyden moninaisuutta sekä auttaa ymmärtämään miesten tunnemaailmaa ja -puhetta. Isien ja isyyden tukeminen voisi lähteä jo ajasta ennen lapsen syntymää, esimerkiksi neuvolapalveluissa – varsinkin kun isät kokevat äitejä enemmän tyytymättömyyttä neuvolapalveluihin (Viljamaa 2003, 114). Faganin ja Stevensonin (2002) mukaan erilaiset isyyden tukemiseen liittyvät interventiot, kuten koulutukset tai vanhemmille tarkoitettut keskustelutilaisuudet, muuttavat miesten asennoitumista lasten kasvatukseen sekä tukevat miehen isyyttä ja itsetuntoa. Isille ja lapsille tarkoitettut aktiviteetit lisäävät Palmin ja Faganin (2008) mukaan miesten keskinäistä vuorovaikutusta antaen uutta tietoa ja opettaen uusia taitoja isän ja lapsen vuorovaikutuksesta. Erilaisilla itseapuryhmillä voi olla kaiken kaikkiaan myönteinen vaikutus miehen isyyteen, jolloin mies voi oppia nauttimaan isyydestään enemmän.

Tämän tutkimuksen antamaa tietoa voi käyttää hyväksi niin ammattilaisten kohdatessa isiä kuin parisuhteessa ja isän ja äidin itseymmärryksessä. Tämä tulee lähelle relevanssin käsitettä, jonka kautta Ylijoki (1998, 223) peilaa tutkimuksen teoreettista yleistettävyyttä. Relevanssilla tarkoitetaan asian tai tiedon käyttökelpoisuutta, eli sitä, missä määrin tutkija pystyy teoreettisen viitekehänsä avulla muuntamaan ja tuottamaan näkyville jotain merkittävää, joka aiemmin oli piilossa. Katson tämän toteutuneen muun muassa isien moniäänisten isäksi tulon tarinoiden konstruomisessa.

Van Deventer (2009) painottaa tutkimuksen eettisyys- ja luotettavuustarkeksissa myös sitä, että tutkijan vastuu ulottuu tutkimustulosten julkistamiseen saakka eli pohdintoihin siitä, millaista tietoa tutkimustulokset antavat yhteiskunnallisesti. Tutkimustulokset eivät saa olla harhaanjohtavia tai kyseenalaisesti tuotettuja, minkä vuoksi tutkimuksenteon eri vaiheiden avaaminen lukijalle on tärkeää.

Haastattelemieni miesten isäksi tulo oli tämän tutkimuksen päätepiste, mutta miesten elämässä se oli uuden alku. Tästä uudesta alusta voi muodostaa jatkotutkimushankkeen, jossa tarkastellaan miten isä kohtaa arjen lapsensa ja puolisonsa kanssa. Koska tänä päivänä miehiltä vaaditaan sekä taloudellista vastuuta että hoivan antamista, aiheuttaa se miehissä ristiriitaisia tunteita (Marsiglio & Pleck 2005, 250). Miten tämä ristiveto näkyy isän arjessa, kun se tiivistyy rutiineiksi ja välttämättömyyksiksi, joissa neuvotellaan lapsen hoidosta ja kodin ulkopuolisen työn ja kotitöiden välisistä jännitteistä? Arki on sukupuolijärjestyksen näyttämö, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että periaatteellisella tasolla nykypäivän vanhemmat ovat sitä mieltä, että arki jaetaan, silti monet miehet kokevat taloudellisen vastuun painavampana kuin naiset (Milkie, Bianchi, Mattingly & Robinson 2002, Reuna 1998, 40). Jokinen (2005, 14) toteaa, että arkeen liitetään usein äiti tai muu kotona puuhaileva nainen. Tämä voi johtaa naisen portinvartijuuteen suhteessa lapsenhoitoon ja kasvatukseen, mikä puolestaan määrittää perheen valtasuhteita jättäen miehen ulkopuolelle (Allen &

Hawkins 1999; Fox 2001). Yhtä lailla ajatellaan, että kotitalouden resurssien ja tulojen epätasainen jakautuminen, määrittää perheen sisäisiä valtasuhteita (Repo 2003, 66, 68). Tämän vuoksi onkin tarpeen tutkia isänä olemisen kokemusta arjessa niin tunne- kuin elättäjäys-näkökulmasta. Se, millaiseksi tämän päivän isä kokee arkipäivänsä ja lapsenhoito- sekä taloudellisen vastuunsa on vielä vähän tutkittu aihe.

Olisi myös kiinnostavaa kuulla niiden isien kertomuksia, jotka jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle: isät, jotka eivät syystä tai toisesta ole lapsensa elämässä mukana. Millaiset tilanteet taustoittavat näiden isien valintoja ja päätöksiä? Entä millaiseksi näiden isien elämä muodostuu ja millaisia tunteita biologinen, mutta ei sosiaalinen ja psykologinen isyys mieheissä herättää?

SUMMARY

Background

Becoming a father is a turning point in a man's life. Fatherhood changes both the man himself and his life as a whole. Fatherhood also has a positive effect on a man's health. (Palkovitz 2007, 28-29; Knoester, Petts & Eggebeen 2007.) But when is it time for fatherhood? This question involves life-time reflection about when and why a man thinks that it is time to him become a father. Individual timing aside, fatherhood is always connected to cultural values and attitudes. Thus the theoretical framework in this study is social constructionism, meaning that men's experiences and fatherhood are linked to time and place and are construed through language and social context (Berger & Luckmann 1994, 74; Crotty 1998, 58).

Formerly the father was seen as a mother's helper, whose ability to care for and raise a child was questioned. (Cowan & Cowan; Vuori 2001, 357.) Gradually the demands for parental equality has extended the father's role and agency. Today the culture of fatherhood entails higher expectations for father involvement in the care of young children. Today's fathers are ideally more nurturing, develop closer emotional relationships with their children, and share the joys and work of caregiving with mothers. Shared parenthood has become an ideal. (Day & Lamb 2004, 2; Vuori 2001, 19; Wall & Arnold 2007.) But these ideals and demands lead to contradictions. As Huttunen (2001, 149) has noted, fatherhood is at the present time so polyphonic, that becoming a father can be a disconcerting experience. Today's demands on fathers are conflicting: first, there are the expectations of being a breadwinner and second, fathers have to be just as capable as mothers with regard to child rearing and caring (Paajanen 2006, 49, 95).

Parents are usually emotionally involved with their children, although father's emotions have been neglected. Emotions in general are seen as involuntary and uncontrollable, they are seen as dangerous and as render people vulnerable. Showing and experiencing emotions has traditionally been birthright of women, while men have been left on the margin. (Galasiński 2004, 12.) The culture of fatherhood and the culture of emotions are connected to the norms, values and beliefs held about men and women, and fatherhood and motherhood. Men's emotions are claimed to be under control; they are time-limited and expressively economical. (Doucet 2007; Shields 2002.)

If we want to understand and support fathers-to-be and early fatherhood, we need more information about the choices a man confronts at the time when he is considering having a child (Forste 2002). It is time to listen to fathers' stories and fathers' descriptions of their emotions at the beginning of fatherhood. As Marsiglio and Hutchinson (2002, 1) point out; men's thoughts and feelings about pregnancy, babies, and fatherhood have often been drowned out by women's voices. One useful response to this disparity is to study the inner worlds of men who are thinking about becoming a father.

Research questions

The purpose of this study was to explore the early stages of first time fatherhood. I was interested in how, taking into account the larger socially constructed landscape of procreation, pregnancy and childbirth, men's individual life experiences, shape their narratives about becoming a father for the first time. More specifically, what kind of paths there are to fatherhood? Accordingly, I was interested in the kinds of agency and emotions that men produce in their narratives about becoming a father. By agency I refer to men's consciousness of their own activity and opportunities, and the limits on their choices, decisions, actions and emotions regarding early fatherhood. I also focused on the way fathers talked about their feelings and expressed their emotional agency. By 'emotional agency' I refer to a father's ability to notice, name and interpret his own emotions. This can also be termed emotional reflection. More specifically, the research questions were:

- 1) What kinds of stories and agency can be identified in first-time fathers' narratives?
- 2) What emotions do fathers talk about and how, and what kinds of emotional agency can be identified in their talk?

Data and analysis

I interviewed 27 first time-fathers (aged 21 to 44 years) in autumn 2003. The fathers' first-born was 1 to 3 years old at the time of the interview. Some of the participants were found through the day-care system and the remainder by using the snowball method. All the interviews have been tape-recorded and transcribed.

A narrative approach was taken through the study. Narrativity is a process of cognitive reorganization and meaning-making, where events and actions are drawn together into an organized whole by means of a plot (Polkinghorne 1995; Riessmann 2008). Drawing on narrativity, I started the interview with the leading question: *Please, tell me about your experiences of the early stages of fatherhood. I'm interested in the whole journey, from life before the child until life after the birth of the child.* The interviewer's participation was minimal and the importance of the leading question was stressed, but if this did not generate enough talk, the men were asked to elaborate on specific themes.

After transcribing the men's speech, I summarised every man's talk into narrative form and began searching for turning points and "thick" descriptions. In reading the fathers narratives I drew on Gergen's and Gergen's (1986, 25) idea of progressive, regressive and stable narratives. Narrative analysis was used to explore the variety of the stories told. With an eye on the past, present and future, the fathers in this study shared in detail their experiences and emotions about first-time fatherhood. In addition to narrativity I used modality as an analytical tool. Modality refers to use of expressions broadly associated with notions of possibility and necessity (such as the verbs can, must, and should). In addition I looked into the story's viewpoint; who was the teller and of whom the story was told about?

*Results**Story types*

The analysis yielded three story types: 'normative', 'desire', and 'recovery'. These three types were all narratives about the when and why of having children. The men also included an element of agency – either strong or weak – in their narratives. Here, strong agency means, that these men reported wanting to be present all the time, as an active agent, with regard to the baby. They engaged both the planning of the pregnancy and the pregnancy itself. Men with weak agency reported not wanting to, not being able to or not knowing how to participate in planning the pregnancy or what to do during the pregnancy. They let their spouse 'handle' it all and make all the decisions, with them standing aside, adapting themselves to the situation. These men's will and goals were uncertain and insecure.

The *normative* story-type represented a culturally perceived 'normative', ideal life-course model. In this narrative were both agencies; weak and strong. Men talked about 'natural' progression in life, which included planned pregnancy, maturity and readiness to become a father, the right age to become a father (around 30 years), finding a suitable spouse, education, a steady job and a place to live, enough experience of freedom, emotional and economical stability and willingness to start a family. All the men in the data recognised this narrative (although they did not necessarily include themselves in it) and reflected on their own paths to becoming a father against this model.

In the *recovery* narratives the men's lives proceeded first normatively, then confronted a traumatic event along the pathway to fatherhood and somehow survived it. Three different recovery stories were found. First was 'becoming a father after childlessness', where men had experienced problems with having children in the first place. After a number of unsuccessful fertility treatments for infertility these men became fathers after all. The second type was 'living with sorrow', which meant the death of a newborn or a miscarriage. The men in this story had learned to live with this trauma and eventually became fathers again. The third one was 'from accident to responsibility', which means unplanned, 'accidental' pregnancy. These fathers told how they had lost agency (after conceiving the baby) but had just had to adjust to the situation and take responsibility.

The *desire* narratives, in turn, were constructed by men who had tried to plan their future and fatherhood like the men with the normative story, but their lives had not proceeded in the desired way. These men had divorced their spouses because of the latter's inability or unwillingness to have a child at that or any time. At this point in their lives, these men were exceptionally eager and enthusiastic about becoming a father. In this narrative the man saw himself as having a strong agency, capable of making his own life choices with the eventual goal of becoming a father.

Emotions and emotional types of talk

On the path to fatherhood, many men underwent “emotional surprises”, that is, they found themselves confronting new, powerful and sometimes latent emotions. The men highlighted for instance joy, closeness, love, self-sacrifice, helplessness, anger, confusion and the feeling of being an outsider. In the fathers’ narratives, emotional agency can be categorized as strong or weak. Strong emotional agency was visible in colorful emotional talk, such as when men pondered, gave reasons for, interpreted, sought to understand or impugned their feelings. Weak emotional agency appeared in a tendency to avoid emotional talk: these men did not appear to want to explain, analyze or understand their feelings.

I extracted four emotional types of talk that characterized the way men described their experiences and emotions concerning birthgiving. I labeled them as ‘empathizers’, ‘hesitators’, ‘reporters’ and ‘humorists’. The ‘empathizers’ represented a culturally new, and in this study, the dominant male type, men who were conscious of and certain about their emotions and had the ability to launching into them and talk about them openly. These men used ‘personalization’ (see Luz 1996) in profiling their telling. These men were also anxious about and attentive to their spouses’ needs. The ‘hesitators’ in turn were afraid, uncertain and uneasy about their emotions, but confessed their hesitancy openly. The third type, ‘reporters’, were men who described their experiences in technical detail, dwelling on every little detail and in this way avoiding emotional talk. The fourth type, ‘humorists’ told their story with ‘manly’ humor and in this way avoided talking about their emotions.

Conclusions

The main contribution of this study is that it shows that there are a number ways of becoming a father and of talking about it. It should be emphasized, in addition, that in most instances these fathers both wanted and knew how to speak – this conflicts with the widely-held cultural belief that men lack the ability to produce emotional talk. The men welcomed the opportunity to talk – to give words to their (often unspoken) emotions and experiences. The men’s narratives about the first steps to fatherhood could also be constructed in terms of emotionality (c.f. Galasiński 2004), notwithstanding the variability in their emotional agency. Reflecting upon their own decisions, actions and emotions on the path to fatherhood helped develop the men’s consciousness of their own agency and level of involvement in fatherhood. There were men who were so eager to become fathers that they sacrificed, for instance, a relationship to attain this goal. ‘Baby-fever’ (see Rotkirch 2007), is usually associated with women. This study questions the women-centeredness of this phenomenon and proposes that men too can feel ‘baby-fever’. Also the four different categories of emotional talk (empathizers, hesitators, reporters and humorists) showed that, in this study, in most men described the beginning of fatherhood sentimentally than others formally. Overall, the men in this study reported a strong desire to care, enjoy and take responsibility for the child they were expecting.

The study showed that whatever the path taken to fatherhood, all the first-time fathers reported a strong sense of involvement and responsibility on becoming fathers. In this data there were many 'normative' stories, but also stories that can be termed "counter-narratives". In counter-narratives people tell and live stories which offer resistance, either implicitly or explicitly to dominant cultural narratives (Andrews 2007, 1). Here, the 'desire' and 'recovery' stories, where fatherhood came at the "wrong" time - too early or too late - could be seen as of this kind counter-narratives.

A study should be ethical by nature as Deventer (2009) emphasize. The ethical principles at stake in this study are respect informant's anonymity and avoiding harming the informants. The fathers who participated in this study did so voluntarily, and as a researcher I tried to empower the respondent to hear his own story (see Gubrium & Holstein 2002, 21). Because the ultimate aim of the narrative investigation of human life is the interpretation of experience, it is clear that the narrative truth must be taken into account. But whose truth is it? Researchers working from a social constructionist perspective do not approach the issue of truth as 'facts' about lives; instead they seek to understand the changing meanings of events for the individuals involved, and how these are located in culture. (Riessman 2002, 704-705.) As Josselson (1995, 30) points out, "we cannot know the real, we can only create an image of it - that is, collectively imagine it". My approach to narrative analysis also draws on the work of Riessman (2002, 704) which assumes not objectivity but positionality and subjectivity. In answer to the question posed above, there is not one, but there are many truths.

The representativeness of these father's narratives is clearly limited. First, these men's stories cannot be generalized to the global population, because of the small sample size. However, the sample (27 fathers) illustrates both the uniqueness and the cultural particularity of men's paths to fatherhood. As Chase (2005, 667) says: "Any narrative is significant because it embodies what is possible and intelligible within a specific social context".

LÄHTEET

- Aalto, I. 2004. Perinteisestä uuteen? Isyyden muutoskertomusta purkamassa. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 65–87.
- Aaltonen, T. 2002. Sanatonko tarinaton? Afaatikon intersubjektiiivinen maailma ja kertoen rakentuva identiteetti. *Miina Sillanpään julkaisuja A:5*. Helsinki: Vammalan kirjapaino.
- Aapola, S. 2003. Peruskoulun ikäjärjestyksistä: esimerkkinä murrosikä. Teoksessa E. Lahelma ja T. Gordon (toim.) *Koulun arkea tutkimassa*. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A1, 108–114.
- Aapola, S. 2005. Aikuistumisen oikopolkuja? Koulutusreitit ja aikuistumisen ulottuvuudet nuorten elämässä. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 56. Tampere: Yliopistopaino, 254–283.
- Abbott, H. P. 2002. *The Cambridge introduction to narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Allen, S. M. & Hawkins, A. J. 1999. Maternal gatekeeping: mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and the Family* 61 (1), 199–212.
- Ambert, A.-M. 1994. An international perspective on parenting: social change and social constructs. *Journal of Marriage and the Family* 56, (3), 529–543.
- Andrews, M. 2004. Counter-narratives and the power to oppose. Teoksessa M. Bamberg & M. Andrews (toim.) *Considering counter-narratives. Narrating, resisting, making sense*. Amsterdam: John Benjamins, 1–6.
- Apo, S. 1990. Kertomusten sisällön analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 62–80.
- Armon-Jones, C. 1986. The thesis of constructionism. Teoksessa R. Harré (toim.) *The social construction of emotions*. New York: Blackwell, 32–56.
- Atkinson, P. & Delamont, S. 2006. Editors' introduction: narratives, lives, performances. Teoksessa P. Atkinson & S. Delamont (toim.) *Narrative methods 1*. London: Sage, XI–XIX.
- Autonen-Vaaraniemi, L. 2009. Eronneiden miesten kodit ja kotikäytännöt. *Acta Universitatis Tamperensis* 1445. Tampere: Tampere University Press.
- Baber, K. M. & Dreyer, A. S. 1986. Delayed childbearing: men's thinking about the fertility decision. Teoksessa R. A. Lewis & R. A. Salt (toim.) *Men in families*. California: Sage, 131–140.
- Bal, M. 1997. *Narratology introduction to the theory of narrative*. 2. painos. Toronto: University of Toronto.
- Bamberg, M. 2004. Considering counter narratives. Teoksessa M. Bamberg & M. Andrews (toim.) *Considering counter-narratives. Narrating, resisting, making sense*. Amsterdam: John Benjamins, 352–371.
- Barbalet, J. 2002. Science and emotions. Teoksessa J. Barbalet (toim.) *Emotions and sociology*. Oxford: Blackwell, 132–150.

- Barnes, B. 2000. *Understanding agency. Social theory and responsible action.* London: Sage.
- Barrett, G. & Wellings, K. 2002. What is a 'planned' pregnancy? Empirical data from a British study. *Social Science & Medicine* 55, 545–557.
- Barrows, P. 2004. Fathers and families: locating the ghost in the nursery. *Infant Mental Health Journal* 25 (5), 408–423.
- Bauman, Z. 1996. *Postmodernin lumo.* Tampere: Vastapaino.
- Baumeister, R. F. & Newman, L. S. 1994. How stories make sense of personal experiences: motives that shape autobiographical narratives. *Personality and Psychology Bulletin* 20 (6), 676–690.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 2002. *Individualization.* London: Sage.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. *Todellisuuden sosiologinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma.* Suomentanut ja toimittanut V. Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Bernardi, L. 2004. Channels of social influence on reproduction. *Population Research and Policy Review* 22, 527–555.
- Boyce, P., Condon, J., Barton, J. & Corkindale, C. 2007. First-time fathers' study: psychological distress in expectant fathers during pregnancy. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 41, 718–725.
- Bradford, K. & Hawkins, A. 2006. Learning competent fathering: a longitudinal analysis of marital intimacy and fathering. *Fathering* 4 (3), 215–234.
- Bradley, E., McKentzie, M. & Boath, E. 2004. The experience of first-time fatherhood: a brief report. *Journal of reproductive and infant psychology* 22 (1), 45–47.
- Brandth, B. & Kvande, E. 1998. Masculinity and child care: the reconstruction of fathering. *Sociological Review* 46 (2), 293–313.
- Brennan, A., Ayers, S., Ahmed, H. & Marshall-Lucette, S. 2007. A critical review of the couvade syndrome: the pregnant male. *Journal of reproductive and infant psychology* 25 (3), 173–189.
- Brockmeier, J. & Harré, R. 2001. Narrative: problems and promises of an alternative paradigm. Teoksessa J. Brockmeier & D. Carbaugh (toim.) *Narrative and identity. Studies in autobiography, self and culture.* Amsterdam: John Benjamins, 39–58.
- Brody, L. 1999. *Gender, emotion, and the family.* Cambridge: Harvard University Press. E-kirjastosta 14.4.2008 <http://site.ebrary.com/>
- Bronte-Tinkew, J., Carrano, J. & Guzman, L. 2006. Resident father's perceptions of their roles and links to involvement with infants. *Fathering* 4 (3), 254–285.
- Bruner, J. 1987. Life as narrative. *Social Research* 54 (1), 11–32.
- Bruner, J. 1991. The narrative construction of reality. *Critical Inquiry* 18 (1), 1–21.
- Bruner, J. 1996. *The culture of education.* Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, J. 2001. Self-making and world-making. Teoksessa J. Brockmeier & D. Carbaugh (toim.) *Narrative and identity. Studies in autobiography, self and culture.* Amsterdam: John Benjamins, 25–49.

- Burkitt, I. 2002. Complex emotions: relations, feelings and images in emotional experience. Teoksessa J. Barbalet (toim.) *Emotions and sociology*. Oxford: Blackwell, 151-168.
- Böök, M.-L. 2001. Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteissa. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 182. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Böök, M.-L. & Perälä-Littunen, S. 2006. Luottamusta rajojen kera - mielipidekirjoitusten vanhemmuuden vastuu. *Nuorisotutkimus* 2, 3-17.
- Cabrera, N. J., Fagan, J. & Farrie, D. 2008. Explaining the long reach of father's prenatal involvement on later paternal engagement. *Journal of Marriage and Family* 70, 1094-1107.
- Caldera, Y. M. & Lindsey, E. W. 2006. Coparenting, mother-infant interaction, and infant-parent attachment relationships in two-parent families. *Journal of Family psychology* 20 (2), 275-283.
- Campbell, R. & Wasco, S. M. 2000. Feminist approaches to social science: epistemological and methodological tenets. *American Journal of Community Psychology* 28 (6), 773-791.
- Cancian, F. M. & Oliner, S. J. 2000. *Caring and gender*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Cannon, E. A., Schoppe-Sullivan, S. J., Mangelsdorf, S. C., Brown, G. & Sokolowski, M. S. 2008. Parent characteristics as antecedents of maternal gatekeeping and fathering behavior. *Family Process* 47 (4), 501-519.
- Casey, C. 1995. The new narrative research in education. *Review of research in education* 21 (1), 211-253. Tulostettu 15.2.2008 <http://rre.sagepub.com/archive/>
- Chan, K. L. & Paterson-Brown, S. 2002. How do fathers feel after accompanying their partners in labour and delivery? *Journal of Obstetrics and Gynaecology* 22 (1), 11-15.
- Chase, S. E. 1995. Taking narrative seriously: consequences for method and theory in interview studies. Teoksessa R. Josselson & A. Lieblich (toim.) *Interpreting experience. The narrative study of lives* 3. Thousand Oaks: Sage, 1-26.
- Chase, S. E. 2005. Narrative inquiry. Multiple lenses, approaches, voices. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *The Sage handbook of qualitative research*. 3. painos. Thousand Oaks: Sage, 651-679.
- Christiansen, S. L. & Palkovitz, R. 2001. Why the 'good provider' role still matters. *Journal of Family Issues* 22 (1), 84-107.
- Chodorow, N. & Contratto S. 1982. The fantasy of the perfect mother. Teoksessa B. Thorne & M. Yalom (toim.) *Rethinking the family*. New York: Longman, 54-75.
- Ciarrochi, J. & Greg, S. 2006. The link between emotional competence and well-being: a longitudinal study. *British Journal of Guidance & Counselling* 34 (2), 231-243.
- Clausen, J. A. 1998. Life reviews and life stories. Teoksessa J. Giele & G.H. Elder (toim.) *Methods of life course research: qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage, 189-212.

- Coates, J. 2003. *Men talk. Stories in the making of masculinities*. Oxford, UK: Blackwell.
- Cohen, T. F. 1993. What do fathers provide? Reconsidering the economic and nurturant dimensions of men as parent. *Teoksessa J. C. Hood (toim.) Men, work and family*. Newbury Park: Sage, 1–22.
- Coley, R. L. & Morris, E. 2002. Comparing father and mother reports of father involvement among low-income minority families. *Journal of Marriage and the Family* 64, 982–997.
- Connell, R. W. 2002. *The men and the boys*. London: Polity Press.
- Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. 2005. Hegemonic masculinity. Rethinking the concept. *Gender & Society* 19 (6), 829–859.
- Connor, S. 2001. The shame of being a man. *Textual Practice* 15 (2), 211–230.
- Crotty, M. 1998. *The foundations of social research. Meaning and perspective in the research process*. London: Sage.
- Cowan, C. P. & Cowan, P. A. 1995. Interventions to ease the transition to parenthood. *Family Relations* 44, 412–423.
- Czarniawska, B. 2002. Narrative, interviews, and organizations. *Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein (toim.) Handbook of interview research. Context & method*. Thousand Oaks: Sage, 733–749.
- Damasio, A. 2000. *Tapahtumisen tunne. Miten tietoisuus syntyy*. Suomentanut K. Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita.
- Day, R. D. & Lamb, M. E. 2004. Conceptualizing and measuring father involvement: Pathways, problems, and progress. *Teoksessa R. D. Day & M.L. Lamb (toim.) Conceptualizing and measuring father involvement*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 1–18.
- Delanty, G. 2005. *Social science. 2. painos*. England: Open University.
- Denzin, N. K. 1989. *Interpretive interactionism. Applied social research methods series 16*. Newbury Park: Sage.
- Denzin, N. K. 2000. The practices and politics of interpretation. *Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage, 897–922.
- DeVault, M. L. 2006. Talking and listening from women's standpoint: feminist strategies for interviewing and analysis. *Teoksessa P. Atkinson ja S. Delamont (toim.) Narrative methods I. Narrative perspectives*. London: Sage, 247–277.
- Dienhart, A. 1998. *Reshaping fatherhood: the social construction of shared parenting*. Thousand Oaks: Sage.
- Dienhart, A. 2001. Make room for daddy. The pragmatic potentials of a tag-team structure for sharing parenting. *Journal of Family Issues* 22 (8), 973–999.
- Dorethy, W. J., Kouneski, E. F. & Erickson, M. F. 1998. Responsible fathering. *Journal of Marriage and the Family* 60, 277–292.
- Dorethy, W. J., Ericson, M. F. & LaRossa, R. 2006. An intervention to increase father involvement and skills with infants during the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology* 20 (3), 438–447.
- Doucet, A. 2007. *Do men mother?* Toronto: University of Toronto Press.

- Draper, J. 2002a. 'It was a real good show': the ultrasound scan, fathers and the power of visual knowledge. *Sociology of Health & Illness* 24 (6), 771-795.
- Draper, J. 2002b. It's the first scientific evidence: men's experience of pregnancy confirmation. *Journal of Advanced Nursing* 39 (6), 563-570.
- Draper, J. 2003a. Men's passage to fatherhood: an analysis of the contemporary relevance of transition theory. *Nursing Inquiry* 10 (1), 66-78.
- Draper, J. 2003b. Blurring, moving and broken boundaries: men's encounters with the pregnant body. *Sociology of Health & Illness* 25 (7), 743-767.
- Eggebeen, D. J. & Knoester, C. 2001. Does fatherhood matter for men? *Journal of Marriage and the Family* 63 (2), 381-393
- Elliott, J. 2005. Using narrative in social research. *Qualitative and quantitative approaches*. London: Sage.
- Emslie, C., Ridge, D., Ziebland, S. & Hunt, K. 2006. Men's accounts of depression: reconstructing or resisting hegemonic masculinity? *Social Science & Medicine* 62, 2246-2257.
- Enosh, G. & Buchbinder, E. 2005. The interactive construction of narrative styles in sensitive interviews: the case of domestic violence research. *Qualitative Inquiry* 11 (4), 588-617.
- Erikson, E. H. 1978. *Identity and the life cycle*. New York: Norton.
- Eskola, J. 2006. Kaksi tapaa kirjoittaa tutkimusta. *Kasvatus* 3, 292-300.
- Fagan, J. & Stevenson, H. C. 2002. An experimental study of an empowerment-based intervention for African American Head Start fathers. *Family Relations* 51 (3), 191-198.
- Fletcher, R. & Willoughby, P. 2002. *Fatherhood. Legal, biological and social definitions*. Research Paper no. 1. Engaging fathers project, family action centre. Australia: The University of Newcastle.
- Flick, U. 1998. *An introduction to qualitative research*. London: Sage.
- Forsberg, H. 2002. Tunteet - sosiaalityötä harjoittelevan häpeä? *Aikuiskasvatus* 4, 295-305.
- Forsberg, H. 2005. Finland's families. Teoksessa B. N. Adams & J. Trost. *Handbook of world families*. Thousand Oaks: Sage. Viitattu 18.9.2009 <http://sage-ereference.com/FullBrowse.html?subject=s11>
- Forste, R. 2002. Where are all the men? A conceptual analysis of the role of men in family formation. *Journal of Family Issues* 23 (5), 579-600.
- Foster, C. 2000. The limits to low fertility: a biosocial approach. *Population and Development Review* 26 (2), 209-234.
- Fox, G. L. & Bruce, C. 2001. Conditional fatherhood: identity theory and parental investment theory as alternative sources of explanation of fathering. *Journal of Marriage and Family* 63 (2), 394-403.
- Fox, B. 2001. The formative years: how parenthood creates gender. *Canadian Review of Sociology and Anthropology* 38 (4), 373-390.
- Franzosi, R. 1998. Narrative analysis - or why (and how) sociologists should be interested in narrative. *Annual Review of Sociology* 24, 517-554.
- Frank, A. W. 2002. Why study people's stories? The dialogical ethics of narrative analysis. *International Journal of Qualitative Methods* 1 (1), 1-20.

- Freeman, M. 1998. Experience, narrative, and the relationship between them. *Narrative Inquiry* 8 (2), 455–466.
- Freeman, M. 2004. Charting the narrative unconscious. Teoksessa M. Bamberg & M. Andrews (toim.) *Considering counter-narratives. Narrating, resisting, making sense.* Amsterdam: John Benjamins, 290–306.
- Furedi, F. 2004. *Therapy culture. Cultivating, vulnerability in an uncertain age.* London: Routledge.
- Gadamer, H.-G. 2004. Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Valikoinut ja suomentanut I. Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Galasiński, D. 2004. *Men and the language of emotions.* New York: Palgrave Macmillan.
- Genette, G. 1980. *Narrative discourse.* Kääntänyt ranskan kielestä englanniksi J. E. Lewin. Oxford: Blackwell.
- Gergen, M. & Gergen, K. 1986. Narrative form and the construction of psychological science. Teoksessa T. R. Sarbin (toim.) *Narrative Psychology. The storied nature of human conduct.* New York: Praeger, 22–44.
- Gergen, M. 1994. The social construction of personal histories: gendered lives in popular autobiographies. Teoksessa T. R. Sarbin ja J. I. Kitsuse (toim.) *Constructing the social.* London: Sage, 19–44.
- Gergen, K. J. 1999. *An invitation to social construction.* Sage: London.
- Gergen, M. & Gergen, K. 2000. Qualitative inquiry: Tensions and transformations. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *Handbook of qualitative research.* Thousand Oaks: Sage, 1025–1046.
- Gerson, K. 1997. An institutional perspective on generative fathering: creating social supports for parenting equality. Teoksessa A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (toim.) *Generative fathering. Beyond deficit perspectives.* Thousand Oaks: Sage, 36–51.
- Giele, J. & Elder, G. H. 1998. Life course research: development of a field. Teoksessa J. Giele ja G. H. Elder (toim.) *Methods of life course research: qualitative and quantitative approaches.* Thousand Oaks: Sage, 5–27.
- Giddens, A. 1976. *New rules of sociological method: a positive critique of interpretative sociologies.* New York: Basic Books.
- Giddens, A. 1984. *The constitution of society. Outline of the theory of structuration.* Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age.* Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. 1994. *Beyond left and right: the future of radical politics.* Cambridge: Polity Press.
- Giovannelli, A. 2009. In sympathy with narrative characters. *The Journal of Aesthetics and Criticism* 67 (1), 83–95.
- Goldie, P. 2009. Narrative thinking, emotion, and planning. *The Journal of Aesthetics and Criticism* 67 (1), 97–106.
- Gordon, T. 2005. Toimijuuden käsitteen dilemmit. Teoksessa A. Meurman-Solin & I. Pyysiäinen. *Ihmistieteet tänään.* Helsinki: Gaudeamus, 114–129.

- Gosine, A. 2007. Marginalization myths and the complexity of 'men': engaging critical conversations about Irish and Caribbean masculinities. *Men and Masculinities* 9 (3), 337-357.
- Green, J. 1999. From accidents to risk: public health and preventable injury. *Health, Risk & Society* 1 (1), 25-39.
- Greenspan, P. 2000. Emotional strategies and rationality. *Ethics* 110, 469-487.
- Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. 2003. From the individual interview to the interview society. Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein (toim.) *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks: Sage, 21-50.
- Hagström, C. 1999. *Man blir pappa: föräldraskap och maskulinitet i förändring*. Lund: Nordic Academic Press.
- Hall, S. 1997. *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Halldén, G. 1998. Boyhood and fatherhood. Narratives about a future family life. *Childhood* 5 (1), 23-39.
- Harré, R. 1998. Emotions across cultures. *The European Journal of Social Sciences* 11 (1), 43-52.
- Hawkins, A. J. & Dollahite, D. C. 1997. Beyond the role-inadequacy perspective of fathering. Teoksessa A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (toim.) *Generative fathering. Beyond deficit perspectives*. London: Sage, 3-16.
- Hearn, J. 2002. Men, fathers and the state: National and global relations. Teoksessa B. Hobson (toim.) *Making men into fathers. Men, masculinities and the social politics of fatherhood*. Cambridge: University Press, 245-272.
- Heath, D. T. 1994. The impact of delayed fatherhood on the father-child relationship. *Journal of Genetic Psychology* 155 (4), 511-530.
- Heatherton, T. F. & Nichols, P. A. 1994. Personal accounts of successful versus failed attempts at life change. *Society for Personality and Social Psychology Bulletin* 20 (6), 664-675.
- Heelas, P. 1996. Emotion talk across cultures. Teoksessa R. Harré ja W. Parrot (toim.) *The emotions. Social, cultural and biological dimensions*. London: Sage, 171-199.
- Heikell, T. 2004. Miesten kesken ja perheen parissa - merimies isänä. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 293-312.
- Heikkinen, H. L. T. 2001. *Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajakoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Heikkinen, H. L. T. 2000. *Tarinan mahti - narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia*. Tiedepolitiikka 4.
- Heinonen, J. 2006. *Työläismies ahdingossa. Kolme miessukupolvea rakenne muutosten Suomessa*. Helsinki: Palmenia.
- Heinämaa, S. & Reuter, M. 1996. Naisten tunneherkkyydestä: filosofinen keskustelu tunteiden järjellisydestä. Teoksessa I. Niiniluoto & J. Räikkä (toim.) *Tunteet*. Helsinki: Yliopistopaino, 132-159.
- Heiskala, R. 2000. *Toiminta, tapa ja rakenne*. Helsinki: Gaudeamus.
- Helén, I. 2001. Elämä, riski ja ahdistus. *Tekniikka ja valinnan etiikka sikiödiagnoseissa*. *Tiede & Edistys* 2, 103-117.

- Helsti, H. 2000. Kotisynnytysten aikaan. Etnologinen tutkimus äitiyden ja äitiysvalistuksen konflikteista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Henderson, A. D. & Brouse, A. J. 1991. The experiences of new fathers during the first 3 weeks of life. *Journal of Advanced Nursing* 16, 293–298.
- Henwood, K. & Procter, J. 2003. The 'good father': reading men's accounts of paternal involvement during the transition to first-time fatherhood. *British Journal of Social Psychology* 42, 337–355.
- Hewitt, J. 2008. Ethical components of researcher – researched relationships in qualitative interviewing. *Qualitative Health Research* 17 (8), 1149–1159.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hietala, V. 2007. Media ja suuret tunteet. Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan. Helsinki: Gummerus.
- Hochschild, A. R. 1983. *The managed heart. Commercialization of human feeling*. Berkeley: University of California Press.
- Hochschild, A. R. 2002. The sociology of emotion as a way of seeing. Teoksessa G. Bendelow & S. J. Williams (toim.) *Emotions in social life*. London: Routledge, 3–15.
- Hoikkala, T. & Purhonen, S. 2008. Suurten ikäluokkien "tavallisten" jäsenten tyyppitarina. Teoksessa S. Purhonen & T. Hoikkala (toim.) *Kenen sukupolveen kuulut?* Helsinki: Gaudeamus, 51–88.
- Holma, J. 1999. The search for narrative - investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint. *Jyväskylä studies in Education, Psychology and Social Research* 150.
- Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. 2003. Active interviewing. Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein (toim.) *Postmodern interviewing*. London: Sage, 67–80.
- Hollway, W. & Jefferson, T. 2000. *Doing qualitative research differently. Free association, narrative and the interview method*. London: Sage.
- Honkasalo, M-L. 2000. Miten sairaus rakentuu sosiaalisesti? Teoksessa I. Kangas, S. Karvonen & A. Lillrank (toim.) *Terveys sosiologian suuntauksia*. Helsinki: Yliopistopaino, 57–73.
- Hudson, D. B., Elek, S. M. & Shipman, A. 2003. Effects of the new fathers network on first-time fathers' parenting self-efficacy and parenting satisfaction during the transition to parenthood. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing* 26, 217–229.
- Huttunen, J. 2001. *Isänä olemisen uudet suunnat: hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyvärinen, M. 1998. Thick and thin narratives: thickness of description, expectation, and causality. *Cultural studies: a research volume* 3, 149–174.
- Hyvärinen, M. 2004. Eletty ja kerrottu kertomus. *Sosiologia* 4, 297–309.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189–222.

- Häggman, K. 1994. Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Historiallisia tutkimuksia 179. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Hänninen, V. 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. 5. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Hänninen, V. 2004. A model of narrative circulation. *Narrative Inquiry* 14 (1), 69–85.
- Isokorpi, T. & Viitanen, P. 2001. *Tunnevoimaa!* Tampere: Tammi.
- Ivry, T. & Teman, E. 2008. Expectant Israeli fathers and the medicalized pregnancy: ambivalent compliance and critical pragmatism. *Culture, Medicine and Psychiatry* 32, 358–385.
- Jallinoja, R. 2000. *Perheen aika*. Keuruu: Otava.
- Jansen, M. & Liefbroer, A. C. 2006. Couples' attitudes, childbirth, and the division of labor. *Journal of Family Issues* 27(11), 1487–1511.
- Jokinen, A. 2003. *Yhdestä puusta*. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuurissa. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, E. 2004. Päiväkirjat tiedon lajina. Teoksessa M. Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen*. Tampere: Vastapaino, 118–140.
- Jokinen, E, Kaskisaari, M. & Husso M. 2004. Ruumiin taju. Rakenteet, kokemukset ja subjekti. Teoksessa E. Jokinen, M. Kaskisaari & M. Husso (toim.) *Ruumis töihin. Käsite ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino, 7–14.
- Jokinen, E. 2005. *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, K. 2000. Uusi tunteellisuus ja luonteen eroosio. Teoksessa M. Linko, T. Saresma & E. Vainikkala (toim.) *Otteita kulttuurista. Kirjoituksia nykyajasta, tutkimuksesta ja elämänkerrallisuudesta*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 65. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 391–410.
- Josselson, R. 1995. Imagining the real. Emphaty, narrative, and the dialogic self. Teoksessa R. Josselsson & A. Lieblich (toim.) *Interpreting experience. The narrative study of lives 3*. Thousand Oaks: Sage, 27–44.
- Juti, R. 1996. Vapauden tunne. Teoksessa I. Niiniluoto & J. Räikkä (toim.) *Tunteet*. Helsinki: Yliopistopaino, 160–166.
- Jyrkämä, J. 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa M. Seppänen, A. Karisto ja T. Kröger (toim.) *Vanhuus ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 195–218.
- Jähi, R. 2004. Työstää, tarinoida, selviytyä. Vanhemman psyykinen sairaus lapsuudenkokemuksena. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Järviluoma, H., Moisala, P. & Vilkkö, A. 2003. *Gender and qualitative methods*. London: Sage.
- Kaila-Behm, A. 1997. Miehestä esikoisen isäksi. Kuopion yliopiston julkaisuja E. *Yhteiskuntatieteet* 49. Hoitotieteen laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Kapanen, K. 2005. Naiskuvat miesten puheessa. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.) *Iskuryhmä. Miesten puhetta vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*. Helsinki: Yliopistopaino, 72–87.
- Kaskisaari, M. 2004. Työstä uupunut: kärsimyksen modaalisuus. Teoksessa E. Jokinen, M. Kaskisaari & M. Husso. (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino, 125–150.

- Kaufman, G. 2000. Do gender role attitudes matter? Family formation and dissolution among traditional and egalitarian men and women. *Journal of Family Issues* 21 (1), 128–144.
- Kekäle, J. 2007. Postmoderni isyys ja uskonnollisuus – tarinallinen näkökulma. Joensuu: Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja 19.
- Kelhä, M. 2005. Aikuisen naisen äitiys, kulttuuriset ikäjärjestykset ja naiskansalaisuus. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusverkosto 56. Tampere: Yliopistopaino, 196–218.
- Ketokivi, K. 2004. Pidentynyt nuoruus ja perheen perustaminen individualistisen elämänorientaation jäljillä. *Sociologia* 2, 94–107.
- Ketokivi, K. 2005. Aikuistumisen ja perheen perustamisen ristiriidat pidentyneessä nuoruudessa. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusverkosto 56. Tampere: Yliopistopaino, 100–137.
- Kimmel, M. S. 2004. *The gendered society*. 2. painos. New York: Oxford University Press.
- Kjærbeck, S. & Asmuß, B. 2005. Negotiating meaning in narratives. *Narrative Inquiry* 15 (1), 1–24.
- Knoester, C. & Eggebeen, D. J. 2006. The effects of the transition to parenthood and subsequent children on men's well-being and social participation. *Journal of Family Issues* 27, 1532 – 1560.
- Knoester, C., Petts, R. & Eggebeen, D. 2007. Commitments to fathering and the well-being and social participation of new, disadvantaged fathers. *Journal of Marriage and Family* 69, 991–1004.
- Kolehmainen, J. 2004. Osallistuva isä – muuttunut mies? Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 89–108.
- Kokkonen, S. 2003. Työttömänä isänä - perheessä ja yhteiskunnassa. *Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja* 238. Helsinki.
- Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos: keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuu: Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 39.
- Korhonen, M. 2004. Työssäkäyvä isä. Mitä yksi epätavallinen tarina paljastaa perhepiiriin kätkeytyistä 'sukupuolisopimuksista'? Teoksessa I. Aalto ja J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 245–270.
- Korhonen, I. & Oksanen, K. 1997. Kertomuksen semiotiikkaa. Teoksessa P. Sulkinen ja J. Törrönen (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 54–72.
- Kristjansson, K. 2001. *Justifying emotions: pride & jealousy*. Routledge. Luettu 25.4.2006. E-kirjasto <http://site.ebrary.com/lib/jyvaskyla>
- Kujala, T. 2006. "Ei pirise enää koulun kello." Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymiskokemuksista. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Kvale, S. 1996. *Interviews. An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: Sage.

- Kvernbekk, T. 2003. On identifying narratives. *Studies in Philosophy and Education* 22, 267–279.
- Labov, W. 1997. Some further steps in narrative analysis. *Journal of Narrative and Life history* 7 (1–4), 395–415.
- Labov, W. & Waletzky, J. 1997. Narrative analysis: oral versions of personal experience. Teoksessa P. Atkinson ja S. Delamont (toim.) *Narrative Methods I*. London: Sage, 1–40.
- Lamb M. E., Pleck, J. H. & Levine, J. A. 1986. Effects of parental involvement on fathers and mothers. Teoksessa R. A. Lewis & M. B. Sussman (toim.) *Men's changing roles in the family*. New York: Haworth Press, 67–83.
- Lamb, M. E. 1997. The development of father-infant relationship. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The role of father in child development*. 3. painos. New York: John Wiley & Sons, 104–120.
- Lammi-Taskula, J. 2004. Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen. (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 167–192.
- Landry, D. J. & Forrest, J. D. 1995. How old are U.S. fathers? *Family Planning Perspectives* 27 (4), 159–165.
- LaRossa, R. & Reitzes, D. 1995. Gendered perceptions of father involvement in early 20th century America. *Journal of Marriage and the Family* 57 (1), 223–231.
- LaRossa, R. 1997. *The modernization of fatherhood. A social and political history*. Chicago: University of Chicago.
- Levinson, D. J. 1979. *The seasons of a man's life*. New York: Alfred A. Knopf.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. 2000. Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *Qualitative research*. 2. painos. Thousand Oaks: Sage, 163–188.
- Linde, C. 1993. *Life stories: The creation of coherence*. Oxford: Oxford University Press.
- Lippa, R. A. 2005. *Gender, nature, and nurture*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lis, A., Zennaro, A., Masseschi, C. & Pinto, M. 2004. Parental styles in prospective fathers: a research carried out using a semistructured interview during pregnancy. *Infant Mental Health Journal* 25 (2), 149–162.
- Loscocco, K. & Spitze, G. 2007. Gender patterns in provider role attitudes and behavior. *Journal of Family Issues* 28 (7), 934–954.
- Lupton, D. & Barclay, L. 1997. *Constructing fatherhood. Discourses and experiences*. London: Sage.
- Lutz, C. A. 1996. Engendered emotion: gender, power, and rhetoric of emotional control in American discourse. Teoksessa R. Harré & W. Parrot (toim.) *The emotions. Social, cultural and biological dimensions*. London: Sage, 151–170.
- Lyon, M. L. 1995. Missing emotion: The limitations of cultural constructionism in the study of emotion. *Cultural Anthropology* 10 (2), 244–263. Tulostettu 5.7.2006 <http://links.jstor.org/>

- Lyon, M. L. 1998. The limitations of cultural constructionism in the study of emotion. Teoksessa G. Bendelow & S. J. Williams (toim.) *Emotions in social life. Critical themes and contemporary issues*. London: Routledge, 39–59.
- Löfström, J. 1999. Sukupuoliero agraarikulttuurissa. 'Se vaan on semmonen'. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Markkola, P. 1994. Työläiskodin synty: tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Marsiglio, W., Hutchinson, S. & Cohan, M. 2000. Envisioning fatherhood: a social psychological perspective on young men without kids. *Family Relations* 49 (2), 133–142.
- Marsiglio, W. & Cohan, M. 2000. Contextualizing father involvement and paternal influence: sociological and qualitative themes. Teoksessa H. E. Peters, G. W. Peterson, S. K. Steinmetz & R. D. Day (toim.) *Fatherhood. Research, interventions and policies*. New York: Haworth Press, 75–95.
- Marsiglio, W., Hutchinson, S. & Cohan, M. 2001. Young men's procreative identity: becoming aware, being aware, and being responsible. *Journal of Marriage and the Family* 63 (1), 123–135.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. & Lamb, M. E. 2000. Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and the Family* 62 (4), 1173–1191.
- Marsiglio, W. & Hutchinson, S. 2002: 'Sex, men and babies'. *Stories of awareness and responsibility*. New York: University Press.
- Marsiglio, W. 2004. Studying fathering trajectories: in-depth interviewing and sensitizing concepts. Teoksessa R. D. Day & M. L. Lamb (toim.) *Conceptualizing and measuring father involvement*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 61–82.
- Marsiglio, W. & Pleck, J. H. 2005. Fatherhood and masculinities. Teoksessa M. S. Kimmel, J. Hearn & R. W. Connell (toim.) *Handbook of studies men & masculinities*, 249–269.
- Marsiglio, W. & Hijonosa, R. 2007. Managing the multifather family: stepfathers as father allies. *Journal of Marriage and Family* 69, 845–862.
- Martelin, T., Pitkänen, K. & Koskinen, S. 2000. Suomalainen väestöllinen elämäntilasto: tilastoja ja tarinoita. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämäntilasto*. Helsinki: Tammi, 38–73.
- Martin, C. A. & Colbert, K. K. 1997. *Parenting. A life-span perspective*. New York: McGraw-Hill.
- Masciadrelli, B. P. & Milardo, R. M. 2008. The relationship between academic stress and two aspects of father involvement among university student fathers. *College Student Journal* 42 (2), 675–683.
- Maume, D. J. 2006. Gender differences in restricting work efforts because of family responsibilities. *Journal of Marriage and Family* 68 (4), 859–869.
- McAdams, D. 1988. *Power, intimacy and the life story. Personological inquiries into identity*. New York: The Guilford Press.

- McAdams, D. & Bowman, P. 2001. Narrating life's turning points: redemption and contamination. Teoksessa D. P. McAdams, R. Josselson & A. Lieblich (toim.) *Turns in the road*. Washington: American Psychological Association, 3–34.
- McBride, B. & Rane, T. R. 1998. Parenting alliance as a predictor of father involvement: an exploratory study. *Family Relations* 47 (3), 229–239.
- McCarthy, J. R., Edwards, R. & Gillies, V. 2000. Moral tales of the child and the adult: narratives of contemporary family lives under changing circumstances. *Sociology* 34 (4), 785–803.
- McCreight, S. B. 2004. A grief ignored: narratives of pregnancy loss from a male perspective. *Sociology of Health & Illness* 26 (3), 326–350.
- McHale, J. P., Kuersten-Hogan, R. & Rao, N. 2004. Growing points for coparenting theory and research. *Journal of Adult Development* 11 (3), 221–234
- McNeill, Ted. 2004. Fathers' experience of parenting a child with juvenile rheumatoid arthritis. *Qualitative Health Research* 14 (4), 526–545.
- Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. *Perheenlisäys isien kokemana – fenomenologinen tutkimus*. Lääketieteen tiedekunta, hoitotieteen ja terveystieteiden laitos. Oulu: University Press.
- Milkie, M. A., Bianchi, S. M., Mattingly, M. J. & Robinson, J. P. 2002. Gendered division of childrearing: Ideals, realities, and the relationship to parental well-being. *Sex Roles* 47 (½), 21–38.
- Mishler, E. G. 1986a. *Research interviewing. Context and narrative*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mishler, E. G. 1986b. The analysis of interview-narratives. Teoksessa T. R. Sarbin (toim.) *Narrative Psychology. The storied nature of human conduct*. New York: Praeger, 233–255.
- Morgan, P. S. & King, R. B. 2001. Why have children in the 21st century? Biological predisposition, social coercion, rational choice. *European Journal of Population* 17 (1), 3–20.
- Morgan, D. 2002. Epilogue. Teoksessa B. Hobson (toim.) *Making men into fathers. Men, masculinities and the social politics of fatherhood*. Cambridge: University Press, 273–286.
- Mulder, C. H. 2003. The effects of singlehood and cohabitation on the transition to parenthood in the Netherlands. *Journal of Family Issues* 24 (3), 291–313.
- Mykkänen, J., Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. 2001. Poikien, isien ja isoisien uskomuksia kasvatuksesta. *Kasvatus* 4, 382–391.
- Mykkänen, J. & Huttunen, J. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa E. Sevón & M. Notko. *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia, 169–187.
- Niemelä, A. 2005. Nuorena äidiksi – vauhdilla aikuisuuteen? Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 56. Tampere: Yliopistopaino, 169–195.
- Niiniluoto, I. 1996. Tunne-kollokvion avaussanat. Teoksessa I. Niiniluoto & J. Räikkä. *Tunteet*. Helsinki: Yliopistopaino, 5–10.

- Novikova, I., Pringle, K., Hearn, J., Mueller, U., Oleksy, E., Lattu, E., Chernikova, J., Ferguson, H., Holter, G. Ø., Kolga, V., Olsvik, E., Tallberg, T. & Ventimiglia, C. 2005. Men, masculinities, and 'Europe'. Teoksessa M. S. Kimmel, J. Hearn & R. W. Connell (toim.) *Handbook of Studies Men & Masculinities*. Thousand Oaks: Sage, 141–161.
- Nousiainen, K. 2004. Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. *SoPhi* 89. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi ja turvakotien liiton julkaisu 28. Turun yliopisto, sosialipolitiikan laitos. Helsinki: Ensi ja turvakotien liitto.
- Näre, S. 1999a. Tunteiden sosiologia yhteiskuntatutkimuksen kentässä. Teoksessa S. Näre (toim.) *Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–18.
- Näre, S. 1999b. Sukupuolten tunnekulttuuri ja julkisuuden intimisoituminen. Teoksessa S. Näre (toim.) *Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 263–324.
- Oinonen, E. 2004. Finnish and Spanish families in converging Europe. *Studies in European societies and politics*. Tampere: Tampere University Press.
- Ojanen, S. 1996. Reflektion käsite opettajankoulutuksessa. Muotihulluus vai kasvatuserformin kulmakivi? Teoksessa S. Ojanen (toim.) *Tutkiva opettaja 2*. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 51–62.
- Oliver, K. L. 1998. Research note. A journey into narrative analysis: a methodology for discovering meanings. *Journal of Teaching in Physical Education* 17, 244–259.
- Paajanen, P. 2002. Saako haikara tulla käymään? Suomalaisten lastenhankinnan ihanteet ja todellisuus. *Perhebarometri. Väestötutkimuslaitos E 14*. Helsinki: Väestöliitto.
- Paajanen, P. 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. *Perhebarometri. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E24*. Helsinki: Väestöliitto.
- Paavilainen, R. 2003. Turvallisuutta ja varmuutta lapsen odotukseen. Äitien ja isien kokemuksia raskaudesta ja äitiyshuollosta. *Acta Universitatis Tampereensis*. Tampereen yliopisto.
- Pakkanen, M. Miksi kuulustelisin Mirjamia? Kertomus eräästä haastattelusta. *Sosiologia* 3, 209–225.
- Palkovitz, R., Copes, M. A. & Woolfolk T. N. 2001. 'It's like...you discover a new sense of being'. *Involved fathering as an evoker of adult development*. *Men and Masculinities* 4 (1), 49–69.
- Palkovitz, R. 2002. *Involved fathering and men's adult development. Provisional balances*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Palkovitz, R. 2007. *Transitions to fatherhood*. Teoksessa E. Brotherson & J. M. White (toim.) *Why fathers count. The importance of fathers and their involvement with children*. Tennessee: Men's Studies Press, 27–42.

- Palm, G. & Fagan, J. 2008. Father involvement in early childhood programs: review of the literature. *Early Child Development and Care* 178 (7&8), 745–759.
- Parke, R. D. & Stearns, P. N. 1993. Fathers and childrearing. Teoksessa G. H. Jr. Elder, J. Modell & R. D. Parke (toim.) *Children in time and place. Developmental and historical insights*. Cambridge: Cambridge University Press, 147–170.
- Partanen, T. 2005. Miehin osakulttuuri ja väkivallan käytön oikeuttaminen. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.) *Iskuryhmä. Miesten puhetta vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*. Helsinki: Yliopistopaino, 51–68.
- Pasley, K., Futris, T. G. & Skinner, M. L. 2002. Effects of commitment and psychological centrality of fathering. *Journal of Marriage and Family* 64, 130–138.
- Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural images of a good mother and a good father in three generations. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 239. Jyväskylä: University Printing House.
- Perälä-Littunen, S. 2007. Gender equality or primacy of the mother? Ambivalent descriptions of good parents. *Journal of Marriage and Family* 69 (2), 341–351.
- Peterson, A. & Jenni, C. B. 2003. Men's experience of making the decision to have their first child: a phenomenological analysis. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families* 11 (4), 353–363.
- Phelan, J. 2009. Editor's column. The narrative turn and the how of narrative inquiry. *Narrative* 17 (1), 1–10.
- Plantin, L. 2001. *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet*. Göteborg: Göteborgs Universitetet.
- Pleck, J. H., Lamb, M. E. & Levine, J. A. 1986. Facilitating future change in men's family roles. Teoksessa R. A. Lewis & M. B. Sussman (toim.) *Men's changing roles in the family*. New York: Haworth Press, 11–16.
- Pleck, J. H. 1997. Paternal involvement: levels, sources, and consequences. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The role of the father in child development*. 3. painos. New York: Wiley, 66–103.
- Pleck, E. H. & Pleck, J. H. 1997. Fatherhood ideals in the United States: historical dimensions. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The role of the father in child development*. 3. painos. New York: Wiley, 33–48.
- Pleck, J. H. & Stueve, J. L. 2004. A narrative approach to parental identity: the importance of parental identity 'jointness'. Teoksessa R. D. Day & M.L. Lamb (toim.) *Conceptualizing and measuring father involvement*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 83–108.
- Plummer, K. 2001. *Documents of life 2. An invitation to a critical humanism*. London: Sage.
- Polkinghorne, D. E. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. A. Hatch & R. Wisniewski (toim.) *Life history and narrative*. London: Falmer Press, 5–23.
- Premberg, Å., Hellström, A.-L. & Berg, M. 2008. Experiences of the first year as father. *Scandinavian Journal of Caring Science* 22, 56–63.

- Prendergast, S. & Forrest, S. 1998. Shorties, low-lifers, hardnuts and kings. Boys, emotions and embodiment in school. Teoksessa G. Bendelow & S. J. Williams (toim.) *Emotions in social life. Critical themes and contemporary issues*. London: Routledge, 155–172.
- Probyn, E. 1996. *Outside belongings*. New York: Routledge.
- Pugmire, D. 1994. Real emotion. *Philosophy and Phenomenological Research* 54 (1), 105–122.
- Rantalaiho, L. 1994. Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa A. Anttonen, L. Henriksson & R. Nätkin (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino. 9–30.
- Rantalaiho, M. 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 202–229.
- Rapley, T. 2004. Interviews. Teoksessa C. Seale, G. Giampietro, J. F. Gubrium & D. Silverman (toim.) *Qualitative research practice*. London: Sage, 15–33.
- Reed, R. K. 2005. *Birthing fathers. The transformation of men in American rite of births*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Repo, K. 2003. Perheen sisäisen rahatalouden jännitteitä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 64–85.
- Reuna, V. 1998. Perhebarometri. Vastuu perheen arjessa. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 3/1007. Helsinki: Väestöliitto.
- Richards, L. 2005. *Handling qualitative data. A practical guide*. London: Sage.
- Ricoeur, P. 1991. Life in quest of narrative. Teoksessa D. Wood (toim.) *On Paul Ricoeur. Narrative and interpretation*. London: Routledge, 20–33.
- Riessman, C. K. 1993. *Narrative analysis. Qualitative reseach methods series 30*. Newbury Park: Sage.
- Riessman, C. K. 1997. Berätta, transkribera, analysera. Teoksessa L.-C. Hydén & M. Hydén (toim.) *Att studera berättelser. Samhällvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber, 30–56.
- Riessman, C. K. 2002. Analysis of personal narratives. Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein. *Handbook of interview research. Context & method*. Thousand Oaks: Sage, 695–710.
- Riessman, C. K. 2008. *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles: Sage.
- Rimmon-Kenan, S. 1983. *Narrative fiction: contemporary poetics*. London: Methuen.
- Rimmon-Kenan, S. 1999. *Kertomuksen poetiikka. Suomalaisen kirjallisuuden seura. 2. painos*. Helsinki: Tammer-Paino.
- Roggman, L. A., Boyce, L. K., Cook, G. A. & Cook, J. 2002. Getting dads involved: predictors of father involvement in early head start and with their children. *Infant Mental Health Journal* 23 (1–2), 62–78.
- Ronkainen, S. 1999. *Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Tampere: Gaudeamus.

- Ronkainen, S. 2006. Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa M. Lohiniva-Kerkelä (toim.) *Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus*. T. Utraisen juhlaKirja. Helsinki: Talentum, 531–550.
- Roos, J. P. & Hoikkala, T. 1998. *Elämänpolitiikka*. Tampere: Gaudeamus.
- Roos, J.-P. 1999. Piilomasennus – suomalaisten miesten kansantauti? Teoksessa S. Näre (toim.) *Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä*. Tietolipas 156. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 176–194.
- Rosenblatt, P. C. 2003. Interviewing at the border of fact and fiction. Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein (toim.) *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks: Sage, 225–242.
- Rotkirch, A. 2007. 'All that she wants is a(nother) baby'? Longing for children as a fertility incentive of growing importance. *Journal of Psychology* 5 (1–4), 89–104.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Rudes, J. & Guterman, J. T. 2007. The value of social constructionism for the counseling profession: a reply to Hansen. *Journal of Counseling & Development*, 85 (4), 387–392.
- Sajama, S. 1996. Tunteiden intentionaalisuus. Teoksessa I. Niiniluoto & J. Räikkä. *Tunteet*. Helsinki: Yliopistopaino, 259–267.
- Salmela-Aro, K., Nurmi, J.-E. & Saisto, T. & Halmesmäki, E. 2000. Women's and men's personal goals during the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology* 14 (2), 171–186.
- Salonen, R. 2005. Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 56. Tampere, 66–99.
- Santelli, J., Rochat, R., Hatfield-Timajchy, K., Gilbert, B., Colley, C. K., Cabral, R., Hirsch, J. S. & Schieve, L. 2003. The measurement and meaning of unintended pregnancy. *Perspectives on Sexual & Reproductive Health* 35 (2), 94–108.
- Sano, Y., Richards, L. N. & Zvonkovic, A. M. 2008. Are mothers really "gatekeepers" of children? Rural mother's perceptions of nonresident fathers' involvement in low-income families. *Journal of Family Issues* 29 (12), 1701–1723.
- Saresma, T. 2007. Omaelämäkerran rajapinnoilla. *Kuolema ja kirjoitus*. Nykyläytöksen tutkimuskeskuksen julkaisuja 92. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sarbin, T. R. 1986. The narrative as a root metaphor for psychology. Teoksessa T. R. Sarbin (toim.) *Narrative psychology. The storied nature of human conduct*. New York: Praeger, 3–21.
- Sarbin, T. R. & Kitsuse, J. I. 1994. A prologue to constructing the social. Teoksessa T. R. Sarbin & J. I. Kitsuse (toim.) *Constructing the social*. London: Sage, 1–18.

- Schwalbe, M. L. & Wolkomir, M. 2002. Interviewing men. Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein (toim.) *Handbook of interview research: context and method*. Thousand Oaks: Sage, 203–219.
- Seidler, V. J. 1989. *Rediscovering masculinity. Reason, language and sexuality*. London: Routledge.
- Seward, R. R., Yeatts D. E. & Amin, I. 2006. Employment leave and fathers' involvement with children. *Men and Masculinities* 8 (4), 405–427.
- Sevon, E. & Huttunen, J. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–98.
- Sevon, E. & Huttunen, J. 2004. Isäksi naisten kertomuksissa ja vähän miestenkin. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 133–166.
- Sheldon, S. 2005. Fragmenting fatherhood: the regulation of reproductive technologies. *The Modern Law Review* 68 (4), 523–553.
- Shields, S. A. 2000. Thinking about gender, thinking about theory: gender and emotional experience. Teoksessa A. Fisher (toim.) *Gender and emotion. Social psychological perspectives*. Cambridge: University Press, 3–23.
- Shields, S. E. 2002. *Speaking from the heart. Gender and the social meaning of emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shotter, J. 1993. *Conversational realities. Constructing life through language*. London: Sage.
- Silva, E. B. & Smart, C. 1999. The 'new' practices and politics of family life. Teoksessa E. B. Silva & C. Smart (toim.) *The new family*. London: Sage, 1–12.
- Silvernoinen, M., Tiihonen, A. & Innanen, M. 1997. Härkätaistelija kentän reunaan: kertomuksia isistä, lapsista ja urheilusta. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisusyksikkö.
- Skevik, A. 2006. 'Absent fathers' or 'reorganized families'? Variations in father-child contact after parental break-up on Norway. *The Sociological Review* 54 (1), 114–132.
- Snarey, J. 1993. *How fathers care for the next generation: a four-decade study*. Cambridge: Harvard University Press.
- Soilevuo Grønnerød, J. 2004. On the meaning and uses of laughter in research interviews. Relationships between interviewed men and woman interviewer. *Young. Nordic Journal of Youth Research*, 31–49.
- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:24. Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Spiegel, D. 1982. Mothering, fathering and mental illness. Teoksessa B. Thorne & M. Yalom. (toim.) *Rethinking the family*. New York: Longman, 95–110.
- Starkey, C. 2008. Emotion and full understanding. *Journal Ethical Theory and Moral Practice* 11 (4), 425–454.
- Strawson, G. 2004. Against narrativity. *Ratio XVII*, 428–452.
- Stryker, S. 1987. Identity theory: development and extensions. Teoksessa K. Yardley & T. Honess (toim.) *Self and identity: psychosocial perspective*. London: Wiley, 89–103.

- Such, E. & Walker, R. 2004. Being responsible and responsible beings: children's understanding of responsibility. *Children & Society* 18 (3), 231–242.
- Sulkunen, P. 1997. Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 13–53.
- Sulkunen, P. & Törrönen, J. 1997a. Arvot ja modaalisuus sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Teoksessa P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 72–95.
- Syrjälä, L., Estola, E., Uitto, M. & Kaunisto, S.-L. Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 181–202.
- Tannen, D. 2008. "We've never been close, we're very different. Three narrative types in sister discourse. *Narrative Inquiry* 18 (2), 206–229.
- Taylor, G. 1996. Guilt and remorse. Teoksessa R. Harré ja W. Parrot (toim.) *The emotions. Social, cultural and biological dimensions*. London: Sage, 57–73.
- Taylor, J. McLean, Gilligan, C. & Sullivan, A. M. 1995. *Between voice and silence*. London: Harvard University Press.
- Throsby, K. & Gill, R. 2004. "It's different for men". *Masculinity and IVF. Men and Masculinities* 6 (4), 330–348.
- Tienari, J., Vaara, E. & Meriläinen, S. 2005. Yhteisyyden rakentuminen haastattelussa. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 103–124.
- Tilastokeskus 2004. Kuolemansyyt sukupuolen mukaan. Tulostettu 7.6.2006. http://www.stat.fi/til/ksyyt/2004/ksyyt_2004_2005-10-31_tie_001.html
- Tolska, T. 2002. Kertova mieli. Jerome Brunerin narratiivisuuskäsitys. Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen laitoksen tutkimuksia 178.
- Townsend, N. W. 2002. *The package deal. Marriage, work and fatherhood in men's Lives*. Philadelphia: Temple University Press.
- Tuovila, S. 2006. *Kun on tunteet. Suomen kielen tunnesanojen semantiikka. Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Turner, J. H. & Stets, J. E. 2005. *The sociology of emotions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walker, A. J. & McGraw, L. A. 2000. Who is responsible for responsible fathering? *Journal of Marriage and the Family* 62, 563–569.
- Wall, G. & Arnold, S. 2007. How involved is involved fathering? An exploration of the contemporary culture of the fatherhood. *Gender & Society* 21 (4), 508–527.
- Van Egeren, L. A. & Hawkins, D. P. 2004. Coming to terms with coparenting: implications of definition and measurement. *Journal of Adult Development* 11 (3), 165–178.
- Van Deventer, J. P. 2009. Ethical considerations during human centred overt and covert reseach. *Quality and Quantity* 43 (1), 45–57.

- Varila, J. 2006. Tunteet ja kehittäminen. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä ja V. Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyskiä. Helsinki: Stakes, 91-113.
- Veijola, S. 1997. Modaalisia suhteita pelissä ja keskustelussa. Teoksessa P. Sulkinen & J. Törrönen. Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Tampere: Gaudeamus, 129-152.
- Veijola, S. 2004. Pelaajan ruumis. Sekapeli modaalisena sopimuksena. Teoksessa E. Jokinen, Kaskisaari, M & Husso, M. (toim.) Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö. Tampere: Vastapaino, 99-124.
- Weston, R. & Qu, L. 2001. Men's and women's reasons for not having children. *Family Matters* 58, 10-15.
- Willén, H. 1994. The child-bearing decision: motivational aspects, process characteristics and consequences of the decision. Department of psychology. Ruotsi: Göteborg University.
- Williams, S. J. & Bendelow, G. 1998. Introduction: emotions in social life. Teoksessa G. Bendelow & S. J. Williams (toim.) Emotions in social life. Critical themes and contemporary issues. London: Routledge, XV-XXX.
- Williams, S. 2008. What is fatherhood? Searching for the reflexive father. *Sociology* 42 (3), 487-502.
- Viljamaa, M.-L. 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukemisen perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 212. Jyväskylä: Jyväskylä Printing House.
- Vilkko, A. 2001. Elämänkulku ja elämänkulkukerronta. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämänkulku. Helsinki: Tammi, 74-85.
- Virkki, T. 2004. Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa. Jyväskylä: Atena.
- VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen T. R., & Alho, I. 2004. Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkooversio, viitattu 2.3.2009.
<http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7
- Von der Lippe, H. 2004. Transition to fatherhood in East Germany in the 1990s. Psychological determinants of childbearing and the meaning of entering into parenthood for young adults from Rostock: an event-history and qualitative composite investigation within the Rostock longitudinal survey.
- Vonk, R. & Ashmore, R. D. 2003. Thinking about gender types: cognitive organization of female and male types. *British Journal of Social Psychology* 42, 257-280.
- Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampere University Press.
- Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 39-63.
- Vuori, J. 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Tampere: Vastapaino, 29-64.
- Värri, V-M. 2002. Hyvä kasvatust - kasvatust hyvään. Tampere: University Press.

- Ylijoki, O.-H. 1998. Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio. Tampere: Vastapaino.
- Yow, V. 2006. 'Do I like them too much?': effects of the oral history interview on the interviewer and vice-versa. Teoksessa P. Atkinson & S. Delamont (toim.) Narrative Methods 1. London: Sage, 211-234.
- Zammunder, V. L. 2000. Men's and women's lay theories of emotion. Teoksessa A. Fisher (toim.) Gender and emotion. Social Psychological Perspectives. Cambridge: University Press, 48-70.

LIITTEET

- Liite 1   Miehen ja lapsen ikä sekä isän koulutus
- Liite 2   Tutkimuslupakirje
- Liite 3   Tiedote päivähoidon henkilökunnalle
- Liite 4   Haastattelupyyntö isille
- Liite 5   Taustatietolomake
- Liite 6   Haastatteluaiheet

Liite 1 Miehen ja lapsen ikä sekä isän koulutus

TAULUKKO 3 Lapsen ikä isän haastatteluhetkellä

Lapsen ikä	Lasten lkm
alle 1 v	1
1 v	12
2 v	10
3 v	4
Yhteensä	27

TAULUKKO 4 Miehen ikä lapsen syntyessä

Miehen ikä	Lasten lkm
alle 21 v	1
23-25 v	4
26-30 v	9
31-35 v	6
36-40 v	4
41-45 v	3
Yhteensä	27

TAULUKKO 5 Haastateltavien koulutus

Koulutus	lkm
Korkeakoulutus	8
Opistotason koulutus tai ammattikorkeakoulu	10
Ammattikoulutus	7
Ei koulutusta	2
Yhteensä	27

Liite 2 Tutkimuslupakirje

Jyväskylässä 19.8.2003

Vastaanottaja:
sosiaaliviraston johtaja

Lähtettäjä ja luvan pyytäjä
Johanna Mykkänen
Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteen laitos (D)
40014 Jyväskylä
jmykkan@edu.jyu.fi
puh. 260 1683 tai 040 8313 695

Arvoisa vastaanottaja,

Olen tekemässä tutkimusta isyydestä ja olen kiinnostunut tutkimaan erityisesti ensimmäistä kertaa isäksi tulleiden kokemuksia ja tunteja isyydestä. Kyseessä on Jyväskylän yliopistossa suoritettava kasvatustieteellinen väitöskirjatyö, aineistonkeruumenetelmänä on haastattelu. Ohjaajana minulla on Professori Jouko Huttunen (huttunen@edu.jyu.fi, puh. 014-260 1671).

Pyytäisinkin Teiltä lupaa lähestyä perhepäivähoidon/päiväkodin piirissä olevia noin 1-3 vuotiaiden esikoisen isiä. Olisiko mahdollista kysyä kohderyhmässä olevien miesten mahdollista halukkuutta osallistua tutkimukseen? Jos olisi mahdollista saada näiden miesten yhteystiedot, niin voisin ensin lähestyä heitä kirjeellä, jossa kertoisin hieman tutkimushankkeestani ja kirjeen saapumisesta noin viikon päästä ottaisin heihin yhteyttä puhelimitse. Osallistuminen olisi luonnollisesti vapaaehtoista ja tietoja käsiteltäisiin tieteen perussääntöjen mukaan luottamuksellisesti.

Olisin kiitollinen, jos ilmottaisitte minulle päätöksestänne, yhteystietoni yllä.

Ystävällisin terveisin Johanna Mykkänen LTO, KM

Liite 3 Tiedote päivähoiton henkilökunnalle

28.8.2003
Jyväskylän yliopisto

Hei päivähoiton ammattilaiset!

Olen Johanna Mykkänen ja teen tutkimusta isyydestä. Olen kiinnostunut erityisesti ensimmäistä kertaa isäksi tulleiden ajatuksista ja kokemuksista. Kyseessä on Jyväskylän yliopistossa suoritettava kasvatustieteellinen väitöskirjatyö, tutkimusmenetelmänä on haastattelu.

Lähestyn kohderyhmäni isiä (esikoisen isät, joiden lapsi noin 1-3-vuotias) päivähoiton kautta. Pyytäisinkin Teiltä nyt palvelusta. Antaisitteko kohderyhmän isille ohessa tulevan tiedotteen/lupapyyntön, jossa pyydän lupaa lähestyä heitä puhelimitse. Olisitteko myös ystävällisiä ja huolehtisitte siitä, että lomakkeet palautuvat teille takaisin ja lähettäisitte ne sitten minulle, alla olevaan osoitteeseen. Palautuspäivämäärä on 15.9, mutta jos lomakkeita palautuu tämän jälkeen, niin lähettäisittekö nekin. Toivon että suhtautuisitte myönteisesti tutkimushankkeeseeni, mikä toivottavasti hyödyntää tulevaisuudessa niin perheitä ja vanhempia kuin perheen parissa työskenteleviä.

Kiitos teille jo etukäteen, ystävällisin terveisin,

Johanna Mykkänen, LTO, KM
Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteen laitos (D)
40014 Jyväskylä
jmykkan@edu.jyu.fi
puh. 260 1683 tai 040 8313 695

Liite 5 Taustatietolomake

Päivämäärä _____

Olisitko ystävällinen ja täyttäisit seuraavat kohdat:

Nimesi _____

Syntymäaikasi _____

Siviilisäätty

- avoliitossa ____ vuotta
- kihloissa ____ vuotta
- avioliitossa ____ vuotta

Yhdessäoloaika puolisesi kanssa ensi treffeistä lähtien ____ vuotta

Koulutus (ympyröi ja/tai täytä puuttuvat kohdat)

Ylioppilas _____ olen en ole

Ammattitutkinto, mikä _____

Opistoasteen tutkinto, mikä _____

Korkeakoulututkinto, mikä _____

Muu koulutus, mikä _____

Ammattinimikkeesi tällä hetkellä _____

Lapsen nimi _____

Lapsen syntymäaika _____

Puolison ikä ____ vuotta

Puolison ammatti

Puolison koulutus (ympyröi ja/tai täytä puuttuvat kohdat)

Ylioppilas _____ on ei ole

Ammattitutkinto, mikä _____

Opistoasteen tutkinto, mikä _____

Korkeakoulututkinto, mikä _____

Muu koulutus, mikä _____

Liite 6 Haastatteluteemat

Kuka olet?
Elämä ennen lasta
Lapsen suunnittelu ja tieto odotuksesta
Odotusaika
Synnytys
Isäksi tulemisen ikä ja merkitys
Puoliso äitinä, parisuhde
Työpaikka
Ystävät
Neuvola
Vastuu
Mies miehelle -puhe
Tulevaisuuden suunnitelmat
Ohjeet tuleville isille
Nainen haastattelijana